

ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ TEFTİŞİ PLANLAMASI VE EKONOMİSİ BİLİM
DALI

ÖĞRETMENLİK MESLEĞİNE İLİŞKİN ETİK KODLAR

Mehmet KOÇYİĞİT

Doktora Tezi

Eskişehir, 2017

ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ TEFTİŞİ PLANLAMASI VE EKONOMİSİ BİLİM
DALI

ÖĞRETMENLİK MESLEĞİNE İLİŞKİN ETİK KODLAR

Mehmet KOÇYİĞİT

Doktora Tezi

Danışman : Prof. Dr. Engin KARADAĞ

Eskişehir, 2017

ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Mehmet KOÇYİĞİT tarafından hazırlanan “Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Etik Kodlar” başlıklı bu çalışma, 22/06/2017 tarihinde *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği*’nin ilgili maddesi uyarınca yapılan **Tez Savunma Sınavı** sonucunda **başarılı** bulunarak, jürimiz tarafından doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı : Prof. Dr. Cemil YÜCEL

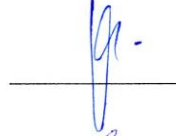
Danışman: Prof. Dr. Engin KARADAĞ

Üye: Doç. Dr. H. Adnan ARSLANTAŞ

Üye: Yrd. Doç. Dr. Eren KESİM

Üye: Yrd. Doç. Dr. Gökhan DEMİRHAN

Prof. Dr. Eyüp Artvinli
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bizzat tarafımdan hazırlanan, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın tüm aşamalarında (hazırlık, veri toplama, analiz, bilgilerin sunumu ve raporlaştırma vb.) bilimsel etik ilke ve kurallara uygun olarak hareket ettiğimi; bu çalışma kapsamında elde edilmeyen tüm veri, bilgi vb. için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara çalışmamın kaynakçasında yer verdiğimi; bu çalışmamın Eskişehir Osmangazi Üniversitesi tarafından kullanılan “Bilimsel İntihal Tespit Programı”yla tarandığını ve hiçbir “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, herhangi bir biçimde bu çalışmamla ilgili yukarıdaki beyanıma aykırı bir durumun saptanması halinde, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

İmza

Mehmet KOÇYİĞİT

Teşekkür

Çalışmamın her aşamasında bilgi birikimi, sabrı ve yol göstericiliğiyle desteğini esirgemeyen danışmanım sayın Prof. Dr. Engin KARADAĞ'a, süreç boyunca verdikleri dönütlerle çalışmanın şekillenmesinde emekleri olan saygıdeğer hocalarım Prof. Dr. Cemil YÜCEL ve Doç. Dr. H. Adnan ARSLANTAŞ'a ve üzerimde emeği olan diğer bütün hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim. Çalışmanın veri toplama safhalarında gönüllü olarak çalışmaya katkı sunan tüm öğretmenlere de teşekkürlerimi ifade etmek isterim. Doktora eğitimi sürecinde ve hayatımın her anında maddi ve manevi desteğini esirgemeyen, sabır ve anlayışı ile bu sürecin tamamlanmasında büyük pay sahibi olan eşim Şule'ye, kendisine harcamam gereken vakitten çaldığım küçük kızıma ve değerli desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen sevgili aileme teşekkürü bir borç bilirim.

Özet

Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Etik Kodlar

Mehmet KOÇYİĞİT

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Haziran 2017

Danışman: Prof. Dr. Engin KARADAĞ

Amaç: Bu araştırma öğretmenlerin yargılarına göre, öğretmen davranışlarına ilişkin bir etik kodu oluşturulmasını ve bu yargıların etik kuramları çerçevesinde değerlendirilmesini amaçlamaktadır.

Yöntem: Bu çalışma keşfedici korelasyonel desende nicel bir çalışmadır. Araştırmada araştırmacı tarafından geliştirilen öğretmenlik mesleği etik ilkeler envanteri ve etik eğilimler ölçeği kullanılmıştır. Araştırmada Afyonkarahisar il merkezinde devlet okullarında görev yapan 305 öğretmenden veri toplanmıştır. Araştırma sonunda öğretmenlik mesleği etik ilkeler envanteri maddelerinden öğretmenler için bir etik kodu ortaya konmuştur.

Bulgular: Araştırma bulgularına göre öğretmenlerin büyük çoğunluğu (%62.6) deontolojik etik eğilimlere sahiptir. Öğretmenlerin etik eğilimlerinde okul türü, kıdem, branş ve cinsiyet değişkenlerine göre anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Etik eğilimler öğretmenlerin mesleki etik ilkelerle ilgili etik yargılarıyla pozitif, düşük düzeyde ilişkiye sahiptir ve etik yargıları %8.7 oranında yordamaktadırlar. Araştırmanın bulgularına göre öğretmenlerin mesleki etik ilkeler ile ilgili yargıları okul türüne, kıdeme, eğitim durumu ve cinsiyete göre anlamlı şekilde farklılaşmıştır. Branş değişkenine göre bir farklılaşma tespit edilmemiştir.

Sonuç ve Tartışma: 56 madde ve altı faktörden oluşan geçerli ve güvenilir Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri aracılığıyla öğretmenlerin mesleki etik davranışlar ile ilgili yargıları tespit edilmiştir. Etik Eğilimler Ölçeği aracılığıyla da öğretmenlerin etik eğilimleri ortaya konmuştur. Ortaya konulan bu etik eğilimlerin öğretmenlerin mesleki etik davranış ilkeleri ile ilgili yargılarını düşük düzeyde yordadığı tespit edilmiştir. Araştırmanın somut çıktıları olarak farklı örneklemelerle farklı araştırmalarda da kullanılabilecek bir Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri, bir Etik Eğilimler Ölçeği

ve öğretmenler için hazırlanmış bir mesleki etik kodu sıralanabilir.

Anahtar kelimeler: Etik, meslek etiği, öğretmen, öğretmenlik meslek etiği, etik ilkeler, etik kodu, etik eğilimler

Abstract

A Code of Ethics for Teaching Profession

Mehmet KOÇYİĞİT

Department of Educational Sciences

Eskisehir Osmangazi University Institute of Educational Sciences

June 2017

Advisor: Prof. Engin KARADAĞ

Purpose: The purpose of this study is to constitute a code of ethics for teachers considering the judgements of teachers about teacher behaviours and to analyse these judgements within the framework of the theories of ethics.

Method: This study is a quantitative study designed in explanatory correlational design. In the study, teaching profession ethical principles inventory and ethical tendencies scale, which were developed by the researcher, were used. The data was collected from 305 teachers working at public schools in Afyonkarahisar city centre. As a result of the study a code of ethics for teachers were constituted using the items of teaching profession ethical principles inventory.

Results: According to the findings of the study, a great deal of teachers have deontological ethical tendencies (62.6%). Some significant differences were found in the ethical tendencies of the teachers according to the variables of the school type, seniority, branch and gender. Ethical tendencies have positive low level correlations with the ethical judgements of teachers about professional ethics principles and they predict the ethical judgements at a rate of 8.7%. The judgements of the teachers regarding professional ethical principles for teachers differentiated significantly according to the variables of the school type, seniority, and gender. No difference was found regarding the variable of branch.

Conclusion and Discussion: The judgements of teachers about professionally ethical behaviours were identified via teaching profession ethical principles inventory. The ethical tendencies of the teachers were identified using Ethical Tendencies Scale. As concrete outputs of the study, a Teaching Profession Ethical Principles Inventory and an Ethical Tendencies Scale, which can be used in different settings, with different participants and for different studies, and a code of ethics for teachers can be listed.

Key words: Ethics, professional ethics, teachers, ethics for teaching profession, ethical principles, code of ethics, ethical tendencies

İçindekiler

Teşekkür	IV
Özet	V
Abstract	VII
İçindekiler	VIII
Tablolar Listesi	XII
Şekiller Listesi	XIV
BİRİNCİ BÖLÜM	
1. Giriş	15
1.1 Problem Durumu	15
1.2 Problem Cümlesi	19
1.2.1 Alt problemler	19
1.3 Araştırmanın Önemi	19
1.4 Sınırlılıklar	20
1.5 Tanımlar	20
İKİNCİ BÖLÜM	
2. Kuramsal Çerçeve	22
2.1 Etik	22
2.2 Etik ve Ahlak	22
2.3 Etik Türleri	23
2.3.1 Normatif etik ve türleri	26
2.3.1.1 Teleolojik etik	26
2.3.1.2 Deontolojik etik	29
2.3.1.3 Erdem etiği	35
2.3.2 Meslek etiği	38
2.3.2.1 Dünyada ve Türkiye’de meslek etiği ile ilgili durum	39
2.3.2.1.1 Kamu görevlileri etik kurulu	41
2.3.2.2 Öğretmenlik meslek etiği	43
2.3.2.2.1 Milli Eğitim Bakanlığı’nın öğretmenlik meslek etiği ile ilgili çalışmaları	44
2.3.3 Etik Kodlar	45
2.3.3.1 Öğretmenler için bir etik kodu	47
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
3. Yöntem	49

3.1	Araştırma Deseni	49
3.2	Evren ve Örneklem/Çalışma Grubu	50
3.2.1	Çalışma grubu 2 (öğretmenlik mesleği etik ilkeler envanteri için bireysel görüşme)	53
3.2.2	Çalışma grubu 3 (öğretmenlik mesleği etik ilkeler envanteri için odak grup görüşmesi)	53
3.2.3	Çalışma grubu 4 (etik eğilimler ölçeği geliştirme çalışması)	54
3.3	Veri Toplama Araçları	55
3.3.1	Görüşme formu	55
3.3.2	Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri	56
3.3.2.1	Aşama 1	57
3.3.2.2	Aşama 2	57
3.3.2.3	Aşama 3	67
3.3.2.4	Aşama 4	77
3.3.2.5	Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri faktör yapısı ve güvenilirliği	77
3.3.3	Etik Eğilimler Ölçeği	82
3.3.3.1	Madde yazımı ve faktörler	82
3.3.3.2	Ölçeğin kapsam geçerliği	82
3.3.3.3	Derecelendirme ve puanlama	82
3.3.3.4	Ölçeğin yapı geçerliği ve güvenilirliği	83
3.3.3.5	Ölçekten Alınan Puanların Değerlendirilmesi	86
3.4	Verilerin Toplanması ve Analizi	87
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM		
4.	Bulgular ve Yorum	90
4.1	Öğretmenlerin Etik Eğilimlerinin Etik Kuramlara Göre Nasıl Bir Dağılım Gösterdiğine Yönelik Bulgular	90
4.2	Öğretmenlerin Etik Eğilimlerinin Okul Türü Değişkenine Göre Nasıl Farklılaştığına Yönelik Bulgular	91
4.3	Öğretmenlerin Etik Eğilimlerinin Kıdem Değişkenine Göre Nasıl Farklılaştığına Yönelik Bulgular	94
4.4	Öğretmenlerin Etik Eğilimlerinin Branş Değişkenine Göre Nasıl Farklılaştığına Yönelik Bulgular	96

4.5 Öğretmenlerin Etik Eğilimlerinin Eğitim Durumlarına Göre Nasıl Farklılaştığına Yönelik Bulgular	101
4.6 Öğretmenlerin Etik Eğilimlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Nasıl Farklılaştığına Yönelik Bulgular	102
4.7 Öğretmenlere Göre Hangi Öğretmen Davranışları Etikdir, Hangileri Değildir Alt Problemine Yönelik Bulgular	103
4.8 Öğretmen Davranışlarının Etik Olma Durumuna İlişkin Öğretmen Yargılarının Okul Türü Değişkenine Göre Nasıl Farklılaştığına Yönelik Bulgular	108
4.9 Öğretmen Davranışlarının Etik Olma Durumuna İlişkin Öğretmen Yargılarının Kıdem Değişkenine Göre Nasıl Farklılaştığına Yönelik Bulgular	111
4.10 Öğretmen Davranışlarının Etik Olma Durumuna İlişkin Öğretmen Yargılarının Branş Değişkenine Göre Nasıl Farklılaştığına Yönelik Bulgular	114
4.11 Öğretmen Davranışlarının Etik Olma Durumuna İlişkin Öğretmen Yargılarının Eğitim Durumu Değişkenine Göre Nasıl Farklılaştığına Yönelik Bulgular	115
4.12 Öğretmenlerin Etik Yargılarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşma Durumlarına Yönelik Bulgular	119
4.13 Öğretmenlerin Etik Eğilimlerinin Etik Yargılarını Nasıl Yordadığına Yönelik Bulgular	120
BEŞİNCİ BÖLÜM	
5. Sonuç, Tartışma ve Öneriler	122
5.1 Sonuç	122
5.2 Tartışma	123
5.3 Öneriler	132
6. Kaynakça	134
EK1. Araştırma Kapsamında Uygulanan Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri Taslak Ölçek	143
EK2. Araştırma Kapsamında Kullanılan Etik Eğilimler Ölçeği	148
EK3. Öğretmenler İçin Etik Kodu	150
EK4. Eğitim Fakültesi Dekanlığından Alınan İzin	152
EK5. Nitel Görüşme İçin Alınan İzin	153

EK6. Araştırmanın Yapılabilmesi İçin Yapılan Başvuru ve Alınan Valilik Oluru	154
EK7. Teleolojik etik ortalama puanları ve okul türü değişkeni arasında post hoc testi sonuçları (Tablo 4.5 tamamı)	156
EK8. Teleolojik etik faktöründen alınan puanların branş değişkenine göre post hoc testi ile sınanması (Tablo 4.11 tamamı)	159
EK9. Okul türü Değişkenine Göre İhtilaflı konular Boyutuna Uygulanan Post-hoc (Tablo 4.23 tamamı)	173
EK10. Toplam puan ortalamalarının okul türü değişkenine göre farklılaşması post hoc testi sonuçları (Tablo 4.24 tamamı)	176
ÖZGEÇMİŞ	178

Tablolar Listesi

Tablo Numarası	Başlık	Sayfa Numarası
Tablo 3.1	Öğretmenlerin Görev Yaptıkları Okul ve Kıdem Bilgileri.....	51
Tablo 3.2	Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Branşları.....	52
Tablo 3.3	İçerik Analizi Sonucu Öğrenci Boyutu ve İlgili Maddeler.....	57
Tablo 3.4	İçerik Analizi Sonucu Mesleki Duyarlılık Boyutu Ve İlgili Maddeler	59
Tablo 3.5	İçerik Analizi Sonucu Paydaş Boyutu Ve İlgili Maddeler	60
Tablo 3.6	İçerik Analizi Sonucu Medya Ve Sosyal Medya Boyutu Ve İlgili Maddeler	61
Tablo 3.7	Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri Madde Ayırt Ediciliği Pearson Korelasyonu Değerleri	77
Tablo 3.8	Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri Faktör Yükleri (Varimax), Ortalama, Standart Sapma, Açıklanan Toplam Varyans, KMO, Barlett's Ve Cronbach Alfa Değerleri	78
Tablo 3.9	Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri Faktörler Ve Toplam Puan Ortalaması Arası Pearson Korelasyonları	81
Tablo 3.10	Etik Eğilimler Ölçeği Madde Toplam Korelasyonu	83
Tablo 3.11	Etik Eğilimler Ölçeği Uyum İndeksleri	84
Tablo 3.12	Etik Eğilimler Ölçeği'nin Güvenirliği	86
Tablo 4.1	Etik Eğilimler Ölçeği Faktörleri Ortalama, Standart Hata ve Standart Sapma Değerleri.....	90
Tablo 4.2	Öğretmenlerin Etik Eğilimleri Frekans Ve Yüzde Değerleri	91
Tablo 4.3	Öğretmenlerin Etik Eğilimlerinin Okul Türü Değişkenine Göre Farklılaşması Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	91
Tablo 4.4	Okul türüne göre teleolojik etik boyutundan alınan ortalamalar	92
Tablo 4.5	Teleolojik Etik Ortalama Puanları Ve Okul Türü Değişkeni Arasında Post Hoc Testi Sonuçları.....	92
Tablo 4.6	Öğretmenlerin Etik Eğilimlerinin Kıdem Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	94
Tablo 4.7	Kıdeme Göre Deontolojik Etik Boyutu Ortalamaları.....	95
Tablo 4.8	Deontolojik Etik Faktörü İle Kıdem Değişkeni Arasında Post Hoc Testi Sonuçları.....	95
Tablo 4.9	Öğretmenlerin Etik Eğilimlerinin Branş Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	97
Tablo 4.10	Branşa Göre Teleolojik Etik Boyutundan Alınan Ortalamalar.....	97
Tablo 4.11	Teleolojik Etik Faktöründen Alınan Puanların Branş Değişkenine Göre Post Hoc Testi İle Sınanması	98
Tablo 4.12	Öğretmenlerin Etik Eğilimlerinin Eğitim Durumlarına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi.....	102
Tablo 4.13	Öğretmenlerin Etik Eğilimleri İle Cinsiyet Değişkeni Bağımsız Örneklemeler T Testi	102
Tablo 4.14	Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri ve Faktörlerinden Alınan Toplam Puan Ortalamaları, Ortalama Hatası, Standart Sapma Değerleri....	103
Tablo 4.15	Öğrenci Faktörü Etik İlkeleri ve Aldıkları Puan Ortalamaları	104
Tablo 4.16	Mesleki Duyarlılık Faktörü Etik İlkeleri ve Aldıkları Puan Ortalamaları..	105
Tablo 4.17	Okul İçi Davranışlar Faktörü Etik İlkeleri ve Aldıkları Puan Ortalamaları	106
Tablo 4.18	Ayrıcalıklı Davranma Faktörü Etik İlkeleri ve Aldıkları Puan Ortalamaları	106
Tablo 4.19	İhtilaflı Konular Faktörü Etik İlkeleri ve Aldıkları Puan Ortalamaları	107

Tablo 4.20 Paydaşlar Faktörü Etik İlkeleri ve Aldıkları Puan Ortalamaları.....	107
Tablo 4.21 Okul Türü Değişkenine Göre Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)	108
Tablo 4.22 Okul Türü Değişkenine Göre İhtilaflı Konular Boyutundan Ve Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri Genelinden Alınan Puan Ortalamaları.....	109
Tablo 4.23 Okul Türü Değişkenine Göre İhtilaflı Konular Boyutuna Uygulanan Post- hoc	110
Tablo 4.24 Toplam Puan Ortalamalarının Okul Türü Değişkenine Göre Farklılaşması Post Hoc Testi Sonuçları	111
Tablo 4.25 Kıdem Değişkenine Göre Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).....	112
Tablo 4.26 Kıdem Değişkenine Göre Ayrıcalıklı Davranma Boyutundan Alınan Puan Ortalamaları.....	113
Tablo 4.27 Ayrıcalıklı Davranma Boyutu Kıdem Değişkenine Göre Post Hoc Sonuçları	113
Tablo 4.28 Etik Yargılarının Branş Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Testi Sonuçları.....	115
Tablo 4.29 Eğitim Durumu Değişkenine Göre Öğretmenlerin Mesleki Etik İlkelere Dönük Yargıları Tek Yönlü Varyans Analizi	116
Tablo 4.30 Eğitim Durumu Değişkenine Göre Anlamlı Farklılık Tespit Edilen Boyutlardan Alınan Puan Ortalamaları	117
Tablo 4.31 Öğrenci ve Mesleki Duyarlılık Faktörleri Post Hoc (Tamhane) Testi Sonuçları.....	117
Tablo 4.32 Paydaşlar Faktörü Ve Toplam Puan Üzerinde Eğitim Durumu Değişkenine Göre Yapılan Post Hoc (LSD) Testi Sonuçları	118
Tablo 4.33 Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri Cinsiyete Göre Farklılaşma t Testi Sonuçları.....	119
Tablo 4.34 Öğretmenlerin Mesleki Etik İlkeler İle İlgili Yargıları Ve Etik Eğilimleri Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları	120
Tablo 5.1 Öğretmenlerle İlgili Basına Yansıyan Olumsuz Haberler ve İlgili Olabilecek Mesleki Etik İlkeler	129

Şekiller Listesi

Şekil Numarası	Başlık	Sayfa Numarası
Şekil 2.1	Etik Türleri İçin Bir Sınıflandırma	26
Şekil 3.1	Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri Faktör Analizi Scree Plot Grafiği	81
Şekil 3.2	Etik Eğilimler Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi Diyagramı	85

BİRİNCİ BÖLÜM

1. Giriş

1.1 Problem Durumu

Etik kısaca “ahlâkın felsefesi, ahlâkî alanı meydana getiren çok çeşitli unsurlar üzerine felsefi düşünüm” (Cevizci, 2007) olarak tanımlanabilir Etik felsefenin bir dalıdır ve genel anlamda insanın nasıl yaşaması, nasıl davranması gerektiği gibi sorulara cevap aramaktadır. Etik en temelde teorik etik ve uygulamalı etik olarak ikiye ayrılabilir. Teorik etik bünyesinde normatif ve betimleyici etikleri barındırırken uygulamalı etik ise daha çok hayatın sadece belli bir alanına odaklanmış etikleri ya da meslek etiklerini barındırmaktadır (Cevizci, 2015). Meslek etiği ise meslek grubunu oluşturan bireylerin kendi aralarında ve toplum ile olan ilişkilerini düzenleyen bir etik türü (Kolçak, 2013 s. 44) ya da mesleki faaliyetin sürdürülmesi aşamasında ahlaki ve mesleki ilkelere göre hareket etme disiplini olarak (Öztürk Başpınar ve Çakıroğlu, 2014, s. 60) tanımlanabilir. Bir başka deyişle etik, geçmişten günümüze ahlak ve ahlaki davranış üzerine düşünülmüş ve iyinin, doğrunun, iyi yaşamının nasıl olması gerektiğine dair kafa yormuş, bu konu ile ilgili yargılar ve ilkeler ortaya koymuş, hipotez ve teoriler ortaya atmış düşünürlerin gölgesinde gelişmiş, felsefenin ahlak ve ahlakilik ile ilgilenen bir dalı olarak tanımlanabilir. Meslek etiği ise hayatla ilgili teorileri barındıran etiğin, nispeten pratiğe dönük ve hayatın bir yönüne, bir mesleğe odaklanmış bir dalıdır denilebilir. Bu anlamda etikten habersiz, ya da bağımsız bir meslek etiği çalışmasından söz edilemez.

Mesleklerle ilgili etik ilkeler belirlenerek etik kodlar oluşturulur. Etik kod kısaca, çalışanların hangi davranışlarının kabul edilebilir bulunduğuna ilişkin olarak yol gösteren, meslek ya da kurum tarafından belirlenen resmi ifadeler (Kolçak, 2013, s. 77) olarak tanımlanabilirler.

Normal hayattan farklı olarak meslekler kendi içerisinde uzmanlıklar, özel uygulama ya da cihazlar, kendilerine ait jargonlar vb. mesleğe özgü unsurlar barındırsalar da meslek üyelerinin etik yargıları ya da mesleğe ait etik ilkeler ahlak felsefesinden, içinde bulunulan zamanın ya da kültürün etkisinden ve hatta basit demografik değişkenlerden tamamen bağımsızdır denilemez. Diğer tüm mesleklerde olduğu gibi öğretmenlik meslek etiği için de durum böyledir. Nitekim literatürde öğretmenlik meslek etiği ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında çalışmalardaki katılımcıların yargı, görüş

ya da algılarının kıdem, cinsiyet, eğitim durumu gibi demografik değişkenlere göre farklılaşabildiği görülebilir (Altinkurt ve Yılmaz, 2011; Ergin, 2014; Manolova, 2011); Ottekin-Demirbolat ve Aslan, 2014; Pelit ve Güçer, 2006; Toprakçı, Bozpolat ve Buldur, 2010; Uğurlu, 2008). Hatta Maxwell ve Schwimmer (2016) çalışmasında Kanada’da 13 farklı etik kodunu incelemiş ve fakat bu kodların içerikleri üzerinde herhangi bir konsensüs tespit edememişlerdir.

Temel etik değerler çalışanların günlük çalışma düzenleri içerisinde neyin iyi ve doğru olduğuna dair muhakemelerini yönlendirir ve kurumların sağladığı hizmetin temelini oluştururlar. Giderek artan sayıda ülke çalışanlar için etik davranışlarla ilgili düzenlemeler yapmaktadır ve temel etik değerleri içeren yasa, kod ve kılavuz ilkeler oluşturmaktadır. Zaman ilerledikçe ve küresel rekabet devam ettikçe de mesleki etiğin önemi toplumun bütününe daha iyi anlaşılmaktadır (Yüksel, 2010). Meslek etiği bir meslek grubunda çalışanların işlerini düzenli ve verimli yapabilmeleri için gerekli bir unsurdur ve herhangi bir mesleğin uygulanmasında meslek elemanları meslek etiğine ne kadar bağlı kalırlarsa o meslek toplum gözünde o kadar saygı ve güven kazanır (Öztürk Başpınar ve Çakıroğlu, 2014).

Çalışanların meslek etiği kurallarını benimseyebilmesi ve bu kurallara uygun şekilde çalışabilmeleri için etik kodların hazırlanma sürecinde çalışanların da görüşlerinin alınması, başka bir ifadeyle ortak bir kabulle kararların alınması ve yaygın katılım önemlidir. Bu şekilde kamu görevlilerinin bunları sahiplenmesi mümkün olabilir. Bir başka ifadeyle etik davranış kodları hazırlanırken kamu makamlarının ya da etik kurullarının hazırladığı belgeler yerine toplumun daha geniş kesiminin ortak iradesini yansıtan kodların ihtiyaca daha etkili biçimde cevap vereceği açıktır (Aydın, 2012a; Fisher, 2013; Yüksel, 2010). Fisher (2013)’e göre halihazırda etik kodlar çoğunlukla yönetim kademesi tarafından belirlenmektedir fakat etik kodları öncelikle ilgili mesleğin üyelerinin belirlemesi gerekmektedir ve ancak bu ilkelerin temeli meslek üyeleri tarafından atıldıktan sonra meslek üyeleri dışında diğer paydaşlar ya da toplum süreci dahil olmalıdır.

Türkiye’de kamuda etikle ilgili uluslararası ya da ulusal anlamda kabul edilmiş ya da yürürlükte olan bazı kanun ya da yönetmelikler mevcuttur (Yatkin, 2015, Yüksel, 2010) ve 2004 yılında bir Kamu Görevlileri Etik Kurulu kurulmuştur (Şen, 2012) fakat özellikle öğretmenlik mesleğine özgü bir mesleki etik kodunun varlığından ve aktif bir şekilde uygulanıyor olmasından bahsedilemez. Bu konu ile ilgili son iki Milli Eğitim Şurasında alınan bazı kararlar (MEB, 2017a; TTKB, 2017), ve Milli Eğitim Bakanlığının

2015/21 sayılı genelgesi ile yayımladığı bazı etik ilkeler ve bunlarla ilgili eğitim verilmesine dair yazılar (MEB, 2015c) son yıllarda öğretmenlik meslek etiği ile ilgili olumlu gelişmeler olarak kaydedilebilir.

Medya ve teknolojinin hızla gelişimi, haberleşmenin ve iletişimin daha hızlı ve kolay bir hale gelmesi ya da medyanın sansasyonel haberler yapma eğilimi gibi farklı boyutları olsa da okullarda yaşanan şiddet, istismar, taciz, kavga ve anlaşmazlıklar gibi olaylarla ilgili haberler sıkça medyada yer bulmaktadır ve bu konularla ilgili bilimsel çalışmalar da literatürde yerini almaktadır (Ammermueller, 2012; Çubukçu ve Dönmez, 2012; Eğmir ve Koçyiğit, 2013; Yörük, Koçyiğit ve Turan, 2015). Tabii ki öğretmenler bahsi geçen olayların tek faili, ya da müsebbibi olarak gösterilemezler fakat okul ya da okulla ilgili yerlerde gerçekleşen bu olaylar bir yönüyle öğretmenleri de rahatsız etmekte ve bazı durumlarda mesleğin tüm üyelerini töhmet altında bırakmakta ya da toplum içinde mesleğin itibarını zedeleyebilmektedir. Tüm meslek üyelerince kabul görmüş, üzerinde fikir birliğine varılmış ve hakkında tüm meslek üyelerinin bilgilendirildiği bir etik kodunun varlığı ve aktif bir şekilde uygulanması hem bahsedilen istenmeyen olaylarla bilgi eksikliğinden dolayı bir şekilde ilişkilendirilebilecek olan meslek üyelerinin korunması açısından, hem de eğitim hizmeti verilirken hizmeti veren ile alan arasında bir hizmet standardının korunması bakımından kritik bir önem taşımaktadır. Bunların yanında mesleğe yeni başlayan öğretmenler, yeterli bilgi ve rehberlik sağlanmazsa, günlük mesleki uygulamalarda ya da kurum kültürüne uyum sağlamada çeşitli problemlerle karşılaşmaktadırlar (Korkmaz, Saban ve Akbaşlı, 2004; Sarı ve Altun, 2015). Bu açıdan mesleğe yeni başlayan ya da başlayacak öğretmenlik mesleği üyelerinin mesleği uygularken günlük hayatta nelere dikkat etmeleri gerektiği konusunda ve kurum kültürlerine uyum sağlamaları konusunda bir rehberlik sağlaması da etik kodun önemli bir işlevi olacaktır.

Öğretmenlik meslek etiği ve ilgili konularda yurt içi ve yurt dışında yapılan çalışmalar incelendiğinde çalışmaların bir kısmının etik, meslek etiği, öğretmenlik vb. kavramları tartışan ya da farklı etik ilkeleri önermeyi hedefleyen kavramsal çalışmalar olduğu görülecektir (Colnerud, 2006; Erdem ve Şimşek, 2013; Evgülü, 2009; Freitas, 2012; Gündüz, 2005; Özen 2015; Suar, 2014; Zia, 2007). Konu ile ilgili yapılan görgül ve saha taraması şeklinde çalışmalar da mevcuttur ve bu çalışmalarda da farklı çalışma grupları ile çalışmaların yürütüldüğünü ve öğretmenlik meslek etiğine farklı açılardan bakılmaya çalışıldığını görmek mümkündür. Bazı çalışmalar öğretmenlerle (Baloğlu, Karadağ ve Doğan, 2008; Barrett, Casey, Visser, Headley, 2012; Colnerud, 1997; Ergin,

2014; Finefter-Rosenbluh, 2016; Fisher, 2013; Green, Johnson, Kim ve Pope, 2007; Manolova, 2011; Ottekin-Demirbolat ve Aslan, 2014; Öztürk, 2010; Öztürk Aynal, Kumandaş ve Ersanlı, 2013; Pope, Green, Johnson, Mitchell, 2009; Sakin, 2007; Shapira-Lishchinsky, 2013; Toprakçı vd., 2010; Xie, 2014), bazı çalışmalar öğrencilerle ya da öğretmen adayları ile (Altinkurt ve Yılmaz, 2011; Aydoğan, 2011; Carrington ve Saggars, 2008; Pelit ve Güçer, 2006; Uğurlu, 2008; Yeşilyurt ve Kılıç, 2014; Yılmaz ve Altinkurt, 2009) ve bazı çalışmalar da sendika temsilcilerinden öğretmene eğitimin farklı paydaşları ile gerçekleştirilmiştir (Gözütok, 1999). Çalışmalar arasında öğrencilerin öğretmenlerinin etik dışı davranışlarını değerlendirmesini amaçlayan çalışmalar olduğu gibi, etik dışı davranışları ortaya koymaya çalışan ya da etik dışı davranışlarla ilgili görüş ya da algıları ölçmeye çalışan araştırmalar da mevcuttur. İlgili çalışmalar incelendiğinde farklı değişkenlere göre sonuçların değerlendirildiği görülebilir. Bu değişkenler çalışmanın yürütüldüğü gruptaki demografik değişkenler olduğu gibi farklı ülkelerdeki öğretmenlerle çalışıp ülke değişkenini de hesaba katan çalışmalar da mevcuttur (Manolova, 2011). Bu kadar farklı değişkenin dikkate alınarak konunun çalışılıyor olmasının yanında, çalışmalardaki katılımcı grupların halihazırda var olan etik inanış ya da eğilimlerinin ortaya konmadığını da belirtmek gerekmektedir. Çalışmalarda ortaya çıkan sonuçları daha iyi kavrayabilmek adına arka plandaki zihinsel yapıyı bilmek de en azından demografik değişkenleri bilmek kadar aydınlatıcı olabilecektir. Kişinin hayata dair var olan etik eğilimleri mesleği özelindeki yargılarını ne derece yordamaktadır sorusu sorulması gereken bir sorudur. Bu etik eğilimleri tespit etmek ve sınıflayabilmek amacıyla var olan etik teorileri ışığında bir değerlendirme yapılabilir.

Genel olarak ilgili araştırmalar değerlendirildiğinde ortaya konulan öneriler öğretmenlik mesleği ile ilgili bir etik kodu oluşturma ve uygulamanın gerekliliği (Barrett vd. 2012; Öztürk, 2010; Toprakçı vd., 2010) ve öğretmenlere ya da öğretmen adaylarına etik ya da meslek etiği hakkında eğitim verilmesinin gerekliliği (Altinkurt ve Yılmaz, 2011; Gözütok, 1999; Yılmaz ve Altinkurt, 2009) şeklinde sıralanabilir. Bazı çalışmalarda bir etik kodu oluştururken gelişen teknolojinin ihmal edilmemesi (Barrett vd. 2012) ya da ödül ve ceza mekanizmalarının etik ilkelerle paralel bir şekilde işletilmesi gibi önerilerde bulunanların olduğu da (Xie, 2014) görülebilir.

Tüm bunlardan hareketle bu çalışmada öğretmenlerin yargılarını da dikkate alarak öğretmenler için bir mesleki etik kodu oluşturulması ve etik teorileri ışığında öğretmenlerin etik eğilimlerinin meslek etiğine uygun olan ya da olmayan davranışlara ilişkin yargılarını yordama durumunun ne olduğunun tespit edilmesi ve bu yargıların ve etik eğilimlerinin okul

türü, branş, eğitim durumu ve cinsiyet değişkenlerine göre nasıl farklılaştıklarının sınanması amaçlanmıştır.

1.2 Problem Cümlesi

Öğretmenlerin etik açısından öğretmen davranışlarına ilişkin yargıları nelerdir, bu yargıların demografik değişkenlere göre dağılımı nasıldır ve etik kuramlarına göre öğretmenlerin etik eğilimlerinin bu yargıları yordama düzeyi nedir?

1.2.1 Alt problemler

1- Öğretmenlerin etik eğilimleri etik kuramlara göre nasıl bir dağılım göstermektedir ve bu dağılım

- a- okul türü
- b-kıdem
- c-branş
- d-eğitim durumu
- e-cinsiyet

değişkenlerine göre nasıl farklılaşmaktadır?

2- Öğretmenlere göre hangi öğretmen davranışları etikdir, hangileri değildir?

3- Öğretmen davranışlarının etik olma durumuna ilişkin öğretmen yargıları,

- a- okul türü
- b-kıdem
- c-branş
- d-eğitim durumu
- e-cinsiyet

değişkenlerine göre nasıl farklılaşmaktadır?

1.3 Araştırmanın Önemi

Bu çalışmada bizzat meslekte bulunan öğretmenlerin görüşlerinin alınmış olması ve de alanyazında mevcut bulunan ilgili araştırma ve benzer etik kodları incelenerek hazırlanan etik ilkeler listesinden de faydalanılarak konuya bütüncül bir açıdan yaklaşılması önemli görülmektedir. Ayrıca öğretmenlerin etik yargılarının arka planının daha iyi anlaşılabilmesi için öğretmenlerin etik eğilimlerinin etik kuramlara göre sınıflandırılmasının amaçlanması bu çalışmanın ayırt edici özelliklerinden birini teşkil etmektedir. Bunun yanında Türkiye’de bilinen ve aktif olarak kullanılan öğretmenler için bir etik kodunun olmaması ve 19. Milli Eğitim Şurasında, Öğretmenlik Mesleğinin

Toplumsal Statüsü başlığı altında “Her mesleğin olduğu gibi öğretmenlik mesleğinin de toplumsal itibarının artırılmasında stratejik önem taşıyan öğretmenlik mesleği etik kodları ve meslek standartları ivedilikle oluşturmalı ve ilgili taraflarla paylaşılmalıdır.” şeklinde bir karar alınması da önem arz etmektedir (MEB, 2017a). Tüm bunların yanında araştırma hem etik teorilerine dayalı olarak öğretmenlerin etik eğilimlerini belirlemesi hem de öğretmen meslek etiği içinde bir etik kodu oluşturmayı hedeflemesi ve teorinin meslek etiğindeki yargıları ne kadar yordadığını ortaya koyarak etiğin iki boyutu olan teorik etik ve uygulamalı etik boyutlarını ilişkilendirmesi açısından önemli görülmektedir.

1.4 Sınırlılıklar

Araştırma (i) 2016-2017 öğretim yılı, (ii) Afyonkarahisar il merkezindeki okullarla ve (iii) Öğretmen yargıları ile sınırlıdır.

1.5 Tanımlar

A priori: İdealist felsefede, A priori, aposteriori bilgiye karşıt olarak, deneyimden önce ve ondan bağımsız bilgiyi, ta başından bilinçte barınan bilgiyi nitelemek için kullanılır. Bu iki terimin karşı karşıya konusu, özellikle Kant felsefesinin tipik bir yanıdır. Kant, duyuşsal algı yoluyla edinilen bilginin doğru bilgi olmadığını belirterek, onun karşısına sahicî bilgi olarak duyarlık (zaman ve mekân) ile aklın (neden, zorunluluk vb.) a priori biçimlerini koymuştur (Frolov, 1997, s. 25).

Ahlak: Arapça kökenli yaratılış, huy anlamlarına gelen hulk-huluk kelimelerinin çoğuludur ve dilimizde toplum içinde kişilerin uymak durumunda oldukları davranış biçim ve kurallarına verilen isimdir (Özturan, 2015). Ahlak bir toplumda insanların birbirleriyle olan ilişkilerini düzenlemek amacıyla geliştirilmiş olan kural, ilke ve değerler bütünüdür. Ahlak etikten farklılık gösterir. Ahlak, bir toplumun töreleşmiş, gelenekselleşmiş yaşama biçimidir. Bu pratiğin teorisine etik adı verilir (Cevizci, 2015, s. 16).

Etik: Yunanca’da adet, huy, alışkanlık anlamına gelen ethos kelimesinden türetilen etik Türkçe’de ahlak felsefesi anlamında kullanılmaktadır (Özturan, 2015). “Ahlak üzerine sistemli bir şekilde düşünme, soruşturma, ahlakî hayata dair bir araştırma ve tartışma”dır (Cevizci, 2002, s. 5).

Etik Kodu: Etik kod, çalışanların hangi davranışlarının kabul edilebilir bulunduğuyla ilişkin olarak yol gösteren, meslek ya da kurum tarafından beklenen resmi ifadelerdir (Kolçak, 2013, s. 77).

Eudaimonizm: Ahlaki hayatın nihai amacının en yüksek iyi olduğunu öne süren etik anlayış. Dönem filozofları bu konuda hemfikir olsalar da nasıl sağlanacağı konusunda durum böyle değildi. Bunu mutluluk, haz, erdem, kendini gerçekleştirme vb şekilde farklı tanımlamışlardır (Cevizci, 2015).

Meslek Etiği: Meslek grubunu oluşturan bireylerin kendi aralarında ve toplum ile olan ilişkilerini düzenleyen bir etik türüdür (Kolçak, 2013, s. 44) mesleki faaliyetin sürdürülmesi aşamasında ahlaki ve mesleki ilkelere göre hareket etme disiplini olarak kabul edilebilir (Öztürk Başpınar ve Çakıroğlu, 2014, s. 60).

İKİNCİ BÖLÜM

2. Kuramsal Çerçeve

2.1 Etik¹

Etik, özellikle bir grubu diğerlerinden ayırt edici bir şekilde o gruba ait, gelenek veya teamül anlamına gelen Yunanca “ethos” kelimesinden gelmektedir. Daha sonraları etik, mizaç veya karakter, gelenekler ve onay gören eyleme tarzları anlamını taşımaya başlamıştır (Shapiro ve Stefkovich, 2011, s. 10). Etik, “Ahlak üzerine sistemli bir şekilde düşünme, soruşturma, ahlakî hayata dair bir araştırma ve tartışma” olarak (Cevizci, 2002, s. 5), “bireyin, diğer bireyler, kurumlar ve devlet ile olan ilişkilerinde toplumun deneyimlerinden, gelenek ve göreneklerinden kaynaklanan, akıl ürünü olan, toplumsal uyuşum, birliktelik ve dayanışmayı artırıcı, dolayısıyla toplumun ekonomik, politik ve sosyal yapılarına istikrar sağlayıcı prensiplerin, standartların ve değerlerin” bir bütünü olarak (Kolçak, 2013, s. 3) ya da “ahlâkın felsefesi olup, ahlâkî alanı meydana getiren çok çeşitli unsurlar üzerine felsefi düşünüm” olarak farklı şekillerde tanımlanmıştır (Cevizci, 2007, s. 845). Türkeri (2013, s. 11)’e göre etik insanların, davranışlarını kendilerine göre düzenlediği bir ilkeler sistemi ya da dizisini ifade eder.

2.2 Etik ve Ahlak

Etik sözcüğüne karşılık olarak Türkçede, Arapça hulk sözcüğünden türeyen huy, mizaç, karakter gibi anlamlara gelen ahlâk sözcüğü kullanılmaktadır (Cevizci, 2002; Özturan, 2015). Etik sözcüğü çoğu zaman ahlak sözcüğü ile eşanlamlı olarak kullanılmaktadır. Ancak bu iki kavram birbirinden farklıdır. Yunanca’da âdet, huy, alışkanlık anlamına gelen ethos kelimesinden türetilen etik Türkçe’de ahlak felsefesi anlamında kullanılmaktadır (Özturan, 2015). Etik ahlak felsefesidir ve ahlak da etiğin araştırma konusudur. Ahlak, kültürel değerler ve ideallerle ilgili doğru ve yanlışları ve bunlara uygun olarak nasıl davranılması gerektiğini belirlerken; etik hem daha soyut kavramlara dayalıdır hem de bu soyut kavramlardan ne anlaşılması gerektiğini tanımlamaya çalışmaktadır (Altinkurt ve Yılmaz, 2011). Ahlak bir toplumda insanların birbirleriyle olan ilişkilerini düzenlemek amacıyla geliştirilmiş olan kural, ilke ve

¹ Koçyiğit, M., Karadağ, E. (2016). Etik teorilerine dayalı bir ‘Etik Eğilimler Ölçeği’ geliştirme çalışması. *İş Ahlakı Dergisi*, 9 (2), 283-307 bu bölümden (sayfalar 22-39) derlenerek hazırlanmıştır.

değerler bütünüdür (Cevizci, 2015, s. 16). Aydın, (2012b, s. 4) etik kavramını “etik, ahlaki davranış, eylem ve yargıları ilgilendiren bir konu olarak felsefe ve bilimin önemli bir parçası ve sistematik bir çalışma alanı” şeklinde bir ifade ile tanımlarken ahlak kavramını “yanlış-doğru, iyi-kötü, erdem ve kusur ile davranışları ve davranışların sonuçlarını değerlendirme ile ilgilidir” şeklinde açıklamıştır. Bu iki kavram arasındaki ilişkiyi de “Ahlak felsefesi ya da etik, ahlaki konu edinen felsefe dalıdır” şeklinde belirtmiştir. Ahlak alışkanlıklar, gelenekler ve töreler gibi zamanla genel kabul görmüş değerlendirmelerdir ve bundan dolayı görelidir. Ahlak, bir toplumun töreleşmiş, gelenekselleşmiş yaşama biçimidir. Bu pratiğin teorisine etik adı verilir (Cevizci, 2015, s. 16). Etik ise ahlak üzerine söz söyleme etkinliğidir. Etik kelimesi kökenini Yunanca karakter ya da usul veya gelenek anlamlarına gelen Ethos sözcüğünden almakta iken Arapça hulk kökünden türemiş ahlak kelimesinin karşılığı ise Latince morality kavramıdır (Aydın, 2012a).

2.3 Etik Türleri

Felsefenin bir dalı olan ve genel anlamda insanın nasıl yaşaması, nasıl davranması gerektiği gibi sorulara cevap arayan etik en temelde teorik etik ve uygulamalı etik olarak ikiye ayrılabilir. Teorik etik bünyesinde normatif ve betimleyici etikleri barındırırken uygulamalı etik ise daha çok hayatın sadece belli bir alanına odaklanmış etikleri ya da meslek etiklerini barındırmaktadır (Cevizci, 2015). Cevizci (2014)’e göre nasıl felsefenin analitik, çözümleyici, eleştirel gibi farklı boyutları varsa aynı şekilde gerek sistematik, gerekse tarihsel yönü bakımından etiğin de farklı boyut ya da türleri vardır.

Bunlardan betimleyici etik anlayışı norm bildirmek ya da kural koymak yerine sadece insan eylemini gözlemleyerek eylemlerin sonuçlarını betimler (Cevizci, 2007, s.846). Betimsel etiğin önermeleri, doğru ya da yanlış oldukları gösterilebilen olgusal yargılardan oluşur. Oysa normatif etiğin önermeleri değer yargılarını ifade eder (Cevizci, 2014 s.38). Zaman zaman analitik ya da eleştirel etik olarak da tanımlanan metaetik, etikte çağdaş yaklaşımı, felsefenin görevinin dilin mantıksal analizi veya kavram çözümlemesi olduğunu öne süren analitik felsefenin etik alanındaki yaklaşımını ifade eder (Cevizci, 2015; 2007). Normatif etik ise neyin doğru neyin yanlış, neyin iyi ya da kötü olduğu; belirli durumlarda ne yapmak ya da yapmamak gerektiği, hangi amacın peşinden gitmek gerektiği gibi insanların hayatlarını nasıl sürdürmeleri gerektiği ile ilgili bilgi veren, insanların ahlaki eylemleri için norm ve düzenleyici ilkeler getiren normatif etikdir (Cevizci, 2007). Normatif etik ahlaki eylem kodlarıyla değer biçici karar vermenin ahlaki modellerin formüle edilmesiyle meşgul olur. Bu yüzden doğruyu, ödevi, adaleti, iyiyi

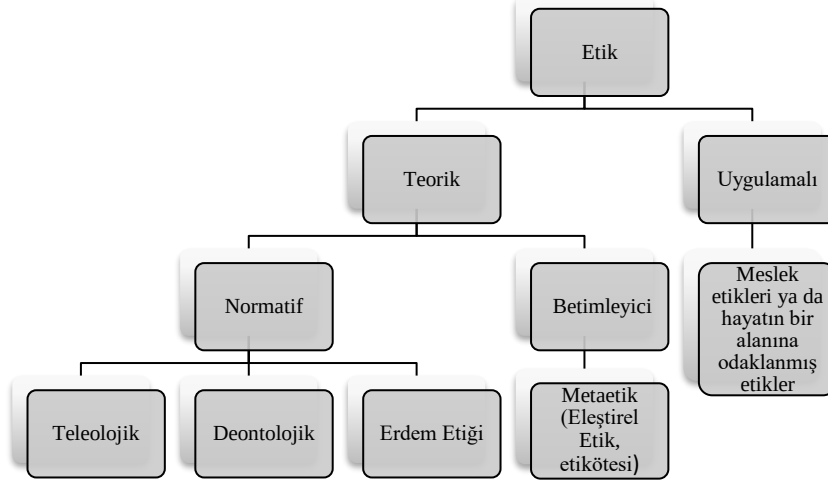
tanımlayan ahlaki ilkeler ortaya koyup norm getirir. Bununla da kalmaz ve insanların bu norm ve ilkeleri benimsemelerini talep eder (Cevizci, 2015; 2014). Teleolojik etik, deontolojik etik ve erdem etiği olarak sınıflara ayrılır (Cevizci, 2007). Kısaca açıklamak gerekirse teleolojik kuram bir iş ya da eylemin sonucu üzerine odaklaşır, deontolojik kuram eylemin temelindeki niyeti ve kişinin ödev ve yükümlülüklerini esas alır ve erdem etiği ise erdem türleri ya da kişinin sergilemesi beklenen karakter özelliklerini esas alır (Aydın, 2012a).

Bazı çalışmalarda ise etik ile ilgili farklı sınıflamalar mevcuttur (Kolçak, 2013; Aydın, 2012b). Örneğin etik türü denildiğinde Kolçak (2013) bireysel ve iş etiği olmak üzere iki tür etikten bahsetmiştir fakat etik ile ilgili kuramsal yaklaşımları Kolçak, (2013) ve Aydın (2012b) etik sistemleri olarak isimlendirmişlerdir. Genel olarak bunlar (Kolçak, 2013; Aydın, 2012b); bir eylemin ahlaki doğruluğunda hedeflenen sonucun önemli olduğunu savunan *amaçlanan sonuç etiği*, standartlar ve yasaların önemli olduğunu belirten *kural etiği*, toplumun norm ve geleneklerini dikkate alan *toplumsal sözleşme etiği*, kişinin vicdanını ön plana çıkaran *kişisel etik* ve sosyal ve ekolojik kurallara uygunluğu vurgulayan *sosyal yaşam etiği*dir.

Kuçuradi'ye göre (2009), etik tarihi üzerine yazılan kitaplar incelendiğinde etiğin şu şekilde bir gelişim gösterdiği görülebilir: İlk olarak etik Eski Yunan etiği, mutlulukçu (eudaimonist) etiktir. Eski Yunan filozofları, mutlu olmak için “ne yapmamız gerekir?” veya “nasıl yaşamamız gerekir?” sorularını yanıtlamaya çalışmışlardır. Daha sonra Kant'la evrensel geçerliliği olan formal “yasalar” getirmeye çalışan deontolojik etik başlamıştır. 20. yüzyılda ise (Max Scheler ve Nicolai Hartmann'la) değerler etiği başlamıştır ve günümüzde de etiğin ulaştığı nokta norm önermelerini çözümlemeye ve temellendirmeye ya da temelini bulmaya çalışan metaetiktir. Etik, gelişiminin aşamalarına göre, bir anlamda kronolojik olarak, kısaca bu şekilde sınıflandırılabilir olsa da, etik ile ilgili farklı kriterleri temel alan farklı sınıflandırmalar mevcuttur. Etiğin, işlevi açısından bakıldığında, normatif, betimleyici ve metaetik şeklinde sınıflandırılabilir (Cevizci, 2002), tarihsel süreç açısından bakıldığında klasik, modern, post- modern gibi sınıflandırmaların yapılabildiği (Cevizci, 2002; 2014a; Bauman, 2011), bunun yanında kişi ya da medeniyetlere göre de (Yunan, Roma ya da Aristo, Kant gibi) (Popkin ve Stroll, 1981; Türkeri, 2013) sınıflandırılabilir görülmektedir. Vurguladığı temel problem açısından (iyi-doğru-irade) (Özlem, 2013) ve ahlaki değer ve yükümlülükler açısından da teleolojik, aksiyolojik ve deontolojik etik (Cevizci, 2002)

gibi sınıflandırmaların yapılabildiği de ifade edilebilir. Etik teorilerinin ve bu teorilere dayalı etik türlerinin sınıflandırılması farklı açılardan faydalar sağlamaktadır. Teoriler arasındaki benzerlik ya da farklılıkların daha kolay tespit edilebilmesi, tarihsel sürecin daha iyi takip edilebilmesi ya da teorinin ortaya atıldığı medeniyetin teori üzerinde nasıl etkilerinin bulunduğu fark edilebilmesi gibi faydalar bunlar arasında sayılabilir. Bu sınıflandırmalar yapılırken ya da bunların sonucunda ortaya çıkan etik türlerinin birbirlerinden katı sınırlarla ve tamamen kopuk şekilde ayrılabilmesini düşünmek yanlış bir yaklaşım olacaktır. Örneğin, normatif etik var olmasaydı ve tarih boyunca bazı yargı ve fikirleri günümüze taşınmasaydı etiğe ve kavramlarına eleştirel açıdan yaklaşan bir metaetikten söz etmek mümkün olabilir miydi? Bunun gibi, bir kişi bir eylemi hazzı amaçlayarak yapmasa fakat ahlaki ilkeleri gereği yapsa eyleminin sonucunda hiç haz duymayacak mıdır? Benzer örnekler çoğaltılabilir.

Bu çalışmada, ilgili alanyazındaki bazı farklı sınıflandırmalar incelenerek (Cevizci, 2014a; 2014b; 2013; 2002; Frankena, 2007; Frolov, 1997; Kuçuradi, 2009; Özlem, 2015 ve Özturan, 2015) etik teorilerinin en temelde teorik ve uygulamalı etik, teorik etiğin altında da normatif ve betimleyici etik olarak ikiye ayrıldığı bir sınıflandırma esas alınmıştır (*bkz. Şekil 2.1*). Aslında olandan değil de olması gerekenden bahseden bir şey normatiftir ve ahlaki yargıların en önemli özelliği normatif olmalarıdır (Cevizci, 2014b). Bu anlamda tüm etik türleri normatiftir denilebilir fakat bu noktada normatif etikte betimsel/eleştirel etiğin kavramlarının birbirinden farklı olduğu unutulmamalıdır. Normatif etikteki kavramsal yaklaşımın aksine betimsel/eleştirel etikte kavramlara olgusal yaklaşılr ve hatta kavramın kendisi tartışılıp anlamları ve/ya olabilirlikleri üzerinde akıl yürütülür (Özlem, 2015). Normatif etik başlığı altında da Cevizci (2013, 2014a)'ün klasik teoriler şeklinde adlandırıp sınıflandırdığı teleolojik etik, deontolojik etik ve erdem etiği yer almaktadır. Frankena (2007) de benzer bir şekilde bir sınıflandırmaya gitmiş fakat genel olarak teorileri benci-ödevci, yararcı ve ahlaki değer ve sorumluluk başlıkları altında gruplandırmıştır. Bu sınıflandırma da Cevizci (2013, 2014a)'nın sınıflandırmasıyla büyük ölçüde örtüşmektedir denilebilir.

Şekil 2.1 *Etik Türleri İçin Bir Sınıflandırma*

2.3.1 Normatif etik ve türleri

Teorik etiğin bir dalı olan normatif etik “ahlak ilkelerinin, ideal ve normlarının kuramsal olarak bir temellendirilişini verir. Kendiliğinden ortaya çıkan ve şu ya da bu toplum ya da sınıfın bilincinde çözüme uğrayan sorunları kuramsal açıdan ele alır. Belirli toplumsal grupların ahlak idealini yansıtan herhangi bir kavrayış, son çözümlemede, normatiftir” (Frolov, 1997 s. 155). Etik düşünde önde gelen üç ahlaki mülahaza iyi, görev ve erdemdir. Aslında bu üçü de tam bir ahlaki bilinçle yapılan bir eylemde bir düzeyde mevcut olabilir. Fakat tarihsel olarak bunlardan birini alıp diğerlerini yok saymak gibi bir eğilim olmuştur. (Bowne, 1891). Bu anlamda bazı etik teorileri iyi kavramını merkeze alırken bazıları görev kavramını, bazıları da erdem kavramını merkeze almıştır. Normatif etikte öne sürülen teoriler bu şekilde odaklandıkları temel noktaya göre üçe ayrılabilir. Bunlar ilk olarak iyi kavramını temele alan ve kişinin ahlaki durumunun nihai bir amaç üzerinden belirlenebileceğini savunan teoriler, ikinci olarak doğru eylem problemini temele alan ve ahlaklılığı ödev ve yükümlülükler üzerinden anlayan teoriler ve son olarak da ahlaki bir yaşamın kendisinden kaynağını alacağı olgun bir karakteri ve erdemleri temel alan teoriler olarak gruplanabilirler (Cevizci, 2013). Bu teoriler sırasıyla teleolojik etik, deontolojik etik ve erdem etiği olarak sınıflandırılabilir (Cevizci, 2013, 2014a).

2.3.1.1 Teleolojik etik

Teleolojik etik açısından ahlaki eylemin ve hatta ahlaki bir hayatın değerini belirleyen şey eylemin ya da hayatın ürettiği sonuçtur, bu yüzden teleolojik etik kapsamı içinde yer alan teoriler sonuççu etik teorileri olarak da adlandırılırlar. En çok bilinen sonuççu kuram yararcılıktır. Klasik bir yararcıya göre bir eylemin ondan etkilenenlere

getirdiği mutluluk oranı eylemin doğruluğunun ölçüsüdür (Singer, 2012). Teleolojik etikte temel kavramlar iyi ve kötü olup, doğru ve yanlış kavramları bu temel kavramların bir türevi gibi işlev görmektedir. Bir eylem kendi başına iyi ya da kötü değildir, eylemi iyi ya da kötü yapan eylemin sonuçlarıdır. Benzer şekilde, bir eylemin doğruluğu veya yanlışlığı da eylemin sonucu tarafından belirlenir ve bir şekilde amacın araçları meşrulaştırmasını olanaklı kılan bir ahlaki standart ortaya koyar. Bireysel mutluluk, kendini gerçekleştirme ya da en fazla kişinin en çok mutlu olması ulaşılması gereken nihai bir amaç olarak görülür. Bu ilke en büyük mutluluk ilkesi olarak da bilinir. Bu anlayışa göre ahlaki davranışta ölçü, üretilen iyinin kötüye oranıdır. Deontolojistler etğin bir kurallar sistemi olduğunu düşünürken sonuççular kurallarla değil, hedeflerle ilgilenirler. Teleolojik etik teorileri kapsamında Epiküros ve Kirene hazcılıkları, Bentham ve Mill'in yararcılıkları sıralanabilir (Arslan, Kılıç Akıncı, Bayhan Karapınar, 2007; Cevizci, 2014a, 2013; Frankena, 2007; Popkin ve Stroll, 1981; Türkeri, 2013; Warburton, 2016).

Helenistik dönemden bir düşünür olan Epiküros (MÖ 341-270) hazzın kişinin tercihleri hususunda yol gösterici olduğunu belirtmiştir. Ona göre insanlar ölümden ve tanrılardan korkarak bir hayat sürmektedir ve o bunu eleştirir. Haz insanın içine doğuştan yerleştirilmiş ilk iyidir. Bilgi edinmek için algı açıklığı ne kadar önemli ise, doğru olanı seçmek için de haz ve acı duyguları o derece önemlidir. Fakat burada kişi her türlü kısa süreli hazzın peşinde koşmamalıdır. Uzun süreli hazları takip edip kısa süreli olanlardan kaçınmalıdır. Bilge kişi gelecekteki bir haz için şu anki bir acıyı tercih edebilir. (Bourke, 2008; Folscheid, 2015; Özturan, 2015). Niteliksel hazcılığı benimseyen Epiküros'a göre mutluluk erdem peşinde koşarak değil, gündelik kaygıların ötesinde sükûn ve huzurla sağlanır, ruh dinginliği (*ataraxia*) en büyük amaçtır ve bu görüşte iç huzur, zihinsel dinginlik, acıdan ve ölüm korkusundan kaçınma önemlidir (Cevizci, 2015; Yüksel, 2010). Epikürcüler Epiküros'un bu görüşlerini takip etmişlerdir (Saruhan, 2014).

Kireneler Sokrates'in öğrencisi Aristippos tarafından kurulmuş okuldur. Kirenelilere göre geçmiş bitmiştir, gelecek belirsizdir ve içinde bulunulan anda alınan duyumsal haz en yüksek iyidir. Kireneler niceliksel hazcılığı savunur ve onlara göre tüm canlılar acıdan kaçıp haza yönelirler (Bourke, 2008; Cevizci, 2015). Bu okula göre haz mutlak iyidir ve yaşamın hedefine yerleştirilmiştir. İnsan her davranışında hazzı hedeflemelidir. Haz daima iyi, acı daima kötüdür ve anı yaşamak gereklidir (Saruhan,

2014). Kirene okulu bu görüşleri ile etik tarihinde egoist hedonizmin bilinen ilk örneği olmuştur (Bourke, 2008).

Epikür ve Kirene okullarının yanında teleolojik teorilerin önemlilerinden bir tanesi de faydacılıktır. Faydacılar bireyle beraber toplumun yararını ön plana çıkarırlar ve genel yaklaşımları en fazla kişiye en çok faydayı sağlayan şeyleri yapmanın gerekli olduğu şeklindedir (Özturan, 2015; Saruhan, 2014). Faydacılık iyiyi ve kötüyü eylemin koşullarına bakarak belirler. İki önemli türü eylem ve kural faydacılıklarıdır. Eylem faydacılığında acıya karşı zevkin artırılması, en fazla kişiye en çok fayda getirecek eylemin seçilmesi, kural faydacılığında ise tek tek eylemlere değil, tüm ahlak kurallarına faydacılığın uygulanması, bir başka deyişle herkes için en büyük tatmini sağlayacak kurallar belirlenip buna uyulması hedeflenir denilebilir (Ekici, 2013, Yüksel, 2010). Faydacı ahlak anlayışının en ilkel şeklini Thomas Hobbes'ta görmek mümkündür. Hobbes'a göre zayıf ve temelde bencil bir varlık olan insan diğer tüm canlılar gibi birtakım mekanik hareket yasalarına tabidir ve temel motivasyon kaynağı kendine haz veren şeylerin peşinden gitmek, acı verenlerden ise uzaklaşmaktır (Küçükalp ve Cevizci, 2014; Warburton, 2016). Daha sistematik bir faydacılık anlayışı ise 19. Yüzyılda Jeremy Bentham (1748-1832) ve John Stuart Mill (1806-1873) tarafından ileri sürülmüştür. Bentham'a göre olabildiğince çok insanın mutluluğunu göz önünde tutan kişinin kendi çıkarları da bu şekilde sağlanacaktır. Mill'de kişinin başkalarının çıkarlarını düşünmeden kendi çıkarlarını düşünemeyeceğini belirtmiştir. (Kılavuz, 2003; Küçükalp ve Cevizci, 2014; Marshall, 2009). Mill'e göre fayda iyi ve kötünün ölçütüdür. Fayda hazzı ve acıdan uzak kalmayı da kapsar. Bir eylemi ahlaki yapan eylemin sonucundaki faydanın mutluluk, hem de sadece bireyin değil toplumun mutluluğuna yol açmasıdır (Tepe, 2011). Mill hazları nicelik ve nitelik bakımından ayırır. Ruhsal hazlar diğerlerinden daha değerlidir (Saruhan, 2014). Mill zekâ ve hayalgücünden kaynaklı zevkleri de fiziksel zevklerden üstün tutmuştur. John Stuart Mill deneyime, gözleme ve sonuçlara dayanan bir etik sistemi kurmayı hedeflemiştir. Ona göre insanın amacı, olaydaki güdü ya da karakter önemsizdir. Mill erdem etiğini de reddetmiştir (Yüksel, 2010).

Etikte teleolojik teoriler olarak sınıflanabilecek teorilerin başında bu sıralananlar gelse de William James (1842-1910) tarafından ortaya atılan pragmatizm de buraya dahil edilebilir. Aslında bir şekilde, sonucu, hazzı ve acıdan kaçınmayı, faydayı ve mutluluğu hedefleyen, bu esnada erdemlere ya da ödevlere görece fazla önem vermeyen geçmiş ya da gelecekteki etik teorilerinin hepsi teleolojik teoriler başlığı altında incelenebilir.

Teleolojik teorilerin temel yargılarına bakıldığında bazı ortak çıkarımlar yapılabilir. Teleolojik teorilere göre, bir eylemin değerini eylemin sonucu belirler ve mutluluk hayatın en büyük amacıdır. İnsanlar acıdan kaçıp hazza yöneldiği takdirde mutluluğa ulaşırlar. Kişi gelecek için endişelenmek yerine anın keyfini çıkarmalıdır ve kişinin ne yapması ve nasıl davranması gerektiği içinde bulunduğu duruma bağlıdır. İnsan kendi varlığını korumak zorundadır, doğası gereği bencildir ve eylemleri de bu doğaya uygundur. Fedakârlık gibi görünen davranışlar da aslında bireyin kendi yararınadır. İyi ya da kötü görecelidir. İnsan toplumsal kurallara ya da otoriteye de kendini korumak ve mutlu bir hayat sürmek için itaat eder. Davranışlar bireysel ya da toplumsal mutluluğu artırdığı oranda iyidir. Bireysel yarar ve mutlulukla toplumsal yarar ve mutluluk çakışırsa toplumsal olan tercih edilir.

2.3.1.2 Deontolojik etik

Teleolojik etiğin bir anlamda karşısında yer alan deontolojik etik sonuçtan ziyade eylemin kendisinin doğruluğu üzerinde yoğunlaşır. Yunanca deon (görev ve yükümlülük) kelimesinden gelen deontoloji teorisi faydacılığın sorunlarına dikkat çeker. En tanınmış deontolojik teori Kant (1724-1804)'ın deontolojik etiğidir. Kant'ın ahlak anlayışının temelinde öncelikle faydacılığın eleştirisi yatar. Kant'a göre kişi haz verdiği için değil, ödevi olduğu için eylemelidir (Saruhan, 2014). Ona göre ahlaki övgüyü hakeden davranış görevler gereği yapılandır. Kant'a göre eylemin ahlakiliğinin temel şartı o eylemin maksiminde (nedeninde) yatar. Eylemin ahlaki olması evrenselleştirilebilir bir maksime dayanmasına ve eylemin evrensel bir ilke haline gelme potansiyeline bağlıdır (Warburton, 2016; Yüksel, 2010).

Buna göre ahlaki bir eylemin doğruluğu ya da yanlışlığı eylemin sonuçlarından ziyade kişinin birtakım ahlaki ödev ya da eylem kurallarını yerine getirip getirmemesi tarafından belirlenir. Aynı şekilde eylemin sonucundan ziyade temelindeki niyet ve ilkeler önemlidir. İnsanı akıllı ve sorumlu bir varlık olarak gören bu anlayış insanın yerine getirmesi gerekli ödevler olduğunu varsayar ve ödev kavramını bakış açısının temeline yerleştirir. Doğru eylemler bir ödevden türetilmiş veya ahlak yasalarına uygun eylemlerdir. Hazcılık, mutlulukculuk, en çok kişinin yarar görmesi gibi ölçütleri temel alan teleolojik teorilerden farklı olarak deontolojik yaklaşımda eşitlik, tarafsızlık, evrenselleştirilebilirlik gibi ölçütler bulunmaktadır. Bu etik teoriler eylemin sonucunun ya da kendisinin iyi görünmesinden ziyade, haz ve acıdan bağımsız olarak, eylemin ilkelere dayalı, gerçekten doğru olduğu için, ya da asli bir değere sahip olduğu için etik

olacağı kabulüne dayanır. Buna göre, evrensel ahlaki ve vicdani doğrular vardır ve bunlar zamana ve şartlara göre değişmez. Bir kişi öyle davranmalıdır ki davranışının evrensel bir yasa haline gelmesini arzulamalıdır. Ya da davranırken esas aldığı ilkeler evrensel olsaydı nasıl olurdu diye düşünmelidir. Hatta, aslında ahlaki olmayan davranışlar özünde rasyonel de değildir. Deontolojik teoriler içinde dini etikler ve deontolojik yaklaşımla özdeşleşen Kant'ın ödev etiği sayılabilir (Arslan vd., 2007; Cevizci, 2014a, 2013; Popkin ve Stroll, 1981; Türkeri, 2013; Yüksel, 2010).

Deontolojik etiğin teorisyeni Kant haz, fayda ve yarar temelli ahlak anlayışlarına karşı çıkar ve ahlaki eylemin doğruluğunun ya da yanlışlığının eylemin sonucu tarafından değil, eylemi yapanın bunu iyi niyetle ve ahlak yasasına uygun olarak gerçekleştirip gerçekleştirmemesi bakımından belirleneceğini savunur. Bu yasa deneyimlerle ortaya çıkan bir yasa değildir ve insan düşüncesinin doğasında *a priori* olarak mevcuttur. Kant etiğinin dört unsuru iyi istenç (isteme) ödev, ahlak yasası ve özgürlüktür (Kılavuz, 2003). Kant'ın ahlaklılıkta merkeze aldığı şey eylemin kaynağı olan istençtir ve eğer bu istenç ahlak yasası dolayısı ile ortaya çıkmışsa o eylem ahlaklıdır (Tepe, 2011). Kant'a göre ahlaksal iyilik iradenin kurallar aracılığıyla yönetilmesidir. Ancak bu şekilde iradeye bağlı eylemler genelgeçer bir uyum kazanırlar. Bu şekilde tüm özgür iradelerin uyum olasılığı canlı kalabilir. Bu kurallar da ahlaksal kurallardır. Ona göre özgür irade bir parça ürkütücüdür çünkü özgür eylem ne doğa ne de yasalar tarafından belirlenmiştir. Dolayısıyla tüm eylemlerle uyumlu bir ahlaksal kural gereklidir (Kant, 2007). İnsanlığın özgürlüğünü kısıtlayabilecek şey yasadır. Yasa eylemlerin kurallara uymasını vazeder. Kişinin kendi açısından ise eğilimlerinin (haz, dürtüler vb.) peşinden gitmemek yasa olmalıdır. Asıl kural özgür davranışları insanlığın asli amaçları ile uyumlu hale getirmek yani yönetmektir. İnsan eğilimlerine boyun eğmemelidir (Kant, 2007). Ahlak sorunlarının açıklanışında *a priori* olandan yola çıkılır. *A priori* deneyimden bağımsız, deneyimi yaşamadan önce bilinen bilgidir (Warburton, 2016). Ahlakın tümel geçerlik taşıyan bir bilim olmasını sağlayan bu *a priori* öğelerdir. Çünkü ahlakın içgüdülerle, doğal eğilimlerle bağlantısı yoktur. Ahlak, kaynağı akıl olan bir yasaya, kesin buyruğa (kategorisches Imperativ) dayanır ve bu buyruk da yapısı gereği *a prioridir*. Bu buyruğun özü iyi istençtir, ve yalnızca insanı ilgilendiren bir ödevdir iyi istenç. Kant, genel bir yasa olmasını isteyebileceğin bir ilkeye göre davran ve insanlığı bir araç değil, amaç olarak görecektir şekilde davran diyerek ahlakın yapısını açıklar (Kant, 2013). Kant'ın ahlak yasasının temelinde bulunan kategorik buyruk mutlak, formel ve koşulsuzdur. Akıl ve

irade sahibi insana emreder. Eylemin niyet ya da ilkesinin evrensel yasa olabilmesi, kişinin insanlığı kendinde ve başkalarında bir amaç olarak görmesi ve son olarak kişinin başkalarına özerk ve kendi kendini belirleyen failer olarak muamele etmesi gerektiğini vazeder (Cevizci, 2015).

Kant'a göre iki tür akıl vardır denilebilir. Teorik akıl kişiye olanı (doğayı) verirken pratik akıl olması gerekeni, yani ahlakı verir. Dolayısıyla pratik akıl teorik aklın aksine eylemekle yakından alakalı olduğundan irade ile de ilgilidir (Saruhan, 2014). Kant vicdana hareketleri idare eden pratik akıl demiştir. Pratik akıl ödevi hem ahlakın bir ilkesi hem de kat'i emir halinde, yapılması mecburi olacak bir şekilde ortaya koyar (Topçu, 2011).

Ahlak din ilişkisinde Kant sağduyuya vurgu yapar. Kant ahlaki yönden arı zihniyetler beslemenin başkaları tarafından algılanamayacak bir en yüce öz olmadan mümkün olmayacağını belirtir. Ona göre tanrıya inanmayan kimsenin ahlaklılığa yönelmesi de mümkün değildir. Fakat Kant burada tanrı inancını salt bir tanrının varlığını kabul eden ve ona itaati şart gören ve bunu da dini kaynaklara dayandıran bir inanç olarak görmez. Ona göre emin olmadan da tanrıya inanmak mümkündür. Hatta tanrı zaten akli bir varsayım olarak kabul edilmek zorundadır. Yoksa ahlaklıktan söz etmek mümkün olmaz. Çünkü ahlaklılık dine bağlı olmak zorundadır ama din ahlakın kaynağı değildir ve fakat din ahlak yasalarının tanrı bilgisine uygulanmasından ileri gelir. Ahlaklılık dinler için temel şarttır (Kant, 2007). Akıl taşıyan ve eylemde bulunan varlık olan insan doğanın bir nedeni değildir, hatta ona bağlı olarak yaşamını devam ettirmek zorundadır. O halde dünyada en yüksek iyi için varsayılması gereken, doğanın en üst nedeni bir varlık, yani tanrıdır. En yüksek iyinin gerçekleştirilmesi insan için bir ödevdir. En yüksek iyinin olanağı da tanrının varoluş koşuluyla mümkündür. Neticede tanrının varlığını benimsemek ahlaki yönden zorunludur. Fakat bu öznel bir gereksinimdir nesnel bir ödev değildir. Bu, salt akıl açısından bir açıklama nedeni olarak bir varsayım ya da inanç olabilir (Kant, 2013).

Kant etik doğruluk ile yasal doğruluk arasında da bir fark olduğunu belirtir. Sırf tanrının ya da hâkimin cezalandırmasından korktuğu için bir eylemi yapan kişi yasal doğruluk sahibi olabilir. Ama bir kişi bir eylemi o eylemin manevi çirkinliğinden dolayı yapmıyorsa ve bu kişi aslen tanrının insanlardan iyi bir zihniyet istediğinin farkında olarak böyle davranıyorsa, etik doğruluğa sahip olmuş olur. Dolayısıyla etik salt iyi eylemlerin değil, iyi zihniyetin de felsefesidir (Kant, 2007). Tanrıyı bir hâkim gibi görüp

ona dalkavukluk etmek değil onun buyruğuna saygı ve yasalarının insana yüklediği ödevi gözetmek asıl tanrıyı yüceltmektir (Kant, 2013, 2007).

Kant ödev kavramını tartışırken insanın kendine karşı ödevlerinden de bahseder. Ona göre insanın kendine karşı ödevleri kişinin özgür olmasına, kişiliğinde insanlığın değerlerini yüceltmesine, yani insanlık onurunu korumaya dayanır. Kişinin kendine karşı ödevleri birinci koşuldur ve ahlaklılık ilkesidir. Ödevlerin ilkesi de özgürlüğün kullanımının insanlığın asli amaçlarıyla uyumluluğudur (Kant, 2007).

Kant'a göre önce beden disiplin altına alınmalıdır (bedene karşı ödev) ki bedende bulunan mizacı tahrik eden ilkeler mizacı değiştirmesin ve mizaç beden üzerinde bir otokrasi kursun. Bunun yanında kişi bedenine özen göstermekle de yükümlüdür. Yine bunun yanında insan yaşadığını meşguliyetlerle hisseder (yaşama karşı ödev) zevk ve hazlarda değil. Kişi ne kadar çok eylemlerde bulunur ne kadar insani güçlerini harekete geçirirse o kadar yaşadığını hisseder. Kant'a göre insan faal ve cesur olmalıdır, kararlı ve zinde olmalıdır (Kant, 2007). Sonuç olarak Kant'a göre evrensel bir ahlak; kendinde bir gaye olmasının yanısıra koşulsuz, akıl kaynaklı ve evrensel niteliklere sahip unsurlar üzerine bina edilmelidir (Saruhan, 2014 s. 364).

İnsanın temelinde aşağı canlılardan farklı olmayan istek, hırs ve iştihalar bulunur. Din yaşanılan dünyada ve gelecek dünyada mutlu olmak için kişinin bunların egemenliğinden kurtulmasını istemektedir (Topçu, 2012). Dinler, insanların yapması ve kaçınması gereken şeyleri onlara ödev olarak sunar, karşılığında da ödül ve ceza vaadederler (Özturan, 2015 s.72). Bu açıdan din etikleri de deontolojik etik teorileri başlığı altında sınıflandırılabilir. Bu sınıflandırma temelde kabul gören ve doğruluk payı olan bir yargı olsa da, örneğin İslam felsefesi, Müslüman filozoflar ya da kelim ilmi denildiğinde akla sadece dinin vazettiği kural ya da ödevler değil, El Kindi'den Er-Razi'ye, İbn Sina'dan İbn Haldun, İbn Rüşd ve Gazali'ye, İbn Miskeveyh'ten Kınalızade Ali Çelebi'ye, Celaleddin Rumi'ye ve hatta Ömer Hayyam'a kadar çok farklı görüş, coğrafya, eğilim, meşrep ve mensubiyetlere sahip düşünürler gelmektedir. Farabi'de Platon'un düşünceleri önemli bir yer tutarken İbn Sina'da Aristoteles'in izlerini görmek mümkündür. Gazali batı ve pagan felsefesine şüphe ile yaklaşır, İbn Sina ve İbn Rüşd gibi düşünürlerin görüşlerine de reddiyeler yazmıştır. Celaleddin Rumi tasavvuf ekolüne mensupken aynı ekolün başka bir kolundan olan Ömer Hayyam rubailerinde etik hedonizme örnek olarak verilebilecek birçok ifade kullanmıştır (Aydın, 2011; Bourke, 2008; Fahri, 2014; İbn Miskeveyh, 2013; İbn Rüşd, 2016; Taylan, 2011). Ahlak-ı

Ala'i'nin önsözünde Koç'un da (2007) belirttiği gibi Kınalızade "(...) bütün şark mirasını ve şarkın ahlak sahasında devraldığı antik Yunan metinlerinin tesirlerini bünyesinde toplamış, dini ve tasavvufi cepheleri bu mirasa ilave etmiş"tir (Kınalızade, 2015, s. vii). Neredeyse hemen tüm düşünürlerin felsefenin farklı dallarının yanısıra etikle ilgili görüşler ortaya koyduğu düşünüldüğünde ve yukarıda bahsedilen farklılıklar da dikkate alındığında dini etikler ya da İslam etiği deontolojiktir gibi bir yargıya varmanın çok yüzeysel bir bakış olduğunu da belirtmek gerekmektedir. Bu şekilde bir bakış açısının temelinde dinlerin genel olarak insanlara görev ya da ödevler yüklemesi ve karşılığında ya bu hayatta ya da diğerinde ödül ya da cezalar vaad etmesi yatmaktadır. Ayrıca din etikleri denildiğinde salt İslam dini değil, tüm dinleri kapsayan daha geniş bir anlam kastedilmektedir.

Hristiyan orta çağ felsefesinde kilise babaları olarak bilinen düşünürlerden en bütünlüklü felsefeye sahip olarak gösterilen Aquinalı Thomas (1224-1274) felsefeyi (özellikle Aristoteles felsefesini) Hristiyanlıkla uzlaştırmaya çalışmıştır. İmanın verilerini anlaşılır kılmak için akıldan yararlanılmasını savunmuş ve tanrının varlığını akli argümanlarla kanıtlamaya çalışmıştır (Cevizci, 2015; Şenel, 2014). Thomas'ın çalışmaları büyük bir etki yapmış ve Katolik kilisesinin düşünüş tarzını değiştirmiştir (Moseley, 2008). Thomistik yaklaşım bazı yönleriyle teleolojik ya da eudaimonist gibi görünse de doğru mantık, doğru niyet, yasalara ve hür iradeye vurgu yapıyor olması, akla önem vermesi açısından Kant'ın deontolojisiyle büyük benzerlikler göstermektedir (Bourke, 2008; Küçükalp ve Cevizci, 2014) ve deontolojik teoriler kapsamında sınıflandırılabilir.

Gazali (1058-1111)'e göre insan nefsine (ruhuna) iyi ya da kötü davranış sadır olabilmesi için gerekli potansiyel yaratıcı tarafından yerleştirilmiştir ve Gazali ahlakın değiştirilip güzelleştirilebileceğini Hz. Peygamber'in (sav) 'ahlakınızı güzelleştiriniz' buyruğunu dayanak alarak savunur. Yani bu hem mümkün, hem de bir ödevdir. Ayrıca kötü huylar akılla dizginlenebilir (Özturan, 2015). Ona göre ahlak nefsin (ruhun) durumu ve şekil alması, maneviyatın hareketlerde hâkim olması, iyi işlerin düşüncelerin zorlamadan ortaya konmasıdır (Gazali, 1998 s. 15). Zorlama ya da içten gelmeyerek yapılan eylemlere ahlaki eylem gözüyle bakmayan Gazali'ye göre herhangi bir sebepten nadiren fakir-fukaraya sadaka veren kimseye cömert denemez, çünkü hareket içten gelerek yapılmamıştır. İyi ahlaklı olma ya da iyi huylu olma konusunda ise, iyi huy mutlak iman, kötü huy ise mutlak nifaktır (Gazali, 1998). Gazali'nin felsefe eleştirisinin

İslam dünyasında tasavvuf yolunu sonuna kadar açsa bile, felsefenin önünü büyük ölçüde kapadığı kabul edilir (Cevizci, 2015 s. 191).

Dünyanın en büyük şarihi veya Aristoteles yorumcusu olarak görülen İbn Rüşd (1126-1198), eserlerinde doğru anlaşıldıkları takdirde din ve felsefe arasında çatışma ya da bağdaşmazlık bulunmadığını savunur. Görüşlerinde nedensellik tanrının hikmetinin nişanesidir, ulaşılması gereken tek hakikat vardır, bütün insanların bir ve aynı aklı paylaştığı kabulleri mevcuttur. (Bourke, 2008; Cevizci, 2015). İbn Rüşd'ün ahlaki anlayışında akıl (birey), din ve toplum önemli bir yer tutar. Ona göre insan yaratılıştan iyi ve kötü potansiyellere sahiptir ve medeni bir varlıktır. Yine de bireyin faziletleri aklın kontrolünde daha da kuvvetlenir (Aruç, 2004). İbn Rüşd etik üzerinde ayrıntılı bir şekilde özgün fikirler belirtmemiş, genel olarak Aristoteles'in görüşlerine pek eklemeler yapmamıştır. Ona göre iyi bir hayat kişisel bütünlük ve ortak aklı anlayabilmekle mümkündür (Bourke, 2008). Bu açıdan bakıldığında İbn Rüşd'ün deontolojik teorilerle ilgisi ancak din etiği ile ilgisi kadardır denilebilir. Bu da daha önce de belirtildiği gibi dinlerin insanlara ödevler vazetmesi ile ilgilidir.

İslam'ın temel kaynağı olan Kur'an-ı Kerimde de birçok ayetin bu anlamda insana görevler yüklediğini ya da hatırlattığını ve aklın öneminden bahsettiğini görmek mümkündür. "İnsan başıboş bırakılacağını mı sanır?" (75: 36), "Biz gök ile yeri ve aralarındaki şeyleri, boş bir eğlence için yaratmadık" (21: 16), "(...) Akıllarını güzelce kullanmayanları Allah pislik içinde bırakır!" (10: 100) vb. ayetler buna örnek olarak verilebilir. Kur'an erdemli bir hayatı, sorumluluğu, görev ve ödevleri insana sadece bireysel anlamda hatırlatmakla kalmaz, toplumsal hayatla da ilişki kurar. Hatta ahlaklı bir yaşamı öğretmesinin yanında Hz. Peygamberi (sav) de somut bir örnek olarak insanlara sunar (33: 21; 68: 4) ki teorik bilgi ile pratik kopmamış olsun. Kur'an'ın hemen tamamı ahlakla ilişkilendirilebilecek olsa da özellikle Müminun ve Hucurat sureleri ahlaklı müminlerin yaptıklarını ve yapmaları gerekenleri yoğunlukla hatırlatmaları bakımından bu konuda bahse değerlidir. Bu açılardan bakıldığında Kur'an'ın insanı sorumlu görmesi, akla önem vermesi, bazı ödev ve görevler yüklemesi daha ön plana çıkmaktadır ve bu anlamda deontolojik bir etik anlayışın özellikleri görülebilmektedir. Fakat daha önce de din etikleri ile ilgili tartışıldığı gibi (bkz. s. 32-33) tüm bunlardan hareketle Kur'an deontolojik bir etik yaklaşıma sahiptir demek yine yüzeysel olacaktır. Kur'an erdemlere ve kişinin erdemli olmasına önem vermekle beraber, hem bu dünyada hem de ölümden sonrasında mutlu bir hayatı elde etmenin de reçetelerini ortaya koyar. Bu anlamda erdem

etiği ya da teleolojik etik bakış açılarıyla incelendiğinde de ilgili teorileri çağrıştıracak veriler bulunabilir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, Kur'an'da sadece olmak değil, eylemek de önemlidir. Hiçbirşey yapmayan iyi adam övülmediği gibi iyi şeyler yapıyormuş gibi yapan kötü adamdan da iyilikler kabul edilmez (Ör: 2: 264; 29: 2). Ayrıca sıklıkla iman edenler ve salih amel işleyenler şeklinde bir kalıbın kullanılması düşün-inanç boyutuyla eylem boyutunun ayrı tutulmadığına da delil teşkil etmektedir (Ör: 103: 3).

Söz konusu din etikleri olduğunda isminden bahsedilebilecek filozof, düşünür, din ve din adamı sayısı bir hayli fazladır ve zaten dinler de insana ve hayatına yönelik ilkeler ortaya koyduğundan hemen hemen tüm dinler etikle ilişkilendirilebilir. Bu müstakil bir felsefe tarihi ya da din felsefesi çalışmasının konusu olabilir dolayısıyla bu çalışma kapsamında bu kadar örnek ve tartışma yeterlidir. İnsanlara herhangi bir ödev vazeden herhangi bir dinin mensubu olup da dini bakış açısını felsefe ile bir şekilde ilişkilendiren tüm düşünürler bu kapsamda anılabilir.

Tüm bunların ışığında denilebilir ki deontolojik teorilere göre insan sorumlu bir varlıktır ve insanlık gereği gerçekleştirmesi gereken bazı ödevleri vardır. Bir kişinin eyleminde eylemin sonucundan çok niyet önemlidir. İnsan doğru olanı yaptığında insanlığına yakışanı yapmış olur. İnsan ilkeli olmalıdır ve hayatında bu ilkelere uymalıdır. Kişi sadece kendisi için değil, diğer insanların da gelişimi için çaba sarf etmelidir. Deontolojik etiğe göre etik eylem, evrensel ölçütlere göre de etik olan eylemdir. Kişi bir eylemi yaparken eylemin sonucundan bağımsız olarak ahlaki ilkelere uygun düşeni yapmalıdır, bir başka deyişle eylemin etik olması haz ve mutlulukla ilgili değil, eylemin evrensel ahlak yasaları ve sorumluluk sahibi bir insanın yükümlülüklerine uygun olması ile ilgilidir. Bununla beraber kişinin eylemde bulunurken sırf zorunluluktan dolayı belli ilke ya da kurallara uyması o eylemleri etik yapmaz.

2.3.1.3 Erdem etiği

Erdem etiği, bireyde bulunan fazileti veya iyi karakter özelliklerini ahlakiliğin kaynağı olarak alır. Bireylerin erdemli ve dürüst nitelikleri üzerine yoğunlaşır. Aristoteles ve Sokrates'e kadar kökleri uzanmaktadır (Ekici, 2013). Erdem etiği Sokrates ve Platon'un öğretilerinden de yola çıkarak esas olarak Aristoteles tarafından geliştirilmiş ve 20. yüzyılda yararcılık ve Kant ödev etiğine alternatif olarak yeniden canlandırılmış ve öne çıkmıştır. Erdem kavramı ve karakter kavramı önemlidir. Etiğin nasıl yaşamak

gerek sorusunu ne tür bir kişi olmak gerektiği ile değiştirmiş, erdemli kişinin ahlaken iyi biri olduğunu öne sürmüştür (Cevizci, 2015; Özturan, 2015). Erdem ahlakçılarına göre ahlak öznesinin karakter yapısını esas alan bu yaklaşım Kantçı, sonuççu, sosyal-kontratçı yaklaşımlar gibi ahlakı tek ilkeye indirgeyenlerinkinden daha geniş ve zengin bir ahlak anlayışı sunmaktadır. Erdem ahlakında öne çıkarılan hedef, ideal ilke veya kural yerine ‘erdemli insan’ olmaktır. Daha geniş bir ifadeyle erdemleri birer huy olarak içselleştirmiş, tercih ve eylemlerinde ahlaken doğru olanı seçebilecek kabiliyette bir kişi olmaktır (Özturan, 2015 s. 113).

Teleolojik etik iyi ve faydalı sonuçların önemine, deontolojik etik ödev, yükümlülükler ve evrensel ahlak yasası gibi kavramlara vurgu yaparken erdem etiği ahlaki hayatın belirleyici unsuru olarak failin karakterine ve erdeme vurgu yapar. Erdem etiği temelde iyi hayatla ve insanın nasıl bir insan olması gerektiği ile ilgilenir ve karakter kavramını kullanır. Önemli olan iyi, ya da erdemli, karakterli bir insan olmaktır. Bir erdem bireyin sahip olduğu ya da olmayı isteyeceği bir huy, alışkanlık, nitelik, ya da kişinin karakter özelliğidir. Bu yaklaşıma göre, kişinin ahlaki hayatını belirlemede kurallar ve sonuçlar değil, inançlar, duyarlılık ve deneyim önemlidir. Eylemlerin neticesinde kişiye ya da topluma bir yarar ya da zarar gelmesi önemli değildir, önemli olan kişinin erdemli davranışlar sergilemesidir. Bu anlayışa göre eylemler kişinin içsel ahlakının bir yansımasıdır ve bu içsel ahlakı şekillendiren de erdemlerdir. Kökü klasik etikte olan erdem etiğinin eleştirel etikte de temsilcileri olduğu söylenebilir. Klasik etikte Sokrates, Platon ve Aristoteles bu etiğin temellerini oluştururken MacIntyre’ın çağdaş erdem etiği de eleştirel etikte erdem etiğini temsil etmektedir denilebilir (Arslan vd., 2007; Cevizci, 2015, 2014a, 2013; Frankena, 2007). Yine Frankena (2007, s.137)’ye göre özgür irade ve belirlenimcilik (determinizm) sorununun etiğe girişi de bu anlayış yoluyla olmuştur. Yani bir kişinin erdemli bir birey olması, sorumluluğunu alarak ahlaki faaliyetlerde bulunması gibi hususlar bir anlamda iradenin özgürlüğü ve belirlenimcilik (ör. Descartes, Spinoza) gibi sorunların etiğe girişine neden olmuştur.

Batı felsefesine karakteri ve felsefi diyalogları ile damga vurmuş olan Sokrates (M.Ö. 469-399) arkasında yazılı hiçbirşey bırakmamıştır. Günümüze ulaşan fikirleri öğrencileri ya da izleyicileri tarafından kaydedilenlerdir (Moseley, 2008). Etik alanında erdemli bir hayat üzerine yükselecek *eudaimonist* bir etik anlayışının savunuculuğunu yapmıştır (Cevizci, 2015 s.395). Sokrates’e göre insanın temel amacı erdeme ulaşmaktır ve erdem de bilgelikle mümkündür (Yüksel, 2010). Ona göre insan bilerek yanlış yapamaz, doğru olanı bilen insan doğru olanı yapacaktır (Moseley, 2008).

Platon (M.Ö. 427-347)'ye göre iyi bir yaşam sürmek iyilik ve erdem'in ayrıntılı bilgisine dayanır (Yüksel, 2010). Ona göre kimse isteyerek kötülük etmez. Bunun farklı sebepleri vardır. Bunlar yetiştiriliş ya da eğitim olabilir. Fakat insan tüm gücüyle kötülüğün zıddı olan erdeme varmaya çalışmalıdır (Bourke, 2008; Özturan, 2015). Platon'a göre erdem bir nevi ruhun sağlığı, güzelliği ve sağlam olma durumudur. Kötülük ise ruhun hastalığı, çirkinliği ve zayıflığıdır. Ona göre doğru olan iyi ve akıllı olandır ve eğri de kötü, akılsız ve bilgisizdir. Bilgeliliğin yanında adalet de çok önemli bir erdemdir (Platon, 2015).

İnsan bilgisini tasnif etmesiyle ünlü bir filozof olan Aristoteles (MÖ 384-322) etiğin karakter ve erdem üzerine yoğunlaşması gerektiğini belirtir ve iyi ve insana yaraşır bir hayatın nasıl olması gerektiğine vurgu yapar (Cevizci, 2015). Aristoteles'e göre, ahlak öncelikle kişinin kendisi ile alakalıdır ve bireyin kendisinde yerleştirmesi gereken alışkanlıklar bütünü yani huylardır ve Aristoteles'e göre bu huylar bireyin ailesi ve toplumla olan ilişkilerini de etkilemektedir. Ona göre erdemler nihai olarak tamamen doğal ya da alışkanlık biçiminde kişide var olamaz. Zira doğal halin tersine bir alışkanlık da oluşturulamaz. Bununla beraber kişi erdemleri tabii olarak alır ve alışkanlık yoluyla tamamlar. Örneğin çocuk doğduğunda doğal erdemlere (cesaret, adalet vb.) sahip olabilir fakat Aristoteles'e göre akıl olmadan asıl erdeme ulaşamaz (Özturan, 2015). Aristoteles'in etiğe bakışı klasik sonuççu/faydacı/hazcı teleolojik bakış açısından biraz daha farklı bir konumdadır. Erdemli davranış insanın özüne uygun olduğu için yanında bir haz da getirecektir fakat haz burada amaç değildir (Folscheid, 2015). Ona göre insanlar bir eylemin ürününü ya da sonucunu, yasalara ya da bir görev duygusuna uygunluğunu ya da ödül olarak vaadedilen hazları arzu etmezler. Ona göre içkin eylem kendisi bir sonuçtur. Aristoteles'in *eudaimoniası* kişinin yerine getirmek için heveslendiği şey; devamlı ve kusursuz bir eylem; ve iyi bir varlıklar ve dostlar bağlamında bu eylemi somutlaştıran bir ömrün tamamıdır. Aristo görevin (*deon*) önemini göz ardı etmese de etiği deontolojik de değildir. Onun etik teorisinin temel taşı erdemlerdir. (Bourke, 2008).

Erdem etiğinden bahsederken son olarak Alasdair MacIntyre (1929-) unutulmamalıdır. Erdem etiğinin (yeniden) kurucusu sayılır ve Aristotelesçi bir erdem etiğini savunmuştur (Cevizci, 2015).

Özet olarak erdem etiğine göre bir eylemin etik olma durumunu, eylemi yapan kişinin karakteri ve erdemliliği belirler. Bir kişinin yaptıkları, onun iç ahlâkının bir yansımasıdır. Ahlâklı kişi iki eylem arasında seçim yapmak zorunda kalırsa bunu aklını kullanarak, rasyonel bir biçimde yapan kişidir. Bir kişiyi ahlaki olarak değerlendirirken

en çok dikkat edilmesi gereken şey kişinin iyi niyetli ve sağduyulu olmasıdır. Bir kişide bulunması gereken en önemli niteliklerden birisi o kişinin adil olmasıdır. Erdemli eylem değerini sonuçlardan ya da ödev olmasından değil, o eylemin altında yatan erdemli güdülerden, saiklerden alır. Kişi iyi davranışı dış baskılar sonucu yapmışsa erdemli sayılmaz, o davranışı içinden gelerek gerçekleştirmesi gereklidir.

2.3.2 Meslek etiği

Meslek belli bir eğitim ile kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalı, insanlara yararlı mal üretmek, hizmet vermek ve karşılığında para kazanmak için yapılan, kuralları belirlenmiş iş; uğraş (www.tdk.gov.tr) olarak tanımlanabilir. Burada mesleğin sistemli bilgi sahibi kişilerce ve kuralları belirlenmiş bir şekilde yapılması gerekliliği mesleği diğer günlük uğraşlardan ayırt eden en önemli özellik olsa gerektir. Her toplulukta, hatta bu topluluk bir korsan gemisinin mürettebatı bile olsa, yapılması emredilen ve yasaklanmış eylemler olduğu gibi, onaylanan ve kınanan eylemler vardır (Russell, 2014 s. 47). Bu anlamda her topluluk gibi mesleklerin de belirli gereklilikleri olacaktır ve birçok yönüyle de sıradan topluluklardan da farklılaşacaktır. Meslekler ortaya çıktıktan ve meslek olarak yapılmaya başlandıktan sonra her mesleğin kısmen sıradan vatandaşlardan farklı ve ekseriyetle daha kesin olmak üzere kendi etik kuralları oluşur ve her bir mesleğe ait kesin görevler kısmen yasalarca emredilir, kısmen de mesleğin veya genel olarak kanunun görüşüne göre uygulanır (Russell, 2014). Yasayla ya da yasasız, mesleklerde oluşan bu etik kurallar genel, toplumsal ya da evrensel değerlerle uyum ya da benzerlik gösterebileceği gibi sadece ilgili mesleğe özgü yargı, bakış açısı ya da kuralları da içinde barındırabilir. Meslekle ilgili bu etik yargılar, ilgili mesleğe mensup kişilerin uymaları gereken kuralları belirler. Her meslekle ilgili ortaya çıkabilecek bu tür etik kurallara meslek etiği ya da meslek ahlakı denmektedir (Öztürk Başpınar ve Çakıroğlu, 2014).

Meslek etiği ile etik arasında kuvvetli bir ilişki vardır. Ayrıca evrensel olarak kabul görmüş bazı ilkelerdeki ve toplumun genel etik değerlerindeki gelişmeler meslek etiğini etkilemektedir (Öztürk Başpınar ve Çakıroğlu, 2014, s. 61). Başka bir deyişle, bir mesleğe özgü olsa da, etik ilkeler toplumsal ve evrensel değerlerden de bağımsız değildir fakat nihai değerlendirmede her mesleğin ahlakı o meslek grubunun eseridir (Öztürk Başpınar ve Çakıroğlu, 2014, s.63).

Meslek etiği kavramını açıklamaya çalışan tanımlarda meslek etiği, “mesleki faaliyetin sürdürülmesi aşamasında ahlaki ve mesleki ilkelere göre hareket etme disiplini” (Öztürk Başpınar ve Çakıroğlu, 2014 s. 60) “meslek grubunu oluşturan bireylerin kendi aralarında ve toplum ile olan ilişkilerini düzenleyen bir etik türü” (Kolçak, 2013 s. 44) “bir mesleği icra edenlerin uymak durumunda olduğu ahlaki ilkeler” (Bahar, 2014 s. 55) “belirli bir meslek grubunun mesleğe ilişkin olarak oluşturup, koruduğu; meslek üyelerine emreden; onları belirli bir şekilde davranmaya zorlayan; kişisel eğilimleri sınırlandıran, yetersiz ve ilkesiz üyeleri meslekten dışlayan; meslek içi rekabeti düzenleyen ve hizmet ideallerini korumayı amaçlayan mesleki ilkeler bütünü” (Öztürk Başpınar ve Çakıroğlu, 2014, s.63) olarak tanımlanmıştır.

Bir meslek elemanının kendisine verilen bir işi bütün özellikleri ile kavraması mesleki açıdan değerlendirilerek kendisinden beklenen hizmeti mesleğinin özelliklerine uygun olarak vermesi meslek etiğinin gereklerindendir (Öztürk Başpınar ve Çakıroğlu, 2014 s. 60). Meslek etiği, iş ve çalışma etiğinin önemli bir bölümünü oluşturur ve kişinin, işletmenin/kurumun ve toplumun etik anlayışından etkilenir. Bunun yanında her mesleğin işlevi ve etkilenenleri farklıdır, dolayısıyla o mesleğe özgü ilkeler benimsenmesi farklı uygulamaları ortadan kaldırdığı gibi mesleğe yeni başlayanlara da rehberlik eder (Bahar, 2014 s. 55). Herhangi bir mesleğin uygulanmasında meslek elemanları meslek etiğine ne kadar bağlı kalırlarsa o meslek toplum gözünde o kadar saygı ve güven kazanır (Öztürk Başpınar ve Çakıroğlu, 2014).

Mesleki etik ilkelerin geliştirilmesi aşağıdaki yararları sağlayabilir (DeSensi ve Rosenberg, 1996, 126 akt. Aydın, 2012a, s. 27):

1. Meslektaş baskısı sağlayarak, bireyleri etik davranış göstermeye motive eder,
2. Bireylerin kişilikleri yerine doğru ya da yanlış eylemler konusunda daha tutarlı ve kararlı bir rehberlik sağlar,
3. Belirsiz durumlarda nasıl davranılacağı konusunda rehberlik eder,
4. Yönetici ya da patronların otokratik gücünü kontrol eder,
5. Örgütlerin toplumsal sorumluluklarını tanımlar,
6. Örgütün ya da mesleğin çıkarlarına hizmet eder.

2.3.2.1 Dünyada ve Türkiye’de meslek etiği ile ilgili durum

Dünyada küreselleşme, rekabet ve uzmanlaşma arttıkça meslek etiği ile ilgili olarak yapılan düzenlemeler de artış göstermektedir. Konu ile ilgili

- Birleşmiş Milletler Kamu Görevlileri İçin Uluslararası Davranış Kuralları 51/59 nolu karar (12 Aralık 1996)
- Avrupa Konseyi Kamu Görevlileri İçin Model Etik Davranış Kodu R (2000) 10 nolu karar
- GRECO Yolsuzluğa karşı devletler grubu (1 Mayıs 1999)
- Uluslararası Saydamlık Örgütü

başlıca uluslararası girişimler olarak sıralanabilir (Yüksel, 2010).

Türkiye’de meslek etiği ile ilgili bazı yasa ve yönetmelikler olduğu gibi, imza koyduğu ya da bir parçası olduğu oluşumlar da mevcuttur. Bunlara kısaca bakmak gerekirse;

Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası anlaşma ve kararlara bakıldığında

- OECD Uluslararası Ticari İşletmelerde Yabancı Kamu Görevlilerine Verilen Rüşvetin önlenmesi sözleşmesi
- Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Karar
- Yolsuzluğa karşı Özel Hukuk Avrupa Konseyi Sözleşmesi
- Yolsuzluğa Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi
- Yolsuzluğa Dair Ceza Hukuku Avrupa Konseyi Sözleşmesi (Yatkın, 2015; Yüksel, 2010 s. 264) sıralanabilir.

Tüm bunların yanında ülke olarak meslek etiği ile ilgili yapılan bazı yasal düzenlemeler şu şekilde sıralanabilir:

- Anayasanın 10 ve 37. Maddeleri
- 5176 sayılı Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması Hakkında Kanun
- Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik
- 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu
- 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu
- 2531 sayılı Kamu görevlerinden Ayrılanların Yapamayacakları İşlere Dair Kanun
- 3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu
- 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu
- Bilgi Edinme Hakkı Kanunu’nun Uygulanmasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Kanun

- 1156 sayılı Kanuna Mugayir Tahakkuk ve Tediye Muamelatını ihbar edenlere İkramiya İtasına Dair Kanun
- 832 sayılı Sayıştay Kanunu
- 2443 sayılı Devlet Denetleme Kurulu Kurulması Hakkında Kanun
- 4389 sayılı Bankalar Kanunu
- 5018 sayılı Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu (Yatkın, 2015; Yüksel, 2010 s. 263).

Bahsedilen yasal metinlere dayalı yönetmeliklerden bazıları olarak da

- Denetim Görevlilerinin Uyacağı Mesleki Etik Davranış İlkeleri Hakkında Yönetmelik
- Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Uyulacak Usul ve Esaslara İlişkin Yönetmelik
- Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri İle Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik (Yatkın, 2015) sıralanabilir.

2.3.2.1.1 Kamu görevlileri etik kurulu

2004 yılından önceki dönemde, Türkiye’de, kamu görevlilerinin uyması gereken etik ilke ve değerlere ilişkin özel bir düzenleme yoktu. Etik ilke ve standartlar, anayasada, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu ve bu kanuna dayanılarak çıkarılan yönetmeliklerde, 2531 sayılı Kamu Görevlerinden Ayrılanların Yapamayacakları İşler Hakkında Kanun’da, 3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu’nda, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nda ve diğer mevzuatta dağınık olarak yer almaktaydı. 2004 yılı, Türkiye’de etiğe dayalı bir yönetim sisteminin oluşturulmasında dönüm noktası olmuştur. Bu tarihte çıkarılan 5176 sayılı “Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” ile Kamu Görevlileri Etik Kurulu kurulmuştur (Şen, 2012).

25/5/2004 tarihli 5176 sayılı Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması Hakkında Kanun oldukça kapsamlı bir kanun olarak hazırlanmıştır. Öyle ki, genel bütçeye dâhil daireler, katma bütçeli idareler, kamu iktisadi teşebbüsleri, döner sermayeli kuruluşlar, mahalli idareler ve bunların birlikleri, kamu tüzel kişiliğini haiz olarak kurul, üst kurul, kurum, enstitü, teşebbüs, teşekkül, fon ve sair adlarla kurulmuş olan bütün kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan; yönetim ve denetim kurulu ile kurul, üst kurul başkan ve üyeleri dahil tüm personel bu kanun kapsamındadır. Bununla beraber, cumhurbaşkanı, Türkiye

Büyük Millet Meclisi üyeleri, bakanlar kurulu üyeleri, Türk Silahlı Kuvvetleri ve yargı mensupları ile üniversiteler bu kanun kapsamı dışındadır (Etik, 2017a).

Bu kanunla kurulmuş olan Kamu Görevlileri Etik Kurulu ilk toplantısını 29/9/2004 tarihinde gerçekleştirerek faaliyete geçmiştir. 11 kişiden oluşan Kurulun üyeleri, biri başkan olmak üzere bakanlar kurulu tarafından seçilmekte ve atanmaktadır. Bu kurul

- Kamu görevlilerinin uymaları gereken saydamlık, tarafsızlık, dürüstlük, hesap verebilirlik, kamu yararını gözetme gibi etik davranış ilkelerini yönetmeliklerle belirlemek ve uygulamayı gözetmek,
- Etik davranış ilkelerinin ihlâl edildiği iddiasıyla re'sen veya yapılacak başvurular üzerine gerekli inceleme ve araştırmayı yaparak sonucu ilgili makamlara bildirmek,
- Kamuda etik kültürünü yerleştirmek üzere çalışmalar yapmak veya yaptırmak ve bu konuda yapılacak çalışmalara destek olmak,
- 3628 sayılı Kanuna göre verilen mal bildirimlerini gerektiğinde incelemek,
- Kamu görevlileri için hediye alma yasağının kapsamını belirlemek ve en az genel müdür veya eşiti seviyedeki üst düzey kamu görevlilerince alınan hediyelerin listesini gerektiğinde her takvim yılı sonunda bu görevlilerden istemekle,

görevli ve yetkilidir (Etik, 2017a).

Kurul bünyesinde kamu hizmetinde etik davranış ilkeleri (Etik, 2017b) ve kamu görevlileri etik sözleşmesi hazırlanmıştır (Etik, 2017c). Bunların yanında kurul etik ve meslek etikleri ile ilgili farklı yayınlar ve raporlar da hazırlamakta ve erişime açmaktadır (Etik, 2017d).

Kamu Görevlileri Etik Kurulu tarafından hazırlanan ve 13.04.2005 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanan “Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik” ise, kamu görevlilerinin, görevlerini yerine getirirken uymaları gereken genel etik ilke ve standartları toplu olarak ortaya koyması bakımından önemlidir. Kamu görevlileri, görevlerini yürütürken Yönetmelikte belirtilen etik davranış ilkelerine uymakla yükümlüdürler. Bu ilkeler, kamu görevlilerinin istihdamını düzenleyen mevzuat hükümlerinin bir parçasını oluşturur (Şen, 2012, s. 26-27).

2.3.2.2 Öğretmenlik meslek etiği

Eğitim normatif bir kavramdır ve öğretmenlik de aynı şekilde özü itibarıyla veya asli olarak ahlaki bir iş ya da faaliyettir. (Cevizci, 2016). Öğretmenlik, en azından son yüzyıllık süreç içinde profesyonel olarak icra edilen bir meslek, öğretmenler de bu mesleğin öz bilince sahip üyeleri haline gelmiştir (Cevizci, 2016 s. 296). Bu yargıyı doğrulayacak şekilde 1739 sayılı Milli eğitim temel kanununda öğretmenliğin tanımı 43. Maddede şu şekilde yapılmıştır: “Öğretmenlik, devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleğidir. Öğretmenler bu görevlerini Türk Milli Eğitiminin amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak ifa etmekle yükümlüdürler.”

Öğretmenlik mesleği kendine has birtakım özellikleriyle, en önemlisi, öğretmenliğin diğer tüm mesleklerin öğreticisi olmasıyla diğer meslek gruplarından ayrılmaktadır. Bir öğretmenin branşı ne olursa olsun etik ilkeler doğrultusunda hareket etme zorunluluğu vardır ve bu konudaki sorumluluklarının neler olduğunu çok iyi bilmesi gerekmektedir (Erdem ve Şimşek, 2013). Eğitim öğretim sürecinde, “öğretmen nasıl davranmalı? nasıl bir etik ortam yaratmalı? nasıl davranırsa doğru olur?” gibi birçok sorunun bireysel açıdan cevaplanması gerekir. Çünkü her birey ya da her eğitimci kendi yaptıklarından veya aldığı kararlardan sorumludur (Allen, 2005; Husu, 2001; La Corte ve Mc Dermott, 2004 akt. Öztürk Aynal vd., 2013, s. 430). Her meslekte olduğu gibi öğretmenlik mesleğinde de bir meslek etiği söz konusudur ve öğretmenlik mesleğinin etiği tüm meslek etiklerinde olduğu gibi özü itibarıyla deontolojik bir karakterdedir (Cevizci, 2016).

Eğitim ve yönetim alanında literatürde öğretmenlik meslek etiği ile ilgili konuya farklı açılardan yaklaşan çalışmaların olduğu görülmektedir (Altinkurt ve Yılmaz, 2011; Gözütok, 1999; Pelit ve Güçer 2006). Bu çalışmaların büyük bir kısmında hak, adalet, eşitlik, saygı gibi genel etik değerlerden bahsedilmektedir. Öğretmenlik etiği, öğretmenlerin eğitim hakkından yararlanan öğrenci ya da insanlara karşı işlerini eğitimin evrensel norm ve kurallarına uygun olarak yapmalarıyla ilgili ahlaki yükümlülüklerinden, onların, mesleklerini öğrencilerin gerçek ihtiyaç ve çıkarlarına uygun düşecek şekilde yapmalarını mümkün kılan kural, norm ve değerlerden meydana gelir (Cevizci, 2016, s. 298).

2.3.2.2.1 Milli Eğitim Bakanlığı'nın öğretmenlik meslek etiği ile ilgili çalışmaları

Etik konusu Milli Eğitim Şuralarında ilk olarak 18. Millî Eğitim Şûrası kararlarında kendine yer bulmuştur. Buna göre (TTKB, 2017), Madde 35:

“Okul yöneticilerinin, moral lider olarak söz ve davranışlarıyla okul toplumunun üyeleri için bir davranış ve rol modeli olmaları sağlanmalı, okul müdürleri etik liderlik davranışları sergilemelidir.”

Doğrudan meslek etiği ile ilgili bir karar ise 19. Milli Eğitim Şurasında alınmıştır (Madde 39). Buna göre: “Her mesleğin olduğu gibi öğretmenlik mesleğinin de toplumsal itibarının artırılmasında stratejik önem taşıyan öğretmenlik mesleği etik kodları ve meslek standartları ivedilikle oluşturmalı ve ilgili taraflarla paylaşılmalıdır” ve (Madde 16) “Cep telefonlarının okulda uygunsuz kullanılmasının önlenmesi amacıyla, bilişim teknolojilerinin etik kullanımı konusunda öğrenci, öğretmen ve velilere dönük eğitim çalışmaları yürütülmelidir” (MEB, 2017a) maddeleri şûralarda meslek etiği ile ilgili alınmış kararlar olarak gösterilebilir.

Milli eğitim şuralarının yanı sıra 2016 yılında uygulamaya konan Millî Eğitim Bakanlığı Etik Komisyonu Çalışma Usûl ve Esasları hakkında yönetmelikle daha öncesinde Bakanlık bünyesinde kurulan etik komisyonunun (MEB. 2017b) çalışma usûl ve esasları düzenlenmiştir.

Daha sonra yine Milli eğitim bakanlığının 2015/21 sayılı genelgesi (MEB, 2015c) ve MEB İnsan kaynakları genel müdürlüğünün 04.10.2016 tarihli yazısıyla eğitim öğretim hizmeti verenler için mesleki etik ilkeler başlığı altında belirlenen alt başlıklarla ilgili tüm okullarda eğitimler yapılması istenmiştir.

Başbakanlık Kamu Görevlileri Etik Kurulu'nun 19.12.2016 tarih ve 634 sayılı yazısına istinaden Millî Eğitim Bakanlığının da dahil olduğu kurum kuruluşlardan oluşan bir platform oluşturulmuş ve bir etik platform protokolü imzalandığını 16.02.2017 tarihinde okul ve kurumlara duyurmak üzere il ve ilçe milli eğitim müdürlüklerine göndermiştir. Bu protokole göre tüm kurum ve kuruluşlar 12 madde üzerinde uzlaşmıştır. Bu maddelerde kurumlarda etik komisyonlarının oluşturulması, etik eğitimlerinin verilmesi, etik ilkelerin kurum web sitelerinde yayınlanması ve etik davranışların teşvik edilmesi gibi hususlara yer verilmiştir.

2.3.3 Etik kodlar

Meslek etiklerinde sorulan sorular günlük hayattan ya da felsefedekinden farklı olarak belirli bir mesleği icra ederken, belirli tek durumlar karşısında genel olarak kişinin ne yapıp yapmaması gerektiğine dair sorulardır ve bu sorulara verilen yanıtlar uluslararası bildirgeler, sözleşmeler ve meslek etik kodları olarak vücut bulurlar (Kuçuradi, 2009). Herhangi bir kurum içinde davranışları düzenlemenin yollarından birisi etik davranış kodları oluşturmaktır. Bu kodlar iyi ya da kabul edilebilir davranışları, kural ve ilkeleri, sistemli bir şekilde bir araya getiren yazılı belgelerdir ve kanun, düzenleme ve kılavuz ilkeleri içine alan, etik davranış kurallarından daha dar bir kavramdır (Yüksel, 2010). Etik kodlar bir mesleğin saygınlığını koruma, geliştirme ve sürdürme işlevi kadar, mesleğin yasallığının ve meşruluğunun tanınmasına da yardım ederler. Etik kodlar aynı zamanda mesleğin uygulama standartlarının güç ve özerklik çerçevesinde nasıl sunulacağı konusunda topluma bir taahhütte bulunulduğunu da ifade eder. Mesleğin birliğinin, onurunun ve gücünün korunmasında meslek etiği kodlarının işlevi büyüktür (Aydın, 2016 s. 56). Etik kodlar olarak adlandırılan mesleki davranış ilkeleri, bir mesleğin ve toplumun üyeleri arasındaki inandırıcılığın aracıdır ve yazılı olarak belgelendiğinde o meslek grubu için toplumsal bir sözleşmeye dönüşür. Etik kodlar, ortak değerlere ve ölgörevlere sahip üyeler arasında mesleki aidiyet duygusunu artırır, topluma ve insanlığa karşı da görevlerinin ne olduğu bilincini canlı tutar. Bir mesleğin kodlarının ve davranış ilkelerinin belirlenmesi, o mesleğin hedef kitlesini daha tatmin edici hizmetler vermesini sağlamada rehber olacaktır (Bahar, 2014, s. 67). Etkili bir etik sisteminin en önemli unsurlarından biri açık ve kapsamlı bir etik davranış kodudur. Açık, duyarlı, kolayca anlaşılır bir dille yazılmış ve kamu görevlilerinin hukuki danışmana sormaya gerek duymadan anlayabilecekleri bir etik davranış kodu ideal olandır (Yüksel, 2010, s. 121).

Elbette ki bu kodlar ahlaki davranışların sınırlarını belirlemez, fakat normal hayatta olduğu gibi iş hayatında da bireylerin davranış ve tutumlarında yol gösterici olma özelliğini taşırlar. Bir meslek alanında faaliyet gösteren bireylerin, meslekleri ile ilgili olan etik kodlara tam anlamıyla uymaları beklenir. Meslek etiği ilkelerinin geçerliliğinden ve etkinliğinden söz edebilmek için söz konusu ilkelerin tüm meslek üyelerince bilinmesi ve dikkate alınması gerekir. Öncelikle meslek sahibinin vicdanına seslenen meslek etiği ilkelerinin, bu özelliği temel alarak hukuk kuralları gibi cezai bir yaptırıma sahip olmaları söz konusu değildir. Örgütler, çalışanların katılımıyla bir etik kodu geliştirerek ahlaki niyetleri hakkında paydaşlarına bir sinyal gönderirler (Bahar,

2014). Etik kodlar faaliyetler yerine getirilirken nasıl davranılacağını yansıtır ve bir rehber niteliğindedir. Bu kodlar bir kurum ya da meslek grubunun faaliyetlerinin iç ve dış paydaşlarca değerlendirilmesine imkân sağlar ve saygıyı artırır (Yüksel, 2010).

Kültürler, örgütü oluşturan bireylerin ortak olan davranış ve alışkanlıklarını içerdiği gibi onları yönlendiren etik değerleri de içerir. Dolayısıyla, etik kodların da örgütlerde ortak paylaşılan değerlere dönüştürülmesi onun etkileme gücünü arttıracaktır. Ayrıca, örgütler, sahip oldukları kültürel özelliklerini anlayarak, örgütsel karar ve davranışlarında rehberlik etmesi için kullanmalıdırlar. Örgüt kültürü oluşturulurken; etik kodlardan, örgütsel politikalardan veya örgütsel planlardan yararlanılabilir. Ancak bu materyaller tüm çalışanlara uygunsa, kabul edilmiş ve izlenmiş ise örgüt kültürünün etik bir şekilde oluşturulduğu söylenebilir (Bahar, 2014, s. 86-87). Dolayısıyla bir etik rejimi, ülkenin kültürünü yansıtacak ve ona saygı duyacak bir şekilde geliştirilmelidir. (Yüksel, 2010, s. 82). Bunun yanında etik kodların hazırlanma sürecinde yaygın katılım önemlidir. Bu şekilde kamu görevlilerinin bunları sahiplenmesi mümkün olabilir. Etik davranış kodları hazırlanırken kamu makamlarının ya da etik kurullarının hazırladığı belgeler yerine toplumun daha geniş kesiminin ortak iradesini yansıtan kodların ihtiyaca daha etkili biçimde cevap vereceği açıktır (Yüksel, 2010).

Etik kodları yazılı sözlü gibi farklı şekillerde karşımıza çıkabilmektedir. Etik kodlar biçime ya da içerdiği ilkelere göre farklı şekillerde sınıflandırılabilir. İçerdiği ilkeler bakımından etik kodlar Yarı etik kodlar ve tam etik kodlar olarak ikiye ayrılabilir. Yarı etik rehberler mesleğe ilişkin görgü kurallarını içerirken, tam etik rehberler, mesleğe ilişkin genel etik yükümlülükleri tanımlamaktadır. Etik kod belirleme süreci genel değerler düzeyinde bırakılabildiği gibi, daha ayrıntılı olarak mesleki standartlar ve ilişkilerdeki nezaket kurallarını da kapsayacak biçimde daha ayrıntılı olarak da ele alınabilmektedir (Aydın, 2016).

Bu sınıflandırmaya benzer bir şekilde etik kodun yapısındaki genellik ve belirlilik oranına göre genel ifadelerin olduğu on emir modeli ya da çok sayıda ve ayrıntılı hüküm içeren justinian kod modelinden bahsedilebilir. Günümüzde etik kodlarla ilgili üç temel eğilimden söz edilebilir. Genel ilkeleri ifade eden uygulamaya dönük ayrıntılardan uzak kodlar, ikincisi sorumluluk, yasa ve yaptırımları ayrıntılarıyla belirten kodlar, üçüncüsü de son yıllarda geliştirilen hem ilkeler hem de usullere ilişkin açıklayıcı nitelik taşıyan kodlar. Genel olarak kodların gri alanlarla ilgilendiği söylenebilir (Yüksel, 2010). Etik kodlar beklenen mesleki uygulama standartlarının garantisini veren ve bu standartlar

konusunda bir yandan çalışanlara ilham verirken, diğer yandan bu standartları yerine getirme konusunda taahhütte bulunmayı sağlarlar. Hatta hedef kitle bu standartlara uyulmadığında şikayetlerde bulunabilir (Aydın, 2016).

2.3.3.1 Öğretmenler için bir etik kodu

Eğitim ortamında etik karar verme süreci ciddi bir sorumluluk içeren ve bir davranışın doğru mu yoksa yanlış mı olduğunu tekrar tekrar düşünmeyi gerektiren bir süreçtir. O nedenle, eğitimcinin kendi önyargılarından sıyrılarak daha objektif olması gerekir. Bu ise önceden belirlenmiş standartlar ile olmaktadır. Bunlara kısaca mesleki etik ilkeler veya mesleki etik kodlar denilmektedir. Okulda ve sınıfta öğretmene yardımcı olabilecek bu tür etik davranış standartlarının geliştirilmesi öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar karşısında daha objektif daha gerçekçi karar vermelerine olanak sağlayacaktır. Çünkü bu tür standartların geliştirilmiş olması eğitimcinin kendi kişisel düşünce ve ön yargılarının iş ortamına yansımaları engellemiş olacaktır. Bundan ötürüdür ki mesleki etik kavramına daha profesyonel yaklaşabilmek etik kuralları ya da kodları gerekli kılmıştır (Öztürk Aynal vd., 2013, s.430).

Öğretmenlik mesleği ile ilgili bir etik koddan bahsedilirken de çoğunlukla Amerika ya da başka yabancı eğitim sistemlerinde kullanılan etik kodlardan bahsedilmekte fakat Türkiye’de bu şekilde aktif olan bir etik kodun bulunmadığı görülmektedir (Aydın, 2012a; Aydın, 2012b). Düzenlenen 19. Milli Eğitim Şurası’nda da bu anlamda bir etik kodu hazırlanması için çalışma yapılması önerilmişti ve son zamanlarda Millî Eğitim Bakanlığı 2015/21 sayılı genelge ile etik ilkelerden oluşan bir liste oluşturup il müdürlüklerine göndermiştir.

Bu genelgeye göre kısaca (MEB, 2015c);

- Eğitimci öğrenciyi utandıracak, onurunu kıracak söz ve davranışlardan hassasiyetle kaçınır.
- Eğitimci öğrencilere iyi örnek olur.
- Özellikleri bakımından farklılık gösteren bütün öğrencilere diğerleri gibi anlayış ve hoşgörü ile yaklaşır.
- Eğitimci mesleğini icra ederken öncelikle insan haklarına saygı duyar; ırk, dil, din, renk, siyasi görüş ve aile statüsü gözetmeden, öğrencilere adil ve eşit davranır.
- Eğitimci öğrenciyle ilgili edindiği bilgilerin gizliliğine riayet eder, yasal zorunluluklar ve acil durumlar dışında bu gizli bilgileri korur.

- Öğrencinin özel hayatına ait bilgileri, ailesinin dışında kimseye açıklamaz.
- Beden ve ruh sağlığını, fiziksel, sosyal gelişimini ve eğitimini olumsuz yönde etkileyecek şekilde davranmaz.
- Mesleğini sevmediği izlenimini gösterecek davranışlardan kaçınır.
- Mesai ve ders saatlerine titizlikle uyar; derse geç girerek, dersten erken ayrılarak ya da gerçeğe aykırı mazeretler üreterek eğitim sürecini kesintiye uğratmaz.
- Dersten geç ayrılmak suretiyle öğrencinin dinlenme hakkını engellemez.
- Kişisel, ailevi ve çevresel nedenlerle üzüntü, sıkıntı, mutsuzluk gibi kişisel durumlarını öğrencilere yansıtmaz.
- Eğitimci, Öğretmenler Günü gibi özel gün ve haftalarda verilen, maddi değeri olmayan sembolik nitelikteki hediyeler hariç, mesleki kararını ve tarafsızlığını etkilemesi muhtemel herhangi bir hediye kabul etmez.
- Yardımcı ders kitabı ve diğer araç gereçleri sadece öğrencilerin gelişimini gözetmek üzere tavsiye eder.
- Kanuni istisnalar hariç olmak üzere öğrencilere ücret veya başka bir menfaat karşılığı özel ders vermez.
- Öğrenci ve velilerden bağış, yardım veya başka bir isim altında para ya da eşya talebinde bulunmaz, bunlarla ilgili zorunluluk getirmez.

Fakat Aydın (2012a, s. 28)'a göre mesleki etik kodları, çalışanların bir davranışa zorlanmadan önce kabul etmiş olmaları gereken unsurlardır. Bir başka ifadeyle etik davranış kodları hazırlanırken kamu makamlarının ya da etik kurullarının hazırladığı belgeler yerine toplumun daha geniş kesiminin ortak iradesini yansıtan kodların ihtiyaca daha etkili biçimde cevap vereceği açıktır (Aydın, 2012a; Fisher, 2013; Yüksel, 2010). Bu nedenle ilkelerin içeriğine ilişkin sorumlulukları üstlenmeden önce, çalışanların olabildiğince açık bir atmosfer içinde bu ilkeleri geliştirmiş olmaları gereklidir.

Bu çalışmada da buradan hareketle öğretmenler için bir etik kodu öğretmenlerin de görüşleri dikkate alınarak geliştirilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. Yöntem

3.1 Araştırma Deseni

Bu çalışma keşfedici korelasyonel desende nicel bir çalışmadır. Korelasyonel desenler nicel araştırmada iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkinin korelasyonel istatistik analizleriyle ölçüldüğü desenlerdir. Elde edilen sonuç iki değişkenin ne kadar ilişkili olduğunu ya da birinin diğerini yordayıp yordamadığını belirtir (Creswell, 2012). Başka bir deyişle korelasyonel araştırmalarda istatistiksel hesaplarla olgular arası ilişkiler belirlenir (Scott ve Usher, 2011). Bu tür araştırmalar iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkinin düzeyini belirlemeyi hedefler. Korelasyonel desenlerde araştırmacılar genelde tek bir grup üzerinde iki ya da daha fazla değişken üzerinde çalışırlar. Değişkenlerin ilişkili olup olmadığı, ilişkili iseler ilişkinin büyüklüğü ve yönü araştırılır. Değişkenler arasında ilişkinin olması nedensellik anlamına gelmez. Nedensellik hakkında fikir verebilir ama bu anlamda kesin yargılara izin vermez. (Lodico, Spaulding ve Voegtler, 2010). Korelasyonel desende araştırmacı değişkenleri kontrol ya da manipüle etmez. Keşfedici ve yordayıcı korelasyonel desen olarak iki türünden söz edilebilir. Keşfedici korelasyonel desende iki değişkenin biri diğeriyle karşılıklı olarak nasıl değişkenlik gösterdiği ile ilgilenir. Burada önemli olgular değişkenler arası ilişkiler incelenerek anlaşılmaya çalışılır. Yordayıcı korelasyonel desende ise araştırmacı bir ya da daha fazla yordayıcı değişken, bir tane de kriter değişken belirler ve değişkenlerden birinden yola çıkarak diğer yordanmaya çalışılır. (Büyüköztürk vd. 2011; Creswell, 2012).

Creswell (2012)'e göre keşfedici korelasyonel desenlerin tipik özellikleri olarak şunlar sıralanabilir: (i) araştırmacı iki ya da daha fazla değişkenin korelasyonuna bakar, (ii) veriler bir kerede toplanır, (iii) katılımcılar tek bir grup olarak analiz edilir, (iv) gruptaki her katılımcıdan her iki değişken için veri toplanır, (v) araştırmacı analizlerinde korelasyonel istatistiklerden birini kullanır ve rapor eder, (vi) bu testlerin sonucunda da yorumlar yapıp, sonuçlar çıkarır. Yordayıcı desende ise veriler yordayıcı değişken için önce, kriter değişken için ise daha sonra toplanır.

Bu çalışma bir etik kodu ortaya koymayı amaçlarken aynı zamanda öğretmenlerin bu etik yargıları ile etik teorilere göre etik eğilimleri arasındaki ilişkiyi de incelemektedir

ve Creswell (2012)'de belirtilen keşfedici korelasyonel araştırmaların tüm özelliklerini taşımaktadır.

Araştırmada ilk olarak literatür taraması yapıldıktan sonra kullanılacak iki ölçme aracının teorik altyapısı oluşturulmuştur. Sonraki aşamada nitel veri toplama yöntemlerinden görüşme ve odak grup görüşmesi yöntemi kullanılarak nitel veriler toplanmış, analiz edilmiş ve öğretmenlik mesleği etik ilkeler envanterine son şekli verilmiştir. Literatür taraması sonucunda oluşturulan teorik altyapıya dayalı olarak da bir etik eğilimler ölçeği geliştirilmiş ve yayımlanmıştır (Koçyiğit ve Karadağ, 2016). Literatür taraması, görüşme ve odak grup görüşmesi yöntemi ile geliştirilen bu ölçme araçları kullanılarak araştırmanın problem ve alt problemleri hakkında nicel veri toplanmış ve bu veriler analize tabi tutularak yorumlanmıştır.

3.2 Evren ve Örneklem/Çalışma Grubu

Afyonkarahisar il merkezinde 3446 öğretmen ve 203 okul bulunmaktadır (MEB, 2016). Araştırmanın evrenini Afyonkarahisar il merkezinde 2016-2017 yılında 203 resmi okulda görev yapmakta olan 3446 öğretmen oluşturmaktadır.

Araştırmada Afyonkarahisar il merkezinde devlet okullarında görev yapan öğretmenlerden .05 güven aralığı ve %95 güven düzeyi esas alınarak 351 öğretmene (Büyüköztürk vd., 2011, s. 98; Newby, 2014, s. 262) ulaşılması hedeflenmiş ve bu amaçla (çok aşamalı) küme örnekleme yoluyla örneklem alınması planlanmıştır. Küme örnekleme, çalışılması düşünülen evrende doğal olarak oluşmuş veya farklı amaçlarla yapay olarak oluşturulmuş, kendi içinde belirli özellikler açısından benzerlikler gösteren değişik grupların olması durumunda kullanılır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 105). Bir küme nihai örnekleme unsurlarını içinde barındıran, ama kendisi geçici olarak bir örnekleme unsuru olarak ele alınabilecek olan bir birimdir. Önce kümeler örneklenir ve sonra ilk örnekleme aşamasında seçilen kümelerin içinden ikinci bir örneklem çekilir. Rastlantısal olarak kümeleri örneklenir ve sonra seçili kümeler içinden rastlantısal olarak unsurlar örneklenir (Neuman, 2010, s.340). Görüldüğü gibi prosedür bir dizi aşamayı içermektedir. Buna çok aşamalı örnekleme de denir (Balcı, 2009, s. 95). Çok aşamalı küme örneklemede araştırmacı örnekleme iki ya da daha fazla aşamada seçer. Eğer evren büyük ise araştırmacı tüm birimlerin bir listesini oluşturamaz. Fakat evren içerisindeki küme ya da grupların listesini oluşturabilir. Fakat bu yöntemde birden fazla aşama olduğundan oldukça karmaşıktır ve yöntem evrenin karakteristiklerine yüksek düzeyde bağımlıdır (Creswell, 2012). Çalışma evreninin büyüklüğü ve öğretmenlerin okul türlerine göre farklı branş ve kıdemlerde kümелendiği dikkate alınarak, okulları listeleyip

ulaşmanın bireyleri listeleyip ulaşmaya göre daha mümkün olduğu da göz önünde bulundurularak çalışmada çok aşamalı küme örnekleme yönteminin uygulanmasına karar verilmiştir.

Buna göre öncelikle il merkezindeki okullar okul türlerine göre kümelere ayrılmıştır. İl merkezinde fen lisesi, sosyal bilimler lisesi, imam hatip lisesi, meslek lisesi, anadolu lisesi, ortaokul, imam hatip ortaokulu, ilkokul ve anaokulu olmak üzere dokuz okul türü belirlenmiştir. Her okul türünden en az bir adet alınarak örneklem oluşturulması hedeflenmiştir. Bu amaçla okullar her küme içinden seçkisiz olarak kura ile belirlenmiştir. Elde edilen dokuz okulda hedeflenen öğretmen sayısına ulaşmak mümkün olmayınca istenen sayıya ulaşana kadar kura çekimine devam edilmiş ve toplamda on üç okul belirlenmiştir (Bkz Ek 6). Bu okullarda görev yapan tüm öğretmenlere ulaşılması hedeflenmiştir. Toplamda 526 ölçek dağıtılmış 345 tanesi geri dönmüştür. Eksik yanıtlanmış ya da tüm sorulara aynı yanıtlar verilmiş olan 40 ölçek analizlere dahil edilmemiştir.

Örneklemin 145'i erkek (%47.5), 157'si de kadındır (%51.5). Üç katılımcı yanıtlamamış (%1), kayıp olarak kabul edilip cinsiyetle ilgili analizlere dahil edilmemişlerdir. Katılımcıları 264'ü (%86.6) lisans mezunu, 38'i (%12.4) yüksek lisans mezunu, üçü de (%1) diğer mezunudur. Örnekleme alınan öğretmenlerin görev yaptıkları okul, kıdem bilgileri tablo 3.1'de sunulmuştur.

Tablo 3.1

Öğretmenlerin Görev Yaptıkları Okul ve Kıdem Bilgileri

Görev Yaptığı Okul	f	%	Kıdem	f	%
Anaokulu	12	3,9	0-5 Yıl	35	11,5
İlkokul	32	10,5	6-10 Yıl	62	20,3
Ortaokul	38	12,5	11-15 Yıl	65	21,3
İ.h. Ortaokulu	28	9,2	16-20 Yıl	52	17,0
Fen Lisesi	17	5,6	21-25 Yıl	51	16,7
Sosyal Bilimler Lisesi	12	3,9	26 ve Üzeri	39	12,8
Meslek Lisesi	82	26,9	Kayıp	1	,3
İmam-Hatip Lisesi	44	14,4	Toplam	305	100,0
Anadolu Lisesi	40	13,1			
Toplam	305	100,0			

Örnekleme alınan öğretmenlerin branşlara göre dağılımı tablo 3.2’de sunulmuştur.

Tablo 3.2

Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Branşları

Branş	f	%
Matematik	40	13,1
Türkçe-T.D.E.	38	12,5
Yabancı Dil (İng.-Alm.-Arp.)	33	10,8
Meslek Dersi	32	10,5
Sınıf	25	8,2
Okul öncesi	16	5,2
Belirtmedi	15	4,9
D.K.A.B	11	3,6
Tarih	11	3,6
Beden Eğt.	10	3,3
Fizik	9	3,0
Coğrafya	9	3,0
İ.h.l. meslek	9	3,0
Resim-Görs. San.-Tek. Tas.	8	2,6
Kimya	8	2,6
Biyoloji	7	2,3
Bilgisayar-Bilişim	7	2,3
Fen	6	2,0
Rehberlik	5	1,6
Sosyal bilgiler	3	1,0
Müzik	3	1,0
Toplam	305	100,0

Araştırmanın temel örnekleme ile bilgiler bu şekildedir. Bunun yanında araştırma bu safhaya gelene kadar farklı katılımcılardan da nitel ve nicel veriler toplanmıştır. İlk olarak Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri’nin geliştirilme safhasında nitel görüşme ve odak grup görüşmesi iki katılımcı grupla gerçekleştirilmiştir. Daha sonra da Etik Eğilimler Ölçeği’nin geçerlik ve güvenirliği için öğretmen adaylarından alınan bir örnekleme çalışılmıştır. Bahsedilen bu safhalarla ilgili örnekleme süreçleri buradan itibaren anlatılmaktadır.

3.2.1 Çalışma grubu 2 (öğretmenlik mesleği etik ilkeler envanteri için bireysel görüşme)

Etik kodu listesi hazırlanırken literatürdeki ilkeler yanında öğretmenlerin günümüzde etik sorun olarak gördükleri meseleleri tespit etmek ve konuya bakış açılarını derinlemesine anlayabilmek amacıyla bir görüşme yapılması planlanmıştır. Görüşmede araştırmacı tarafından hazırlanmış bir yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla öğretmenlerin etik ya da etik dışı öğretmen davranışları hakkındaki fikir ve görüşleri toplanmıştır. Araştırma kapsamındaki ikinci çalışma grubu amaçlı örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme yolu (convenience sampling) ile seçilen öğretmenlerden oluşturulmuştur (n=15). Uygun örnekleme araştırmanın amacına uygun, ulaşılması kolay veri kaynaklarının araştırmaya dahil edildiği bir yöntemdir (Newby, 2014). Bu örnekleme yöntemi araştırmaya hız ve pratiklik kazandırır. Çünkü bu yöntemde araştırmacı, yakın olan ve erişilmesi kolay bir durumu seçer (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 113). Çalışma grubu Afyonkarahisar il merkezi dışında görev yapan 10 erkek 5 kadın öğretmenden oluşmaktadır. Beş öğretmen ortaokul, dört öğretmen ilkokul, üç öğretmen anadolu imam-hatip lisesi, iki öğretmen anadolu lisesi, bir öğretmen de anaokulunda görev yapmaktadır. Dört öğretmen İngilizce, dört öğretmen ilköğretim sınıf, üç öğretmen imam-hatip lisesi meslek dersi, iki öğretmen Türkçe, ve birer öğretmen de din kültürü ve ahlak bilgisi ve okul öncesi öğretmenleridir. Çalışma grubunda en düşük kıdeme sahip öğretmen bir yıl, en yüksek kıdeme sahip olan öğretmen ise 18 yıldır görev yapmaktadır.

3.2.2 Çalışma grubu 3 (öğretmenlik mesleği etik ilkeler envanteri için odak grup görüşmesi)

Araştırmanın alt amaçlarından biri olan öğretmenlerin etik ya da etik dışı olarak gördükleri öğretmen davranışlarından yola çıkarak bir etik kodu oluşturulması amacıyla araştırmanın nitel boyutunda, öğretmenlerin değerlendirmesi için bir etik ilkeler listesi hazırlanıp bu liste üzerinde değerlendirmeler yapmak üzere bir odak grup görüşmesi yapılması planlanmıştır. Bu görüşmede çalışma grubu amaçlı örnekleme yöntemlerinden kritik durum örnekleme (*critical case sampling*) yöntemi kullanılmıştır (n=14). Araştırmacı bir durumdan araştırdığı fenomenle ilgili olarak çok şey öğrenebilecek durumda olabilir ya da istisnai bir durumla karşılaşmış olabilir. Dolayısıyla bu kritik durumdan örnekleme alması araştırması ile ilgili zengin veri elde etmesini olanaklı kılabilir. Kritik durum örneklemesinde hedeflenen konu ile ilgili en fazla bilgiyi

verebilecek durum ya da küme seçilir. Bu örnekleme yönteminin mantığı kısaca “bu burada böyle ise her yerde böyledir” ya da tersi “bu burada böyle değilse hiçbir yerde böyle değildir” cümleleri ile özetlenebilir. Benzer olarak “bir konuda bu grup bir sorun yaşıyorsa diğer gruplar da yaşayacaktır” yargısı bu yöntemin mantığını ortaya koymaktadır (Creswell,2012; Patton, 2002). Bu çalışmada literatür taraması ve görüşmeler sonucunda şekillenen etik ilkeler listesi üzerinde görüşüp değerlendirmeler yapmaları amacıyla Afyonkarahisar genelinde il milli eğitim müdürlüğü tarafından yürütülen değerler hareketi projesi kapsamında, öğrenci ve öğretmenleri kapsayacak şekilde bir değerler eğitimi verme projesinin yürütme kurulunda görev alan 14 öğretmen odak grup görüşmesine dahil edilmiştir. Bu grubun değerler eğitimi ile ilgili il çapında 2013 yılından beri yürütülen bir projede gönüllü olarak yer alması, farklı okullarda öğretmen ya da idareci olarak görev yapıyor olmaları, fikirleri ve uygulamaları ile projeye aktif katkı yapıyor olmaları ve bir süredir değerler, etik, ahlaki kurallar gibi konularla proje gereği ilgileniyor olmaları sebebiyle etik ilkeler konusunda farkındalıkları yüksek ve görüş belirtmeye açık kritik bir grup oldukları kanısına varılmıştır.

Çalışma grubunda dokuz kadın, beş erkek öğretmen vardır. Gruptan beş kişi okul müdürü, bir kişi müdür yardımcısıdır. Geri kalanların bir idari görevi yoktur. Üç katılımcı rehber öğretmeni, iki katılımcı okul öncesi öğretmeni, iki katılımcı Türk dili ve edebiyatı öğretmeni, iki katılımcı din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmeni, iki katılımcı matematik öğretmeni, ve birer katılımcı da İngilizce, ilköğretim sınıf ve biyoloji öğretmenidir. En düşük kıdeme sahip olan öğretmen bir yıllık, en yüksek kıdeme sahip öğretmen de 28 yıllık öğretmendir.

3.2.3 Çalışma grubu 4 (etik eğilimler ölçeği geliştirme çalışması)

Etik eğilimler ölçeğinin geliştirilebilmesi amacıyla taslak ölçek olasılık temelli olmayan amaçlı örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme yolu ile belirlenen 312 eğitim fakültesi öğrencisi üzerinde uygulanmıştır. Uygun örnekleme araştırmanın amacına uygun, ulaşılması kolay veri kaynaklarının araştırmaya dahil edildiği ve bir araştırma sürecinin ya da veri toplama aracının etkililiğini belirlemekte kullanışlı olan bir yöntemdir (Newby, 2014). Ölçek geliştirme çalışmalarında 300 ve üzeri bir katılımcı sayısı faktör analizi için yeterli bir rakamdır (Field, 2005). Katılımcılar 2015-2016 akademik yılında bir devlet üniversitesinde eğitim fakültesinde öğrenimine devam etmekte olan 312 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırma katılımcıların 92’si erkek (%29.5), 220’si kadındır (%70.5). Katılımcılardan 91’i (%29.2) Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, 64’ü

(%20.5) Okul Öncesi Öğretmenliği, 42'si (%13.5) Türkçe öğretmenliği, 31'i (%9.9) Matematik öğretmenliği, 31'i (%9.9) BÖTE, 27'si (%8.7) İlköğretim sınıf öğretmenliği, 26'sı da (%8.3) Fen Bilgisi öğretmenliği bölümü öğrencileridir. Öğrencilerden 162 kişi (%51.9) 1. Sınıf, 117 kişi (%37.5) 2. Sınıf, 33'ü de (%10.6) 3. sınıf öğrencisidir (Koçyiğit ve Karadağ, 2016).

3.3 Veri Toplama Araçları

Araştırmada farklı aşamalarda farklı veri toplama araçları kullanılmıştır.

3.3.1 Görüşme formu

Öğretmenlerin etik ilkelerini ve günümüzde etik sorunlar olarak gördükleri davranışları ve öğretmen meslek etiğine bakış açılarını öğrenebilmek amacıyla amaçlı örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme ile seçilmiş bir çalışma grubundan (çalışma grubu 2, n=15) açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış bir görüşme formu aracılığı ile nitel veri toplanması amaçlanmıştır. Standartlaştırılmış açık uçlu görüşme yöntemi kullanılarak form aracılığı ile veriler toplanmıştır. Bu yöntemde tüm sorular görüşme aşamasından önce hazırlanır, her katılımcıya aynı sorular aynı sırada ve aynı sondalar kullanılarak sorulur. Bu yöntemin tercih edilme sebepleri arasında veri toplama aracının denetlenebilir olması, katılımcının konu dışına çıkmasını engellediğinden zamanı etkili kullandırması, sonuçların kolayca analiz edilip kıyaslanabilmesi ve görüşmeyi yapan kişinin cevaplayıcıyı etkileme ihtimalini oldukça düşürmesidir (Patton, 2002). Bu çalışmada da bahsedilen sebeplerden dolayı standartlaştırılmış açık uçlu görüşme yöntemi kullanılmış ve üç aşamada ilgili form oluşturulmuştur.

Aşama 1: İlgili literatürden ve araştırmanın amacından hareketle sorular yazılmıştır.

Aşama 2: Yazılan soruların amaca uygunluğu ve kapsamı hakkında fikir edinmek amacıyla eğitim bilimleri alanında bir profesör ve bir devlet lisesinde görev yapan bir öğretmenle sorular değerlendirilmiş ve katılımcı bilgileri ve muhtemel sondaları da içeren bir form haline getirilmiştir.

Aşama 3: Soruların dil kontrolünün yapılması amacı ile Nisan 2016'da Afyonkarahisar'da bir devlet lisesinde görev yapmakta olan Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerine (n=3) formlar gönderilmiş ve soruları dilbilgisi ve anlaşılabilirlik açılarından değerlendirmeleri istenmiştir. Uzmanlardan gelen düzeltmeler sonucunda 6

açık uçlu sorudan oluşan bir yarı yapılandırılmış form elde edilmiştir. Sorular şu şekildedir:

Görüşme Soruları

1- Mesleğinizi icra ederken özellikle dikkat ettiğiniz hususlar nelerdir? Prensipleriniz ya da kırmızı çizgileriniz nelerdir? (Sonda: Şunu yaparım, bunu yapabilirim, onu asla yapmam vb. dediğiniz şeyler nelerdir?) Örnekler veriniz.

2- Öğretmenlik mesleğini düşündüğünüzde, mesleğinizle ilgili günümüzde gözlenen hangi davranışların yanlış ya da etik dışı olduğunu söyleyebilirsiniz?

3- Öğretmenlik mesleğini düşündüğünüzde, mesleğinizle ilgili olması gerektiğini düşündüğünüz ama günümüzde eksikliğini hissettiğiniz öğretmen davranışları nelerdir? Örnekler vererek anlatabilir misiniz? (Sonda: fedakârlık, vefa, kendini geliştirme, dost canlısı olma vb.)

4- Medyada ya da sosyal medyada öğretmen-öğretmen, öğretmen-öğrenci ya da öğretmen- veli ilişkileri ile ilgili ne tür haberlere şahit oluyorsunuz? Ya da etrafınıza baktığınızda bu ilişkiler konusunda neler gözlemliyorsunuz? Bu haberlerde ya da gözlemlerinizde dikkatinizi çeken yanlış ya da doğru gördüğünüz öğretmen davranışları nelerdir?

5- Medyada ya da sosyal medyada öğretmenlerle ilgili çıkan haberler hakkında neler düşünüyorsunuz? Bu haberlerdeki öğretmenlerin (size göre yanlış ya da doğru) davranışları öğretmenlik mesleğinde sizce ne kadar etkilidir? Öğretmenlerin ne tür davranışları dikkatinizi en çok çekmektedir? (Sonda: taciz, tecavüz, sahte diploma, sahte rapor, dayak, kavga, veliden- öğrenciden şiddet görme, başarılı projeler yapma, yılın öğretmeni vb. haberleri)

6- Mesleğe yeni başlayan bir öğretmene, mutlaka uyması gereken davranışlar önerecek olsanız, neler tavsiye ederdiniz?

3.3.2 Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri

Araştırmada kullanılacak veri toplama araçlarından birisi araştırmacı tarafından oluşturulan Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri'dir. Bu envanter aslında araştırma sonunda elde edilmesi hedeflenen etik kodunun temelini oluşturmaktadır. Bu envanterdeki geçerli ve güvenilir maddeler araştırmanın sonunda öğretmenler için bir etik kodu oluşturmada kullanılmıştır, bir başka deyişle kod bu envanterin maddelerinden oluşmaktadır. Envanter geliştirilirken şu aşamalar izlenmiştir:

3.3.2.1 Aşama 1

İlk olarak meslek etiği hakkında literatür taraması yapılmış ve Türkiye’de ve dünyada bu konuda ortaya konmuş etik ilkelere ulaşılmış (Altinkurt ve Yılmaz, 2011; American Educators, 2015; Arkansas Department of Education, 2015; Aydoğan, 2011; Florida Department of Education, 2015; Gözütok, 1999; Illinois state board of education, 2015; Malta Ministry of Education and Employment, 2012; MEB, 2015a ; MEB, 2015b; MEB, 2015c; National Education Association, 2015; Ontario College of teachers, 2015; Öztürk, 2010; Pelit ve Güçer, 2006; Pınar, 2002; Queensland College of Teachers, 2015; Toprakçı vd., 2010; Uğurlu, 2008; Yeşilyurt ve Kılıç, 2014; Yılmaz ve Altinkurt, 2009) ve bir etik ilkeler listesi oluşturulmuştur.

3.3.2.2 Aşama 2

Öğretmenlerin meslek hayatlarında ya da günümüzde etik sorun olarak gördükleri meseleleri tespit edip oluşturulacak etik ilkeler listesinde bunlardan da faydalanmak amacıyla uygun örnekleme yoluyla seçilmiş öğretmenlerden (çalışma grubu 2) veri toplanmıştır. Veriler içerik analizine tabi tutulmuş ve bu verilerden ve ilgili literatürden faydalanılarak öğretmenlik mesleği etik ilkeler envanteri için maddeler yazılmıştır. Nitel veriler üzerinde yapılan içerik analizinde öğrenci, mesleki duyarlılık, paydaş ve medya ve sosyal medya şeklinde temalar ortaya çıktığı görülmüştür. Veriler içerik analizine tabi tutularak oluşan temalar, bu temalar altındaki kodlar ve frekansları ve bu verilere dayalı olarak yazılan ya da literatürden alınan ve bu verilerle desteklenen maddeler tablo 3.3’de sunulmuştur.

Tablo 3.3

İçerik Analizi Sonucu Öğrenci Boyutu ve İlgili Maddeler

Öğrenci boyutu	Yazılan Maddeler
➤ topluma faydalı (x3)	70. Öğrenciyi sınıf içerisinde aşağılamak, hakaret etmek
➤ sevmek (x3)	85. Öğrencilerle ilişkilerinde çokça fiziksel temasta bulunmak
➤ birey (x2)	86. Öğrencilerle ilişkilerinde öğrencilere soğuk davranmak, öğrenciyi adam yerine koymamak
➤ sınıf disiplini (x2)	90. Öğrenci başarısını nesnel (yansız) olarak değerlendirmek
➤ siyaset (x2)	94. Öğretimin yanı sıra, eğitime de önem vermek
➤ adil not	
➤ ahlaki gelişim	
➤ Allah'tan korkan öğrenci	
➤ amaçsız öğrenci	

Tablo 3.3 (Devamı)

İçerik Analizi Sonucu Öğrenci Boyutu ve İlgili Maddeler

Öğrenci boyutu	Yazılan Maddeler
➤ değerler.	114. Öğrenciyi kendi çocuğu gibi görüp öğrencinin hayatını kendi isteğine göre dizayn etmeye çalışmak
➤ derse hazırlıklı gitmek	115. Öğrenciyi “müşteri” olarak görmek
➤ dersi ilgi çekici hale getirmek	116. Öğrencinin öğrenme, ezber gibi özelliklerine yoğunlaşıp duyuşsal gelişimini önemsememek
➤ edepli	117. Öğrencinin öğrenme, ezber gibi özelliklerine yoğunlaşıp ahlaki gelişimini önemsememek
➤ empoze	13. Sınıftaki bazı grupların diğerleri üzerinde baskı kurmasına göz yummak
➤ eşitlik	16. Sınıfta argo terim kullanmak
➤ etkili iletişim	35. Derslerine girmediği akraba veya tanıdık öğrencilerin ders geçmelerinde meslektaşlarından kolaylık sağlamalarını istemek.
➤ fiziksel temas	60. Okul içinde ve dışında profesyonel sınırları korumak (uygun olamayan iletişim, davranış, fiziksel temas vb.)
➤ geleceğimiz	
➤ gelişimini göz ardı etmek	
➤ istismar	
➤ not ile tehdit	
➤ potansiyel	
➤ saygı	
➤ şiddet	
➤ terbiyeli öğrenci	
➤ yaparak yaşayarak öğrenme	

Tablo 3.3 incelendiğinde görülmektedir ki veriler içerik analizine tabi tutulduğunda öğretmenlerin öğrencilere dönük davranışları hakkında kodlar elde edilmiştir. Bu kodlardan öğrenciyi sevmek (f=3), topluma faydalı öğrenci yetiştirmek (f=3), öğrencileri birey olarak görmek, (f=2), sınıf disiplini (f=2) ve siyaset (f=2) olarak bulunmuştur. Burada sayıları daha az da olsa dersle ve notlandırma ilgili olan kodlar ve öğrenci ile fiziksel temas ve istismar benzeri kodlar da önmlü olarak görülmektedir. Bu verilerden hareketle tablo 3’de görülebilen sınıf disiplini, öğrenciyi değerlendirme, öğrenciyle fiziksel temas ve öğrenci ile karşılıklı sevgi-saygıyı etkileyebilecek davranışları da kapsayan 13 madde yazılmıştır.

Tablo 3.4 incelendiğinde mesleki duyarlılık boyutunu oluşturan 20 kod verilmiştir. Aynı tabloda bu kodlarla ilişkili maddeler de envanterdeki sıra numaraları ile yer almaktadır.

Tablo 3.4

İçerik Analizi Sonucu Mesleki Duyarlılık Boyutu Ve İlgili Maddeler

Mesleki Duyarlılık	Yazılan Maddeler
➤ fedakarlık (x13)	1. Dedikodudan uzak durmak
➤ kendini geliştirme (x8)	5. Söz ve eylemlerinde tutarlı ve dürüst olmak
➤ sabırlı (x3)	8. Alanıyla ilgili yayınları takip etmek
➤ Adaletli (x2)	10. Derslere yeterince hazırlıklı girmemek
➤ mesleğini sev (x2)	14. Ders zamanını gereksiz aktivitelerle doldurmak
➤ rol model (x2)	17. İspatlanmış gerçeklikleri yanlış ya da önyargılı olarak sunmak
➤ ahlaklı	18. Farklı değer, gelenek ve kültürlerin bulunduğu sınıflarda bunların temsil edilmesinden rahatsızlık duymak
➤ çalışkanlık	29. Deneyim ve bilgilerini meslek arkadaşları ile paylaşmak
➤ derse hazırlıklı gitmek	32. Meslektaşlarına yalan söylemek
➤ dürüst	33. Stajyerleri tamamen sınıfta yalnız bırakmak
➤ empati	34. Meslektaşlarıyla işbirliği ve dayanışma içinde olmak
➤ genel kültürü zayıf	39. Okul yönetimine meslektaşı hakkında devamlı olarak olumsuz görüşler aktarmak
➤ görüş ve düşüncelerin meslek hayatına yansıtılması	43. Yasalar zorlamadıkça meslektaşları ile ilgili özel bilgileri ortaya dökmek, paylaşmak
➤ idealist	59. Okul ya da eğitim sistemi ile ilgili yanlış beyanlarda bulunmak
➤ meslektaşları ile işbirliği	61. Kamuoyu nezdinde mesleğin itibarını sarsacak ifadeler kullanmak
➤ öğrencinin duymaması gereken mesleki konuları paylaşma	62. Öğrenciler için rol model olduğunun bilincinde olup okul içinde ve dışında davranış ve tutumlarına dikkat etmek
➤ rehberlik etmek	63. Sınavları uygularken ve değerlendirirken adalet ve dürüstlük ilkelerini göz önünde bulundurmak
➤ (sendika idareci vb.) mesleği temsil etmede yetersiz	68. Mesleğini sevmediği izlenimini gösterecek davranışlar sergilemek
➤ vicdanlı	124. Kişisel, ailevi ve çevresel nedenlerle üzüntü, sıkıntı, mutsuzluk gibi kişisel durumlarını öğrencilere yansıtmak
➤ yeniliklere açık	

Tablo 3.4 incelendiğinde en sık frekansa sahip olan kodun fedakârlık (f=13) olduğu görülmektedir. Daha sonra sırasıyla kendini geliştirme (f=8), sabırlı olma (f=3), adaletli olma (f=2), mesleğini sevme (f=2) ve rol model olma (f=2) davranışları gelmektedir. Diğer davranışlar birer kere kodlanmıştır. İlgili davranışlar incelendiğinde aslında hepsinin fedakârlık çatısı altında toplanabileceği görülmüştür. Bunun dışında 19 adet madde ilgili kodlarla ilgili olarak tabloda verilmiştir.

Öğretmenlerin eğitimin paydaşları ile olan ilişkisi ile ilgili 26 davranış kodu ve bunlarla ilişkili 15 madde tablo 3.5’de verilmiştir.

Tablo 3.5

İçerik Analizi Sonucu Paydaş Boyutu Ve İlgili Maddeler

Paydaş (örgütün dış dünya ile ilişkisi)	Yazılan Maddeler
➤ veli şiddeti (x4) ➤ genellemeler (x2) ➤ öğrenci şiddeti (x2) ➤ taciz şiddet vb haberler (x2) ➤ darp eden edilen öğretmen ➤ dayakçı, dayak yiyen öğretmen ➤ eğitim camiası siyasete gömülmüş ➤ eğitimin ekonomik dönütü yok ➤ fiziksel ve ruhsal şiddet ➤ genel bir prestij kaybı ➤ günah keçisi öğretmen ➤ iftira ➤ mesleğe aidiyet ➤ öğrenci ve velinin öğretmeni dadı olarak görmesi ➤ öğretmenlere karşı nefret ortamı ➤ öğretmenlik mesleğine olan saygı azalıyor ➤ saldırganlık ve empati yoksunluğu ➤ siyasal mücadeleler ➤ siyasi baskı ➤ sorumsuz aile ➤ sorunlu aile ➤ taciz eden-edilen öğretmen ➤ tepkisel öğretmen ➤ toplumun genel ruh hali ve aile terbiyesi ➤ tükenmişlik ➤ veli baskısı	68. Mesleğini sevmeyi izlenimini gösterecek davranışlar sergilemek 59. Okul ya da eğitim sistemi ile ilgili yanlış beyanlarda bulunmak 60. Okul içinde ve dışında profesyonel sınırları korumak (uygun olmayan iletişim, davranış, fiziksel temas vb.) 61. Kamuoyu nezdinde mesleğin itibarını sarsacak ifadeler kullanmak 49. Veli olanaklarını kişisel amaçları için kullanmak 48. Öğrenci ve velilerin pahalı hediyelerini kabul etmek 52. İçinde yaşadığı toplumun yanlış, bozulmuş vb. yönlerini alay etme kastı olmadan, eğitim ve ıslah amacıyla ifade etmek 50. İçinde yaşadığı toplumun kültürel değerleriyle alay edencesine beyanlarda bulunmak 51. İçinde yaşadığı toplumun tercihleriyle (siyasi, dini, ekonomik, kültürel vb.) alay edencesine beyanlarda bulunmak 54. Öğrencinin yararına olacak her bilgiyi velilere iletmek 78. Öğrencilere öğrenci velisinin dünya görüşü / siyasi görüş nedeniyle ayrıcalıklı davranmak 77. Öğrencilere dünya görüşü / siyasi görüş nedeniyle ayrıcalıklı davranmak 79. Öğrencilere öğrenci velisinin mesleği/geliri nedeniyle ayrıcalıklı davranmak 89. Kendi siyasi, dinî veya başka şahsi fikirlerini öğrencilere dayatmak 30. Meslektaşları hakkında okul içi ya da dışında kasıtlı ve kötü niyetli açıklamalarda bulunmak

Tablo 3.5 incelendiğinde en sık frekansa sahip davranışlar veli şiddeti (f=4), taciz, şiddet gibi haberler (f=2), öğrenci şiddeti (f=2) ve öğretmenlerle ilgili genellemeler (f=2) öğretmenlerin en rahatsız olduğu davranış kodları olarak bulunmuştur. Her ne kadar paydaşlarla ilişkiler çift yönlü olsa da araştırmanın konusu veli etiği, ya da öğrenci etiği olmadığı için, öğretmeni ilgilendiren davranışlar ön plana çıkarılmıştır. Yine de öğretmenlerin rahatsız olduklarını belirttikleri davranışlar arasında en sık frekansa sahip olanların bu türden davranışlar olduğu, öğretmenlerin bu tür davranışlardan ve bunlarla

ilgili çıkan haberlerden rahatsız olduklarını ifade ettiklerini de burada belirtmek gerekmektedir.

Medya ve sosyal medya temasını oluşturan yedi kod ve bu kodlarla ilgili 12 madde tablo 3.6’da sunulmuştur.

Tablo 3.6

İçerik Analizi Sonucu Medya Ve Sosyal Medya Boyutu Ve İlgili Maddeler

Medya ve sosyal medya (algı)	Yazılan Maddeler
➤ meslek itibarı (x6)	104. Öğrencilerle kişisel facebook, instagram vb.
➤ medyada çok fazla taciz	görsel paylaşımlar yapılan hesapları paylaşmak
➤ tecavüz sahte diploma vb.	105. Sadece öğrencilere özel, eğitim amaçlı sosyal
➤ haberi (x5)	medya hesapları oluşturmak
➤ bir öğretmen öğrencisiyle	106. Öğrencilere sosyal medya yoluyla ideolojik,
➤ görülebilir ortamlarda	siyasi, vb. mesajlar vermek
➤ etkileşimde bulunmalı	107. Sosyal medya hesapları yolu ile öğrencilerin
➤ fotoşop	inanış, kültür, aile yapısı vb. ile küçümsemek, dalga
➤ iftira	geçmek.
➤ öğretmen öğrenci ilişkilerini	108. Sosyal medya yoluyla belli bir grup öğrenciye
➤ de sosyal medyaya taşıyorlar	sınavlarla vs. ilgili ipuçları vermek
➤ sosyal medyada öğretmenler	109. Öğrencilerle cep telefonu numarasını paylaşmak
➤ sağa sola küfür edip,	110. Öğrencilerin cep telefonu numaralarını almak
➤ arkadaşlarını sosyal baskı	111. Cep telefonu mesajı ya da whatsapp gibi
➤ altına alıp ideolojik baskı	uygulamalarla öğrencilerle mesai saati içinde
➤ oluşturuyor	mesajlaşmak
	112. Cep telefonu mesajı ya da whatsapp gibi
	uygulamalarla öğrencilerle mesai saati dışında
	mesajlaşmak
	40. Sosyal medya yoluyla meslekte ast ya da üstü
	konumundaki meslektaşları ya da kamu görevlileri
	ile alay etmek
	41. Sosyal medya yoluyla meslekte ast (stajyer vb.)
	ya da üstü konumundaki meslektaşları ya da kamu
	görevlilerine hakaret etmek
	42. Sosyal medya yoluyla meslekte ast ya da üstü
	konumundaki meslektaşları ya da kamu görevlilerine
	iftira atmak, asılsız beyanda bulunmak

Öğretmenlerin medya ve sosyal medya ile ilgili kendi meslekleri ya da meslektaşları ile ilgili çıkan haberler ya da özellikle sosyal medya mecrasında yaşanan olaylar ile ilgili algıları bu boyutun ortaya çıkmasında etkili olmuştur. En sık frekansa sahip kodlar meslek itibarı (f=6) ve medyada çok fazla taciz, tecavüz, sahte diploma haberlerinin çıkıyor olmasıdır (f=5). Aslında genel olarak kodların öğrenci öğretmen ilişkisinde medya ve sosyal medya ortamının meslek itibarına yaptığı etki baskın

görülmektedir. Bir adet kod ise öğretmenlerin meslektaşlarına yönelik davranışları ile ilgilidir.

Sonuç olarak ilgili literatürün taranması ve görüşme verilerinin analizi sonucu elde edilen veriler sonucunda toplamda 125 maddelik bir havuz oluşturulmuştur. Bu maddeler kişisel, sınıf içi, okul içi, meslektaş, paydaş, meslek ve öğrenci boyutu olmak üzere yedi boyut altında gruplanmıştır. Boyutlar ve maddeler şunlardır:

Kişisel

1. Dedikodudan uzak durmak.
2. Engelli haklarına saygı duymak.
3. Farklıklara karşı önyargısız olmak.
4. Başkalarının fikirlerine değer vermek.
5. Söz ve eylemlerinde tutarlı ve dürüst olmak.
6. Demokratik tutum ve davranışlara sahip olmak.
7. Değişik kaynaklardan faydalanarak (kitap, dergi, internet gibi) kendini yenilemek ve araştırmacı olmak.
8. Alanıyla ilgili yayınları takip etmek.
9. Hatalarını kabul etmemek.
10. Derslere yeterince hazırlıklı girmemek.
11. Not karşılığında maddi çıkar sağlamak.
12. Kendini öğrencinin “ailesi” yerine koymak, ailenin sorumluluklarını üstlenmeye çalışmak.

Sınıf İçi

13. Sınıftaki bazı grupların diğerleri üzerinde baskı kurmasına göz yummak.
14. Ders zamanını gereksiz aktivitelerle doldurmak.
15. Ders saatleri içerisinde kişisel işlerle ilgilenmek.
16. Sınıfta argo terim kullanmak.
17. İspatlanmış gerçeklikleri yanlış ya da önyargılı olarak sunmak.
18. Farklı değer, gelenek ve kültürlerin bulunduğu sınıflarda bunların temsil edilmesinden rahatsızlık duymamak.

Okul İçi

19. Kurumuyla ilgili olarak bağlayıcı açıklamalar (vaat vb.) ve gerçek dışı beyan vermek.
20. Derse gelmemek için gerçeğe aykırı mazeret bildiriminde bulunmak.

21. Okulun fiziksel kaynaklarını (malzeme, araç-gereç vb.) kişisel amaçlar için kullanmak.
22. Okula ait parayı kişisel işler için kullanmak.
23. Etik ilkelerle çakışmayan okul kuralları ve politikalarına uymak.
24. Etik ilkelerle çakışsa da okul kuralları ve politikalarına uymak.
25. Okulda ya da okulla ilgili etkinliklerde alkol ya da illegal uyuşturucuların etkisi altında bulunmak.
26. Okulda ya da okulla ilgili etkinliklerde alkol ya da illegal uyuşturucuları yanında bulundurmak.
27. Okulda ya da okulla ilgili etkinliklerde alkol ya da illegal uyuşturucularla ilgili özendirici ya da teşvik edici beyanlarda bulunmak.
28. Okulda ya da okulla ilgili etkinliklerde tütün ya da tütün ürünleri ile ilgili özendirici ya da teşvik edici beyanlarda bulunmak.

Meslektaş

29. Deneyim ve bilgilerini meslek arkadaşları ile paylaşmak.
30. Meslektaşları hakkında kasıtlı ve kötü niyetli açıklamalarda bulunmak.
31. Derse geç girmek ya da erken çıkmak.
32. Meslektaşlarına yalan söylemek.
33. Stajyerleri tamamen sınıfta yalnız bırakmak.
34. Meslektaşlarıyla iş birliği ve dayanışma içinde olmak.
35. Derslerine girmediği akraba veya tanıdık öğrencilerin ders geçmelerinde meslektaşlarından kolaylık sağlamalarını istemek.
36. Kendi yaptığı bir hatayı meslektaşlarına yüklemeye çalışmak.
37. Herhangi bir meslektaş hakkında sınıfta olumsuz açıklamalarda bulunmak.
38. Herhangi bir meslektaş hakkında başka bir meslektaşına olumsuz yargı- açıklamalarda bulunmak.
39. Okul yönetimine meslektaş hakkında devamlı olarak olumsuz görüşler aktarmak.
40. Sosyal medya yoluyla meslekte ast ya da üstü konumundaki meslektaşları ya da kamu görevlileri ile alay etmek.
41. Sosyal medya yoluyla meslekte ast (stajyer vb.) ya da üstü konumundaki meslektaşları ya da kamu görevlilerine hakaret etmek.
42. Sosyal medya yoluyla meslekte ast ya da üstü konumundaki meslektaşları ya da kamu görevlilerine iftira atmak, asılsız beyanda bulunmak.
43. Yasalar zorlamadıkça meslektaşları ile ilgili özel bilgileri ortaya dökme, paylaşmak.

44. Meslektaşının seçim yapma hürriyetine müdahalede bulunmak.
45. Meslektaşının ifade hürriyetine müdahalede bulunmak.
46. Meslektaşlarının politik ya da vatandaşlık hak ve sorumluluklarına karışmak.

Paydaş

47. Kişisel kazanç elde etmek için öğrencilere ve velilere bir şeyler satmak.
48. Öğrenci ve velilerin pahalı hediyelerini kabul etmek.
49. Veli olanaklarını kişisel amaçları için kullanmak.
50. İçinde yaşadığı toplumun kültürel değerleriyle alay edercesine beyanlarda bulunmak.
51. İçinde yaşadığı toplumun tercihleriyle (siyasi, dini, ekonomik, kültürel vb.) alay edercesine beyanlarda bulunmak.
52. İçinde yaşadığı toplumun yanlış, bozulmuş vb. yönlerini alay etme kastı olmadan, eğitim amacıyla ifade etmek.
53. İçinde yaşadığı toplumun daha eğitilmiş ve nitelikli hale gelmesi için bir eğitmeni olarak üzerine düşeni yapmak.
54. Öğrencinin yararına olacak her bilgiyi velilere iletmek.
55. Yardımcı ders kitabı ve diğer araç gereçleri sadece öğrencilerin gelişimini göz önünde bulundurarak tavsiye etmek.
56. Öğrenci ve velilerden bağış, yardım veya başka bir isim altında para ya da eşya talebinde bulunmak bunlarla ilgili zorunluluk getirmek.

Meslek

57. Mesleğiyle ilgili iş ve işlemlerde, usulsüzlük ve ihlalleri yetkili makamlara bildirmek.
58. Yasalara saygı gösterip uyararak ve kişisel dürüstlük göstererek mesleğin saygınlığını korumak.
59. Okul ya da eğitim sistemi ile ilgili yanlış beyanlarda bulunmak.
60. Okul içinde ve dışında profesyonel sınırları korumak (uygun olamayan iletişim, davranış, fiziksel temas vb.).
61. Kamuoyu nezdinde mesleğin itibarını sarsacak ifadeler kullanmak.
62. Öğrenciler için rol model olduğunun bilincinde olup okul içinde ve dışında davranış ve tutumlarına dikkat etmek.
63. Sınavları uygularken ve değerlendirirken adalet ve dürüstlük ilkelerini göz önünde bulundurmamak.
64. Dil, din felsefi inanç, siyasi düşünce, ırk, yaş, bedensel engelli ve cinsiyet ayrımı yapmak.
65. Fırsat eşitliğini engelleyici davranış ve uygulamalara meydan vermek.

66. Kamu malları veya kaynakların kamusal amaçlar ve hizmet gerekleri dışında kullanmak ve bu mal ve kaynakları israf etmek.

67. Kişilerin dilekçe, bilgi edinme, şikâyet ve dava açma haklarına saygılı davranmak.

68. Mesleğini sevmeyi izlenimini gösterecek davranışlar göstermek.

Öğrenci

69. Her öğrencinin başarabileceğine inanmak.

70. Öğrenciyi sınıf içerisinde aşağılamak, hakaret etmek.

71. Öğrencilere dinî konularda baskı yapmak.

72. Öğrencilere siyasi konularda baskı yapmak.

73. Öğrencilere kültürel konularda baskı yapmak.

74. Öğrencilere maddi konularda baskı yapmak.

75. Öğrencilere dinsel inançları nedeniyle ayrıcalıklı davranmak.

76. Öğrencilere etnik kökenleri nedeniyle ayrıcalıklı davranmak.

77. Öğrencilere dünya görüşü / siyasi görüş nedeniyle ayrıcalıklı davranmak.

78. Öğrencilere öğrenci velisinin dünya görüşü / siyasi görüş nedeniyle ayrıcalıklı davranmak.

79. Öğrencilere öğrenci velisinin mesleği/geliri nedeniyle ayrıcalıklı davranmak.

80. Öğrencilere dış görünüşü (kılık, kıyafet vb.) nedeniyle ayrıcalıklı davranmak.

81. Öğrencilere cinsiyetleri nedeniyle ayrıcalıklı davranmak.

82. Kendi öğrencilerine okul dışında ücretli ders vermek.

83. Öğrencilerle ilişkilerinde laubali davranmak.

84. Öğrencilerle ilişkilerinde argo kelimeler kullanmak, el-kol hareketleri yapmak.

85. Öğrencilerle ilişkilerinde çokça fiziksel temasta bulunmak.

86. Öğrencilerle ilişkilerinde öğrencilere soğuk davranmak, öğrenciyi adam yerine koymamak.

87. Öğrencilere yalan söylemek.

88. Öğrencileri kişisel işlerinde kullanmak.

89. Kendi siyasi, dinî veya başka şahsi fikirlerini öğrencilere dayatmak.

90. Öğrenci başarısını nesnel (yansız) olarak değerlendirmek.

91. Öğrencilerin görüşlerine değer vermek.

92. Okulun araç ve gereçlerinden bütün öğrencilerin eşit olarak yararlanmasını sağlamak.

93. Notu bir baskı aracı olarak kullanmak.

94. Öğretimin yanı sıra, eğitime de önem vermek.

95. Haksızlığa uğrayan öğrencilerinin haklarını korumak için çabalamak.
96. Sınav sonuçlarını zamanında açıklamak.
97. Derslerine girmedeği öğrencilerle flört etmek.
98. Dersine girdiği öğrencilerle flört etmek.
99. Akriba veya tanıdık öğrencilere ayrıcalıklı muamele etmek.
100. Kendi ideolojik görüşleri doğrultusunda öğrenciyi yönlendirmeye çalışmak.
101. Okul dışındaki hareketlerini tasvip etmediği herhangi bir öğrenciyi sınıf ortamında deşifre etmek.
102. Öğrencisine ait gizli tutulması gereken bilgileri-sırları (maddi durum, özel bir hastalık vb..) diğer öğrenciler önünde açıklamak.
103. Yıllık ve/veya günlük planlarda belirtilen konuların öğrencilere aktarılmasında, olanak olduğu halde öğrencilerin konuyu daha iyi anlamalarını sağlayacak materyalleri (akıllı tahta, projeksiyon vb.) fazla iş yükü getirir diye kullanmaktan kaçınmak.
104. Öğrencilerle kişisel facebook, instagram vb. görsel paylaşımlar yapılan hesapları paylaşmak.
105. Sadece öğrencilere özel, eğitim amaçlı sosyal medya hesapları oluşturmak.
106. Öğrencilere sosyal medya yoluyla ideolojik, siyasi, vb. mesajlar vermek.
107. Sosyal medya hesapları yolu ile öğrencilerin inanış, kültür, aile yapısı vb. ile küçümsemek, dalga geçmek.
108. Sosyal medya yoluyla belli bir grup öğrenciye sınavlarla vs. ilgili ipuçları vermek.
109. Öğrencilerle cep telefonu numarasını paylaşmak.
110. Öğrencilerin cep telefonu numaralarını almak.
111. Cep telefonu mesajı ya da whatsapp gibi uygulamalarla öğrencilerle mesai saati içinde mesajlaşmak.
112. Cep telefonu mesajı ya da whatsapp gibi uygulamalarla öğrencilerle mesai saati dışında mesajlaşmak.
113. Cep telefonu mesajı ya da whatsapp gibi uygulamalarla öğrencilerle derste mesajlaşmak.
114. Öğrenciyi kendi çocuğu gibi görüp öğrencinin hayatını kendi isteğine göre dizayn etmeye çalışmak.
115. Öğrenciyi “müşteri” olarak görmek.
116. Öğrencinin öğrenme, ezber gibi özelliklerine yoğunlaşıp duyuşsal gelişimini önemsememek.

117. Öğrencinin öğrenme, ezber gibi özelliklerine yoğunlaşıp ahlaki gelişimini önemsememek.
118. Yasalar zorlamadıkça öğrencileriyle alakalı gizli bilgileri ortaya dökmek, paylaşmak.
119. Öğrencisinin öğrenme, sağlık ya da güvenlik konularında zarar görmemesi için yapıcı bir çaba içerisinde olmak.
120. Öğrencileri rezil edecek, küçük düşürecek bilgileri kasıtlı olarak ortaya dökmek.
121. Öğrencileri seviyelerine göre ayırmak / seviye sınıfları oluşturmak.
122. Kasıtlı olarak bir öğrencinin yasal haklarını çiğnemek ya da inkâr etmek.
123. Dersten geç ayrılmak suretiyle öğrencinin dinlenme hakkını engellemek.
124. Kişisel, ailevi ve çevresel nedenlerle üzüntü, sıkıntı, mutsuzluk gibi kişisel durumlarını öğrencilere yansıtmak.
125. Kanuni istisnalar hariç olmak üzere öğrencilere ücret veya başka bir menfaat karşılığı özel ders vermek.

3.3.2.3 Aşama 3

Literatür taraması ve görüşmeler sonucunda hazırlanan ilkeler listesi hakkında amaçlı örnekleme yöntemlerinden kritik örnekleme yöntemi ile seçilen öğretmenlerle (çalışma grubu 3) ekleme-çıkarma yapmak istedikleri maddeleri tespit etmek ve maddeler hakkındaki fikir ve yorumlarını öğrenebilmek amacıyla bir odak grup görüşmesi yapılmıştır ve etik ilkeler listesinin son versiyonu bu şekilde oluşturulmuştur.

İlgili görüşme yapılmadan önce yazılan maddelerin birer kopyası dağıtılmış ve katılımcılardan maddeleri incelemeleri ve gerek anlam gerekse de meslekteki uygulamalar açısından maddeleri değerlendirmeleri istenmiştir. Bunun için verilen süre bittiğinde araştırmacının moderatörlüğünde toplantı salonunun iki tarafına ses kayıt cihazları yerleştirilerek bir odak grup görüşmesi yapılmıştır. Her bir madde üzerinde durulması ve tartışılması hedeflenmiştir. Araştırmacı maddeleri sırayla okuyup grubun madde ile ilgili fikirlerini almıştır. Görüşme sürecinde tartışılan maddeler hem araştırmacının hem de grubun üzerinde hemfikir olmadığı ya da daha iyi anlamayı hedeflediği maddeler olmuştur. Herkes tarafından anlaşılan ya da fikir birliği bulunan maddeler hakkında doğal olarak tartışmalar oluşmamış, genel olarak onaylandıkları ya da reddedildikleri gözlemlenmiştir.

Görüşme yapılan grubun değerler eğitimi ile ilgili il çapında 2013 yılından beri yürütülen bir projede gönüllü olarak yer alması, farklı okullarda öğretmen ya da idareci olarak görev yapıyor olmaları, fikirleri ve uygulamaları ile projeye aktif katkı yapıyor olmaları ve bir süredir değerler, etik, ahlaki kurallar gibi konularla proje gereği ilgileniyor olmaları sebebiyle etik ilkeler konusunda farkındalıkları yüksek ve görüş belirtmeye açık kritik bir grup oldukları kanısına varıldığı için araştırmaya dahil edildiği belirtilmişti. Görüşme esnasında da gruptaki her bir katılımcının soruları ilgi ile incelediği ve fikir beyan etmekten çekinmedikleri gözlemlenmiştir.

Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri ile ilgili maddeler tek tek incelenirken yazılan 125 maddeden 49'u üzerinde tartışmaların yoğunlaştığı görülmüştür. Diğer maddeler hakkında genel olarak anlaşıldığı, pratikte karşılığı olduğu, meslek etiği ilkesi olabileceği ve ölçekte kalması gerektiği gibi hususlarda konsensüs olduğu görülmüştür.

Üzerinde tartışılan bu 49 sorudan bazıları ilgili literatür, bireysel görüşmeler ve odak grup görüşmesi dikkate alınarak değiştirilip düzeltilerek ölçekte tutulurken geri kalanlar da ölçekten çıkarılmıştır.

Görüşme esnasında katılımcılara kimliklerinin gizli tutulacağı belirtilmiştir. Bundan dolayı görüşme ile ilgili doğrudan alıntılarda isimler değiştirilerek yerine Katılımcı 1, Katılımcı 2 şeklinde numaralar verilmiştir.

Odak grup görüşmesi ve verilerin toplanma şekli ile ilgili ayrıntılar bu şekilde iken bu bölümde de Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri'nin geliştirilmesinde önemli bir adım olan bu odak grup görüşmesinden elde edilen veriler üzerinde yapılan betimsel analiz sonucu doğrudan alıntılarla da örneklenip desteklenerek sunulmuştur.

İlk olarak belirtmek gerekir ki, katılımcı grup genel olarak böyle bir ilkeler listesinin önemli olduğunu ifade etmişlerdir ve hatta bazı maddeleri araştırmacının öngördüğünden daha önemli bulduklarını belirtmişlerdir. Örneğin “Öğrenciye ‘müşteri’ muamelesi yapmak” maddesi okunduğunda gruptan hiç kimse maddeyi anlamadığını, beğenmediğini ya da önemsemediğini belirten bir söz veya tavır ortaya koymamış, aksine doğrudan bu konuda önemseyerek ve istekli bir şekilde fikirlerini paylaşmışlardır. Maddelerin tartışılması esnasında grup önceden birbirini tanıdığı için yeri geldiğinde tartışmalar artıp sesler yükselse bile genel olarak arkadaşça bir ortamda görüşme gerçekleşmiştir. Üzerinde tartışılan maddelerden bazıları ile ilgili katılımcıların belirttiği fikirlerden bazıları şu şekildedir:

Üzerinde tartışılan maddelerden bir tanesi “Kendini öğrencinin “ailesi” yerine koymak, ailenin sorumluluklarını üstlenmeye çalışmak” maddesi olmuştur. Madde ile ilgili olarak,

“Araştırmacı: Kendini öğrencinin ailesinin yerine koymak, ailenin sorumluluklarını üstlenmeye çalışmak.

(Grupta tartışma)

Katılımcı 1: Öğretmenlikle aile olma karışır

Katılımcı 2: Kesinlikle

Araştırmacı: Mesela ailesi gibi çocuğa bir hayat çizmeye çalışmak...

Katılımcı 1: Geçici olarak bir sorun çözümü için olabilir ama devamlı olarak olursa sorun olur.

Katılımcı 3: Öğrencinin gideceği bölümü seçmek mesela?

Araştırmacı: O hayat çizmek olmuyor mu?

Grup: “rehberlik yapılabilir” sesleri.

Araştırmacı: Öğretmen çocuğa kendi hayallerini yaşıyor olabilir mi?

Katılımcı 4: Öğretmen böyle yaparsa yanlıştır. Çocuğun kabiliyet istidat ve seviyesine uymuyorsa yönlendirme yanlış olur.”

Şeklinde bir konuşma geçmiştir. Katılımcılar rehberlik yapmanın faydalı olabileceğini belirtirken, maddede ifade edildiği gibi öğretmenin kendini ailenin yerine koymasını riskli bulmuşlardır. Sonuçta bu maddenin farklı bakış açılarına göre değerlendirilebileceği, mesleğin günlük uygulamalarında bir karşılığı olabileceği ve bu nedenle ölçekte kalmasına karar verilmiştir.

Katılımcılar tarafından üzerinde durulan maddelerden biri de “Sınıftaki bazı grupların diğerleri üzerinde baskı kurmasına göz yummak” maddesi olmuştur. Bu madde ile ilgili şu şekilde bir tartışma gerçekleşmiştir:

“Araştırmacı: Sınıf içinde bazı grupların diğerleri üzerinde baskı kurmasına göz yummak. Böyle bir şey var mı gerçekte?

Katılımcı 5: Farkında olmadan yapan da var.

Katılımcı 6: Olmaz!

Katılımcı 7: Misal öğrenci dersi kötüdür, mesela kabadayı, daha baskın, bazı öğretmenler onlarla çatışmadan onları yanına alıyor, onlarla baskı kuruyor, hem onlar kendine ait grup kuruyor ve diğer öğrenciler üzerinde söz sahibi oluyor.

Araştırmacı: Aslında kendine bir kolluk kuvveti mi oluşturmuş oluyor?

Katılımcı 7: Farklı sonuçları var. Bu grup zorba ve baskıcı olmaya başlıyor.

Grup: tartışmalar ve onaylamalar

Katılımcı 3: Bazı öğretmenler de başarılıları yanına alıp başarısız olanları gruptan dışlıyor kendi branşına göre.

Araştırmacı: Bu da mı yanlıştır?

Katılımcı 3: Tabii! ama yapanlar da var.”

Katılımcılar bazı öğretmenlerin sınıf içinde bazı grupların diğerleri üzerinde baskı kurmasına farkında olmadan ya da olarak göz yumabildiğini ifade etmişlerdir. Araştırmacı bu soruyu yazarken bazı gruplar ifadesi ile fiziksel olarak daha güçlü olan, etnik ya da ideolojik olarak çoğunlukta olan herhangi bir grubu aklından geçirmişse de katılımcılar bu grubun başarılı öğrencilerden de oluşturulabileceğini belirterek farklı bir bakış açısı ortaya koymuşlardır. Sonuç olarak bu maddenin de öğretmenlik mesleğinin yerine getirilmesinde karşılaşılabilecek durumlar için bir potansiyel olduğuna ve ölçekte kalması gerektiğine karar verilmiştir.

Hakkında fikir beyan edilen maddelerden biri de “sınıfta argo terim kullanmak” maddesi olmuştur:

“Araştırmacı: Sınıfta argo terim kullanmak?”

Grup: Olmamalı, yanlış, vb. onaylamayan ifadeler.

Katılımcı 7: Çoğu bunu kullanıyor misal mal mal bakmayın. Böyle bir şey olabilir mi? Özellikle ergene bu söylenir mi?

Katılımcı 4: Kimseye söylenmez, rencide edici.

Araştırmacı: Bu karşılıklı iletişimin bir sonucu mudur? Yani veli de öğrenci de böyle ise, herkes argo konuşuyorsa, bu öğretmeni etkiliyor mu?

Katılımcı 1: Bazı okul tiplerinde öğrenci böyle bir dilden anlıyor diye öğretmen de dönüşebiliyor.

Grupta tartışmalar

Araştırmacı: Ama dönüşmemeli diyorsunuz.

Katılımcı 4: Ama çocuk argo kullansa bile senin kullanmanı istemiyor. Sen söylediğinde öğrenci onu kabullenmiyor. Herkes kullanıyor ama öğretmen kullanmamalı. Çünkü öğretmen düzeltici konumda olmalı.

Katılımcı 8: Sadece argo değil de bir de öğrenciyi incitici aşağılayıcı ifadeler de kullanılabiliyor.”

Madde ile ilgili tartışmalardan ve öğretmenlik mesleğinde karşılaşılan durumlardan yapılan çıkarımla bu maddenin etik ilkelerle ilgili bir envanterde yer alması gerekli görülmüştür.

Envanterde kalması gerektiği düşünülen maddeler yanında bazı maddelerin de envanterden çıkarılması gerektiği kararına varılmıştır. Örneğin üzerinde tartışıldıktan sonra taslaktan çıkarılması kararlaştırılan maddelerden birisi de “Kurumuyla ilgili olarak bağlayıcı açıklamalar (vaat vb.) ve gerçek dışı beyan vermek” maddesi olmuştur. Görüşme grubu bu maddenin zaten yasal olarak düşünülmesi gerektiğini, ortada etik bir tercih söz konusu olmadığını belirtmiştir.

“Araştırmacı: Tamamdır. Öğretmen okulla ilgili bağlayıcı beyanat verebilir mi?”

Grup: Veremez.

Katılımcı 9: Engellenmiştir. Okul yönetimi itibarıyla da öyle.

Araştırmacı: Vaat edilebilir mi?

Katılımcı 9: Şunu söyleyebilirim mesela, ben not ortalaması seksen üstü olan öğrencileri sene sonu pikniğe götüreceğim; bu da izinsiz olmaz.

Araştırmacı: Bu yasal bir engel mi?

Katılımcı 9: Bu yönetsel açıdan engelli. Etikten çok yönetsel.

Araştırmacı: O halde bu maddeyi çıkaralım.

Grup: Onaylama sesleri.”

Görüşme esnasında araştırmacının üzerinde tartışılmasını istediği sorulardan bir diğeri de “Derse geç girmek ya da erken çıkmak” maddesi olmuştur.

“Araştırmacı: Derse geç girmek, erken çıkmak. Sizce derste zaman mı önemli yoksa dersin verimli işlenmesi mi önemli mesela ben yarım saat işlerim çok iyi öğretirim?”

Katılımcı 6: Akademi ile bizde farklı bu mesela akademisyenlerde bağlayıcı olmayabilir. Bana göre öğretmenlik mesleği kişinin vicdanı ile alakalı. Yani o öğretmenin o sınıfa 45 dakika girmesi demek çok verimli çalışıyor anlamına gelmez. İçini doldurması önemli. Ama bizde sistem tamamen zile endekslidir. Bizde öğretmen zamanında girip çıkıyorsa işini iyi yapıyor demektir.

Katılımcı 1: Bir de burada bütün kavga ve problemler öğretmen derse girmediği zamanda olur. Zil çaldı sınıfta öğrenci başbaşa kaldı, öğretmen gelmediği an hemen şey olur.

Katılımcı 3: Her öğretmen bilir ki her öğrencinin algılayışı farklıdır. O süreyi doldurmak zorundayız.”

Katılımcılar öğretmenin zamanında derse girmesini ve çıkmasını sadece öğretim anlamında değil, aynı zamanda öğrencilerin birbirlerine ya da çevreye zarar vermemeleri hususunda da önemli görmektedirler. Bu maddenin de envanterde kalmasına karar verilmiştir.

Görüşme esnasında sosyal medyanın kullanımının meslek etiğindeki durumu ile ilgili bir tartışma da yaşanmıştır ve sosyal medyanın kullanımı hususunda kötü örnekler

olabileceğini söyleyenler olduğu gibi böyle örnekler görmediğini beyan edenler de olmuştur:

“Araştırmacı: Sosyal medya yoluyla iftira ya da asılsız beyanda bulunanlar oluyor mu?”

Katılımcı 10: Bence olmuyor böyle şeyler çok. Müdürünü kötüleyen olur mu, görmedim ben.

Tartışmalar...

Araştırmacı: Bu doğru bir şey mi? Derdin varsa neden idareyle halletmiyorsun?

Katılımcı 1: Çözüm bulamadığından olabilir.

Katılımcı 6: Sadece eğitim camiasında değil hepimiz sosyal medya kullanıyoruz, birine yüzüne söyleme cesareti olmayan biri sosyal medya üzerinden mesaj gönderiyor. Bu camia için de aynı şey olabilir, hem de toplumsal.

Grupta onaylamalar.

Araştırmacı: Online yalanlara günah yazılmıyor mu, böyle bir psikoloji mi var?

Gülüşmeler

Katılımcı 7: Olaylar idare ile çözülmeli misal ama eğitim sistemi ile ilgili bir sorun olabilir, hakaret olmadığı sürece anlatılabilir. Bireyseldir. Gidip onunla hallederim ama.

Araştırmacı: Bir öğretmenin kendi çalıştığı kurumun sistemini sürekli eleştirmesi öğretmenliğe toplumun bakışını etkiler mi?

Katılımcı 7: Hayır neden etkilesin ki yani? Ben böyle düşünmüyorum.

Tartışmalar...

Katılımcı 7: Hakaret boyutundaysa o başka.

Araştırmacı: Bir polis çıkarsa emniyetin tüm sorunlarını paylaşırsa bu sizin emniyete olan güveninizi sarsar mı?

Grup: Sarsar, sarsar.

Tartışmalar...

Katılımcı 6: Niyet çözüm olsa sosyal medyaya taşmadan içeride çözer. Bence dedikodusunu yapmak kurumu ifşa etmek. Kişisel, birilerine zarar vermek adına yapılıyor.

Tartışmalar...

Katılımcı 1: Denge olmalı yani.

Katılımcı 7: Yani tartışıyoruz ama ben çok böyle yapan görmedim yani genelde seviye korunuyor.”

Görüşme esnasında öğretmenin öğrencisinden herhangi bir şey alıp satması konusunda da fikir alışverişi olmuştur. Konu ile ilgili bazı katılımcılar bu işin yapılmasından ziyade zorla yaptırılması hususunun durumun etikliği konusunda önemli olduğunu belirtmişlerdir:

“Araştırmacı: Peki öğretmenin normal ticari amaçla, kişisel kazanç için öğrencilere bir şey satması ya da alması etik mi?”

Grup: Tartışmalar...

Araştırmacı: Misal arıcılık yapıyor öğretmen gelip satıyor.

Katılımcı 11: Zorla satmazsa sıkıntısı yok.

Araştırmacı: Satsa dinen helaldir?

Katılımcı 4: Zorla satmıyorsa sorun yok

Araştırmacı: Ama orada hazır bir pazar oluşturmuş olmuyor mu?

Katılımcı 1: Yani, yolu şu, okula gelir satar sen tüccar mısın tacir misin ama satıyorsa bir şey eve gelip alırlar o başka.

Katılımcı 6: Bu öğrencinin sana karşı olan atraksiyonlarını artırır. Yani öğrenci hiç bişey bulamasa geçen sattığınız bal kötüydü der.

Katılımcı 3: Öğretmenin ek iş yapması yasak zaten.

Araştırmacı: Peki öğrencinin babası mesela?

Katılımcı 3: Mesela öğrencinin babası süt yumurta köyden getirip satıyor.

Araştırmacı: Bunun sıkıntısı var mı?

Katılımcı 3: Bunun yok ama öğretmen yaparsa o başka

Katılımcı 1: Gerçek değerden veriyorsa sıkıntı yok.

Katılımcı 3: Herkes öğretmensin diye ucuz veriyorsa sıkıntı var.”

Meslek etiği ile ilgili yazılan maddelerin paydaşlarla ilgili bölümünde “Öğrencinin yararına olacak her bilgiyi velilere iletmek” maddesi üzerinde de durulmuş ve öğretmenlerin bu konudaki görüşlerinin alınması hedeflenmiştir. Bu konuda katılımcı grubun bir fikir birliği içinde olduğu gözlenmiştir.

“Araştırmacı: Öğrencinin yararına olacak her bilgiyi veliye iletmeli.

Grup: Evet, tabi, onaylamalar...

Katılımcı 1: Yer ve zaman, çocuğun ve velinin durumu çok önemli.

Katılımcı 6: Çocuğun karşı cinsten arkadaşı var rahatsız edici boyutta, sosyal medyada arkadaşları var ona zarar verecek boyutta. Biz bunları veli ile paylaşıyoruz faydalı olduğuna inanıyoruz. Dövsün diye değil, takip etsin, haberi olsun, kontrolü olsun. Öbür türlü olay kötüye giderse, veli de sana, hocam madem haberiniz vardı neden paylaşmıyorsunuz? diyebiliyor. Faydalarını görebiliyoruz.”

Konu ile ilgili tartışmada özellikle öğrencinin korunması hususunda velinin bilgilendirilmesinin sadece bir sorumluluk değil, aynı zamanda velinin de bir talebi olduğu katılımcılar tarafından beyan edilmiştir. Fakat konuşmalardan anlaşılacağı üzere velinin vereceği tepkinin ne olabileceği ise bir muammadır. Bu anlamda bu maddenin

mesleki hayatta karşılaşılabilecek etik bir ikilem olabileceği düşünülmüş ve envanterde kalmasına karar verilmiştir.

Bir öğretmen okul dışında da okul içindeki profesyonel sınırları koruması konusunda katılımcı gruba ilgili madde okunup fikirlerini beyan etmeleri istenmiştir ve bu hususta da katılımcı grubun bir fikir birliği içinde olduğu görülmüştür:

“Araştırmacı: Okul içinde ve dışında profesyonel sınırları korumak zorunda mıdır? El hareketleri, uygunsuz iletişim biçimleri falan? Dışarıdada mı öğretmeniz?”

Katılımcı 1: Yapmazsa sıkıntı çeker. Mesela karşı cins olsun, başkası olsun, ya da başka öğrenci olsun bize de aynı davran diyecektir, yapmazsan sorun olur.

Katılımcı 3: İlkokulda çocuk da bunun ayrımını yapamaz okulda da benzer davranışı bekler.”

Katılımcıların ifade ettiği gibi öğrencilerin farklı beklentilere girebilmesi ihtimali sözkonusu davranışı mesleki etikle ilgili bir potansiyel haline getirmektedir. Bu sebeple bu maddenin ölçekte kalmasına karar verilmiştir.

Gruba “Mesleğinin fedakârlık ve sabır gerektiren bir meslek olduğunun bilincinde olmamak” maddesi hakkında görüşleri sorulmuştur. Şu şekilde bir tartışma gerçekleşmiştir:

“Grup: Olmalı, kesin, onaylamalar...”

Katılımcı 10: Öğretmenliği yapamaz zaten.

Araştırmacı: Bilincinde olmayan var mı peki?

Grup: Var, onaylamalar...

Araştırmacı: Ama yapıyorlar mesleklerini?

Katılımcı 6: Bunu konuşursak, mesleğin başında tükenmiş öğretmenler geliyor. Bunun sebepleri farklı farklı. Üç öğretmen bir araya gelince sistemin sorunlarını konuşuyoruz. Birçok sebebi var ama genç yaşlı fark etmez. 20 yıllık öğretmen var tükenmemiş sabır, azim, bu bakış açısı ile bakıyor, bana göre 657 mantığıyla bakarsan tükenirsin. Ama öğretmen ben bu çocukları eğitmeliyim bunun bir uhrevî boyutu da var diye bakarsa bu tükenmişliğin önünde engel oluyor.

Katılımcı 11: Öğretmen ben profesyonelim diyor dersimi anlatıp geçerim diyor. O zaman ders anlatma görevlisi oluyor.”

Ortaya çıkan tartışmadan da çıkarılabileceği gibi öğretmenler maddede belirtilen özellikleri taşımayan öğretmenlerin olduğunu belirtmişlerdir ve bu şekilde öğretmenlik yapmanın farklı sonuçları olabileceğini vurgulamışlardır. Sonuç olarak ilgili maddenin ölçekte kalması gerektiğine karar verilmiştir.

“Öğrencilerle kişisel facebook, instagram vb. görsel paylaşımlar yapılan hesapları paylaşmak” maddesi katılımcılara yöneltildiğinde aslında beklenilenden çok daha az fikir beyan edildiği ve katılımcıların bu konuda tartışmak gibi bir eğilimlerinin de olmadığı gözlenmiştir. Yine de fikir beyan eden iki katılımcının farklı fikirde olması konunun meslek etik ilkeleri içinde en azından tartışılması gerektiği yönünde yorumlanmıştır:

“Araştırmacı: Öğrencilerle aynı facebook hesabını paylaşmak?”

Katılımcı 12: Olabilir tabi hayatın gerekliliği.

Katılımcı 6: Ben bunu etik bulmuyorum mesela benim düşüncem var, hayat tarzım var vs. Ben hayatıma göre paylaşımlarımı yapıyorum. Ben öğrencilerimi arkadaş eklemiyorum.

Grup: Sessizlik...”

“Öğrenciyi “müşteri” olarak görmek, “müşteri memnuniyeti”ni esas alıp öğrencinin memnun olacağı şekilde davranmak” maddesi katılımcılara yöneltildiğinde maddenin anlaşılması ile ilgili sorular olabileceği ya da farklı anlaşılmaya müsait bir madde olduğu düşünülmüştü fakat madde hakkında bu şekilde bir tartışma gerçekleşmemiştir. Aksine katılımcıların konu ile ilgili yaşantıları olduğu görülmüştür:

“Araştırmacı: Öğrenciye müşteri muamelesi yapmak?”

Katılımcı 6: Şimdi o çok önemli bir konu. Biraz uzadı ama uzamasından ben zevk alıyorum arkadaşlar. Şimdi geçen sene her öğretmene bir ödül verme şeklinde plan yapıyorum. Öğretmenin ismini okuyorum Ahmet diyorum. Eh. Mehmet diyorum, oooo, Mehmet bizim babamızdır, Ayşe anamızdır vb. Bakıyorum en çok tezahürat yapılan öğretmen en çok onların dümen suyundakiler. Öğrenciler öğretmeni objektif değerlendirmiyor. Ne kadar istediğini yapan öğretmeni seviyor. Müşteri olarak bakıp her dediğine evet deyip memnun etmeye çalışırsa şaklabana dönüyor öğretmen. Eğitimden uzaklaşıyor.

Katılımcı 5: Müşteri her zaman haklıdır durumu oluyor.

Grup: Onaylamalar...”

Özellikle sonuç değerlendirmeye dönük sınavların çokça olduğu bir sistemde, özel dershanelerin de kapatıldığı dikkate alınarak “öğrencileri seviyelerine göre ayırmak / seviye sınıfları oluşturmak” maddesi yazılmış ve bu madde hakkında katılımcıların görüşlerinin alınması için madde katılımcılara yöneltilmiştir. Görüşme esnasında, zaman da bir hayli ilerlemiş olmasına rağmen, en fazla görüş belirtilen madde bu madde olmuştur. Konu hakkında seviye sınıfının etikliği hatta gerekliliği hususunu öğrencilerin bireysel farklılıklarına dayanarak savunanlarla beraber konuya ayrımcılık ve öğrenciyi kazanma açısından yaklaşp hiç etik bulmayanların olduğu gözlemlenmiştir. Sonuç olarak bu maddenin de ölçekte kalması gerektiğine karar verilmiştir.

“Araştırmacı: Seviye sınıfı ne kadar etik?”

Katılımcı 1: Gerekli.

Katılımcı 6: Uyguladık şöyle sorun oluyor; kimse kötü sınıfa girmek istemiyor.

Katılımcı 11: İyi öğrenciler var, misal bir de toplama yapamayan öğrenciler, iyi olan kısma istediği şeyi veriyorsun, diğeri grubun da ihtiyacına cevap veriyorsun bu anlamda etik. Ama kötü sınıfa girmek istemem.

Grup: Tartışmalar...

Katılımcı 3: Zaten kötü diye ayırdığın sınıftaki çocuğu değiştiremezsin. O öyle kalır kazanamazsın. Hiç etik değil.

Katılımcı 4: Bence seviye sınıfları olmalı. Neden? Diyelim bu sene kötü sınıfa girdim. Seneye ben oraya girmiyorum başka arkadaş giriyor okulda çetele tutuluyor. Her şeyin bir yöntemi var. Öğrenci açısından kardeşim şimdi dört işlemi bilmeyen öğrenci hangi seviyede? Kendi içinde öğrenci yarışmalı. Hatta devlet olarak programlar ayrı yapılmalı. Çocuk kendi içinde yarışıp başarılı olacak mutlu olacak öbür türlü yetenekliyi geçemiyor, dumura uğruyor.

Katılımcı 12: Aşağılık duygusu oluyor.

Katılımcı 3: Bu öğretmenin yeteneğine bakar hocam.

Katılımcı 4: Sen terzinin önüne iki farklı kumaş koy, terzi ne kadar yetenekli olsa da çıkacak elbise bellidir.

Grup: Tartışmalar...

Katılımcı 6: Mesela düşük alan öğrenci iyi alan öğrenciden etkilenip gelişecek.

Katılımcı 4: O öyle olmuyor hocam. Kendi içinde etkileşim olacak diye kapasitesini aşamaz öğrenci. O zaman ne olur? Kendi içinde yarışırsa o sınıf kendi kapasitesinde gelişebilir.

Katılımcı 1: Hocamın bazı dedikleri doğru fakat, fen lisesine giden çocuk okumak için gidiyor, fakat farklı okullarda kötü sınıfsın dediğinde ben bittim zaten diyor.

Grup: Tartışmalar...

Katılımcı 4: Devlet, sistem o bakış açısını yıkabilir.

Katılımcı 1: Okumak zorunlu değil gönüllü olursa seviye grupları olabilir ama zorunluysa olmaz.

Katılımcı 4: Zaten gönüllü dediği vakit yani, ona katılıyorum. Okumak istiyor ama kapasitesi belli onun sınıfı gruplandırır ve programları da ona göre yaparsan o kendi içinde yarış halinde olur. Kendine göre başarılı olur, mutlu olur.

Katılımcı 1: Şu andaki sistemle konuşuyoruz.

Katılımcı 4: (Kendi tecrübelerinden hareketle) hem seviye sınıfı olmalı hem de sınıf öğrenci sayıları az olmalı. Teknoloji vb. sonra gelir bence.

Grup: Tartışmalar...

Katılımcı 11: Çalışan öğrenci olsa da olmasa da, zorunlu eğitimde, yatan öğrenci kendisinin de çalışanın da geçtiğini görüyor. Bence zorunlu eğitimde asıl zorunlu sınıf olmalı.

Tartışmalar. Onaylayan ve onaylamayan sesler... ”

Sonuç olarak mesleki etik ilkeler ile ilgili yazılan 125 madde ile ilgili yapılan bu odak grup görüşmesinden sonra üzerinde fikir ayrılıkları bulunan ve grup tarafından meslekte gözlemlendiği belirtilen doksan maddenin ölçekte kalmasına, meslekte gözlemlenmediği belirtilen, hakkında yasa ya da yönetmelik olduğu için istense de yapılamayan, yani etik ikilem ya da tercihlerin söz konusu olmadığı davranışları kapsayan ve ölçekte başka bir madde ile de ifade edildiği anlaşılan 35 maddenin de ölçekten çıkarılmasına karar verilmiştir.

3.3.2.4 Aşama 4

Literatür taraması, doküman incelemesi ve görüşmeler sonucunda oluşturulan etik ilkeler Afyonkarahisar merkezde görev yapmakta olan öğretmenlerden küme örnekleme yöntemi kullanılarak alınan bir örnekleme (n=305) 4'lü dereceleme eklenerek (4 hiç etik değil, 3 Etik değil, 2 Etik, 1 Gayet etik) etik eğilimler ölçeği ile birlikte uygulanmıştır (bkz: Ek 1).

3.3.2.5 Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri faktör yapısı ve güvenirliği

Literatür taraması, nitel görüşmeler ve odak grup görüşmesi sonucunda ortaya çıkan 90 maddelik taslak ölçek Afyonkarahisar'da görev yapmakta olan öğretmenlerden küme örnekleme ile alınan 305 öğretmene uygulandıktan sonra veriler üzerinde madde analizleri, faktör analizi ve güvenirlik testi yapılmıştır.

İlk olarak ölçek maddeleri arasında madde ayırt ediciliği hakkında bilgi vermesi amacıyla madde-toplam korelasyonları Pearson korelasyonu kullanılarak hesaplanmıştır. Korelasyon değeri .30'un altında olan 27 madde ölçekten çıkarılmıştır (bkz. Tablo 3.7).

Tablo 3.7

Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri Madde Ayırt Ediciliği Pearson Korelasyonu Değerleri

Madde	r	Madde	r	Madde	r	Madde	r
EK1***	.03	EK26	.46**	EK51	.46**	EK76	.67**
EK2***	.01	EK27	.48**	EK52	.57**	EK77	.58**
EK3***	.02	EK28	.55**	EK53	.54**	EK78	.28**
EK4***	.03	EK29	.62**	EK54	.57**	EK79	.33**

Tablo 3.7 (Devamı)

Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri Madde Ayırt Ediciliği Pearson Korelasyonu Değerleri

Madde	r	Madde	r	Madde	r	Madde	r
EK5	.22**	EK30	.51**	EK55	.53**	EK80	.63**
EK6	.15**	EK31	.44**	EK56	.52**	EK81	.51**
EK7	.33**	EK32	.52**	EK57	.63**	EK82	.43**
EK8	.31**	EK33	.08	EK58	.67**	EK83	.37**
EK9	.35**	EK34***	.05	EK59	.54**	EK84	.48**
EK10	.40**	EK35***	-.04	EK60	.58**	EK85***	.07
EK11	.24**	EK36	.28**	EK61	.64**	EK86	.38**
EK12	.36**	EK37***	-.02	EK62	.58**	EK87	.57**
EK13	.40**	EK38***	.11	EK63***	.07	EK88	.57**
EK14	.44**	EK39	.32**	EK64***	.12*	EK89	.61**
EK15	.41**	EK40***	-.02	EK65	.46**	EK90	.54**
EK16	.50**	EK41	.35**	EK66***	.06		
EK17***	.09	EK42***	.14*	EK67***	.13*		
EK18	.39**	EK43***	.12*	EK68	.38**		
EK19	.39**	EK44	.31**	EK69	.46**		
EK20	.31**	EK45	.34**	EK70	.42**		
EK21***	.07	EK46	.37**	EK71	.56**		
EK22	.32**	EK47***	.10	EK72	.56**		
EK23	.46**	EK48	.30**	EK73	.47**		
EK24	.50**	EK49	.35**	EK74	.17**		
EK25	.62**	EK50***	.09	EK75	.56**		

* $p < .05$ ** $p < .01$

*** Analizler sırasında ters kodlanan maddeler

Daha sonra kalan 63 madde üzerinde açımlayıcı faktör analizi ve güvenirlik için de Cronbach Alpha hesaplaması yapılmıştır. Faktör analizi esnasında faktör yükü .40'ın altında olan, ya da birden fazla faktörde yüksek faktör yükü değerine sahip olan, faktör yükleri arasında .10'dan az fark bulunan maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Sadece madde 86, faktör yükü .33 olduğu halde, sadece bir faktörde yüksek değer taşıması, güvenirlik değerini düşürmemesi, .30'dan yüksek ayırt ediciliğe sahip olması ve ölçeğin geliştirilmesi esnasında yapılan odak grup görüşmesinde üzerinde çokça durulan bir madde olması bakımından ölçekte tutulmuştur. İlgili veriler tablo 3.8'de sunulmuştur.

Tablo 3.8

Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri Faktör Yükleri (Varimax), Ortalama, Standart Sapma, Açıklanan Toplam Varyans, KMO, Barlett's Ve Cronbach Alfa Değerleri

	Fak1 (17.17)	Fak2 (10.91)	Fak3 (7.30)	Fak4 (6.70)	Fak5 (3.92)	Fak6 (3.99)	Ortalama Ss
EK71	.75						3.85 .465
EK76	.74						3.90 .354

Tablo 3.8 (Devam)

Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri Faktör Yükleri (Varimax), Ortalama, Standart Sapma, Açıklanan Toplam Varyans, KMO, Barlett's Ve Cronbach Alfa Değerleri

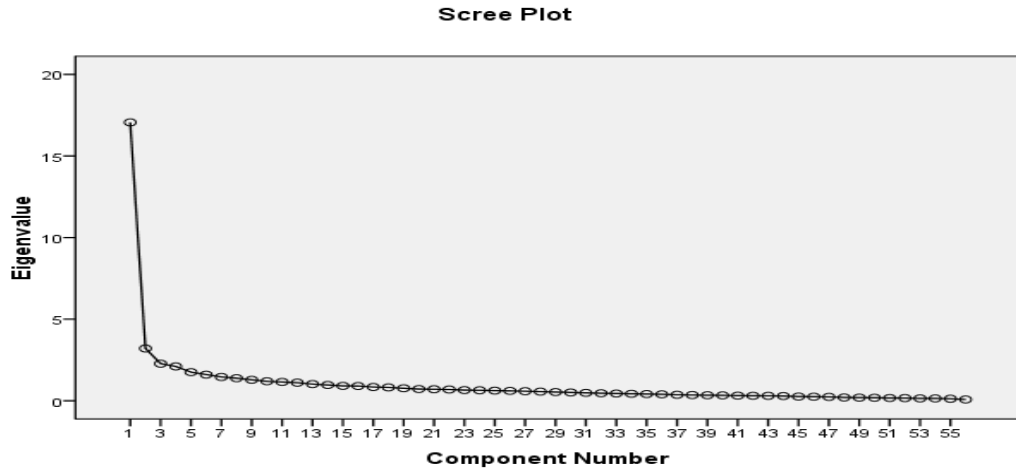
	Fak1 (17.17)	Fak2 (10.91)	Fak3 (7.30)	Fak4 (6.70)	Fak5 (3.92)	Fak6 (3.99)	Ortalama	Ss
EK58	.72						3.85	.445
EK57	.72						3.84	.440
EK62	.68						3.84	.503
EK77	.67						3.83	.474
EK61	.66						3.78	.509
EK87	.66						3.81	.502
EK60	.65						3.79	.513
EK75	.62						3.78	.546
EK80	.61						3.69	.589
EK69	.59						3.75	.682
EK72	.59						3.63	.584
EK68	.58						3.85	.594
EK59	.57						3.74	.554
EK84	.57						3.76	.539
EK70	.52						3.65	.649
EK88	.51						3.69	.605
EK81	.46						3.52	.693
EK90	.45						3.69	.608
EK82	.44						3.56	.724
EK56	.41						3.79	.501
EK25		.72					3.88	.419
EK24		.69					3.80	.579
EK16		.69					3.92	.339
EK28		.65					3.84	.405
EK29		.64					3.85	.426
EK19		.55					3.84	.499
EK30		.55					3.75	.552
EK18		.55					3.80	.588
EK26		.53					3.84	.488
EK23		.53					3.83	.517
EK32		.49					3.84	.458
EK27		.46					3.75	.559
EK31		.44					3.76	.547
EK22		.43					3.75	.569
EK9			.70				3.80	.493
EK14			.67				3.91	.380
EK13			.66				3.78	.494
EK8			.65				3.65	.598
EK7			.62				3.72	.612
EK12			.58				3.72	.611
EK10			.58				3.67	.580

Tablo 3.8 (Devam)

Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri Faktör Yükleri (Varimax), Ortalama, Standart Sapma, Açıklanan Toplam Varyans, KMO, Barlett's Ve Cronbach Alfa Değerleri

	Fak1 (17.17)	Fak2 (10.91)	Fak3 (7.30)	Fak4 (6.70)	Fak5 (3.92)	Fak6 (3.99)	Ortalama	Ss
EK15			.47				3.83	.483
EK53				.77			3.89	.407
EK55				.77			3.90	.357
EK52				.74			3.87	.427
EK54				.67			3.90	.376
EK51				.58			3.76	.594
EK45						.59	3.74	.687
EK46						.55	3.81	.608
EK44						.52	3.77	.679
EK79					.69		2.79	.831
EK73					.59		3.35	.738
EK20					.44		3.21	.786
EK86					.33		2.81	.842
KMO =.912								
Bartlett's = 9506.478								
Sig. = .000								
Açıklanan toplam varyans = 49.99								
Cronbach Alfa= .948								

Yapılan faktör analizi sonucunda KMO örneklem yeterliği katsayısı .912 ve Bartlett's küresellik testi .000 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Bu verilere göre örneklem büyüklüğünün yeterli olduğu ve veri yapısının faktör çıkarmaya uygun olduğu yorumu yapılmıştır. Ölçeğin altı faktörlü bir yapıya sahip olduğu ve bu faktörlerin toplam varyansın %49.99'unu açıkladığı tespit edilmiştir. Bu oran sosyal bilimler için yeterli bir orandır. Yapılan güvenirlik analizinde Cronbach Alpha değeri .948 olarak bulunmuştur ki bu değer de ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir. Ölçeğin faktör yapısıyla ilgili olarak şekil 3.1'de scree plot grafiği de sunulmuştur.

Şekil 3.1 Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri Faktör Analizi Scree Plot Grafiği

Analizler sonucunda 56 madde ve altı faktörden oluşan geçerli ve güvenilir bir ölçek elde edilmiş ve ölçeğe Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri adı verilmiştir. Ortaya çıkan altı faktör incelenmiş, gruplanan maddelere bakılarak faktörlere isim verilmiştir. İlk faktöre öğrenci, ikinci faktöre mesleki duyarlılık, üçüncü faktöre okul içi davranışlar, dördüncü faktöre ayrıcalıklı davranma, beşinci faktöre ihtilaflı konular ve altıncı faktöre de paydaşlar adı verilmiştir. Bu şekilde bir faktörleşme ve isimlendirme ölçek taslağı hazırlanırken öngörülen gruplamaya da oldukça yakındır.

Bir sonraki adım olarak ölçek faktörlerinden ve ölçek genelinden alınan toplam puan ortalamaları arasında Pearson korelasyonu değerleri hesaplanmış ve Tablo 3.9’da sunulmuştur.

Tablo 3.9

Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri Faktörler Ve Toplam Puan Ortalaması Arası Pearson Korelasyonları

	Öğrenci (fak1)	Mesleki duyarlılık (fak 2)	Okul içi (fak 3)	Ayrıcalıklı davranma (fak 4)	İhtilaflı Konular (fak 5)	Paydaşlar (fak 6)	Toplam Ort.
Öğrenci (fak1)	1						
Mesleki duyarlılık (fak 2)	,63**	1					
Okul içi (fak 3)	,46**	,52**	1				
Ayrıcalıklı davranma (fak 4)	,59**	,56**	,39**	1			
İhtilaflı Konular (fak 5)	,43**	,32**	,25**	,28**	1		
Paydaşlar (fak 6)	,41**	,41**	,33**	,41**	,12*	1	
Toplam Ort.	,81**	,78**	,67**	,73**	,60**	,66**	1

** $p < .01$ (2-yönlü). * $p < .05$ (2-yönlü).

Tablo 3.9’da görüldüğü üzere tüm faktörler kendi aralarında anlamlı ve toplam ortalama ile de yüksek düzeyde anlamlı korelasyona sahiptir.

Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri geliştirilirken izlenen tüm basamaklar ve ölçeğin geçerlilik ve güvenilirliği ile ilgili bilgiler bu bölümde sunulmuştur. Ölçek 56 maddeden ve altı boyuttan oluşan geçerli ve güvenilir bir ölçektir.

3.3.3 Etik Eğilimler Ölçeği

Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarından birisi de yine bu çalışma kapsamında geliştirilen ve yayınlanan (Koçyiğit ve Karadağ, 2016) Etik Eğilimler Ölçeği’dir. Ölçek geliştirme süreci ve ölçek ile ilgili bilgilerden bir kısmı burada sunulmuştur:

3.3.3.1 Madde yazımı ve faktörler

Ölçek oluşturulurken her üç etik teorisi (teleolojik, deontolojik, erdem etiği) birer faktör olarak ele alınmıştır. Bu teoriler birbirlerine zıt hipotezler içerebileceği gibi, birbirleri ile ilgisi olmayan, bağımsız hipotezler de içermektedirler. Taslak etik eğilimler ölçeği teleolojik etik, deontolojik etik ve erdem etiği olmak üzere üç faktörden oluşturulmuştur. Bu kapsamda teleolojik etik faktörü 17 madde; deontolojik etik faktörü 11 madde, erdem etiği faktörü ise 10 maddeden oluşmuştur.

3.3.3.2 Ölçeğin kapsam geçerliği

Taslak ölçeğin maddeleri kapsam geçerliği için biri felsefe, biri sistematik felsefe ve mantık, biri de felsefe ve din bilimleri alanında doktoralı, bir devlet üniversitesinde görev yapmakta olan 3 uzmana gönderilmiştir. Uzmanlardan her bir maddenin içeriğe uygunluğunu 0-10 puan arasında puanlamaları ve gerekli gördükleri düzeltmeleri yapmaları istenmiştir. Bu kapsamda taslak ölçek maddesinin üç uzmandan aldığı puan ortalaması 7 puanın altında olanlar, taslak ölçekten çıkarılmıştır.

3.3.3.3 Derecelendirme ve puanlama

Taslak ölçek Likert tipi derecelendirme kullanılarak 4 dereceli olarak geliştirilmiştir. Derecelendirme hiç katılmıyorum (1), katılmıyorum (2), katılıyorum (3), kesinlikle katılıyorum (4) şeklinde yapılmıştır.

3.3.3.4 Ölçeğin yapı geçerliği ve güvenirliği

Taslak ölçek 12.05.2016 tarihinde eğitim fakültesi dekanlığından gerekli yazılı izin (bkz. EK 4) alındıktan sonra 16-18 Mayıs tarihlerinde araştırmaya katılmaya gönüllü 312 eğitim fakültesi öğrencisine uygulanmış ve elde edilen veriler üzerinde madde ayırt ediciliği, yapı geçerliği ve güvenirlik hesaplanmıştır. Yapılan geçerlik ve güvenirlik analizleri sonucu ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu rapor edilmiştir (Koçyiğit ve Karadağ, 2016).

Geliştirilen ve Koçyiğit ve Karadağ tarafından (2016) yayımlanan Etik Eğilimler Ölçeği bu çalışma kapsamında araştırmaya katılan öğretmenlerin etik eğilimlerinin belirtilmesi amacıyla kullanılmıştır. Ölçek geliştirilirken öğretmen adayları ile çalışıldığından dolayı bu çalışma kapsamında geçerlik ve güvenirlik analizleri tekrar yapılmıştır. Ölçeğin madde ayırt ediciliğinin sınanması amacıyla madde toplam korelasyonları hesaplanmış, yapı geçerliğinin tekrar sınanması amacıyla doğrulayıcı faktör analizi uygulanmış ve güvenirliğinin sınanması amacıyla da Cronbach Alpha katsayısı hesaplanarak bu bölümde sunulmuştur.

İlk olarak madde ayırt ediciliğinin test edilmesi amacıyla ölçek maddeleri üzerinde madde toplam korelasyonları hesaplanmış ve tablo 3.10'da sunulmuştur.

Tablo 3.10

Etik Eğilimler Ölçeği Madde Toplam Korelasyonu

Madde	r	Madde	r	Madde	r	Madde	r
M1	.48**	M8	.48**	M15	.40**	M22	.56**
M2	.58**	M9	.48**	M16	.40**	M23	.41**
M3	.38**	M10	.55**	M17	.35**	M24	.53**
M4	.41**	M11	.36**	M18	.47**	M25	.44**
M5	.42**	M12	.41**	M19	.49**	M26	.43**
M6	.35**	M13	.45**	M20	.50**		
M7	.43**	M14	.48**	M21	.55**		

** $p < .01$ (2 yönlü)

* $p < .05$ (2 yönlü)

Tablo 3.10 incelendiğinde tüm ölçek maddelerinin madde toplam korelasyonu değerlerinin .35 ve üzerinde anlamlı olduğu görülmektedir.

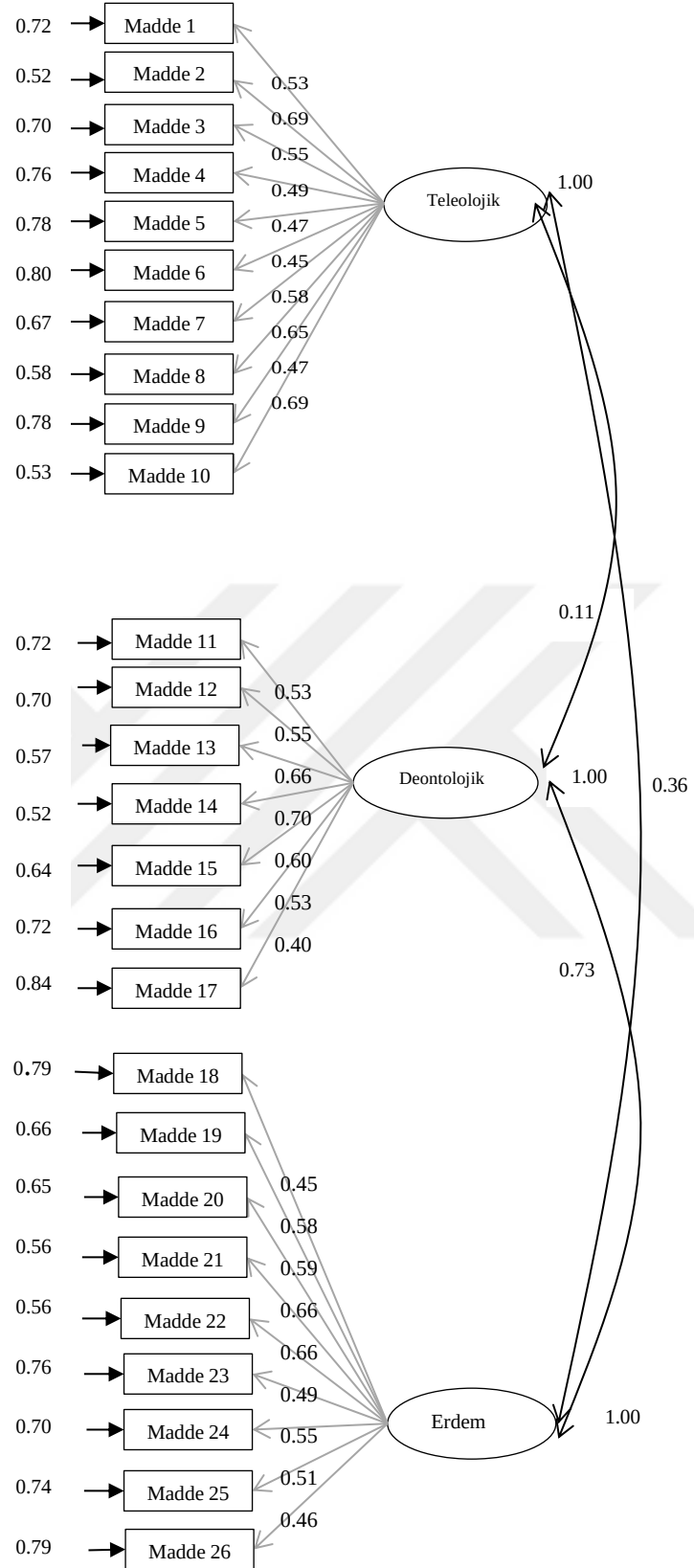
Etik Eğilimler Ölçeği'nin yapı geçerliğinin sınanması amacıyla yapılan faktör analizi sonucunda hesaplanan uyum indeksleri katsayıları Koçyiğit ve Karadağ (2016) tarafından rapor edilen değerlerle de kıyaslanarak tablo 3.11'de ve faktör yapısı ile ilgili şema da Şekil 3.2'de sunulmuştur.

Tablo 3.11

Etik Eğilimler Ölçeği Uyum İndeksleri

Uyum İndeksleri	Koçyiğit ve Karadağ (2016)	Katsayı	Uyum
RMSEA	0.05	0.08	Normal
NFI	0.97	0.97	Mükemmel
NNFI	1.06	1.03	Mükemmel
RMR	0.03	0.04	Mükemmel
GFI	0.95	0.93	İyi
AGFI	0.94	0.92	İyi
PGFI	0.80	0.79	İyi
CFI	1.00	1.00	Mükemmel
SRMR	0.06	0.08	İyi
χ^2/Sd	1.80	3.01	Mükemmel
$n= 312 \chi^2=532.86 \quad Sd =296$		$n= 305 \chi^2=891.92 \quad Sd =296$	

Etik Eğilimler Ölçeği'nin faktör yapısını doğrulamak için yapılan analiz sonucunda ki-kare değeri serbestlik derecesine bölüldüğünde ortaya çıkan değer modelin yeterli uyuma sahip olduğunu göstermiştir [$\chi^2=891.92 \quad Sd =296 \quad p<.01 \quad (\chi^2/Sd= 3.01)$]. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda diğer uyum endekslerine bakıldığında da [RMSEA=0.08, NFI=0.97, NNFI=1.03, RMR=0.04, SRMR=0.08, GFI=0.93, AGFI=0.92, PGFI=0.79, CFI=1.00] olarak bulunmuştur (Tablo 3.11). Ortaya çıkan değerler incelendiğinde indekslerin normal ile mükemmel arası bir uyuma işaret ettiği görülmektedir. Aynı zamanda bu değerlerin Koçyiğit ve Karadağ (2016)'ın rapor ettiği değerlere de oldukça yakın olduğu da tabloda görülmektedir. Ölçeğin faktör yapısı ve maddelerin durumu ile ilgili doğrulayıcı faktör analizi sonucu Şekil 3.2'de görülebilir.

Şekil 3.2 Etik Eğilimler Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi Diyagramı

Ölçek faktörlerinin ortalama, standart sapma ve Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı değerleri Tablo 3.12’de sunulmuştur.

Tablo 3.12

Etik Eğilimler Ölçeği’nin Güvenirliği

Faktörler	Madde Sayısı	$\bar{X}$	Ss	Cronbach Alpha
Teleolojik	10	26.38	4.87	.82
Deontolojik	7	23.28	2.77	.75
Erdem Etiği	9	28.33	3.60	.78
Toplam	26	78.00	8.28	

Ölçeğin güvenilirliğinin sınanması amacıyla ölçek faktörleri üzerinde Cronbach Alpha değerleri hesaplanmıştır. Teleolojik etik boyutu için $\alpha=.82$, deontolojik etik boyutu için $\alpha=.75$ ve erdem etiği boyutu için de $\alpha=.78$ olarak hesaplanmıştır (Tablo 3.12). Bu değerler ölçeğin güvenilir bir ölçek olduğunu göstermektedir.

3.3.3.5 Ölçekten Alınan Puanların Değerlendirilmesi

Koçyiğit ve Karadağ (2016)’da belirtildiği gibi, ölçekten alınan puanlar değerlendirilirken faktörler üzerinden toplam bir puan hesaplanmaz. Bunun yerine her faktörden elde edilen puanlar kendi içinde hesaplanarak en yüksek ortalamanın elde edildiği faktörün en baskın etik eğilim olduğu şeklinde bir yorum yapılır. Buna göre değerlendirmeler şu şekilde yapılır (Koçyiğit ve Karadağ, 2016, s. 295):

Faktör 1 teleolojik etik: Faktörlerden alınan puanlar yorumlanırken kişinin en yüksek ortalamaya sahip olduğu faktöre göre bir etik eğilime sahip olduğu yorumu yapılır. Teleolojik etik faktöründen maksimum 40 minimum 10 puan alınabilir. Buna göre teleolojik etik faktöründen en yüksek ortalamaya sahip olan bir kişinin eylemlerin nedeninden ya da yapan kişiden ziyade sonucuna, haz ve mutluluğun artırılmasına önem verdiği, endişeler yerine anın keyfinin çıkarılması gerektiği ve eylemlerin değerinin duruma göre göreceli olduğunu düşündüğü yorumu yapılabilir.

Faktör 2 deontolojik etik: Deontolojik etik faktöründen maksimum 28, minimum 7 puan alınabilir. Deontolojik etik faktöründen en yüksek ortalamaya sahip olan kişi için deontolojik eğilime sahip olduğu yani insanın ödev ve sorumluluk sahibi, ilkeli olduğuna inandığı, bir eylemin sonucundan ziyade niyetin önemli olduğuna, bireyin isteyerek

evrensel etik ilkelere dayalı bir şekilde davranması gerektiğine inandığı yorumu yapılabilir. Doğru olanı yapmak zaten insanın kendine yakışanı yapmasıdır.

Faktör 3 erdem etiği: Erdem etiği faktöründen ise maksimum 36, minimum 9 puan alınabilir. Erdem etiği faktöründen en yüksek ortalamaya sahip olan bir kişi eylemin etikliğini yapan kişinin karakter ve ahlakına bağlı olarak değerlendirir. Buna göre bireyin ahlaklı ve iyi karakter sahibi olması onun karar verirken sağduyulu ve aklını kullanarak karar vermesiyle ilgilidir. Etik eylem bireyin içinden gelen erdemli güdülerle, iç ahlakının bir yansıması olarak bir baskı sonucu değil, iyi niyet ve sağduyu sonucu aldığı kararlar ortaya koyduğu eylemdir. Erdem etiği eğilimine sahip bir kişi eylemin neden ve sonucundan ziyade eylemi yapan kişi ve onun özelliklerine odaklanır yorumu yapılabilir.

3.4 Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışma sürecinde ilk olarak standartlaştırılmış açık uçlu görüşme yöntemi ile toplanan nitel veri üzerinde nitel analiz yöntemlerinden içerik analizi yapılarak öğretmenlerin işaret ettiği temel etik meselelerin tespit edilmesi ve literatür taraması sonucu oluşturulan etik ilkeler listesine bunların eklenmesi hedeflenmiştir. Bu amaçla geliştirilen form amaçlı örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme yolu (*convenience sampling*) ile seçilen araştırmaya katılmaya gönüllü öğretmenlerden oluşan 15 kişiye (çalışma grubu 2) whatsapp ve internet aracılığı ile gönderilmiştir ve çalışmanın amacı ile ilgili kısa bilgi verildikten sonra soruları inceleyip anlaşılmayan bir nokta olup olmadığını bildirmeleri istenmiştir. Elde edilen veriler üzerinde nitel analiz yöntemlerinden içerik analizi yöntemi kullanılmıştır (bkz Aşama 2). İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli temalar ve kavramlar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2008 s. 227). Diğer bir analiz türü olan betimsel analizde doğrudan alıntılar ve betimleme söz konusu iken içerik analizinde veriler kelime bazında bile derinlemesine incelenebilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Çalışmanın ikinci safhasında elde edilen etik ilkeler listesi hakkında görüş ve önerileri toplamak amacıyla çalışma grubu amaçlı örnekleme yöntemlerinden kritik durum örnekleme (*critical case sampling*) yöntemi ile oluşturulmuş 14 öğretmenin (çalışma grubu 3) katılmaya gönüllü olduğu bir odak grup görüşmesi yapılmıştır. Odak grup görüşmeleri belirli bir konuda küçük bir grup insanla yapılan görüşmelerdir. Gruplar genelde bir ya da iki saatliğine görüşmeye katılan 6-10 civarında benzer arka plana sahip

kişilerden oluşur. Odak grup görüşmeleri de bir tür görüşmedir fakat burada katılımcılar diğerlerinin yanıtlarını da duymak ve gerektiğinde kendi cevaplarına ek yorumlar yapmak durumundadırlar. Katılımcıların birbirlerine katılması ya da ters düşmesi gerekmez. Hedef sosyal bir bağlamda kaliteli veri toplamaktır. Odak grup görüşmesi yönteminin az zamanda zengin ve kaliteli veri toplanmasına imkân sağlaması, bireysel görüşmelere göre katılımcılara daha çekici gelmesi, benzer uzmanlık ya da arka planlara sahip kişilerden oluşan katılımcılardan kaliteli ver toplanabilmesini mümkün kılması, farklı görüşleri ve fikir birliği ya da fikir ayrılığı düzeylerini gözlemlemeye olanak sağlaması gibi avantajları olduğu söylenebilir (Patton, 2002). Bu çalışmada literatür taraması ve standartlaştırılmış açık uçlu görüşme yöntemi ile elde edilmiş etik ilkeler listesi üzerinde konu ile ilgili bir odak grubun görüşlerinin alınması listenin asıl uygulama öncesinde son haline getirilmesi açısından önemli ve gerekli görüldüğü için bu veri toplama yönteminin kullanılmasına karar verilmiştir. Görüşme öncesinde görüşmenin yapılacağı yer ve tarih belirlenmiş ve görüşmenin yapılabilmesi için gerekli izin yazılı olarak alınmıştır (bkz Ek 5). Görüşmeden önce katılımcılar çalışmanın amacı ile ilgili kısaca bilgilendirilmiş ve etik ilkeler listesi katılımcılara dağıtılmıştır. Katılımcılara listeyi incelemeleri için gerekli vakit verildikten sonra görüşme süreci hakkında bilgi verilmiş ve iki adet ses kayıt cihazı ile ses kaydı yapılacağı belirtilerek onayları alınmıştır. Görüşme salonunun iki ucuna ses kayıt cihazları yerleştirilerek veri kaybı ya da yanlış anlamaların önüne geçilmesi hedeflenmiştir. Görüşmeye başlamadan önce tüm katılımcılar birer adet demografik bilgi formu doldurmuş ve görüşme sonrasında teslim etmiştir. Görüşme süresi ön bilgi verme süreci de dahil edildiğinde bir buçuk saatten biraz fazla tutmuştur. Katılımcıların aktif olarak kayda alındıklarını bildikleri ve görüşlerini ortaya koydukları süre ise yaklaşık 56 dakikadır. Veriler toplandıktan sonra araştırmacı tarafından yazıya dökülmüş ve görüşmeden bir hafta sonra görüşmeye katılmış olan bir öğretmene ses kayıtlarıyla birlikte gönderilerek kontrol ettirilmiştir. Tüm bu sürecin sonunda elde edilen veri üzerinde betimsel analiz yapılmış ve etik ilkeler listesine eklenmesi, çıkarılması ya da düzeltilmesi gerektiği grup tarafından ifade edilen maddeler üzerinde gerekli işlemler yapılarak listeye son hali verilmiştir (bkz. Aşama 3).

Araştırmanın üçüncü safhasında elde edilen etik ilkeler listesine dördü bir derecelendirme ve demografik bilgi formu eklenerek Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri oluşturulmuş, daha önce bu çalışma kapsamında geliştirilip yayınlanan (Koçyiğit ve Karadağ, 2016) Etik Eğilimler Ölçeği ile beraber gerekli resmi izinler

alındıktan sonra çok aşamalı küme örnekleme yoluyla seçilmiş araştırmaya katılmaya gönüllü 305 öğretmen üzerinde ölçekler uygulanmıştır (bkz. Aşama 4). İlk olarak Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri aracılığıyla toplanan veriler üzerinde madde analizleri, yüzde, frekans; verilerin cinsiyet okul türü, kıdem vb. değişkenlere göre dağılımını tespit etmek amacıyla da fark testleri yapılmıştır. İkinci olarak Etik Eğilimler Ölçeği aracılığıyla elde edilen veriler üzerinde geçerlik ve güvenirlik analizleri yapılmış ve elde edilen veriler üzerinde de farklı değişkenlere göre istatistiki analizler Lisrel ve SPSS paket programlar aracılığıyla yapılmıştır.

Araştırmanın son safhasında Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri ile Etik Eğilimler Ölçeği'nden elde edilen veriler üzerinde alt problem ve alt problemlere uygun hipotez testleri yapılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. Bulgular ve Yorum

Bu bölümde araştırma verileri üzerinde yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgular gerektiğinde tablolar kullanılarak sunulmuş ve yorumlanmıştır.

4.1 Öğretmenlerin Etik Eğilimlerinin Etik Kuramlara Göre Nasıl Bir Dağılım Gösterdiğine Yönelik Bulgular

Araştırmanın ilk bulgusu öğretmenlerin etik eğilimlerinin nasıl dağılım gösterdiğine dairdir. Etik eğilimler ölçeğine verilen yanıtlar incelendiğinde (tablo 4.1) deontolojik etik boyutunun en yüksek ortalamaya (3.33) sahip olduğu görülmüştür. Daha sonra erdem etiği boyutu (3.15), en düşük ortalamaya da teleolojik etik boyutu sahiptir (2.64). Buna göre öğretmenlerin genelde deontolojik etik eğilime sahip olduğu yorumu yapılabilir. Standart sapma değerleri incelendiğinde deontolojik etik boyutu puanlarının diğer boyutlara göre daha homojen olduğu söylenebilir.

Tablo 4.1

Etik Eğilimler Ölçeği Faktörleri Ortalama, Standart Hata ve Standart Sapma Değerleri

	Ortalama	Std. Hata	Ss
Teleolojik	2.638	.0279	.487
Deontolojik	3.326	.0227	.396
Erdem	3.148	.0229	.400

Öğretmenlerin her boyuttan aldıkları ortalamaların en yüksek puanları dikkate alındığında 191 öğretmenin (%62.6) deontolojik etik eğilimlere sahip olduğu söylenebilir. 81 öğretmen (%26.6) erdem etiği eğilimlerine sahipken 13 öğretmen de (%4.3) teleolojik etik eğilimlere sahiptir. Birden fazla boyuttan eşit ortalama puan alan öğretmenlerden 17'si (%5.6) deontolojik etik ve erdem etiği boyutlarından, 2'si (%0.7) teleolojik etik boyutuyla deontolojik etik boyutundan, 1 tanesi de (%0.3) her üç boyuttan eşit ortalama puan almıştır.

Tablo 4.2

Öğretmenlerin Etik Eğilimleri Frekans Ve Yüzde Değerleri

	f	%	Toplam %
Teleolojik Eğilim	13	4.3	4.3
Deontolojik Eğilim	191	62.6	66.9
Erdem Eğilim	81	26.6	93.4
Deon-Erdem Eğilim	17	5.6	99.0
Tele-Deon Eğilim	2	.7	99.7
Eşit Eğilim	1	.3	100.0
Toplam	305	100.0	

4.2 Öğretmenlerin Etik Eğilimlerinin Okul Türü Değişkenine Göre Nasıl**Farklılaştığına Yönelik Bulgular**

Araştırmanın ikinci bulgusu alt problem 1-a ile ilgilidir. Öğretmenlerin etik eğilimlerinin okul türü değişkenine göre nasıl farklılaştığını belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları tablo 4.3’de sunulmuştur.

Tablo 4.3

Öğretmenlerin Etik Eğilimlerinin Okul Türü Değişkenine Göre Farklılaşması Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

		Kareler Toplamı	sd	Ortalama Kare	F	P
Teleolojik	Gruplar Arası	6.490	8	.811	3.668	.000
	Grup içi	65.457	296	.221		
	Toplam	71.947	304			
Deontolojik	Gruplar Arası	1.215	8	.152	.967	.462
	Grup içi	46.461	296	.157		
	Toplam	47.676	304			
Erdem	Gruplar Arası	1.962	8	.245	1.552	.139
	Grup içi	46.779	296	.158		
	Toplam	48.741	304			

Tabloda görülen sonuçlara göre teleolojik etik boyutundan alınan puanlar okul türüne göre farklılaşmaktadır ($p<.05$). Bu boyuttan okul türüne göre alınan ortalamalar tablo 4.4’te sunulmuştur.

Tablo 4.4

Okul türüne göre teleolojik etik boyutundan alınan ortalamalar

Okul Türü	Sayı	Ortalama
Ortaokul	38	2,87
İlkokul	32	2,84
Sosyal Bilimler Lisesi	12	2,71
Meslek Lisesi	82	2,67
İhl Meslek Lisesi	44	2,57
İhl Ortaokulu	28	2,54
Fen Lisesi	17	2,51
Anaokulu	12	2,44
Anadolu Lisesi	40	2,42

Tablo 4.4 incelendiğinde teleolojik etik boyutunda en yüksek ortalamaya ortaokulda çalışan öğretmenlerin sahip olduğu, en düşük ortalamaya ise Anadolu lisesinde görev yapan öğretmenlerin sahip olduğu görülmektedir.

Farklılaşmanın yönünü belirlemek üzere yapılan post hoc (LSD) testi sonuçları tablo 4.5'te sunulmuştur. Tablonun tamamı ek 7'de görülebilir.

Tablo 4.5

Teleolojik Etik Ortalama Puanları Ve Okul Türü Değişkeni Arasında Post Hoc Testi Sonuçları

		Ortalama		
(I) Okul Türü	(J) Okul Türü	Farkı (I-J)	Std. Hata	P
Anaokulu	İlkokul	-.39817*	.15918	.013
	Ortaokul	-.42827*	.15572	.006
İlkokul	Anaokulu	.39817*	.15918	.013
	İ.h. Ortaokulu	.29519*	.12169	.016
	Fen Lisesi	.33191*	.14113	.019
	İ.h.l.	.26599*	.10925	.015
	Anadolu Lisesi	.41557*	.11153	.000
Ortaokul	Anaokulu	.42827*	.15572	.006
	İ.h. Ortaokulu	.32529*	.11712	.006
	Fen Lisesi	.36201*	.13721	.009
	İ.h.l.	.29609*	.10414	.005
	Anadolu Lisesi	.44567*	.10653	.000

Tablo 4.5 (Devamı)

Teleolojik Etik Ortalama Puanları Ve Okul Türü Değişkeni Arasında Post Hoc Testi Sonuçları

(I) Okul Türü	(J) Okul Türü	Ortalama		
		Farkı (I-J)	Std. Hata	P
İ.h. Ortaokulu	İlkokul	-.29519*	.12169	.016
	Ortaokul	-.32529*	.11712	.006
Fen Lisesi	İlkokul	-.33191*	.14113	.019
	Ortaokul	-.36201*	.13721	.009
Meslek Lisesi	Ortaokul	-.20201*	.09228	.029
	Anadolu Lisesi	.24366*	.09069	.008
	İlkokul	-.26599*	.10925	.015
İ.h.l.	Ortaokul	-.29609*	.10414	.005
	İlkokul	-.41557*	.11153	.000
Anadolu Lisesi	Ortaokul	-.44567*	.10653	.000
	Meslek Lisesi	-.24366*	.09069	.008

Yapılan post-hoc testinde ikili karşılaştırmalar incelendiğinde anaokulu ile ilkokul ve ortaokul arasında anaokulu aleyhine anlamlı bir farklılaşma görülmektedir ($p<.05$). Buna göre ilk ve ortaokul öğretmenlerinin anaokulu öğretmenlerine göre daha fazla teleolojik eğilime sahip olduğu söylenebilir. İlkokul ile yapılan karşılaştırmalarda imam-hatip ortaokulu, fen lisesi, imam-hatip lisesi, anadolu lisesi ve anaokulu okul türleri aleyhine anlamlı bir farklılaşma ortaya çıkmıştır ($p<.05$). Buna göre ilkokul öğretmenlerinin sayılan okul türlerindeki öğretmenlere göre daha fazla teleolojik etik eğilime sahip olduğu söylenebilir. Ortaokul ile anaokulu, imam-hatip ortaokulu, fen lisesi ve imam-hatip lisesi kıyaslamasında ortaokul lehine anlamlı bir farklılaşma tespit edilmiştir ($p<.05$). Buna göre ortaokul öğretmenlerinin bu sayılan okullardaki öğretmenlere göre daha fazla teleolojik eğilimlere sahip olduğu söylenebilir. Fen lisesi ile ilkokul ve orta okullar arasında fen lisesi aleyhine, meslek lisesi ile ortaokul kıyasında meslek lisesi aleyhine, imam-hatip lisesi ile ilk ve orta okul kıyasında ise imam-hatip lisesi aleyhine anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<.05$). Buna göre ilkokul ve ortaokul öğretmenleri fen lisesi ve imam-hatip lisesindeki öğretmenlerden daha fazla teleolojik eğilime sahiptir, ortaokul öğretmenleri de meslek lisesi öğretmenlerine göre daha fazla teleolojik eğilime sahiptir denilebilir. Anadolu lisesi ile ilkokul, ortaokul ve meslek lisesi

arasında anadolu lisesi aleyhine anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<.05$). İlkokul ortaokul ve meslek lisesi öğretmenleri anadolu lisesi öğretmenlerinden daha fazla teleolojik etik eğilime sahiptir yorumu yapılabilir (tablo 4.5).

4.3 Öğretmenlerin Etik Eğilimlerinin Kıdem Değişkenine Göre Nasıl

Farklılaştığına Yönelik Bulgular

Araştırmanın üçüncü bulgusu öğretmenlerin etik eğilimlerinin kıdem değişkenine göre nasıl farklılaştığı hususundadır.

Öğretmenlerin etik eğilimlerinin kıdem değişkenine göre nasıl farklılaştığının saptanması amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmış ve veriler tablo 4.6'da sunulmuştur.

Tablo 4.6

Öğretmenlerin Etik Eğilimlerinin Kıdem Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

		Kareler		Ortalama		
		Toplamı	sd	Kare	F	P
Teleolojik	Gruplar Arası	1.071	5	.214	.904	.479
	Grup içi	70.661	298	.237		
	Toplam	71.733	303			
Deontolojik	Gruplar Arası	1.883	5	.377	2.454	.034
	Grup içi	45.732	298	.153		
	Toplam	47.615	303			
Erdem	Gruplar Arası	1.368	5	.274	1.721	.129
	Grup içi	47.372	298	.159		
	Toplam	48.740	303			

Yapılan analiz sonucunda deontolojik etik boyutunda kıdem değişkenine göre anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p<.05$). Bu boyuttan alınan ortalamaların kıdem değişkenine göre dağılımı tablo 4.7'de sunulmuştur.

Tablo 4.7

Kıdeme Göre Deontolojik Etik Boyutu Ortalamaları

Kıdem	Sayı	Ortalama
11-15 Yıl	65	3,41
26 ve Üzeri	39	3,40
21-25 Yıl	51	3,35
16-20 Yıl	52	3,35
6-10 Yıl	62	3,24
0-5 Yıl	35	3,19

Tablo 4.7'ye göre deontolojik etik boyutundan en yüksek ortalamayı alan öğretmenler 11-15 yıl hizmet süresine sahip öğretmenlerdir. En düşük ortalamayı ise 0-5 yıl hizmet süresine sahip öğretmenler almıştır.

Deontolojik etik faktöründeki kıdem değişkenine göre ortaya çıkan anlamlı farklılığın yönünün tespit edilmesi için yapılan post hoc (LSD) testi sonuçları tablo 4.8'de sunulmuştur.

Tablo 4.8

Deontolojik Etik Faktörü İle Kıdem Değişkeni Arasında Post Hoc Testi Sonuçları

(I) Hizmet Yılı	(J) Hizmet Yılı	Ortalama Farkı (I-J)		
		J	Std. Hata	P
0-5 Yıl	6-10 Yıl	-.05003	.08282	.546
	11-15 Yıl	-.22217*	.08213	.007
	16-20 Yıl	-.16399	.08565	.056
	21-25 Yıl	-.16505	.08599	.056
	26 ve Üzeri	-.21062*	.09121	.022
6-10 Yıl	0-5 Yıl	.05003	.08282	.546
	11-15 Yıl	-.17214*	.06954	.014
	16-20 Yıl	-.11396	.07366	.123
	21-25 Yıl	-.11502	.07406	.121
	26 ve Üzeri	-.16059*	.08006	.046

Tablo 4.8 (Devamı)

Deontolojik Etik Faktörü İle Kıdem Değişkeni Arasında Post Hoc Testi Sonuçları

		Ortalama Farkı (I- J)			P
(I) Hizmet Yılı	(J) Hizmet Yılı		Std. Hata		
11-15 Yıl	0-5 Yıl	.22217*	.08213		.007
	6-10 Yıl	.17214*	.06954		.014
	16-20 Yıl	.05817	.07288		.425
	21-25 Yıl	.05712	.07328		.436
	26 ve Üzeri	.01155	.07935		.884
16-20 Yıl	0-5 Yıl	.16399	.08565		.056
	6-10 Yıl	.11396	.07366		.123
	11-15 Yıl	-.05817	.07288		.425
	21-25 Yıl	-.00106	.07720		.989
	26 ve Üzeri	-.04663	.08298		.575
21-25 Yıl	0-5 Yıl	.16505	.08599		.056
	6-10 Yıl	.11502	.07406		.121
	11-15 Yıl	-.05712	.07328		.436
	16-20 Yıl	.00106	.07720		.989
	26 ve Üzeri	-.04557	.08333		.585
26 ve Üzeri	0-5 Yıl	.21062*	.09121		.022
	6-10 Yıl	.16059*	.08006		.046
	11-15 Yıl	-.01155	.07935		.884
	16-20 Yıl	.04663	.08298		.575
	21-25 Yıl	.04557	.08333		.585

Yapılan post-hoc testi neticesinde (tablo 4.8), 0-5 yıl hizmet süresine sahip öğretmenlerle 11-15 ve 26 ve üzeri yıl hizmet süresine sahip öğretmenler arasında 0-5 yıl aleyhine, 6-10 yıl hizmet süresine sahip öğretmenlerle 11-15 ve 26 ve üzeri yıl hizmet süresine sahip öğretmenler arasında 6-10 yıl aleyhine, 11-15 yıl hizmet süresine sahip öğretmenlerle 0-5 ve 6-10 yıl aleyhine ve 26 ve üzeri hizmet yılına sahip öğretmenlere 0-5 yıl aleyhine anlamlı farklılıklar saptanmıştır ($p < .05$).

4.4 Öğretmenlerin Etik Eğilimlerinin Branş Değişkenine Göre Nasıl

Farklılaştığına Yönelik Bulgular

Araştırmanın dördüncü bulgusu öğretmenlerin etik eğilimlerinin branş değişkenine göre nasıl farklılaştığına ilişkindir.

Öğretmenlerin etik eğilimler ölçeğinin faktörlerinden aldıkları puan ortalamalarının branş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini sınamak amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları tablo 4.9’da verilmiştir. Buna göre teleolojik etik boyutunda branş değişkenine göre anlamlı bir farklılık tespit edildiği söylenebilir ($p<.05$).

Tablo 4.9

Öğretmenlerin Etik Eğilimlerinin Branş Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

		Kareler		Ortalama		
		Toplamı	sd	Kare	F	P
Teleolojik	Gruplar Arası	8.399	20	.420	1.877	.014
	Grup içi	63.547	284	.224		
	Toplam	71.947	304			
Deontolojik	Gruplar Arası	4.187	20	.209	1.367	.137
	Grup içi	43.488	284	.153		
	Toplam	47.676	304			
Erdem	Gruplar Arası	3.542	20	.177	1.113	.335
	Grup içi	45.199	284	.159		
	Toplam	48.741	304			

Farklılık tespit edilen teleolojik etik boyutundan branş değişkenine göre alınan ortalamaların dağılımı tablo 4.10’da sunulmuştur.

Tablo 4.10

Branşa Göre Teleolojik Etik Boyutundan Alınan Ortalamalar

Branş	Sayı	Ortalama
Müzik	3	3,20
Resim-Görs San-Tek Tas	8	3,06
Fen	6	2,88
Sınıf	25	2,86
Bilgisayar-Bilişim	7	2,83
Sosyal Bilgiler	3	2,81
Meslek Dersi	32	2,73
Tarih	11	2,68
Rehberlik	5	2,66

Tablo 4.10 (Devamı)

Branşa Göre Teleolojik Etik Boyutundan Alınan Ortalamalar

Branş	Sayı	Ortalama
Kimya	8	2,65
Belirtmedi	15	2,64
Beden Eğt	10	2,64
Matematik	40	2,64
Yabancı Dil (ing-alm-arp)	33	2,60
Okul Öncesi	16	2,59
Biyoloji	7	2,57
Türkçe-TDE	38	2,52
Coğrafya	9	2,45
İhl meslek	9	2,40
Fizik	9	2,39
DiKAB	11	2,24

Tablo 4.10'a göre teleolojik etik boyutundan en yüksek ortalamayı müzik öğretmenleri alırken en düşük ortalamayı ise din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenleri almıştır.

Etik Eğilimler Ölçeği'nin teleolojik etik faktöründen alınan puan ortalamalarının branş değişkenine göre post hoc (LSD) testi ile sınanması sonuçları tablo 4.11'de sunulmuştur. Tabloda sadece anlamlı değerler sunulmuş olup, tablonun tamamı ek 8'de görülebilir.

Tablo 4.11

Teleolojik Etik Faktöründen Alınan Puanların Branş Değişkenine Göre Post Hoc Testi İle Sınanması

(I) Branş	(J) Branş	Ortalama Farkı (I-J)	Std. Hata	P
Okul Öncesi	Resim-Görs. San.-Tek. Tas.	-.47693*	.20483	.021
	Müzik	-.61250*	.29761	.040
Sınıf	Yabancı Dil (İng.-Alm-Arp.)	.25897*	.12542	.040
	D.k.a.b.	.61546*	.17115	.000
	Türkçe-T.d.e.	.33211*	.12181	.007
	Fizik	.46552*	.18388	.012
	Coğrafya	.40472*	.18388	.029
	İ.h.l. meslek	.46439*	.18388	.012

Tablo 4.11 (Devam)

Teleolojik Etik Faktöründen Alınan Puanların Branş Değişkenine Göre Post Hoc Testi İle Sınanması

(I) Branş	(J) Branş	Ortalama Farkı (I-J)	Std. Hata	P
Yabancı Dil (İng.-Alm-Arp.)	Sınıf	-.25897*	.12542	.040
	D.k.a.b.	.35649*	.16469	.031
	Resim-Görs. San.-Tek. Tas.	-.46841*	.18641	.013
	Müzik	-.60398*	.28525	.035
D.k.a.b.	Sınıf	-.61546*	.17115	.000
	Yabancı Dil (İng.-Alm-Arp.)	-.35649*	.16469	.031
	Resim-Görs. San.-Tek. Tas.	-.82490*	.21980	.000
	Matematik	-.39893*	.16105	.014
	Müzik	-.96047*	.30810	.002
	Tarih	-.44299*	.20170	.029
	Bilgisayar-Bilişim	-.58904*	.22871	.011
	Meslek dersi	-.49315*	.16533	.003
	Belirtmedi	-.40302*	.18777	.033
Türkçe-T.d.e.	Sınıf	-.33211*	.12181	.007
	Resim-Görs. San.-Tek. Tas.	-.54154*	.18401	.004
	Müzik	-.67712*	.28368	.018
Resim-Görs San-Tek Tas	Okul Öncesi	.47693*	.20483	.021
	Yabancı Dil (İng.-Alm-Arp.)	.46841*	.18641	.013
	D.k.a.b.	.82490*	.21980	.000
	Türkçe-T.d.e.	.54154*	.18401	.004
	Matematik	.42597*	.18320	.021
	Fizik	.67496*	.22985	.004
	Coğrafya	.61415*	.22985	.008
	Belirtmedi	.42188*	.20709	.043
	İ.h.l. meslek	.67383*	.22985	.004
Matematik	D.k.a.b.	.39893*	.16105	.014
	Resim-Görs. San.-Tek. Tas.	-.42597*	.18320	.021
	Müzik	-.56154*	.28316	.048
Fen	D.k.a.b.	.64381*	.24007	.008
	Fizik	.49387*	.24931	.049
	İ.h.l. meslek	.49273*	.24931	.049

Tablo 4.11 (Devamı)

Teleolojik Etik Faktöründen Alınan Puanların Branş Değişkenine Göre Post Hoc Testi İle Sınanması

(I) Branş	(J) Branş	Ortalama Farkı (I-J)	Std. Hata	P
Müzik	Okul Öncesi	.61250*	.29761	.040
	Yabancı Dil (İng.-Alm-Arp.)	.60398*	.28525	.035
	D.k.a.b.	.96047*	.30810	.002
	Türkçe-T.d.e.	.67712*	.28368	.018
	Matematik	.56154*	.28316	.048
	Fizik	.81053*	.31535	.011
	Coğrafya	.74973*	.31535	.018
	İ.h.l. meslek	.80940*	.31535	.011
Tarih	D.k.a.b.	.44299*	.20170	.029
Fizik	Sınıf	-.46552*	.18388	.012
	Resim-Görs. San.-Tek. Tas.	-.67496*	.22985	.004
	Fen	-.49387*	.24931	.049
	Müzik	-.81053*	.31535	.011
Biyoloji	Resim-Görs. San.-Tek. Tas.	-.49721*	.24482	.043
Bilgisayar-Bilişim Coğrafya	D.k.a.b.	.58904*	.22871	.011
	Resim-Görs. San.-Tek. Tas.	-.61415*	.22985	.008
	Müzik	-.74973*	.31535	.018
Meslek dersi	D.k.a.b.	.49315*	.16533	.003
Belirtmedi	D.k.a.b.	.40302*	.18777	.033
	Resim-Görs. San.-Tek. Tas.	-.42188*	.20709	.043
	Fen	-.49273*	.24931	.049
İ.h.l. meslek	Sınıf	-.46439*	.18388	.012
	Resim-Görs. San.-Tek. Tas.	-.67383*	.22985	.004
	Fen	-.49273*	.24931	.049
	Müzik	-.80940*	.31535	.011

Yapılan post-hoc testi sonucunda (tablo 4.11) okul öncesi öğretmenlerinin resim-görsel sanatlar- teknoloji tasarım öğretmenleri ve müzik öğretmenleri lehine, sınıf öğretmenlerinin yabancı dil, din kültürü ve ahlak bilgisi, Türkçe-Türk dili ve edebiyatı, fizik, coğrafya ve imam-hatip lisesi meslek dersi öğretmenleri aleyhine farklılaştıkları

tespit edilmiştir ($p < .05$). Bununla birlikte, yabancı dil öğretmenlerinin sınıf, resim-görsel sanatlar- teknoloji tasarım ve müzik lehine; din kültürü ve ahlak bilgisi aleyhine farklılaştıkları; din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin de sınıf, yabancı dil, matematik, müzik, tarih, bilgisayar, meslek dersi ve belirtmedi lehine farklılaştığı saptanmıştır ($p < .05$). Türkçe-Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinin sınıf, resim-görsel sanatlar- teknoloji tasarım ve müzik öğretmenleri lehine, resim-görsel sanatlar- teknoloji tasarım öğretmenlerinin, okul öncesi, yabancı dil, din kültürü ve ahlak bilgisi, Türkçe-Türk dili ve edebiyatı, matematik, fizik, coğrafya, imam-hatip lisesi meslek dersi ve belirtmedi aleyhine farklılaştığı bulunmuştur. Matematik öğretmenlerinin din kültürü ve ahlak bilgisi aleyhine resim-görsel sanatlar- teknoloji tasarım ve müzik öğretmenleri lehine farklılaştığı bulunmuştur. Fen öğretmenlerinin din kültürü ve ahlak bilgisi ve imam-hatip meslek dersleri öğretmenleri aleyhine; müzik öğretmenlerinin de okul öncesi, yabancı dil, din kültürü ve ahlak bilgisi, Türkçe-Türk dili ve edebiyatı, matematik fizik, coğrafya ve imam-hatip lisesi meslek dersleri öğretmenleri aleyhine anlamlı farklılıklar gösterdiği belirlenmiştir ($p < .05$). Tarih öğretmenleri din kültürü ve ahlak bilgisi aleyhine, biyoloji öğretmenleri resim-görsel sanatlar- teknoloji tasarım lehine, bilgisayar-bilişim öğretmenleri din kültürü ve ahlak bilgisi aleyhine ve meslek dersi öğretmenleri de din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenleri lehine anlamlı biçimde farklılaşmaktadırlar. Fizik öğretmenleri sınıf, resim-görsel sanatlar- teknoloji tasarım, fen bilgisi ve müzik lehine; coğrafya öğretmenleri resim-görsel sanatlar- teknoloji tasarım ve müzik aleyhine; imam-hatip lisesi meslek dersleri öğretmenleri sınıf, resim-görsel sanatlar- teknoloji tasarım, fen ve müzik lehine anlamlı farklılaşmışlardır. Branş belirtmeyenler din kültürü ve ahlak bilgisi lehine, resim-görsel sanatlar- teknoloji tasarım aleyhine anlamlı bir biçimde farklılaşmışlardır ($p < .05$).

4.5 Öğretmenlerin Etik Eğilimlerinin Eğitim Durumlarına Göre Nasıl

Farklılaştığına Yönelik Bulgular

Araştırmanın beşinci bulgusu öğretmenlerin etik eğilimlerinin eğitim durumlarına göre nasıl farklılaştığına ilişkindir.

Öğretmenlerin etik eğilimlerinin eğitim durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını sınamak amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmış ve sonuçlar tablo 4.12’de sunulmuştur.

Tablo 4.12

Öğretmenlerin Etik Eğilimlerinin Eğitim Durumlarına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi

		Kareler		Ortalama		
		Toplamı	sd	Kare	F	p
Teleolojik	Gruplar Arası	.061	2	.031	.128	.880
	Grup içi	71.886	302	.238		
	Toplam	71.947	304			
Deontolojik	Gruplar Arası	.665	2	.332	2.135	.120
	Grup içi	47.011	302	.156		
	Toplam	47.676	304			
Erdem	Gruplar Arası	.021	2	.010	.065	.937
	Grup içi	48.720	302	.161		
	Toplam	48.741	304			

Tablo 4.12 incelendiğinde öğretmenlerin etik eğilimlerinin eğitim durumlarına göre anlamlı farklılık göstermediği söylenebilir ($p>.05$).

4.6 Öğretmenlerin Etik Eğilimlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Nasıl Farklılaştığına Yönelik Bulgular

Araştırmanın altıncı bulgusu öğretmenlerin etik eğilimlerinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının tespit edilmesi ile ilgilidir. Öğretmenlerin etik eğilimlerinin cinsiyet değişkeni bakımından bağımsız örneklem t testi ile sınanması sonucu tablo 4.13'te sunulmuştur.

Tablo 4.13

Öğretmenlerin Etik Eğilimleri İle Cinsiyet Değişkeni Bağımsız Örneklem t Testi

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	ss	t	p (2- Yönlü)
Teleolojik	Erkek	145	2.598	.5377	-1.179	*.239
	Kadın	157	2.664	.4253		
Deontolojik	Erkek	145	3.370	.4186	1.965	.050
	Kadın	157	3.281	.3687		
Erdem	Erkek	145	3.189	.3903	1.805	.072
	Kadın	157	3.106	.4042		

* Varyanslar eşit değil

Tablo 4.13'te sunulan t testi sonucu incelendiğinde deontolojik etik boyutunda cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık tespit edildiği ($p=.05$) ve erkeklerin kadın öğretmenlere göre daha fazla deontolojik eğilime sahip olduğu söylenebilir.

4.7 Öğretmenlere Göre Hangi Öğretmen Davranışları Etiktir, Hangileri Değildir Alt Problemine Yönelik Bulgular

Araştırmanın yedinci bulgusu alt problem 2'ye yöneliktir ve öğretmenlere göre öğretmen davranışlarının hangileri daha etiktir hangileri değildir sorusunun cevabını bulmaya yöneliktir. Bunun için ilk olarak Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri'den ve faktörlerinden alınan toplam puan ortalamaları, standart sapma ve varyans değerleri tablo 4.14'te sunulmuştur.

Tablo 4.14

Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri ve Faktörlerinden Alınan Toplam Puan Ortalamaları, Ortalama Hatası, Standart Sapma Değerleri

	Ortalama	Ortalama Hatası	Standart Sapma
Öğrenci (Faktör 1)	3.75	.02048	.358
Mesleki Duyarlılık (Faktör 2)	3.82	.01841	.322
Okul İçi Davranışlar (Faktör 3)	3.76	.02039	.356
Ayrıcalıklı Davranma (Faktör 4)	3.86	.02021	.353
İhtilaflı Konular (Faktör 5)	3.04	.02918	.510
Paydaşlar (Faktör 6)	3.77	.02863	.500
Toplam Ort.	3.67	.01597	.279

Tablo 4.14'teki sonuçlara göre öğretmenler en yüksek ortalamayı 3.86 ile ayrıcalıklı davranma faktöründen almışlardır. Bu sonuca göre öğretmenlerin en duyarlı oldukları ve en fazla etik dışı gördükleri boyut ayrıcalıklı davranma faktörü olmuştur. Bunu daha sonra sırasıyla mesleki duyarlılık, paydaşlar, okul içi davranışlar, öğrenci ve ihtilaflı konular faktörleri izlemiştir. Standart sapma değerleri incelendiğinde öğretmenlerin yargılarının en homojen olduğu boyut mesleki duyarlılık faktörüdür. Öğretmen yargılarının en heterojen olduğu faktör ise ihtilaflı konular faktörü olmuştur. Bu faktör aynı zamanda en düşük ortalama ile öğretmenlerin en az etik dışı gördükleri faktör olmuştur. Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri genelinde ise öğretmenlerin 3.67 ortalama ile envanterdeki maddelere yüksek bir etik duyarlılık gösterdikleri ve maddelerin etik değil ile hiç etik değil arasında olduğu yargısına sahip olduklarını ortaya koymuştur.

Faktörlerin yanında öğretmenlerin mesleki etikle ilgili olarak öğretmen davranışlarına dönük yargılarını madde bazında değerlendirebilmek adına ölçekteki maddeler ve aldıkları ortalama puanlar da sunulmuştur. Tablo 4.15'te öğrenci faktöründeki maddeler ve almış oldukları ortalama puanlar verilmiştir.

Tablo 4.15

Öğrenci Faktörü Etik İlkeleri ve Aldıkları Puan Ortalamaları

Öğrenci (Faktör 1)	Ortalama
EK76 Sosyal medya hesapları yolu ile öğrencilerin inanış, kültür, aile yapısı vb. ile küçümsemek, dalga geçmek.	3,895
EK68 Öğrencilerle flört etmek	3,854
EK71 Öğrencisine ait gizli tutulması gereken bilgileri-sırları (maddi durum, özel bir hastalık vb..) diğer öğrenciler önünde açıklamak.	3,853
EK58 Öğrencilerle ilişkilerinde argo kelimeler kullanmak, el-kol hareketleri yapmak	3,850
EK62 Kendi siyasi, dinî veya başka şahsi fikirlerini öğrencilere dayatmak	3,841
EK57 Öğrencilerle ilişkilerinde laubali davranmak	3,837
EK77 Sosyal medya yoluyla belli bir grup öğrenciye sınavlarla vs. ilgili ipuçları vermek	3,830
EK87 Kasıtlı olarak bir öğrencinin yasal haklarını çiğnemek ya da inkâr etmek	3,807
EK60 Öğrencilerle ilişkilerinde öğrencilere soğuk davranmak, öğrenciyi adam yerine koymamak	3,788
EK56 Öğrencilere cinsiyetleri nedeniyle ayrıcalıklı davranmak	3,788
EK61 Öğrencileri kişisel işlerinde kullanmak	3,784
EK75 Öğrencilere sosyal medya yoluyla ideolojik, siyasi, vb. mesajlar vermek	3,777
EK84 Yasalar zorlamadıkça öğrencileriyle alakalı gizli bilgileri ortaya dökmek, paylaşmak.	3,761
EK69 Akraba veya tanıdık öğrencilere ayrıcalıklı muamele etmek	3,751
EK59 Öğrencilerle ilişkilerinde çokça fiziksel temasta bulunmak	3,740
EK80 Cep telefonu mesajı ya da whatsapp gibi uygulamalarla öğrencilerle gece geç saatlerde mesajlaşmak.	3,693
EK88 Derse geç girmek ya da erken çıkmak	3,688
EK90 Kanuni istisnalar hariç olmak üzere öğrencilere ücret veya başka bir menfaat karşılığı özel ders vermek	3,686
EK70 Okul dışındaki hareketlerini tasvip etmediği herhangi bir öğrenciyi sınıf ortamında deşifre etmek	3,647
EK72 Öğrencilerin konuyu daha iyi anlamalarını sağlayacak materyalleri (akıllı tahta, projeksiyon vb.) fazla iş yükü getirir diye kullanmaktan kaçınmak	3,627
EK82 Öğrenciyi “müşteri” olarak görmek, “müşteri memnuniyeti”ni esas alıp öğrencinin memnun olacağı şekilde davranmak.	3,559
EK81 Öğrenciyi kendi çocuğu gibi görüp öğrencinin hayatını kendi isteğine göre dizayn etmeye çalışmak	3,520

Tablo 4.15 incelendiğinde öğrenci faktörünün 22 maddeden oluştuğu görülmektedir. Maddeler arasında en yüksek ortalamaya sahip madde 3.895 ortalama ile “sosyal medya hesapları yolu ile öğrencilerin inanış, kültür, aile yapısı vb. ile küçümsemek, dalga geçmek” maddesi olmuştur. En düşük ortalamaya sahip madde ise 3.520 ile “öğrenciyi kendi çocuğu gibi görüp öğrencinin hayatını kendi isteğine göre dizayn etmeye çalışmak” maddesi olmuştur.

Tablo 4.16’da envanterin ikinci faktörü olan mesleki duyarlılık faktörüne ait maddeler ve ortalamaları verilmiştir.

Tablo 4.16

Mesleki Duyarlılık Faktörü Etik İlkeleri ve Aldıkları Puan Ortalamaları

Mesleki Duyarlılık (Faktör 2)	Ortalama
EK16 Okulda ya da okulla ilgili etkinliklerde alkol, tütün ürünleri ya da uyuşturucularla ilgili özendirici ya da teşvik edici beyanlarda bulunmak	3,918
EK25 Sosyal medya yoluyla meslekte ast ya da üstü konumundaki meslektaşları ya da kamu görevlileri ile alay etmek, hakaret etmek ya da asılsız beyanda bulunmak	3,875
EK29 Kişisel kazanç elde etmek için öğrencilere ve velilere bir şeyler satmak / almak	3,849
EK26 Yasalar zorlamadıkça meslektaşları ile ilgili özel bilgileri ortaya dökmek, paylaşmak	3,844
EK32 İçinde yaşadığı toplumun değer ve tercihleriyle ilgili (siyasi, dini, ekonomik, kültürel vb.) alay edercesine beyanlarda bulunmak	3,843
EK28 Meslektaşlarının politik ya da vatandaşlık hak ve sorumluluklarına müdahale etmek	3,836
EK19 Meslektaşlarına yalan söylemek	3,836
EK23 Kendi yaptığı bir hatayı meslektaşlarına yüklemeye çalışmak	3,830
EK24 Herhangi bir meslektaşı hakkında sınıfta olumsuz açıklamalarda bulunmak	3,800
EK18 Meslektaşları hakkında okul içi ya da dışında kasıtlı ve kötü niyetli açıklamalarda bulunmak	3,799
EK31 Veli olanaklarını kişisel amaçları için kullanmak	3,756
EK22 Akraba veya tanıdık öğrencilerin ders geçmelerinde meslektaşlarından kolaylık sağlamalarını istemek.	3,754
EK27 Meslektaşının seçim yapma ve ifade hürriyetine müdahalede bulunmak	3,750
EK30 Öğrenci ve velilerin pahalı hediyelerini kabul etmek	3,747

Mesleki duyarlılık faktöründeki maddelerin ortalamaları incelendiğinde en yüksek ortalamaya sahip maddenin 3.918 ortalama ile “Okulda ya da okulla ilgili etkinliklerde alkol, tütün ürünleri ya da uyuşturucularla ilgili özendirici ya da teşvik edici

beyanlarda bulunmak” maddesi olduğu görülmektedir. En düşük ortalamaya sahip madde ise 3.747 ortalama ile “Öğrenci ve velilerin pahalı hediyelerini kabul etmek” maddesidir.

Okul içi davranışlar faktörüne giren maddeler ve bu faktördeki maddelerin almış oldukları ortalama puanlar tablo 4.17’de verilmiştir.

Tablo 4.17

Okul İçi Davranışlar Faktörü Etik İlkeleri ve Aldıkları Puan Ortalamaları

Okul İçi Davranışlar (Faktör 3)	Ortalama
EK14 Okulda ya da okulla ilgili etkinliklerde alkol ya da uyuşturucuların etkisi altında bulunmak	3,912
EK15 Okulda ya da okulla ilgili etkinliklerde alkol, tütün ürünleri ya da uyuşturucuları yanında bulundurmak	3,831
EK9 Ders saatleri içerisinde kişisel işlerle ilgilenmek	3,795
EK13 Okulun fiziksel kaynaklarını (malzeme, araç-gereç, para vb.) kişisel işler için kullanmak.	3,782
EK7 Sınıftaki bazı grupların diğerleri üzerinde baskı kurmasına göz yummak	3,721
EK12 Derse gelmemek için gerçeğe aykırı mazeret bildiriminde bulunmak.	3,716
EK10 İspatlanmış (bilimsel) gerçeklikleri yanlış ya da önyargılı olarak sunmak	3,674
EK8 Ders zamanını kazanımı olmayan gereksiz aktivitelerle doldurmak	3,652

Tablo 4.17deki maddeler incelendiğinde en yüksek ortalamaya sahip olan maddenin 3.912 ortalama ile “Okulda ya da okulla ilgili etkinliklerde alkol ya da uyuşturucuların etkisi altında bulunmak” maddesi olduğu, en düşük ortalamaya sahip olan maddenin ise 3.652 ortalama ile “Ders zamanını kazanımı olmayan gereksiz aktivitelerle doldurmak” maddesi olduğu görülmektedir.

Tablo 4.18’de ayrıcalıklı davranma faktöründeki maddeler ve maddelerin aldıkları ortalama puanlar sunulmuştur.

Tablo 4.18

Ayrıcalıklı Davranma Faktörü Etik İlkeleri ve Aldıkları Puan Ortalamaları

Ayrıcalıklı Davranma (Faktör 4)	Ortalama
EK54 Öğrencilere öğrenci velisinin mesleği/geliri nedeniyle ayrıcalıklı davranmak	3,902
EK55 Öğrencilere dış görünüşü (kılık, kıyafet vb.) nedeniyle ayrıcalıklı davranmak	3,895
EK53 Öğrencilere etnik kökenleri nedeniyle ayrıcalıklı davranmak	3,886
EK52 Öğrencilere öğrenci ya da velinin dini inançları ya da dünya görüşü / siyasi görüş nedeniyle ayrıcalıklı davranmak	3,866
EK51 Öğrenciyi sınıf içerisinde aşağılamak, hakaret etmek	3,763

Maddeler incelendiğinde en yüksek ortalamaya sahip maddenin “Öğrencilere öğrenci velisinin mesleği/geliri nedeniyle ayrıcalıklı davranmak” maddesi olduğu, en düşük ortalamaya sahip maddenin ise “Öğrenciyi sınıf içerisinde aşağılamak, hakaret etmek” maddesi olduğu görülmektedir.

İhtilaflı konular faktörü ve faktörü oluşturan maddeler tablo 4.19’da sunulmuştur.

Tablo 4.19

İhtilaflı Konular Faktörü Etik İlkeleri ve Aldıkları Puan Ortalamaları

İhtilaflı Konular (Faktör 5)	Ortalama
EK73 Öğrencilerle kişisel facebook, instagram vb. görsel paylaşımlar yapılan hesapları paylaşmak	3,345
EK20 Stajyer öğrencileri sınıfta yalnız bırakmak	3,210
EK86 Öğrencileri seviyelerine göre ayırmak / seviye sınıfları oluşturmak	2,813
EK79 Cep telefonu mesajı ya da whatsapp gibi uygulamalarla öğrencilerle mesajlaşmak	2,788

Tablo 4.19 incelendiğinde faktörü oluşturan dört madde içerisinde en yüksek ortalamaya sahip maddenin “Öğrencilerle kişisel facebook, instagram vb. görsel paylaşımlar yapılan hesapları paylaşmak” maddesi olduğu görülmektedir. En düşük ortalamaya ise “Cep telefonu mesajı ya da whatsapp gibi uygulamalarla öğrencilerle mesajlaşmak” maddesi sahiptir.

Tablo 4.20’de paydaşlar faktörü ve faktörü oluşturan üç maddenin aldıkları ortalamalar görülmektedir.

Tablo 4.20

Paydaşlar Faktörü Etik İlkeleri ve Aldıkları Puan Ortalamaları

Paydaşlar (Faktör 6)	Ortalama
EK46 Kamu malları veya kaynaklarını israf etmek	3,809
EK44 Muhataplarında (öğrenci, meslektaş, veli vb.) dil, din felsefi inanç, siyasi düşünce, ırk, yaş, bedensel engelli ve cinsiyet ayırımı yapmak	3,771
EK45 Fırsat eşitliğini engelleyici davranış ve uygulamalara meydan vermek	3,740

Paydaşlar fakötründe en yüksek ortalamaoya sahip madde “Kamu malları veya kaynaklarını israf etmek” iken en düşük ortalamaoya sahip madde ise “Fırsat eşitliğini engelleyici davranış ve uygulamalara meydan vermek” maddesi olmuştur.

4.8 Öğretmen Davranışlarının Etik Olma Durumuna İlişkin Öğretmen Yargılarının Okul Türü Değişkenine Göre Nasıl Farklılaştığına Yönelik Bulgular

Araştırmanın sekizinci bulgusu öğretmen davranışlarının etik olma durumuna ilişkin öğretmen yargılarının okul türü değişkenine göre nasıl farklılaştığı hakkındadır. Öğretmenlerin Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri’nin faktörlerinden aldıkları puanların okul türü değişkenine göre nasıl farklılaştığını tespit etmek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları tablo 4.21’de sunulmuştur.

Tablo 4.21

Okul Türü Değişkenine Göre Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

		Kareler	Ortalama			
		Toplamı	sd	Kare	F	P
Öğrenci (fak1)	Gruplar Arası	1.486	8	.186	1.47	.168
	Grup içi	37.398	296	.126		
	Toplam	38.884	304			
Mesleki Duyarlılık (fak 2)	Gruplar Arası	1.239	8	.155	1.52	.150
	Grup içi	30.175	296	.102		
	Toplam	31.414	304			
Okul İçi Davranışlar (fak 3)	Gruplar Arası	.470	8	.059	.46	.886
	Grup içi	38.092	296	.129		
	Toplam	38.561	304			
Ayrıcalıklı Davranma (fak 4)	Gruplar Arası	1.334	8	.167	1.35	.218
	Grup içi	36.528	296	.123		
	Toplam	37.863	304			
İhtilafli konular (fak 5)	Gruplar Arası	7.105	8	.888	3.66	.000
	Grup içi	71.865	296	.243		
	Toplam	78.969	304			

Tablo 4.21 (Devamı)

Okul Türü Değişkenine Göre Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

		Kareler		Ortalama		
		Toplamı	sd	Kare	F	P
Paydaşlar (fak 6)	Gruplar Arası	1.683	8	.210	.84	.570
	Grup içi	74.300	296	.251		
	Toplam	75.984	304			
Toplam	Gruplar Arası	1.212	8	.152	2.00	.047
	Grup içi	22.448	296	.076		
	Toplam	23.660	304			

Öğretmenlerin mesleki etik ilkelere uygun olmayan davranışlara yönelik yargıları okul türü değişkenine göre incelenmiştir. Yapılan varyans analizi (tablo 4.21) sonuçları incelendiğinde bu yargıların alt boyutlardan ihtilaflı konular boyutunda ve ölçekten alınan toplam puanda okul türüne göre farklılaştığı görülmektedir. Okul türü değişkenine göre ilgili boyuttan alınan puan ortalamaları tablo 4.22’de sunulmuştur.

Tablo 4.22

Okul Türü Değişkenine Göre İhtilaflı Konular Boyutundan Ve Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri Genelinden Alınan Puan Ortalamaları

Okul türü	Sayı	İhtilaflı Konular Ort.	Okul türü	Sayı	Toplam Ort.
Anaokulu	12	3,43	Anaokulu	12	3,83
Anadolu Lisesi	40	3,21	Anadolu Lisesi	40	3,75
Meslek Lisesi	82	3,11	İ.h. Ortaokulu	28	3,74
İ.h. Ortaokulu	28	3,09	Fen Lisesi	17	3,71
Sosyal Bilimler Lisesi	12	3,08	Sosyal Bilimler Lisesi	12	3,71
İlkokul	32	2,98	Meslek Lisesi	82	3,64
Fen Lisesi	17	2,94	İlkokul	32	3,63
İ.h.l.	44	2,87	Ortaokul	38	3,61
Ortaokul	38	2,81	İ.h.l.	44	3,60

Tablo 4.22’ye göre ihtilaflı konular boyutunda en yüksek ortalamaya anaokulu öğretmenleri sahipken en düşük ortalamaya da ortaokul öğretmenleri sahiptir. Envanter genelinden alınan puan ortalamalarında ise okul türü değişkenine göre en yüksek

ortalamayı alan öğretmenler anaokulu öğretmenleridir. En düşük ortalamayı ise imam-hatip lisesinde görev yapan öğretmenler almışlardır.

Yapılan post-hoc (LSD) analizinde (tablo 4.23) ihtilaflı konular boyutunda anaokulu ile ilkokul, imam-hatip ortaokulu, ortaokul, fen lisesi, meslek lisesi ve imam-hatip lisesi okul türleri arasında anaokulu lehine anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($p<.05$). Tablonun tamamı Ek 9’da verilmiştir.

Tablo 4.23

Okul Türü Değişkenine Göre İhtilaflı Konular Boyutuna Uygulanan Post-hoc

(I) Okul Türü	(J) Okul Türü	Ortalama Farkı (I-J)	Std. Hata	P
Anaokulu	İlkokul	.44835*	.16679	.008
	Ortaokul	.61832*	.16316	.000
	İhl Ortaokulu	.34328*	.17001	.044
	Fen Lisesi	.49155*	.18578	.009
	Meslek Lisesi	.32130*	.15229	.036
	İhl Meslek Lisesi	.56727*	.16047	.000
İlkokul	Anaokulu	-.44835*	.16679	.008
Ortaokul	Anaokulu	-.61832*	.16316	.000
	İhl Ortaokulu	-.27505*	.12272	.026
	Meslek Lisesi	-.29702*	.09669	.002
	Anadolu Lisesi	-.39919*	.11162	.000
İhl Ortaokulu	Anaokulu	-.34328*	.17001	.044
	Ortaokul	.27505*	.12272	.026
Meslek Lisesi	Anaokulu	-.32130*	.15229	.036
	Ortaokul	.29702*	.09669	.002
	İhl Meslek Lisesi	.24597*	.09208	.008
İhl Meslek Lisesi	Anaokulu	-.56727*	.16047	.000
	Meslek Lisesi	-.24597*	.09208	.008
	Anadolu Lisesi	-.34814*	.10765	.001
Anadolu Lisesi	Ortaokul	.39919*	.11162	.000
	İhl Meslek Lisesi	.34814*	.10765	.001

Anaokulu öğretmenlerinin bu boyuttaki maddelere karşı daha duyarlı oldukları yorumu yapılabilir. Seviye sınıfları, öğrenci ile facebook hesabı, whatsapp hesabı paylaşma gibi konuların bu alt boyutta bulunduğu, ve anaokulundaki öğrenci kitlesi düşünüldüğünde bu sonuç oldukça manidardır. Ortaokulla imam-hatip ortaokulu, meslek lisesi ve anadolu lisesi okul türleri arasında ortaokul aleyhine anlamlı bir farklılık saptanmıştır. İmam-hatip ortaokulu ile anaokulu ve ortaokul arasında anaokulu lehine, ortaokul aleyhine anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Meslek lisesi ile anaokulu, imam-hatip ortaokulu ve imam-hatip lisesi arasında anaokulu lehine, imam-hatip ortaokulu ve lisesi aleyhine anlamlı farklılıklar saptanmıştır. İmam-hatip lisesi ile anaokulu, meslek lisesi ve anadolu lisesi arasında imam-hatip lisesi aleyhine, anadolu lisesi ile ortaokul ve meslek lisesi arasında da anadolu lisesi lehine farklılık saptanmıştır (tablo 4.23).

Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri genelinden alınan toplam puan ortalamalarının okul türü değişkenine göre nasıl farklılaştığını tespit etmek için yapılan post-hoc (tamhane) testi sonuçları Tablo 4.24'te sunulmuştur (tablonun tamamı için bkz. Ek 10).

Tablo 4.24

Toplam Puan Ortalamalarının Okul Türü Değişkenine Göre Farklılaşması Post Hoc Testi Sonuçları

		Ortalama	Std.	
(I) Okul Türü	(J) Okul Türü	Farkı(I-J)	Hata	P.
Anaokulu	Ortaokul	.22930*	.04786	.001
	Meslek Lisesi	.18991*	.04005	.000
	İ.h.l	.22971*	.04807	.001
Ortaokul	Anaokulu	-.22930*	.04786	.001
İ.h.l.	Anaokulu	-.22971*	.04807	.001

Bu sonuçlara göre (tablo 4.24) anaokulu ile ortaokul, meslek lisesi ve imam-hatip lisesi arasında anaokulu lehine anlamlı farklılaşma tespit edilmiştir. Diğer okul türleri arasında herhangi bir anlamlı farklılaşma saptanmamıştır ($p>.05$).

4.9 Öğretmen Davranışlarının Etik Olma Durumuna İlişkin Öğretmen

Yargılarının Kıdem Değişkenine Göre Nasıl Farklılaştığına Yönelik Bulgular

Araştırmanın dokuzuncu bulgusu öğretmen davranışlarının etik olma durumuna ilişkin öğretmen yargılarının kıdem değişkenine göre nasıl farklılaştığının sınanmasına

ilişkindir. Bunun sınanabilmesi amacıyla Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri'nden alınan puan ortalamaları ile kıdem değişkeni arasında yapılan tek yönlü varyans analizi testi sonuçları tablo 4.25'te verilmiştir.

Tablo 4.25

Kıdem Değişkenine Göre Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

		Kareler		Ortalama		F	P
		Toplamı	sd	kare			
Öğrenci (Fak1)	Gruplar Arası	.618	5	.124	.963		.440
	Grup içi	38.251	298	.128			
	Toplam	38.870	303				
Mesleki Duyarlılık (fak 2)	Gruplar Arası	.551	5	.110	1.077		.373
	Grup içi	30.498	298	.102			
	Toplam	31.049	303				
Okul İçi Davranışlar (Fak 3)	Gruplar Arası	.177	5	.035	.275		.926
	Grup içi	38.236	298	.128			
	Toplam	38.413	303				
Ayrıcalıklı Davranma (Fak 4)	Gruplar Arası	1.580	5	.316	2.595		.026
	Grup içi	36.279	298	.122			
	Toplam	37.859	303				
İhtilaflı konular (fak 5)	Gruplar Arası	.984	5	.197	.753		.584
	Grup içi	77.901	298	.261			
	Toplam	78.886	303				
Paydaşlar (fak 6)	Gruplar Arası	2.612	5	.522	2.123		.063
	Grup içi	73.320	298	.246			
	Toplam	75.932	303				
Toplam	Gruplar Arası	.450	5	.090	1.156		.331
	Grup içi	23.169	298	.078			
	Toplam	23.618	303				

Öğretmenlerin Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri ile ilgili etik yargıları kıdem değişkenine göre incelendiğinde ayrıcalıklı davranma alt boyutunun kıdem değişkenine göre anlamlı bir farklılaşma gösterdiği saptanmıştır. Ne var ki diğer boyutlar ya da ölçek genelinden alınan toplam puan ortalamaları arasında böyle bir fark belirlenmemiştir ($p>.05$). Kıdem değişkenine göre anlamlı farklılık tespit edilen ayrıcalıklı davranma boyutundan alınan puan ortalamaları tablo 4.26'da verilmiştir.

Tablo 4.26

Kıdem Değişkenine Göre Ayrıcalıklı Davranma Boyutundan Alınan Puan Ortalamaları

Kıdem	Sayı	Ortalama
11-15 Yıl	65	3,95
21-25 Yıl	51	3,91
6-10 Yıl	62	3,89
16-20 Yıl	52	3,86
0-5 Yıl	35	3,75
26 ve Üzeri	39	3,74

Tablo 4.26'daki sonuçlar incelendiğinde ayrıcalıklı davranma boyutundan en yüksek ortalamayı 11-15 yıl hizmet süresine sahip öğretmenler alırken en düşük ortalamayı da 26 ve üzeri hizmet yılına sahip öğretmenlerin aldığı görülmektedir.

Buna göre ayrıcalıklı davranma alt boyutunda yapılan post-hoc (tamhane) testi sonucu tablo 4.27'de sunulmuştur.

Tablo 4.27

Ayrıcalıklı Davranma Boyutu Kıdem Değişkenine Göre Post Hoc Sonuçları

(I) Hizmet yılı	(J) Hizmet yılı	Ortalama Farkı (I-J)	Std. Hata	P
0-5 Yıl	6-10 Yıl	-.12834	.09383	.947
	11-15 Yıl	-.19859	.09022	.403
	16-20 Yıl	-.10796	.11018	.998
	21-25 Yıl	-.15657	.09462	.810
	26 ve Üzeri	.00510	.10733	1.000
6-10 Yıl	0-5 Yıl	.12834	.09383	.947
	11-15 Yıl	-.07024	.04020	.729
	16-20 Yıl	.02038	.07493	1.000
	21-25 Yıl	-.02822	.04929	1.000
	26 ve Üzeri	.13344	.07068	.628
11-15 Yıl	0-5 Yıl	.19859	.09022	.403
	6-10 Yıl	.07024	.04020	.729
	16-20 Yıl	.09062	.07036	.966
	21-25 Yıl	.04202	.04201	.997
	26 ve Üzeri	.20369*	.06581	.048

Tablo 4.27 (Devamı)

Ayrıcalıklı Davranma Boyutu Kıdem Değişkenine Göre Post Hoc Sonuçları

(I) Hizmet yılı	(J) Hizmet yılı	Ortalama Farkı (I-J)	Std. Hata	P
16-20 Yıl	0-5 Yıl	.10796	.11018	.998
	6-10 Yıl	-.02038	.07493	1.000
	11-15 Yıl	-.09062	.07036	.966
	21-25 Yıl	-.04860	.07592	1.000
	26 ve Üzeri	.11306	.09127	.975
21-25 Yıl	0-5 Yıl	.15657	.09462	.810
	6-10 Yıl	.02822	.04929	1.000
	11-15 Yıl	-.04202	.04201	.997
	16-20 Yıl	.04860	.07592	1.000
	26 ve Üzeri	.16167	.07172	.344
26 ve Üzeri	0-5 Yıl	-.00510	.10733	1.000
	6-10 Yıl	-.13344	.07068	.628
	11-15 Yıl	-.20369*	.06581	.048
	16-20 Yıl	-.11306	.09127	.975
	21-25 Yıl	-.16167	.07172	.344

Yapılan post hoc testi sonuçlarına göre (tablo 4.27) 11-15 yıl hizmet süresine sahip öğretmenlerle 26 ve üzeri yıl hizmet süresine sahip öğretmenler arasında 11-15 yıl hizmet süresine sahip öğretmenler lehine anlamlı bir farklılaşma tespit edilmiştir ($p<.05$).

4.10 Öğretmen Davranışlarının Etik Olma Durumuna İlişkin Öğretmen

Yargılarının Branş Değişkenine Göre Nasıl Farklılaştığına Yönelik Bulgular

Araştırmanın 10. bulgusu öğretmen davranışlarının etik olma durumuna ilişkin öğretmen yargılarının branş değişkenine göre nasıl farklılaştığının sınanmasına ilişkindir. Öğretmenlerim Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri'ndeki etik yargılarının branş değişkenine göre nasıl farklılaştığının tespit edilmesi amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi testi sonuçları tablo 4.28'de verilmiştir.

Tablo 4.28

Etik Yargılarının Branş Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Testi Sonuçları

		Kareler		Ortalama		
		Toplamı	sd	Kare	F	P
Öğrenci	Gruplar Arası	1.637	20	.082	.624	.894
(Fak1)	Grup içi	37.246	284	.131		
	Toplam	38.884	304			
Mesleki	Gruplar Arası	2.444	20	.122	1.198	.255
Duyarlılık	Grup içi	28.970	284	.102		
(fak 2)	Toplam	31.414	304			
Okul İçi	Gruplar Arası	2.244	20	.112	.878	.616
Davranışlar	Grup içi	36.317	284	.128		
(Fak 3)	Toplam	38.561	304			
Ayrıcalıklı	Gruplar Arası	2.599	20	.130	1.046	.408
Davranma	Grup içi	35.264	284	.124		
(Fak 4)	Toplam	37.863	304			
İhtilaflı	Gruplar Arası	5.925	20	.296	1.152	.297
konular (fak	Grup içi	73.045	284	.257		
5)	Toplam	78.969	304			
Paydaşlar	Gruplar Arası	4.727	20	.236	.942	.534
(fak 6)	Grup içi	71.257	284	.251		
	Toplam	75.984	304			
Toplam	Gruplar Arası	1.571	20	.079	1.010	.451
	Grup içi	22.090	284	.078		
	Toplam	23.660	304			

Yapılan varyans analizi sonuçlarına göre (tablo 4.28) öğretmenlerin envanterden aldıkları puan ortalamalarının branş değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>.05$).

4.11 Öğretmen Davranışlarının Etik Olma Durumuna İlişkin Öğretmen

Yargılarının Eğitim Durumu Değişkenine Göre Nasıl Farklılaştığına Yönelik Bulgular

Araştırmanın 11. bulgusu öğretmen davranışlarının etik olma durumuna ilişkin öğretmen yargılarının eğitim durumu değişkenine göre nasıl farklılaştığının sınanmasına ilişkindir. Öğretmenlerin Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri'nden aldıkları puan ortalamalarının eğitim durumu değişkenine göre nasıl farklılaştığını tespit etmek için yapılan tek yönlü varyans analizi testi sonuçları tablo 4.29'da sunulmuştur.

Tablo 4.29

Eğitim Durumu Değişkenine Göre Öğretmenlerin Mesleki Etik İlkelere Dönük Yargıları Tek Yönlü Varyans Analizi

		Kareler		Ortalama		
		Toplamı	sd	Kare	F	p
Öğrenci (Fak1)	Gruplar Arası	1.456	2	.728	5.876	.003
	Grup içi	37.427	302	.124		
	Toplam	38.884	304			
Mesleki Duyarlılık (fak 2)	Gruplar Arası	.718	2	.359	3.530	.031
	Grup içi	30.696	302	.102		
	Toplam	31.414	304			
Okul İçi Davranışlar (Fak 3)	Gruplar Arası	.206	2	.103	.811	.445
	Grup içi	38.355	302	.127		
	Toplam	38.561	304			
Ayrıcalıklı Davranma (Fak 4)	Gruplar Arası	.690	2	.345	2.802	.062
	Grup içi	37.173	302	.123		
	Toplam	37.863	304			
İhtilaflı konular (fak 5)	Gruplar Arası	.500	2	.250	.962	.383
	Grup içi	78.470	302	.260		
	Toplam	78.969	304			
Paydaşlar (fak 6)	Gruplar Arası	1.761	2	.880	3.582	.029
	Grup içi	74.223	302	.246		
	Toplam	75.984	304			
Toplam	Gruplar Arası	.582	2	.291	3.811	.023
	Grup içi	23.078	302	.076		
	Toplam	23.660	304			

Öğretmenlerin etik yargılarının eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda (tablo 4.29) öğrenci boyutu, mesleki duyarlılık boyutu, paydaşlar boyutu ve toplam puan ortalamalarında anlamlı farklılıklar saptanmıştır ($p < .05$).

Eğitim durumu değişkenine göre anlamlı farklılık tespit edilen boyutlardan alınan puan ortalamaları tablo 4.30'da verilmiştir.

Tablo 4.30

Eğitim Durumu Değişkenine Göre Anlamlı Farklılık Tespit Edilen Boyutlardan Alınan Puan Ortalamaları

Faktör	Eğitim Durumu	Sayı	Ortalama
Öğrenci	Lisans	264	3,78
	Yüksek Lisans	38	3,58
	Diğer	3	3,56
Mesleki Duyarlılık	Lisans	264	3,83
	Yüksek Lisans	38	3,72
	Diğer	3	3,53
Paydaşlar	Yüksek Lisans	38	3,81
	Lisans	264	3,78
	Diğer	3	3,02
Toplam Ort.	Lisans	264	3,68
	Yüksek Lisans	38	3,60
	Diğer	3	3,33

Tablo 4.30’da verilen sonuçlar incelendiğinde öğrenci boyutu, mesleki duyarlılık boyutu ve öğretmenlik mesleği etik ilkeler envanteri genelinden alınan puan ortalamalarında en yüksek ortalamaya lisans mezunları, en düşük ortalamaya da diğer mezunları sahiptir. Paydaşlar boyutunda ise en yüksek puan ortalamasına yüksek lisans mezunları sahiptir.

Öğrenci ve mesleki duyarlılık faktörleri ile ilgili post hoc (tamhane) testi sonuçları tablo 4.31’te sunulmuştur.

Tablo 4.31

Öğrenci ve Mesleki Duyarlılık Faktörleri Post Hoc (Tamhane) Testi Sonuçları

			Ortalama	Std.	
	(I) Mezuniyet	(J) Mezuniyet	Farkı (I-J)	Hata	P
Öğrenci (fak1)	Lisans	Yüksek Lisans	.20113	.10009	.146
		Diğer (Önlisans-belirtmedi vb.)	.22005	.14571	.605
	Yüksek Lisans	Lisans	-.20113	.10009	.146
		Diğer (Önlisans-belirtmedi vb.)	.01892	.17484	.999
	Diğer (Önlisans-belirtmedi vb.)	Lisans	-.22005	.14571	.605
		Yüksek Lisans	-.01892	.17484	.999

Tablo 4.31 (Devamı)

Öğrenci ve Mesleki Duyarlılık Faktörleri Post Hoc (Tamhane) Testi Sonuçları

	(I) Mezuniyet	(J) Mezuniyet	Ortalama Farkı (I-J)	Std. Hata	P
Mesleki duyarlılık (fak2)	Lisans	Yüksek Lisans	.11799	.07394	.314
		Diğer (Önlisans-belirtmedi vb.)	.30786	.37163	.871
	Yüksek Lisans	Lisans	-.11799	.07394	.314
		Diğer (Önlisans-belirtmedi vb.)	.18987	.37805	.961
	Diğer (Önlisans-belirtmedi vb.)	Lisans	-.30786	.37163	.871
		Yüksek Lisans	-.18987	.37805	.961

Yapılan post-hoc (tamhane) testi sonucunda (tablo 4.31) öğrenci ve mesleki duyarlılık alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma tespit edilememiştir. Paydaşlar faktörü ile toplam puan üzerinde eğitim durumu değişkenine göre yapılan post hoc (LSD) testi sonuçları tablo 4.32’de verilmiştir.

Tablo 4.32

Paydaşlar Faktörü Ve Toplam Puan Üzerinde Eğitim Durumu Değişkenine Göre Yapılan Post Hoc (LSD) Testi Sonuçları

Paydaşlar	(I) Mezuniyet	(J) Mezuniyet	(I-J)	Std. Hata	p
	Lisans	Yüksek Lisans	-.03028	.08602	.725
		Diğer (Önlisans-belirtmedi vb.)	.75938*	.28785	.009
	Yüksek Lisans	Lisans	.03028	.08602	.725
		Diğer (Önlisans-belirtmedi vb.)	.78967*	.29731	.008
	Diğer (Önlisans-belirtmedi vb.)	Lisans	-.75938*	.28785	.009
		Yüksek Lisans	-.78967*	.29731	.008

Tablo 4.32 (Devamı)

Paydaşlar Faktörü Ve Toplam Puan Üzerinde Eğitim Durumu Değişkenine Göre Yapılan Post Hoc (LSD) Testi Sonuçları

Toplam					
	(I) Mezuniyet	(J) Mezuniyet	(I-J)	Std. Hata	p
Lisans		Yüksek Lisans	.08402	.04796	.081
		Diğer (Önlisans-belirtmedi vb.)	.35285*	.16050	.029
Yüksek Lisans		Lisans	-.08402	.04796	.081
		Diğer (Önlisans-belirtmedi vb.)	.26883	.16578	.106
Diğer (Önlisans-belirtmedi vb.)		Lisans	-.35285*	.16050	.029
		Yüksek Lisans	-.26883	.16578	.106

Paydaşlar ve toplam boyutlarında ise yapılan post hoc (LSD) testi sonucunda (tablo 4.32) diğer değişkeni ile lisans ve yüksek lisans değişkenleri arasında diğer aleyhine anlamlı farklılaşma tespit edilmiştir ($p<.05$).

4.12 Öğretmenlerin Etik Yargılarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşma Durumlarına Yönelik Bulgular

Araştırmanın 12. bulgusu alt problem 3-e' ye ilişkindir. Öğretmenlerin etik yargılarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşma durumlarının sınanması amacıyla bağımsız örneklem t testi yapılmıştır (tablo 4.33).

Tablo 4.33

Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri Cinsiyete Göre Farklılaşma t Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	ss	t	p (2 yön)
Öğrenci	Erkek	145	3.6771	.42900	-3.533	*.000
	Kadın	157	3.8230	.26186		
Mesleki duyarlılık	Erkek	145	3.7824	.36535	-1.796	*.074
	Kadın	157	3.8496	.27476		
Okul içi	Erkek	145	3.7182	.42346	-1.965	*.051
	Kadın	157	3.8000	.27841		
Ayrıcalıklı davranma	Erkek	145	3.8175	.43133	-2.151	*.033
	Kadın	157	3.9060	.25325		

Tablo 4.33 (Devamı)

Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri Cinsiyete Göre Farklılaşma t Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	ss	t	p (2 yön)
İhtilaflı konular	Erkek	145	3.0272	.52486	-.427	.670
	Kadın	157	3.0523	.49785		
Paydaşlar	Erkek	145	3.7438	.49850	-.898	.370
	Kadın	157	3.7957	.50536		
Toplam	Erkek	145	3.6277	.32089	-2.370	*.018
	Kadın	157	3.7044	.23031		

Tablo 4.33 incelendiğinde öğrenci altboyutunda kadınlar lehine, ayrıcalıklı davranma alt boyutunda kadınlar lehine ve toplam puanda da kadınlar lehine anlamlı bir farklılaşma görülmektedir ($p<.05$). Buna göre etik dışı davranışları yargılamada genel olarak kadınların erkeklere göre daha duyarlı olduğu yorumu yapılabilir.

4.13 Öğretmenlerin Etik Eğilimlerinin Etik Yargılarını Nasıl Yordadığına Yönelik Bulgular

Araştırmanın son bulgusu araştırma problemi olan öğretmenlerin etik eğilimlerinin etik yargılarını nasıl yordadığı ile ilgilidir. Bunun sınanması amacıyla öğretmenlerin Etik Eğilimler Ölçeği'nden aldıkları puanlar ile Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri'den aldıkları puanlar arasında çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmış ve bulgular tablo 4.34'te sunulmuştur.

Tablo 4.34

Öğretmenlerin Mesleki Etik İlkeler İle İlgili Yargıları Ve Etik Eğilimleri Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenin Adı	B	Standart Hata	β	t	p	İkili r	Kısmi r
Sabit	3.401	.153	-	22.249	.000	-	-
Teleolojik etik	-.133	.033	-.232	-4.010	.000	-.173	-.225
Deontolojik etik	.071	.048	.100	1.463	.144	.182	.084
Erdem etiği	.121	.050	.174	2.443	.015	.167	.139
R=.296	R ² =.087						
F=9.610	p=.000						

Öğretmenlerin etik eğilimlerinin etik yargıladığını nasıl yordadığının saptanması amacıyla değişkenler arasında çoklu doğrusal regresyon testi yapılmıştır (Tablo 46). Bu testin sonuçlarına göre kısmi korelasyonlar incelendiğinde teleolojik etik ile etik yargılar

arasındaki ilişkinin negatif ve düşük düzeyde bir ilişki görülmektedir (-.173). Diğer değişkenler kontrol edildiğinde ilişki düzeyinin aynı yönde -.225 seviyesine çıktığı görülmektedir. Deontolojik etikle etik yargılar arasında .182 düzeyinde bir ilişki saptanmıştır. Diğer değişkenler kontrol edildiğinde bu ilişki .084 seviyesindedir. Erdem etiği ile etik yargılar arasında .167 seviyesinde bir ilişki görülmektedir. Diğer değişkenler kontrol edildiğinde ilişki .139 seviyesindedir. Her üç değişken birlikte etik yargılarla pozitif düşük düzeyde bir ilişkiye sahiptir ($R=.296$, $R^2=.087$, $p<.01$). Bu üç değişken etik yargılardaki toplam varyansın yaklaşık %8.7'sini açıklamaktadır. β değerine bakıldığında etik eğilimlerin göreceli önem sırası teleolojik eğilim, erdem etiği eğilimi ve deontolojik eğilimdir. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t testi sonuçları incelendiğinde ise teleolojik eğilim ve erdem etiği eğiliminin etik yargılar üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu görülebilir. Deontolojik eğilim etik yargılar üzerinde önemli bir etkiye sahip değildir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

5.1 Sonuç

Meslek etiği ve meslek etiklerinden bir tanesi olan öğretmen meslek etiği bu tezin konusunu oluşturmaktadır. Öğretmenlerin yargılarına göre, öğretmen davranışlarına ilişkin bir etik kodu oluşturulması ve bu yargıların etik kuramları çerçevesinde değerlendirilmesi de bu araştırmanın amacıdır. Bu amaçla “öğretmenlerin etik açısından öğretmen davranışlarına ilişkin yargıları ve bu yargıların demografik değişkenlere göre dağılımı ve etik kuramlarına göre öğretmenlerin etik eğilimlerinin bu yargıları yordama düzeyi nedir?” sorusunun cevabı aranmıştır. Araştırma (i) 2016-2017 öğretim yılı, (ii) Afyonkarahisar Merkez ve (iii) Öğretmen yargıları ile sınırlıdır.

Araştırma kapsamında ilgili literatürün taranması, öğretmenlerle bireysel ve odak grup görüşmeleri yapılması ile oluşturulan bir Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri ve etik teorilerine dayalı olarak hazırlanan ve eğitim fakültesi öğrencilerine uygulanarak geliştirilmiş olan bir Etik Eğilimler Ölçeği küme örnekleme yolu ile seçilmiş 305 öğretmene uygulanarak araştırma verileri toplanmıştır.

Yapılan analizler sonucunda 56 madde ve altı faktörden oluşan geçerli ve güvenilir Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri aracılığıyla öğretmenlerin mesleki etik davranışlar ile ilgili yargıları tespit edilmiştir. Etik Eğilimler Ölçeği aracılığıyla da öğretmenlerin etik eğilimleri ortaya konmuştur. Ortaya konulan bu etik eğilimlerin öğretmenlerin mesleki etik davranış ilkeleri ile ilgili yargılarını düşük düzeyde yordadığı tespit edilmiştir. Sonuçlar demografik değişkenler de dikkate alınarak incelenmiş ve ilgili literatürle kıyaslanarak tartışılmıştır. Bu şekilde hem demografik değişkenleri hem de teorik olarak etik eğilimleri bilinen bir öğretmen grubunun mesleki etik kapsamındaki davranışlara yönelik yargılarından hareketle Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri maddelerinden bir etik kodu oluşturulmuştur. Araştırmanın somut çıktıları olarak farklı örneklemelerle farklı araştırmalarda da kullanılabilecek bir Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri, bir Etik Eğilimler Ölçeği ve öğretmenler için hazırlanmış bir mesleki etik kodu sıralanabilir.

5.2 Tartışma

Bu çalışmada öğretmenlerin mesleki etik ilkeler ile ilgili yargılarına göre, öğretmen davranışlarına ilişkin bir etik kodu oluşturulması ve bu yargıların etik kuramları çerçevesinde hazırlanan bir etik eğilimler ölçeği ile etik kuramları çerçevesinde değerlendirilmesi hedeflenmiştir.

Araştırma bulgularına göre öğretmenlerin büyük çoğunluğu (%62.6) deontolojik etik eğilimlere sahiptir. Öğretmenlerin %26'sı erdem etiğine eğilimli, iken %4.3'ü teleolojik eğilime sahiptir. %5.6'sı hem deontolojik hem de erdem etiğine eşit oranda eğilimlidirler. %0.7'si teleolojik ve deontolojik, %0.3'ü de her üç boyutta eşit eğilime sahiptir. Öğretmenlerde bu şekilde bir etik eğilim dağılımının (Cevizci, 2016)'nın öğretmenlik mesleğinin etiği özü itibarıyla deontolojik bir karakterdedir yargısıyla da uyumaktadır.

Teleolojik etik boyutunda alınan puanlar okul türüne göre farklılaşmaktadır. İlk ve ortaokullar anaokuluna göre daha teleolojik, ilkokul öğretmenleri imam-hatip ortaokulu, fen lisesi, imam-hatip lisesi, anadolu lisesi ve anaokulu öğretmenlerinden daha fazla teleolojik eğilime sahiptirler. Ortaokul öğretmenleri anaokulu, imam-hatip ortaokulu, fen lisesi, ve imam-hatip lisesi, meslek lisesi ve anadolu lisesi öğretmenlerine göre daha fazla teleolojik eğilime sahiptir. Meslek lisesi öğretmenleri anadolu lisesi öğretmenlerine göre daha fazla teleolojik eğilimlere sahiptirler.

Kıdeme göre bakıldığında 11-15 ve 26 ve üzeri hizmet yılına sahip öğretmenler 0-5 yıl ve 6-10 yıl hizmet süresine sahip öğretmenlere göre daha fazla deontolojik eğilime sahiptir.

Resim-görsel sanatlar- teknoloji tasarım ve müzik öğretmenleri okul öncesi öğretmenlerine göre, sınıf öğretmenleri yabancı dil, din kültürü ve ahlak bilgisi, Türkçe-Türk dili ve edebiyatı, fizik, coğrafya ve imam-hatip lisesi meslek dersi öğretmenlerinden daha fazla teleolojik eğilime sahiptirler. Yabancı dil öğretmenleri sınıf, matematik, müzik, tarih, bilgisayar, meslek dersi ve branş belirtmeyenler din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerine göre daha fazla teleolojik eğilime sahiptirler.

Resim-görsel sanatlar- teknoloji tasarım ve müzik öğretmenleri Türkçe-Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerine göre daha fazla teleolojik eğilime sahiptirler. Resim-görsel sanatlar- teknoloji tasarım öğretmenleri okul öncesi, yabancı dil, d.k.a.b, Türkçe-Tde,

matematik, fizik, coğrafya, imam-hatip meslek dersleri ve branş belirtmeyenlere göre daha fazla teleolojik eğilimlere sahiptirler.

Fen öğretmenleri din kültürü ve ahlak bilgisi ve imam-hatip meslek dersleri öğretmenlerinden daha fazla teleolojik eğilimlere sahip iken müzik öğretmenleri, okul öncesi öğretmenleri, yabancı dil, din kültürü ve ahlak bilgisi, Türkçe-Türk dili ve edebiyatı, matematik, fizik, coğrafya ve imam-hatip meslek dersleri öğretmenlerine göre daha fazla teleolojik eğilimlere sahiptirler. İmam-hatip meslek dersi öğretmenleri, sınıf, resim-görsel sanatlar- teknoloji tasarım, fen ve müzik öğretmenlerine göre daha az teleolojik eğilimlere sahiptirler.

Erkek öğretmenler kadın öğretmenlere göre daha fazla deontolojik eğilimlere sahiptirler.

Her üç etik eğilim öğretmenlerin mesleki etik ilkelerle ilgili etik yargılarıyla pozitif, düşük düzeyde ilişkiye sahiptir ve etik yargıları %8.7 oranında yordamaktadırlar. Göreli önem sırası teleolojik eğilim, erdem etiği eğilimi, ve deontolojik eğilimdir. Teleolojik ve erdem etiği eğilimleri etik yargılar üzerinde anlamlı birer yordayıcı iken deontolojik etik eğilimi yargılar üzerinde anlamlı bir etkiye sahip değildir. Bu sonuçtan hareketle öğretmenlerin teoride gösterdikleri etik eğilimin mesleki pratikteki uygulamaların etikliğine ilişkin yargılarını çok da fazla yordamadığını, teori ile pratik arasında bir anlamda farklılaşma olduğunu tartışmak mümkündür.

Öğretmenlerin en duyarlı oldukları ve en fazla etik dışı gördükleri davranışlar ayrıcalıklı davranma faktöründe olmuştur. Bunu daha sonra sırasıyla mesleki duyarlılık, paydaşlar, okul içi davranışlar, öğrenci ve ihtilaflı konular faktörleri izlemiştir. Öğretmenlerin yargılarının en homojen olduğu boyut mesleki duyarlılık faktörüdür. Öğretmen yargılarının en heterojen olduğu faktör ise ihtilaflı konular faktörü olmuştur. Bu faktör aynı zamanda en düşük ortalama ile öğretmenlerin en az etik dışı gördükleri faktör olmuştur. Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri genelinde ise öğretmenlerin 4.00 üzerinden 3.67 ortalama ile envanterdeki maddelere yüksek düzeyde bir etik duyarlılık gösterdikleri ve maddelerin etik değil ile hiç etik değil arasında olduğu yargısına sahip olduklarını ortaya koymuştur. Faktörler bazında en çok ve en az etik dışı görülen öğretmen davranışları da şu şekildedir:

Öğrenci faktöründe en etik dışı olarak görülen davranış “sosyal medya hesapları yolu ile öğrencilerin inanış, kültür, aile yapısı vb. ile küçümsemek, dalga geçmek”

maddesi olmuştur. En az etik dışı görülen davranış ise “öğrenciyi kendi çocuğu gibi görüp öğrencinin hayatını kendi isteğine göre dizayn etmeye çalışmak” maddesi olmuştur.

Mesleki duyarlılık faktöründe en çok duyarlılık gösterilen madde “Okulda ya da okulla ilgili etkinliklerde alkol, tütün ürünleri ya da uyuşturucularla ilgili özendirici ya da teşvik edici beyanlarda bulunmak” maddesidir. Bu boyutta öğretmenlerin en az etik dışı gördükleri madde ise “Öğrenci ve velilerin pahalı hediyelerini kabul etmek” maddesidir.

Okul içi boyutunda öğretmenlerin en duyarlı oldukları madde “Okulda ya da okulla ilgili etkinliklerde alkol ya da uyuşturucuların etkisi altında bulunmak” maddesi, en en az etik dışı gördükleri madde ise “Ders zamanını kazanımı olmayan gereksiz aktivitelerle doldurmak” maddesi olduğu görülmektedir.

Ayrıcalıklı davranma faktöründe “Öğrencilere öğrenci velisinin mesleği/geliri nedeniyle ayrıcalıklı davranmak” maddesi en etik dışı olarak görülürken, “Öğrenciyi sınıf içerisinde aşağılamak, hakaret etmek” maddesi en az etik dışı olarak görülmüştür

İhtilaflı konular faktöründe “Öğrencilerle kişisel facebook, instagram vb. görsel paylaşımlar yapılan hesapları paylaşmak” maddesi en fazla duyarlılık gösterilen madde olmuştur. En az etik dışı görülen madde ise “Cep telefonu mesajı ya da whatsapp gibi uygulamalarla öğrencilerle mesajlaşmak” maddesidir.

Paydaşlar boyutunda en etik dışı görülen davranış “Kamu malları veya kaynaklarını israf etmek” iken en az etik dışı görülen davranış “Fırsat eşitliğini engelleyici davranış ve uygulamalara meydan vermek” maddesi olmuştur.

Literatürde etik ya da etik dışı davranışların gözlenmesi veya bu şekildeki davranışlara yönelik duyarlılığın ölçülmesi konusunda çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalarda en çok ya da en az gözlenen davranış ve tutumlar raporlanmıştır. Örneğin Altinkurt ve Yılmaz (2011) başarısız öğrenci ile yeterince ilgilenmeme davranışının en çok gözlemlendiğini, dini konularda öğrencilere baskı yapma davranışının ise öğretmen adaylarınca en az gözlemlendiğini belirtmişlerdir. Ottekin-Demirbolat ve Aslan (2014) en yüksek duyarlılığın başka insanlarla ilişki kurmaya özen gösterme hususunda, en düşük duyarlılık gösterilen boyutun da sosyal önyargıları engelleme boyutunda ortaya çıktığını ifade etmişlerdir. Gözütok (1999) çalışmasında öğretmenler arasında en yaygın gözlemlenen davranışlar arasında kendini sadece dersten sorumlu tutma, öğrencinin göreceği yerde sigara içme, öğrenciye baskıcı davranma ve meslektaşlarıyla ilgili dedikodu yapma davranışlarını sıralamıştır. Yılmaz ve Altinkurt (2009)’a göre öğretmen

adayları en yüksek duyarlılığı zengin-fakir ayrımı yapma, en düşük duyarlılığı da okul dışında ücretli ders verme konularında göstermiştir. Ergin (2014)'e göre sınıf öğretmenleri tarafından en az etik dışı olarak görülen davranış meslektaşları ile ilişkilerde ideolojik vb. nedenlerle araya mesafe koyma davranışıdır. Barrett, Casey, Visser ve Headley (2012) eğitimcilerin en ciddi etik ihlallerinin kişisel zararlar ile ilgili olduğunu ve en sık karşılaşılan etik ihlalin ise dikkatsizlik olduğunu belirtmişlerdir. Bu çalışmada ise en fazla duyarlılık gösterilen etik dışı davranış okulda ya da okulla ilgili etkinliklerde alkol, tütün ürünleri ya da uyuşturucularla ilgili özendirici ya da teşvik edici beyanlarda bulunmak, en az etik dışı olarak görülen davranış ise cep telefonu mesajı ya da whatsapp gibi uygulamalarla öğrencilerle mesajlaşma davranışı olarak ortaya çıkmıştır.

Araştırmanın bulgularına göre öğretmenlerin mesleki etik ilkeler ile ilgili yargıları okul türüne göre farklılaşmıştır. Anaokulu öğretmenleri ihtilaflı konular boyutunda en duyarlı öğretmen grubunu oluşturmaktadır. Böyle bir sonucun ortaya çıkmasında boyuttaki maddelerin içeriği ile hedef öğrenci kitlesinin yaş grubunun uyuşmayacak düzeylerde olması gösterilebilir. Ortaokul öğretmenleri imam-hatip ortaokulu, meslek lisesi, anadolu lisesi ve anaokulu öğretmenlerine göre bu boyutta daha az duyarlıdır. Meslek lisesi öğretmenleri imam-hatip ortaokulu ve imam-hatip lisesi öğretmenlerine göre bu boyutta daha duyarlıdır. İmam-hatip lisesi öğretmenleri anaokulu, meslek lisesi ve anadolu lisesi öğretmenlerine göre daha az duyarlıdır. Anadolu lisesi öğretmenleri ise ortaokul ve meslek lisesi öğretmenlerinden daha duyarlıdır.

Öğretmenlerin mesleki etik ilkeler ile ilgili yargıları kıdem değişkenine göre ayrıcalıklı davranma alt boyutunda farklılaşmaktadır. 11-15 yıl hizmet süresine sahip öğretmenler 26 ve üzeri hizmet süresine sahip öğretmenlerden daha duyarlıdır. Bu bulgu Toprakçı vd., (2010), Ottekin-Demirbolat ve Aslan (2014), ve Ergin (2014) ün bulgularıyla da örtüşmektedir. Toprakçı vd. (2010) kamu görevlileri etik davranış ilkelerine uyma konusunda kıdeme göre farklılaşma tespit ettiklerini belirtirken, Ottekin-Demirbolat ve Aslan (2014) ve Ergin (2014), etik davranışlara yönelik duyarlılıkta kıdeme göre farklılaşma rapor etmişlerdir.

Öğretmenlerin mesleki etik ilkelerle ilgili yargıları branşa göre farklılaşmamaktadır. Ottekin-Demirbolat ve Aslan (2014)'da etik duyarlılıkla ilgili olarak branş değişkenine göre anlamlı bir farklılaşma tespit etmemişlerdir. Bu anlamda bu çalışma ile sonuçları örtüşmektedir denilebilir.

Paydaşlar boyutunda ve Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri toplam puanda lisans ve yüksek lisans eğitim durumuna sahip öğretmenler diğerlerinden daha duyarlıdırlar. Bu sonuç Altinkurt ve Yılmaz (2011)'ın öğretmen adayları üzerinde yaptıkları çalışmalarında lisans eğitimi lehine anlamlı farklılık rapor ettikleri çalışmaları ile uyumludur.

Mesleki etik ilkelerle ilgili yargıların cinsiyete göre farklılığına bakıldığında kadın öğretmenlerin öğrenci, ayrıcalıklı davranma ve toplam puanda mesleki etik dışı davranışlara karşı erkek öğretmenlerden daha duyarlı olduğu tespit edilmiştir. Altinkurt ve Yılmaz (2011) da öğretmen adaylarıyla yaptıkları çalışmalarında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık rapor etmiş fakat bunun erkekler lehine olduğunu ifade etmişlerdir. Ottekin-Demirbolat ve Aslan (2014) da benzer bir şekilde yorum ve görüşler geliştirme boyutunda kadınlar lehine, Ergin (2014) ise görevle ilgili sorumluluklar boyutunda kadınlar lehine anlamlı farklılaşma rapor etmişlerdir. Yılmaz ve Altinkurt (2009) öğretmen adayları üzerinde yürüttükleri çalışmalarında etik duyarlılık konusunda cinsiyete göre anlamlı bir farklılaşma rapor etmemişlerdir.

Bugüne kadar yapılan birçok çalışmada öğretmenlik mesleğiyle ilgili etik ilkelerin belirlenmesi ve etik kodları oluşturulmasının gereklerinden ve bunun nasıl yapılması gerektiğinden bahsedilmiştir. Baloğlu vd. (2008), Öztürk (2010), Toprakçı vd. (2010); öğretmenler için mesleki etik ilkelerin belirlenmesinin ve etik kodu oluşturulmasının büyük bir eksikliği gidereceğini savunurken, Barrett, Casey, Visser ve Headley (2012) bu ilkeler geliştirilirken gelişen teknolojinin de dikkate alınması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Baloğlu vd. (2008) farklı ülkelerdeki uygulamaların incelenmesi ve alandaki akademisyenlerin desteğinin de etik kodu geliştirilirken ihmal edilmemesi gerektiğini belirtmiştir. Aydın (2012a), Fisher (2013), Yüksel (2010) gibi araştırmacılar mesleki etik kodlar oluşturulurken ilgili ilkelerin belirli kurullar ya da yöneticiler tarafından belirlenmesinin ilkelerin öğretmenler tarafından benimsenip uygulanabilmesi ve mesleği en iyi bilen meslek üyelerinin kendileri olması bakımından doğru olmadığını, ilkelerin öncelikle meslek elemanlarının bir konsensüsü ile belirlenmesi, daha sonra diğer paydaşların ve toplumun diğer kesimlerinin müdahil olması gerektiğini belirtmişlerdir. Xie (2014) ise etik ilkelere uyulması hususunda sadece öğretmenlerin fedakarlığının teşvik edilmesi değil, öğretmenler için mesleki etiğin gelişmesi amacıyla ödül ve ceza mekanizmalarının da çalıştırılması gerektiğini belirtmiştir. Etik kodlarla ilgili bu şekilde

farklı yaklaşımlar mevcut olduğundan yapılan iş aynı olsa bile etik kodlar arasında farklılıklar görülmektedir. Örneğin Maxwell ve Schwimmer (2016) 13 farklı etik kod üzerinde çalışmışlar ve etik kodların vurguladıkları temel değerler arasında herhangi bir konsensüs belirleyememişlerdir. Buradan yola çıkarak etik her ne kadar evrensel bir düşün alanı olsa da mesleki etik değerlerin içinde bulunulan kültür, icra edilen meslek, meslek üyelerinin tipolojisi gibi değişkenlerden bağımsız olamayacağı savunulabilir.

Son yıllarda hem Türkiye’de hem de yurtdışında okullarda yaşanan taciz, istismar ve şiddet olaylarının artışı ile ilgili hem yazılı, görsel ve dijital medyada hem de bilimsel literatürde göstergeler mevcuttur (Ammermueller, 2012; Çubukçu ve Dönmez, 2012; Eğmir ve Koçyiğit, 2013; Yörük, Koçyiğit ve Turan, 2015). Konunun, iftiralar, öğretmenlerin dahil olmadığı olaylar, iletişim araçlarının artmasıyla olayların yankı bulmasının kolaylaşması, nüfus artışı ile olayların görülme sıklığındaki artış, toplumsal bozuklukların eğitim kurumlarına sirayet etmesi gibi çok farklı boyutları olsa da, öğretmenlerin bir şekilde doğrudan ya da dolaylı yoldan dahli bulunan vakaların azaltılabilmesi adına da bir mesleki etik kodun kullanılması ve ilgili eğitimin öğretmenlere verilmesi atılması gereken bir adımdır denilebilir. Somut bir örnek vermek gerekirse ek ve taşra baskıları dahil Türkiye’de 18.04.2017 itibarıyla en yüksek tiraja sahip üç gazetede (sırasıyla 315,164; 341,195; 302,595) 01. 01.2017 ile 18.04.2017 (verilerin alındığı tarih) tarihleri arasında çıkan haberler arasından öğretmen anahtar kelimesiyle yapılan taramada toplam 800 haber bulunmaktadır (veriler ajanspress medya takip şirketi arşivinden alınmıştır). Bu haberler içerisinde sendikal haberler, atama haberleri, reklamlar, ölüm ilanları vb. haberler hariç tutulduğunda sadece Ocak- Nisan ayları arasında 50 adet haber öğretmenlerle ilgili, dayak, taciz, tecavüz, istismar, öğretmenler arası kavga gibi haberlerden oluşmaktadır. Bu 50 haberin içinde 3 tanesi yurtdışında yaşanmış olaylar olup birisinde öğrencisine tuvalet izni vermeyen, diğerinde de yasadışı ilişkiye giren iki kadın öğretmen, bir diğeri de tazminat kazanan bir kadın öğretmen hakkındaki haberlerdir. Kalan haberlerden dört tanesi öğretmenlerle ilgili olumlu haberlerdir. Geri kalan haberler tekrarlar da elenerek kısaca şu şekilde tablolandırılabilir:

Tablo 5.1

Öğretmenlerle İlgili Basına Yansıyan Olumsuz Haberler ve İlgili Olabilecek Mesleki Etik İlkeler

Kaynak	Haber Özeti	Haberlerle İlgili Olabilecek Mesleki Etik İlkeler
(“Öğretmen”, 2017)	Öğretmen kavgası karakolda sonlandı	➤ Öğrencisine ait gizli tutulması gereken bilgileri
(“Pis”, 2017)	Pis olduğu gerekçesiyle arkadaşlarının gözü önünde soyuldu	sırları (maddi durum, özel bir hastalık vb..) diğer öğrenciler önünde açıklamak.
(“11 öğrencisi”, 2017)	11 öğrencisi tacizle suçladı öğretmen açığa alındı	➤ Öğrencilerle ilişkilerinde argo kelimeler kullanmak, el-kol hareketleri yapmak
(“Öğretmene”, 2017)	İstiklal Marşı sırasında arkadaşlarıyla sohbet ettiğini gören nöbetçi öğretmen öğrencinin başına vurup şapkayı çıkartmasının ardından öğrencilerin tekme ve yumruklu saldırısına uğradı	➤ Öğrencilerle ilişkilerinde laubali davranmak
(“Dayağa”, 2017)	Öğrenci, önce sınıfta sonra okul tuvaletinde dövüldüğünü iddia etti	➤ Kasıtlı olarak bir öğrencinin yasal haklarını çiğnemek ya da inkâr etmek
(“Dövdükten”, 2017)	Müdür çocuğu odasında dövdü, yaptığı yaramazlıklara ilişkin itirafname yazdırıp imzalattı	➤ Öğrencilerle flört etmek
(“Öğretmen Odası”, 2017)	Öğretmenler odasında küfürleşen öğretmenler birbirinden şikayetçi oldu	➤ Öğrencilerle ilişkilerinde çokça fiziksel temasta bulunmak
(“Kreşteki”, 2017)	Kreşteki istismara 50 yıl hapis istendi	➤ Meslektaşlarının politik ya da vatandaşlık hak ve sorumluluklarına müdahale etmek
(“İndirimsiz”, 2017)	11 küçüğe istismardan 297 yıl hapis cezasına çarptırıldı.	➤ Meslektaşları hakkında okul içi ya da dışında kasıtlı ve kötü niyetli açıklamalarda bulunmak
(Anne, beni”, 2017)	İki küçük kıza, bir buçuk sene boyunca istismar	➤ Kendi yaptığı bir hatayı meslektaşlarına yüklemeye çalışmak
(“Öğretmeni”, 2017)	Okula geç gelen öğrenciyi sınıfa almayan öğretmen, öğrencinin yakınları tarafından sınıfta tekme tokat dövüldü	➤ Meslektaşının seçim yapma ve ifade hürriyetine müdahalede bulunmak
(“Tacizci”, 2017)	Tacizci öğretmene 47 yıl hapis, “bizi kucağına alıp seviyordu” dediler.	➤ Öğrencilere dış görünüşü (kılık, kıyafet vb.) nedeniyle ayrıcalıklı davranmak
(“Sahte”, 2017)	Öğretmen adayları 50 bin lira karşılığı özel öğretim öğretmeni olmak için sahte diploma hazırladı.	➤ Öğrenciyi sınıf içerisinde aşağılamak, hakaret etmek
(“Gittikleri”, 2017)	6-11 yaşlarında 6 kız öğrencisine film izletip istismarda bulundu.	➤ Meslektaşlarına yalan söylemek
(“Okuldaki”, 2017)	Okul müdürü bize defaten tacizde bulundu.	
(“O öğretmen”, 2017)	Öğrencisini kaçırdı.	
(“Müdürler”, 2017)	Müdürler başarısızlık için suçu öğretmenlere atmış.	
(“Öğretmenler”, 2017)	Öğretmen adaylarının branş sınavında acı karne	
(“Üç öğrenciyi”, 2017)	Üç öğrenciyi çıplak aradılar	
(“Öğretmenler de”, 2017)	Öğretmenler de güncellenmeli	
(“Dayakçı”, 2017)	Arkadaşlarının gözü önünde dövdü, hareket etti.	

Basında çıkan haberler hakkında yorum yaparken dikkate alınması gerekli bazı hususları burada da hatırlatmak gereklidir. Öncelikle basın kuruluşları kâr amacı güden kuruluşlardır ve sansasyonel haber yapma eğilimi tiraj ve reklam kaygısından dolayı her zaman ihtimal dahilindedir. İkinci olarak herhangi bir meslek grubunu sadece basında yer alan haberlerle değerlendirmek sağlıklı bir değerlendirme olmayacaktır. Özellikle bu meslek tüm paydaşları ile beraber neredeyse ülke nüfusunun yarısını doğrudan ilgilendiren bir meslekse bu şekilde bir değerlendirmenin ne kadar sağlıklı olabileceği ortadadır. Üçüncü olarak her meslek grubunda iyi veya kötü örnekler bulunabilir. Bu öğretmenlik mesleği için de geçerlidir. Standartlara uygun bir şekilde mesleğini yapan binlerce öğretmen basında haber olmayacaktır. Aksine çok iyi ya da çok kötü diye nitelendirilebilecek uç örneklerin basında haber olma ihtimali daha yüksektir. Bunlar arasından ise kötü örnekler daha sansasyonel olacaktır.

Tüm bunların yanında bir de madalyonun diğer yüzü vardır. Bu araştırma kapsamında öğretmenlerle yapılan nitel görüşmelerde de katılımcı öğretmenlerin ifade ettiği gibi, basında hep olumsuz örnekler yer bulmaktadır, her mesleğin iyi ve kötüsü vardır, fakat mesleğin diğer paydaşları ve basının kendisi hakkında da öğretmenlerin şikayetleri mevcuttur. Velilerin öğretmenlere şiddet uygulaması, öğrencilerin giderek daha sorumsuz ve şiddete eğilimli hale gelmesi, eğitim sisteminin başka aksaklıklarının sonucunun öğretmenlere fatura edilmesi, basının öğretmenler hakkında bir nefret ortamı oluşturuyor olması, sahte diploma, taciz vb. haberlerin yaygınlığı dolayısıyla mesleğin itibarının kaybolduğu gibi noktalar öğretmenler tarafından belirtilmiştir (bkz. s. 58-62). Bununla beraber unutmamak da gereklidir ki bu tarz olayların mağdurları çoğu zaman susmaya eğilimli olabilmektedirler (Eğmir ve Koçyiğit, 2013). Bu anlamda basına yansımayan olayların da olduğunu göz önünde bulundurmak gereklidir.

Tüm bunları akılda tutmak kaydıyla Tablo 5.1’de sunulan dört aydan daha az bir sürede basına yansımış olan haberler incelendiğinde bazı etik ilkelere dikkat edilmiş olsaydı bu tarz olaylar daha da azalabilirdi yorumu yapılabilir. Örneğin sadece bu tablo özelinde araştırma kapsamında ortaya konulan etik kodundan olumsuz haberlerle ilgili olabilecek etik ilkeler de tabloda gösterilmiştir (Tablo 5.1). Buradan hareketle bu çalışmada ortaya konulan etik kodunun ne kadar güncel ve pratiğe dönük olduğu da görülebilir.

Bir meslekle ilgili etik kod belirlemek ya da böyle bir süreç içerisinde olmak ilgili mesleğin üyelerini potansiyel bir suçlu olarak görmek anlamına da gelmemektedir.

Aksine elinde uyacağı bir etik kodu olan meslek üyesi için bu kodlar iftira, karalama, yanlış anlaşılma, mesleğini iyi yapanla kötü yapanın ayrılması ve meslek itibarının korunması gibi konularda meslek üyelerine faydalar sağlayacaktır. Tabi ki bunun için mesleğin önce üzerinde mutabık kalınmış bir etik kodu olması sonra da bu kodla ilgili meslek üyelerinin bilgilendirilmesi gereklidir.

Altinkurt ve Yılmaz (2011), Gözütok (1999) ve Yılmaz ve Altinkurt (2009) etik ve mesleki etik değerlerle ilgili öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının daha fazla bilgilendirilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Doğal olarak bu şekilde bir bilgilendirmenin tam olarak yapılabilmesi için elde somut, meslek üyelerinin fikirleri, literatürdeki çalışmalar ve farklı ülkelerdeki uygulamalar dikkate alınarak hazırlanmış bir mesleki etik kodu bulunması oldukça gereklidir. Tüm bunlardan hareketle bu çalışma öğretmenler için bir mesleki etik kodu ortaya koymayı hedeflemiştir ve bunu yaparken de ilgili literatürün incelenmesi, meslek üyelerinin görüşlerinin hem nitel hem de nicel yollarla alınması ve ilkelerin buna göre yazılmasına dikkat edilmiştir. Bunların yanında, etik kodu maddelerinin geçerli ve iç tutarlılığa sahip bir bütün oluşturabilmesi de istatistiki testlerle sağlanmıştır. Geliştirilen etik kodunu belirlemede aktif rol oynayan öğretmenlerin sadece kıdem cinsiyet vb. gibi demografik değişkenleri ile tanımlanması yeterli görülmemiş, geliştirilen etik eğilimler ölçeği ile öğretmenlerin etik eğilimlerinin hangi yönde olduğu da belirlenerek bu etik kodunun geliştirilmesinde aktif rol oynayan meslek üyelerinin düşünsel arka planlarının da ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu şekilde hem ilgili kitle ile ilgili bir imaj ortaya konmuş, hem de etik eğilimlerin etik yargıları nasıl yordadığı ölçülerek bu kitlenin eğilimlerinin pratikteki uygulamalara dönük yargılarını ne kadar yordadığı ile ilgili bir fikir ortaya konmuştur. Her ne kadar Milli Eğitim Bakanlığı 2015/21 sayılı genelgesinde Birleşmiş Milletler Kamu Görevlileri İçin Uluslararası Davranış Kuralları" ve Başbakanlık "Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri İle Başvuru Usul ve Esasları hakkındaYönetmelik" esas alınarak bakanlık birimleri, müfettişler, branş öğretmenleri, veliler, akademisyenler gibi farklı paydaşların da görüşleri alınarak ilgili etik ilkelerin oluşturulduğunu belirtse de burada nasıl bir bilimsel yol izlendiğine ve süreçlere dair ayrıntılı bilgi verilmemiştir. Bakanlığın izlediği bu süreç sonucunda yaklaşık 14 maddede özetlenebilecek bir etik ilkeler listesi ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada ise bilimsel süreçler de ayrıntılı olarak rapor edilmiş ve 56 maddeden oluşan daha ayrıntılı ve öğretmenlik mesleğini yeni uygulamaya başlayan

birisi için rehber niteliğinde de kullanılabilecek uygulamaya dönük altı alt boyuttan oluşan bir etik kodu ortaya konmuştur.

5.3 Öneriler

Araştırma sonucunda bazı önerilerde bulunulmuştur, bunlar:

- Bu araştırma sonucunda ortaya konulan etik kodu konunun tarafları tarafından da değerlendirilip uygulamaya koyulabilir.
- Eğer öğretmenlerin ve daha sonraki düzeylerde öğretmenlik mesleğinin tüm paydaşlarının üzerinde mutabık kaldığı bir etik kodu ülke çapında uygulanacaksa bu çalışmada geliştirilen kod bunun için bir temel teşkil edebilir.
- Öğretmenlere ve öğretmen adaylarına meslek etiği ve uyulması gereken meslek etiği ilkeleri hakkında hizmet içi ya da hizmet öncesi eğitimler düzenlenebilir.
- Bu çalışma kapsamında geliştirilen Etik Eğilimler Ölçeği sadece öğretmenler değil, eğitimle ilgili tüm paydaşlar ve hatta daha farklı sektörlerdeki çalışanlar üzerinde uygulanarak geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılabilir ve farklı grupların etik eğilimlerinin ortaya konulması amacıyla kullanılabilir.
- İleride yapılacak çalışmalarda sadece öğretmen davranışları değil, bu davranışları farklı şekillerde etkileyen öğrenci, veli, yönetici vb. gibi eğitim sisteminde etki sahibi olan farklı paydaşların da davranışları mercek altına alınabilir.
- Öğrencilerin de bir meslek yapıyormuş gibi, üzerinde mutabık kaldıkları, bir öğrencilik etik kodu geliştirilebilir. Bu sayede öz-kontrol ve nasıl davranması gerektiği bilgisine sahip öğrencilerin oranı artabilir. Öğretmen ve öğrenci için karşılıklı olarak davranış kodları belli olduğunda nasıl davranılması gerektiği hakkındaki bilgisizliğe dayalı çatışmalar azaltılabilir.
- Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri'nin geliştirilmesi sürecinde öğretmenlerden toplanan nitel verilere dayanarak öğretmenlik mesleğinin meslek olma durumu ve itibarsızlaşıyor olduğuna dair kanılar üzerinde durulması ve bunun neden ve nasılları hakkında bilimsel çalışmalar yapılması önerilebilir.
- Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri'nin geliştirilmesi sürecinde öğretmenlerden toplanan nitel verilere dayanarak, öğretmenlerle ilgili olarak

sadece ceza, Şikâyet, yaptırım vb. değil, aynı zamanda ödöl, taltif vb. uygulamalara da önem verilmesi ve sadece kötü örneklerin değil, başarılı örneklerin de duyurulmasına önem verilmesi önerilebilir. Bir etik kodunun varlığı ve aktif kullanımı bunun için de bir kriter sağlayacaktır.

6. Kaynakça

- 11 öğrencisi tacizle suçladı öğretmen açığa alındı. (2017, Ocak 12). *Posta*.
- Akarsu, B. (1999). *Immanuel Kant'ın ahlak felsefesi*. İstanbul: İnkılap yay.
- Altinkurt, Y., Yılmaz, K. (2011). Öğretmen adaylarının öğretmenlerin mesleki etik dışı davranışlar ile ilgili görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 113 – 128.
- American Educators. (2015). <http://aaeteachers.org/index.php/about-us/aae-code-of-ethics>. (24.08.2015 tarihinde ulaşıldı.).
- Ammermueller, A. (2012). Violence in European schools: a widespread phenomenon that matters for educational production. *Labour Economics*, 19, 908-922.
- Anne, beni öğretmenim... (2017, Şubat 28). *Hürriyet*.
- Arkansas Department of Education. (2015). <http://www.arkansased.gov/divisions/human-resources-educator-effectiveness-and-licensure/professional-licensure-standards-board/code-of-ethics-for-arkansas-educators>. (24.08.2015 tarihinde ulaşıldı).
- Arslan, M., Kılıç Akıncı, S. ve Bayhan Karapınar, P. (2007). *e-İş, e-Devlet, eTik*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Aruç, N. Y. (2004). *İbn Rüşd'ün eğitim felsefesi*. İstanbul: Rağbet yay.
- Aydın, A. (2011). *Felsefe düşünce tarihi* (6. b.). Ankara: Pegem Akademi.
- Aydın, İ. (2012a). *Eğitim ve öğretimde etik* (3. b.). Ankara: Pegem Akademi.
- Aydın, İ. (2012b). *Yönetmelik, mesleki ve örgütsel etik* (5. b.). Ankara: Pegem Akademi.
- Aydın, İ. (2016). *Akademik etik*. Ankara: Pegem Akademi.
- Aydoğan, İ. (2011). Öğretmenlerin mesleki etik ilkelere uyma düzeylerinin öğrenciler tarafından algılanması. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(2), 87-96.
- Bahar, E. (2014). *Meslek etiği*. Ankara: Detay yay.
- Balcı, A. (2009). *Sosyal bilimlerde araştırma* (7. b.). Ankara: Pegem Akademi.
- Baloğlu, N., Karadağ, E., ve Doğan, A. E. (2008). İlköğretim okulu yöneticilerinin mesleki etik davranışları. *İş Ahlakı Dergisi*, 1(2), 7-26.
- Barrett, D. E., Casey, J. E., Visser, R. D., & Headley, K. N. (2012). How do teachers make judgments about ethical and unethical behaviors? Toward the development of a code of conduct for teachers. *Teaching and Teacher Education*, 28, 890-898.

- Bauman, Z. (2011). *Postmodern etik* (2. basım, A. Türker, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bentler, P. M. (1990). Comparative fit indexes in structural models. *Psychological Bulletin*, 107(2), 238–246.
- Bolay, S. H. (2013). *Felsefe doktrinleri ve terimleri sözlüğü* (11. b.). Ankara: Nobel
- Bourke, V. J. (2008). *History of ethics* (Cilt 1). ABD: Axios Press.
- Bowne, B. P. (1892). *The principles of ethics*. The USA: American Book Company.
- Browne, M. W., & Cudeck, R. (1992). Alternative ways of assessing model fit. *Sociological Methods & Research*, 21(2), 230–258.
- Büyüköztürk Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (8 b.). Ankara: Pegem Akademi.
- Carrington, S., & Saggars, B. (2008). Service-learning informing the development of an inclusive ethical framework for beginning teachers. *Teaching and Teacher Education*, 24, 795–806.
- Cevizci, A. (2002). *Etiğe giriş*. İstanbul: Paradigma
- Cevizci, A. (Ed.). (2007). *Felsefe ansiklopedisi*. Ankara: Ebabil Yay.
- Cevizci, A. (2013). *Uygulamalı etik*. İstanbul: Say Yayınları.
- Cevizci, A. (2014a). *Etik-ahlak felsefesi*. İstanbul: Say Yayınları.
- Cevizci, A. (2014b). *Felsefeye giriş* (4. b.). Ankara: Nobel.
- Cevizci, A. (2015). *Felsefe sözlüğü* (5. b.). İstanbul: Say Yayınları.
- Cevizci, A. (2016). *Eğitim felsefesi* (4. b.). İstanbul: Say yayınları.
- Colnerud, G. (1997). Ethical conflicts in teaching. *Teaching and Teacher Education*, 13(6), 627-635.
- Colnerud, G. (2006). Teacher ethics as a research problem: syntheses achieved and new issues. *Teachers and Teaching: theory and practice*, 12(3), 365-385.
- Creswell, J. W. (2012). *Educational research: planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research* (4. b.). ABD: Pearson.
- Çubukçu, Z. ve Dönmez, A. (2012). İlköğretim okul yöneticilerinin şiddet türlerine yönelik görüşleri ve şiddetle başa çıkma yöntemleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi [Educational Administration: Theory and Practice]*, 18(1), 37-64.
- Dayağa suç duyurusu. (2017, Ocak 5). *Hürriyet*.
- Dayakçı öğretmene 8.5 ay hapis. (2017, Nisan 04). *Posta*.

- Doğan, Ö. (2010). *Etik ahlak felsefesi* (2.b.). İstanbul: Say yayınları.
- Dövdükten sonra ‘yaramazım’ yazısı imzalattı. (2017, Ocak 05). *Posta*.
- Eğmir, E. ve Koçyiğit, M. (2013). Okullarda cinsel taciz olgusu hakkında akademisyen görüşleri ve çözüm önerileri. *International Symposium on Changes and New Trends in Education Proceedings Book. 1*, s. 33-38. Konya: Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Ekici, K. M. (2013). *Meslek etiği* (2. b.). Ankara: Savaş yayınevi.
- Erdem, A.R., Şimşek, S. (2013). Öğretmenlik meslek etiğinin irdelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15, 185-203.
- Ergin, Y. (2014). *İlköğretim sınıf öğretmenlerinin öğretmenlik mesleği ile ilgili etik olmayan davranışlara ilişkin algılamaları* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.
- Etik. (2017a). www.etik.gov.tr. (22.04.2017 tarihinde ulaşıldı).
- Etik. (2017b). <http://www.etik.gov.tr/EtikIlkeler.aspx>. (22.04.2017 tarihinde ulaşıldı).
- Etik. (2017c). <http://www.etik.gov.tr/sozlesme.pdf>. (22.04.2017 tarihinde ulaşıldı).
- Etik. (2017d). <http://www.etik.gov.tr/BilgiBankasi.aspx?id=10>. (22.04.2017 tarihinde ulaşıldı).
- Evgülü, S. İ. (2009). *Avrupa birliği ülkelerinde ve türkiye’de ilköğretim okul yöneticileri için geçerli olan etik ilkelerinin karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Fahri, M. (2014). *İslam ahlâk teorileri*. (M. İskenderoğlu, ve A. Arkan, Çev.) İstanbul: Litera yayıncılık.
- Field, A. (2005). *Discovering statistics using SPSS*. London, UK: Sage.
- Finefter-Rosenbluh, I. (2016). Behind the scenes of reflective practice in professional development: A glance into the ethical predicaments of secondary school teachers. *Teaching and Teacher Education*, 60, 1-11.
- Fisher, Y. (2013). Exploration of values: Israeli teachers’ professional ethics. *Social Psychology of Education*, 16, 297-315.
- Florida Department of Education. (2015). <http://www.fldoe.org/teaching/professional-practices/code-of-ethics-principles-of-professio.stml>. (24.08.2015 tarihinde ulaşıldı).
- Folscheid, D. (2015). *Felsefe akımları* (3. b.). (M. Cedden, Çev.) Ankara: Dost kitabevi.
- Frankena, W. K. (2007). *Etik* (A. Aydın, Çev.). Ankara: İmge Kitabevi.

- Freitas, D. J. (2012). A professional code of ethics for teacher educators: a proposal to stimulate discussion and debate. *Action in Teacher Education*, 20(4), 96-99.
- Frolov, I. (1997). *Felsefe sözlüğü* (2. basım, A. Çalışlar, Çev.). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Gazali, M. (1998). *İmam-ı Gazali'de ahlak düşüncesi*. Bursa: Seriyye Yay.
- Gittikleri yer Disneyland değil ki !. (2017, Şubat 18). *Hürriyet*.
- Gözütok, F. D. (1999). Öğretmen adaylarının etik davranışları, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 32(1-2), 83-99.
- Green, S. K., Johnson, R. L., Kim, D.-H., & Pope, N. S. (2007). Ethics in classroom assessment practices: Issues and attitudes. *Teaching and Teacher Education*, 23, 999-1011.
- Gündüz, M. (2005). Meslek ve ahlâk: öğretmenlik mesleğinin ahlâkı olabilir mi? *Eurasian Journal of Educational Research* (21), 138 - 145.
- Hu, L., & Bentler, P. M. (1999) Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 6(1), 1-55. <http://dx.doi.org/10.1080/10705519909540118>.
- Illinois State Board of Education. (2015). http://www.isbe.net/prep-eval/pdf/meetings/emag/pdf/educator_COE_0311.pdf. (24.08.2015 tarihinde ulaşıldı).
- İbn Miskeveyh. (2013). *Tehzîbu'l ahlâk ahlâk eğitimi* (2. b.). (A. Şener, İ. Kayaoğlu, ve C. Tunç, Çev.) İstanbul: Büyüyenay Yayınları.
- İbn Rüşd. (2016). *Felsefe- din ilişkileri*. (S. Uludağ, Dü.) İstanbul: Dergâh Yayınları.
- İndirimsiz 297 yıl verdik, çünkü... (2017, Ocak 02). *Hürriyet*.
- Jöreskog, K. G., & Sörbom, D. (1982). Recent developments in structural equation modeling. *Journal of Marketing Research*, 19, 404-416.
- Kant, I. (2007). *Ethica etik üzerine dersler* (2. b.). (O. Özügöl, Çev.) İstanbul: Pencere Yay.
- Kant, I. (2013). *Pratik usun eleştirisi* (8. b.). (İ. Z. Eyuboğlu, Çev.) İstanbul: Say yayınları.
- Kılavuz, R. (2003). *Kamu yönetiminde etik ve bir sorun alanı olarak yozlaşma*. Ankara: Seçkin Yay.

- Kılıç, C. (2014). *İslâm ahlâkı açısından modern uygulamalı etik*. M. S. Saruhan (Ed.), *İslâm ahlâk esasları ve felsefesi içinde*, (2. b., s. 391-448). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Kınalızâde, A. Ç. (2015). *Ahlâk-ı alâ'i* (3. b.). (M. Koç, Ed.) İstanbul: Klasik Yayınları.
- Kienzler, D. S. (2004). Teaching ethics isn't enough the challenge of being ethical teachers. *Journal of Business Communication*, 41(3), 292-301.
- Koçyiğit, M., Karadağ, E. (2016). Etik teorilerine dayalı bir 'Etik Eğilimler Ölçeği' geliştirme çalışması. *İş Ahlakı Dergisi*, 9 (2), 283-307.
- Kolçak, M. (2013). *Meslek etiği* (2. b.). Bursa: Ekin Yayınevi.
- Korkmaz, İ., Saban, A. ve Akbaşlı, S. (2004). Göreve yeni başlayan sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları güçlükler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 38, 266-277.
- Kreşteki istismara 50 yıl hapis istendi. (2017, Ocak 03). *Sabah*.
- Kuçuradi, İ. (2009). Felsefî etik ve “meslek etikleri”. H. Tepe (Ed.), *Etik ve meslek etikleri içinde* (2. b, s. 27–43). Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.
- Küçükalp, K. ve Cevizci, A. (2014). *Batı düşüncesi felsefî temeller* (3. b.). İstanbul: İsam Yay.
- Lodico, M. G., Spaulding, D. T., Voegtle, K. H. (2010). *Methods in educational research: from theory to practice* (2. b.). ABD: Jossey-Bass.
- Malta Ministry of Education and Employment. (2012). Teacher s' Code of Ethics and Practice. <https://education.gov.mt/en/resources/Documents/Teachers%20Resources/Teachers%20Code%20of%20Ethics%20EN.pdf>. (24.08.2015 tarihinde ulaşıldı).
- Manolova, O. (2011). *Mesleki etik ilkelere ilişkin Türkiye ve Moldova'daki ilköğretim okulu öğretmenlerinin görüşleri* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Marshall, G. (2009). *Sosyoloji sözlüğü*. (O. Akınhay ve D. Kömürcü, Çev.) Ankara: Bilim ve Sanat Yay.
- Maxwell, B., & Schwimmer, M. (2016). Seeking the elusive ethical base of teacher professionalism in Canadian codes of ethics. *Teaching and Teacher Education*, 59, 468-480.
- MEB. (2015a). <http://etik.meb.gov.tr/mevzuat.html>. (24.08.2015 tarihinde ulaşıldı).
- MEB. (2015b). http://etik.meb.gov.tr/Uluslararası_davranis_kurallari.pdf. (24.08.2015 tarihinde ulaşıldı).

MEB.(2015c).

http://ikgm.meb.gov.tr/genelge_gorus_yonerge/ET%C4%B0K%20GENELGE.pdf
f. (25.08.2015 tarihinde ulaşıldı).

MEB. (2016). <https://mebbis.meb.gov.tr/KurumListesi.aspx>. (22.08.2016 tarihinde ulaşıldı).

MEB. (2017a). <http://www.meb.gov.tr/19-mill-egitim-srasi-sona-erdi/haber/7594/tr>.
(22.04.2017 tarihinde ulaşıldı).

MEB. (2017b). <http://etik.meb.gov.tr>. (22.04.2017 tarihinde ulaşıldı).

Moseley, A. (2014). *A'dan Z'ye felsefe* (6. b.). (A. Süha, Çev.) İstanbul: NTV Yay.

Müdürler suçu öğretmene atmış. (2017, Şubat 08). *Posta*.

National Education Association. (2015). <http://www.nea.org/home/30442.htm>.
(24.08.2015 tarihinde ulaşıldı).

Neuman, W. L. (2010). *Toplumsal araştırma yöntemleri nicel ve nitel yaklaşımlar 1. cilt.* (4. b.). S. Özge (çev.). İstanbul: Yayın Odası.

Newby, P. (2014). *Research methods for education* (2nd ed.). London, UK: Routledge.

O öğretmen yine firarda. (2017, Şubat 9). *Sabah*.

Okuldaki korkunç sır. (2017, Şubat 15). *Hürriyet*.

Ontario College of Teachers. (2015). <http://www.oct.ca/public/professional-standards/ethical-standards> . (24.08.2015 tarihinde ulaşıldı).

Ottekin-Demirbolat ve Aslan (2014) İlk ve ortaokul öğretmenlerinin etik duyarlılıklarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Sinop İli Örneği) *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*. 4(1), 187-206.

Öğretmen kavgası karakolda sonlandı. (2017, Ocak 29). *Sabah Akdeniz*.

Öğretmen odasından mahkeme salonuna. (2017, Ocak 04). *Posta*.

Öğretmene saldırdılar. (2017, Ocak 11). *Hürriyet Akdeniz*.

Öğretmeni dövdüler. (2017, Şubat 26). *Sabah Akdeniz*.

Öğretmenler de güncellenmeli. (2017, Nisan 04). *Hürriyet*.

Öğretmenler sınıfta kaldı. (2017, Şubat 02). *Posta*.

Özen, S. (2015). Ahlak, ahlak teorisi ve bilimi, bilim ve iş ahlakı. *İş Ahlakı Dergisi*, 8(1), 109-149.

Özlem, D. (2015). *Etik ahlak felsefesi* (2. b.). İstanbul: Notos Kitap.

Özturan, H. (2015). *Ahlâk felsefesinin temel problemleri*. Ankara: Nobel.

- Öztürk Aynal, Ş., Kumandaş, H. ve Ersanlı, K. (2013). Okul öncesi öğretmenlerine yönelik mesleki etik ilkeleri ölçeği geliştirme çalışması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 429-442.
- Öztürk Başpınar, N. ve Çakıroğlu, D. (2014). *Meslek etiği* (3. b.). Ankara: Nobel.
- Öztürk, Ş. (2010). Okul öncesi öğretmenlerinin etik ilkelerle ilgili görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 10(1), 365-418.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research & evaluation methods* (3. b.). ABD: Sage Pub.
- Pelit E., Güçer, E. (2006). Ticaret ve turizm meslek dersi öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleği ile ilgi etik olmayan davranışlara ve öğretmenleri etik dışı davranışlara yönelten faktörlere ilişkin algılamaları, *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi* (2), 95-119.
- Pınar, İ. (2002). Akademisyenlerin etik değerleri üzerine bir araştırma. *Yönetim*, 43, 5-19.
- Pieper, A. (1999). *Etiğe giriş* (V. Atayman ve G. Sezer, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Pis olduğu gerekçesiyle arkadaşlarının gözü önünde soyuldu. (2017, Ocak 18). *Hürriyet Akdeniz*.
- Platon. (2015). *Devlet*. İstanbul: İskele yay.
- Pope, N., Green, S. K., Johnson, R. L., & Mitchell, M. (2009). Examining teacher ethical dilemmas in classroom assessment. *Teaching and Teacher Education*, 778-782.
- Popkin, R. H. & Stroll, A. (1981). *Philosophy made simple*. London: Heinemann.
- Queensland College of Teachers. (2015). <https://www.qct.edu.au/PDF/PCU/CodeOfEthicsPoster20081215.pdf>. (25.08.2015 tarihinde ulaşıldı).
- Russell, B. (2014). *Etik, toplum, siyaset*. (F. Sezer, Çev.) İstanbul: Say Yayınları.
- Sahte diploma davası sanıkları hâkim önünde. (2017, Şubat 20). *Sabah Güney*.
- Sakin, A. (2007). *Okul öncesi öğretmenlerin mesleki etik davranışlar hakkındaki görüşleri ile ahlaki yargı düzeyleri ve öğretmenlik tutumlarının incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Sarı, M. H. ve Altun, Y. (2015). Göreve yeni başlayan sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(1), 213-226.
- Scott, D., Usher, R. (2011). *Researching education: data, methods and theory in educational enquiry* (2.b.). Hindistan: Continuum.

- Shapira-Lishchinsky, O. (2013). Team-based simulations: Learning ethical conduct in teacher trainee programs. *Teaching and Teacher Education*, 33, 1-12.
- Shapiro, J. P. & Stefkovich, J. A. (2011). *Ethical leadership and decision making in education* (3rd ed.). New York: Routledge.
- Singer, P. (2015). *Pratik etik*. (N. Çatlı, Çev.) İstanbul: İthaki.
- Smith, T. D., & McMillan, B. F. (2001, April). *Primer of model fit indices in structural equation modeling*. Paper presented at the Annual Meeting of the Southwest Educational Research Association, New Orleans, LA, USA.
- Suar, D. (2014). Ethics in teaching. *Journal of Human Values*, 20(2), 117–127.
- Şen, M. L. (2012). *Kamu görevlileri etik rehberi* (6. b.). Ankara: T.C. Başbakanlık Kamu Görevlileri Etik Kurulu. <http://www.etik.gov.tr/basbakanlikkitap.pdf> adresinden ulaşıldı.
- Şenel, A. (2014). *Siyasal düşünceler tarihi* (5. b.). Ankara: Bilim ve Sanat.
- Tacizci öğretmene 47 yıl hapis. (2017, Şubat 21). *Hürriyet*.
- Taylan, N. (2011). *Anahatlarıyla İslam felsefesi* (7. b.). İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Tepe, H. (2009). *Etik ve meslek etikleri* (2. b.). Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.
- Tepe, H. (2011). *Etik ve metaetik* (2. b.). Ankara: Türkiye felsefe kurumu.
- Topçu, N. (2011). *Felsefe* (4. b.). İstanbul: Dergâh Yay.
- Topçu, N. (2012). *Ahlâk* (3. b.). İstanbul: Dergâh.
- Toprakçı, E., Bozpolat, E., Buldur, S. (2010). Öğretmen davranışlarının kamu meslek etiği ilkelerine uygunluğu. *e-uluslararası eğitim araştırmaları dergisi* 1(2), 35-50.
- TTKB. (2017). http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_10/02113646_18_sura.pdf. (22.04.2017 tarihinde ulaşıldı).
- Türkeri, M. (2013). *Etik kuramları* (2. b.). Ankara: Lotus Yayınları.
- Uğurlu, C. T. (2008). Lise son sınıf öğrencilerinin öğretmenlerinin etik davranışlarına ilişkin algıları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16 (2), 367-378.
- Üç öğrenciyi çıplak aradılar. (2017, Mart 19). *Hürriyet*.
- Vural, M. (2014). İslâm ahlâkı ve modern ahlâk felsefelerine eleştirel bir bakış. M. S. Saruhan (Ed.) *İslâm ahlâk esasları ve felsefesi* içinde, (2. b., s. 357-388). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Warburton, N. (2011). *Felsefenin kısa tarihi* (14. b.). (G. Ateşoğlu, Çev.) İstanbul: Alfa.

- Xie, O. (2014). Research on the present situation of primary and secondary teachers' professional ethics in China. *Canadian Social Science*, 10(6), 72-77.
- Yatkın, A. (2015). *Kamuda etik yönetimi*. Ankara: Nobel.
- Yeşilyurt, E., Kılıç, M. E. (2014). Ortaokul öğrencilerinin algılarına göre öğretmenlerin etik değerlere uyma düzeylerinin değerlendirilmesi. *Ekev Akademi Dergisi*, 60, 471-486.
- Yıldırım, A., Şimşek H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (7.b.). Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Yılmaz, K., Altinkurt, Y. (2009). Öğretmen adaylarının mesleki etik dışı davranışlar ile ilgili görüşleri, *İş Ahlakı Dergisi*, 2(4), 71-88.
- Yörük, S., Koçyiğit, M., Turan, M. (2015). Dizi filmler ve bilgisayar oyunlarının ortaöğretim öğrencilerinin şiddet algısına etkisi nitel bir araştırma. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(4), 127-142.
- Yüksel, C. (2010). *Devlette etik dünyada ve Türkiye'de kamu yönetiminde etik, yasal altyapı ve uluslararası uygulamalar*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Zia, R. (2007). Values, ethics and teacher education: a perspective from Pakistan. *Higher Education Management and Policy*, 19(3), 105-125.

EKLER

EK1. Araştırma Kapsamında Uygulanan Öğretmenlik Mesleği Etik İlkeler Envanteri Taslak Ölçek

Değerli Öğretmenim,

Aşağıdaki ölçekte bir öğretmenin göstermesi muhtemel olabilecek davranışların sizin tarafınızdan nasıl değerlendirildiğinin ölçülmesi hedeflenmiştir. Lütfen maddeleri dikkatle okuduktan sonra ilgili davranış ya da tutum size göre nasıldır (*1 Gayet Etik, 2 Etik, 3 Etik Değil, 4 Hiç Etik değil*) değerlendiriniz.

Bu ölçekle toplanan veriler bilimsel amaçlar için kullanılacak ve kişisel bilgileriniz ve görüşleriniz farklı amaçlarla üçüncü şahıslarla paylaşılmayacaktır. Bu anlamda ne kadar dikkatli ve samimi yanıtlar vererseniz sonuçlar da o kadar güvenilir olacaktır.

Katkılarınız için teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Okt. Mehmet KOÇYİĞİT

Görev Yaptığınız Okulun

Adı: _____

Hizmet Yılıınız (İlgili boşluğa X işareti koyunuz):

- ____ 0-5 yıl
 ____ 6-10 yıl
 ____ 11-15 yıl
 ____ 16-20 yıl
 ____ 21-25 yıl
 ____ 26 ve üzeri

Branşınız: _____

Mezuniyetiniz (İlgili boşluğa X işareti koyunuz):

- ____ Lisans
 ____ Yüksek lisans
 ____ Doktora

Cinsiyet (İlgili boşluğa X işareti koyunuz):

- ____ Erkek
 ____ Kadın

Aşağıdaki maddeleri dikkatlice okuyunuz ve sizce bu davranışlardan hangileri **1 Gayet Etik, 2 Etik, 3 Etik Değil, 4 Hiç Etik değil** ilgili kutucuğa (X) işareti ile belirtiniz.

No	Soru	Gayet Etik	Etik	Etik değil	Hiç Etik Değil
1	Söz ve eylemlerinde tutarlı olmak	1	2	3	4
2	Demokratik tutum ve davranışlara sahip olmak	1	2	3	4
3	Alanıyla ilgili yayınları takip etmek	1	2	3	4
4	Hatalarını kabullenmek	1	2	3	4
5	Derslere yeterince hazırlıklı girmemek	1	2	3	4

6	Kendini öğrencinin “ailesi” yerine koymak, ailenin sorumluluklarını üstlenmeye çalışmak	1	2	3	4
7	Sınıftaki bazı grupların diğerleri üzerinde baskı kurmasına göz yummak	1	2	3	4
8	Ders zamanını kazanımı olmayan gereksiz aktivitelerle doldurmak	1	2	3	4
9	Ders saatleri içerisinde kişisel işlerle ilgilenmek	1	2	3	4
10	İspatlanmış (bilimsel) gerçeklikleri yanlış ya da önyargılı olarak sunmak	1	2	3	4
11	Farklı değer, gelenek ve kültürlerin bulunduğu sınıflarda bunların (suç teşkil etmeyecek şekilde) temsil edilmesinden rahatsızlık duymak	1	2	3	4
12	Derse gelmemek için gerçeğe aykırı mazeret bildiriminde bulunmak.	1	2	3	4
13	Okulun fiziksel kaynaklarını (malzeme, araç-gereç, para vb.) kişisel işler için kullanmak.	1	2	3	4
14	Okulda ya da okulla ilgili etkinliklerde alkol ya da uyuşturucuların etkisi altında bulunmak	1	2	3	4
15	Okulda ya da okulla ilgili etkinliklerde alkol, tütün ürünleri ya da uyuşturucuları yanında bulundurmak	1	2	3	4
16	Okulda ya da okulla ilgili etkinliklerde alkol, tütün ürünleri ya da uyuşturucularla ilgili özendirici ya da teşvik edici beyanlarda bulunmak	1	2	3	4
17	Deneyim ve bilgilerini meslektaşları ile paylaşmak	1	2	3	4
18	Meslektaşları hakkında okul içi ya da dışında kasıtlı ve kötü niyetli açıklamalarda bulunmak	1	2	3	4
19	Meslektaşlarına yalan söylemek	1	2	3	4
20	Stajyer öğrencileri sınıfta yalnız bırakmak	1	2	3	4
21	Meslektaşlarıyla, işbirliği ve dayanışma içinde olmak	1	2	3	4
22	Akraba veya tanıdık öğrencilerin ders geçmelerinde meslektaşlarından kolaylık sağlamalarını istemek.	1	2	3	4
23	Kendi yaptığı bir hatayı meslektaşlarına yüklemeye çalışmak	1	2	3	4
24	Herhangi bir meslektaşı hakkında sınıfta olumsuz açıklamalarda bulunmak	1	2	3	4
25	Sosyal medya yoluyla meslekte ast ya da üstü konumundaki meslektaşları ya da kamu görevlileri ile alay etmek, hakaret etmek ya da asılsız beyanda bulunmak	1	2	3	4
26	Yasalar zorlamadıkça meslektaşları ile ilgili özel bilgileri ortaya dökmek, paylaşmak	1	2	3	4
27	Meslektaşının seçim yapma ve ifade hürriyetine müdahalede bulunmak	1	2	3	4
28	Meslektaşlarının politik ya da vatandaşlık hak ve sorumluluklarına müdahale etmek	1	2	3	4
29	Kişisel kazanç elde etmek için öğrencilere ve velilere bir şeyler satmak / almak	1	2	3	4
30	Öğrenci ve velilerin pahalı hediyelerini kabul etmek	1	2	3	4
31	Veli olanaklarını kişisel amaçları için kullanmak	1	2	3	4

32	İçinde yaşadığı toplumun değer ve tercihleriyle ilgili (siyasi, dini, ekonomik, kültürel vb.) alay edencesine beyanlarda bulunmak	1	2	3	4
33	İçinde yaşadığı toplumun yanlış, bozulmuş vb. yönlerini alay etme kastı olmadan, eğitim ve ıslah amacıyla ifade etmek	1	2	3	4
34	İçinde yaşadığı toplumun daha eğitilmiş ve nitelikli hale gelmesi için bir eğitimci olarak üzerine düşeni yapmak	1	2	3	4
35	Öğrencinin yararına olacak her bilgiyi velilere iletmek	1	2	3	4
36	Öğrencilere yardımcı ders kitabı ve diğer araç gereçleri tavsiye etmek	1	2	3	4
37	Mesleğiyle ilgili iş ve işlemlerde, usulsüzlük ve ihlalleri yetkili makamlara bildirmek	1	2	3	4
38	Yasalara saygı gösterip uyararak ve kişisel dürüstlük göstererek mesleğin saygınlığını korumak	1	2	3	4
39	Okul ya da eğitim sistemi ile ilgili yanlış beyanlarda bulunmak	1	2	3	4
40	Okul içinde ve dışında profesyonel sınırları korumak (öğrencilerle uygun olamayan iletişim, davranış, fiziksel temas vb.)	1	2	3	4
41	Kamuoyu nezdinde mesleğin itibarını sarsacak ifadeler kullanmak	1	2	3	4
42	Öğrenciler için rol model olduğunun bilincinde olup okul içinde ve dışında davranış ve tutumlarına dikkat etmek	1	2	3	4
43	Sınavları uygularken ve değerlendirirken adalet ve dürüstlük ilkelerini göz önünde bulundurmak	1	2	3	4
44	Muhatablarında (öğrenci, meslektaş, veli vb.) dil, din felsefi inanç, siyasi düşünce, ırk, yaş, bedensel engelli ve cinsiyet ayırımı yapmak	1	2	3	4
45	Fırsat eşitliğini engelleyici davranış ve uygulamalara meydan vermek	1	2	3	4
46	Kamu malları veya kaynaklarını israf etmek	1	2	3	4
47	Kişilerin dilekçe, bilgi edinme, şikâyet ve dava açma haklarına saygılı davranmak	1	2	3	4
48	Mesleğini sevmediği izlenimini gösterecek davranışlar sergilemek	1	2	3	4
49	Mesleğinin fedakârlık ve sabır gerektiren bir meslek olduğunun bilincinde olmamak	1	2	3	4
50	Her öğrencinin başarabileceğine inanmak	1	2	3	4
51	Öğrenciyi sınıf içerisinde aşağılamak, hakaret etmek	1	2	3	4
52	Öğrencilere öğrenci ya da velinin dini inançları ya da dünya görüşü / siyasi görüş nedeniyle ayrıcalıklı davranmak	1	2	3	4
53	Öğrencilere etnik kökenleri nedeniyle ayrıcalıklı davranmak	1	2	3	4
54	Öğrencilere öğrenci velisinin mesleği/geliri nedeniyle ayrıcalıklı davranmak	1	2	3	4

55	Öğrencilere dış görünüşü (kılık, kıyafet vb.) nedeniyle ayrıcalıklı davranmak	1	2	3	4
56	Öğrencilere cinsiyetleri nedeniyle ayrıcalıklı davranmak	1	2	3	4
57	Öğrencilerle ilişkilerinde laubali davranmak	1	2	3	4
58	Öğrencilerle ilişkilerinde argo kelimeler kullanmak, el-kol hareketleri yapmak	1	2	3	4
59	Öğrencilerle ilişkilerinde çokça fiziksel temasta bulunmak	1	2	3	4
60	Öğrencilerle ilişkilerinde öğrencilere soğuk davranmak, öğrenciyi adam yerine koymamak	1	2	3	4
61	Öğrencileri kişisel işlerinde kullanmak	1	2	3	4
62	Kendi siyasi, dinî veya başka şahsi fikirlerini öğrencilere dayatmak	1	2	3	4
63	Öğrencilerin görüşlerine değer vermek	1	2	3	4
64	Okulun araç ve gereçlerinden bütün öğrencilerin eşit olarak yararlanmasını sağlamak	1	2	3	4
65	Notu bir baskı aracı olarak kullanmak	1	2	3	4
66	Öğretimin yanı sıra, eğitime de önem vermek	1	2	3	4
67	Haksızlığa uğrayan öğrencilerinin haklarını korumak için çabalamak	1	2	3	4
68	Öğrencilerle flört etmek	1	2	3	4
69	Akraba veya tanıdık öğrencilere ayrıcalıklı muamele etmek.	1	2	3	4
70	Okul dışındaki hareketlerini tasvip etmediği herhangi bir öğrenciyi sınıf ortamında deşifre etmek	1	2	3	4
71	Öğrencisine ait gizli tutulması gereken bilgileri-sırları (maddi durum, özel bir hastalık vb..) diğer öğrenciler önünde açıklamak.	1	2	3	4
72	Öğrencilerin konuyu daha iyi anlamalarını sağlayacak materyalleri (akıllı tahta, projeksiyon vb.) fazla iş yükü getirir diye kullanmaktan kaçınmak	1	2	3	4
73	Öğrencilerle kişisel facebook, instagram vb. görsel paylaşımlar yapılan hesapları paylaşmak	1	2	3	4
74	Sadece öğrencilere özel, eğitim amaçlı sosyal medya hesapları oluşturmak	1	2	3	4
75	Öğrencilere sosyal medya yoluyla ideolojik, siyasi, vb. mesajlar vermek	1	2	3	4
76	Sosyal medya hesapları yolu ile öğrencilerin inanış, kültür, aile yapısı vb. ile küçümsemek, dalga geçmek.	1	2	3	4
77	Sosyal medya yoluyla belli bir grup öğrenciye sınavlarla vs. ilgili ipuçları vermek	1	2	3	4
78	Öğrencilerle cep telefonu numarasını paylaşmak	1	2	3	4
79	Cep telefonu mesajı ya da whatsapp gibi uygulamalarla öğrencilerle mesajlaşmak	1	2	3	4
80	Cep telefonu mesajı ya da whatsapp gibi uygulamalarla öğrencilerle gece geç saatlerde mesajlaşmak	1	2	3	4
81	Öğrenciyi kendi çocuğu gibi görüp öğrencinin hayatını kendi isteğine göre dizayn etmeye çalışmak	1	2	3	4

82	Öğrenciyi “müşteri” olarak görmek, “müşteri memnuniyeti”ni esas alıp öğrencinin memnun olacağı şekilde davranmak.	1	2	3	4
83	Öğrencinin öğrenme, ezber gibi özelliklerine yoğunlaşıp duyuşsal gelişimini önemsememek	1	2	3	4
84	Yasalar zorlamadıkça öğrencileriyle alakalı gizli bilgileri ortaya dökmek, paylaşmak.	1	2	3	4
85	Öğrencisinin öğrenme, sağlık ya da güvenlik konularında zarar görmemesi için yapıcı bir çaba içerisinde olmak	1	2	3	4
86	Öğrencileri seviyelerine göre ayırmak / seviye sınıfları oluşturmak	1	2	3	4
87	Kasıtlı olarak bir öğrencinin yasal haklarını çiğnemek ya da inkâr etmek	1	2	3	4
88	Derse geç girmek ya da erken çıkmak	1	2	3	4
89	Kişisel, ailevi ve çevresel nedenlerle üzüntü, sıkıntı, mutsuzluk gibi kişisel durumlarını öğrencilere yansıtmak	1	2	3	4
90	Kanuni istisnalar hariç olmak üzere öğrencilere ücret veya başka bir menfaat karşılığı özel ders vermek	1	2	3	4

EK2. Araştırma Kapsamında Kullanılan Etik Eğilimler Ölçeği

Değerli Öğretmenim,

Aşağıdaki sorular *öğretmenlerin etik eğilimleri hakkında* bilgi edinmek amacıyla hazırlanmıştır. Araştırmanın konusu, kimin hangi soruya nasıl yanıt verdiği değil, genel olarak öğretmen adaylarının algıları ve yargılarıdır. Soruların doğru bir cevabı olmayıp sizin fikirlerinizin alınması hedeflenmektedir. Soruları yanıtlarken, *Hiç katılmıyorum, Katılmıyorum, Katılıyorum* ve *Kesinlikle Katılıyorum* seçeneklerinden birini temsil eden kutucuğa (X) işareti koymanız yeterlidir. Soruları dikkatlice yanıtlamanız bu araştırmanın güvenilir olması için önemlidir. Bu veriler sadece bilimsel bir amaçla toplanmaktadır. **Lütfen boş madde bırakmayınız.** Katılımınız için teşekkür ederiz.

Okt. Mehmet KOÇYİĞİT
A.K.Ü. Y.D.Y.O.

No	MADDELER	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	Bir eylemin değerini eylemin sonucu belirler.	1	2	3	4
2	Mutluluk hayatın en büyük amacıdır.	1	2	3	4
3	İnsanlar acıdan kaçıp hazzıya yöneldiği takdirde mutluluğa ulaşır.	1	2	3	4
4	Kişi gelecek için endişelenmek yerine anın keyfini çıkarmalıdır.	1	2	3	4
5	Kişinin ne yapması ve nasıl davranması gerektiği bütünüyle içinde bulunduğu duruma bağlıdır.	1	2	3	4
6	İnsan kendi varlığını mümkün olan her yolu kullanarak korumak zorundadır.	1	2	3	4
7	Bir şey mutluluğa katkı yaptığı oranda istenir.	1	2	3	4
8	Mutluluk insan eylemlerinin nihai amacıdır.	1	2	3	4
9	Fedakârca davranışlar bireysel ya da toplumsal mutluluğu artırdığı oranda iyidir.	1	2	3	4
10	Kişi iki eylem arasında seçim yapmak zorunda kaldıysa en fazla haz ve mutluluk getirecek eylemi seçmelidir.	1	2	3	4
11	İnsan sorumlu bir varlıktır ve insanlık gereği gerçekleştirmesi gereken bazı ödevleri vardır.	1	2	3	4
12	Bir eylemde eylemin sonucundan çok niyet önemlidir.	1	2	3	4
13	İnsan doğru olanı yaptığında kendine yakışanı yapmış olur.	1	2	3	4
14	İnsan ilkel olmalıdır ve hayatında bu ilkelere uymalıdır.	1	2	3	4
15	Kişi sadece kendisi için değil, diğer insanların da gelişimi için çaba sarf etmelidir.	1	2	3	4
16	Etik eylem, evrensel ölçütlere göre de etik olan eylemdir.	1	2	3	4

17	Kişinin eylemde bulunurken sırf zorunluluktan dolayı belli ilke ya da kurallara uyması o eylemleri etik yapmaz.	1	2	3	4
18	Bir eylemin etik olma durumunu, eylemi yapan kişinin karakteri ve erdemliliği belirler.	1	2	3	4
19	Bir kişinin yaptıkları, onun iç ahlâkının bir yansımasıdır.	1	2	3	4
20	Ahlâklı kişi iki eylem arasında seçim yapmak zorunda kalırsa bunu aklını kullanarak, rasyonel bir biçimde yapan kişidir.	1	2	3	4
21	Hayatta aklı başında, aklıselim tercihler yapan kişi erdemli kişidir.	1	2	3	4
22	Bir kişiyi ahlaki olarak değerlendirirken en çok dikkat edilmesi gereken şey kişinin iyi niyetli ve sağduyulu olmasıdır.	1	2	3	4
23	Bir kişide bulunması gereken en önemli niteliklerden birisi o kişinin adil olmasıdır	1	2	3	4
24	Bir kişinin yaptığı şeyler kadar, o kişinin nasıl biri olduğu da eylemleri değerlendirmede önemlidir.	1	2	3	4
25	Erdemli eylem değerini, o eylemin altında yatan erdemli güdülerden, saiklerden alır.	1	2	3	4
26	Kişi iyi davranışı dış baskılar sonucu yapmışsa erdemli sayılmaz, o davranışı içinden gelerek gerçekleştirmesi gereklidir.	1	2	3	4

EK3: Öğretmenler İçin Etik Kodu

Öğretmen Etik Kodu

Bir öğretmen mesleğini yerine getirirken mesleki etik kodunda belirtilen, aşağıda altı başlık altında listelenmiş davranışları sergilemez.

Öğrenci

- 1 Öğrencisine ait gizli tutulması gereken bilgileri-sırları (maddi durum, özel bir hastalık vb..) diğer öğrenciler önünde açıklamak.
- 2 Sosyal medya hesapları yolu ile öğrencilerin inanış, kültür, aile yapısı vb. ile küçümsemek, dalga geçmek.
- 3 Öğrencilerle ilişkilerinde argo kelimeler kullanmak, el-kol hareketleri yapmak
- 4 Öğrencilerle ilişkilerinde laubali davranmak
- 5 Kendi siyasi, dinî veya başka şahsi fikirlerini öğrencilere dayatmak
- 6 Sosyal medya yoluyla belli bir grup öğrenciye sınavlarla vs. ilgili ipuçları vermek
- 7 Öğrencileri kişisel işlerinde kullanmak
- 8 Kasıtlı olarak bir öğrencinin yasal haklarını çiğnemek ya da inkâr etmek
- 9 Öğrencilerle ilişkilerinde öğrencilere soğuk davranmak, öğrenciyi adam yerine koymamak
- 10 Öğrencilere sosyal medya yoluyla ideolojik, siyasi, vb. mesajlar vermek
- 11 Cep telefonu mesajı ya da whatsapp gibi uygulamalarla öğrencilerle gece geç saatlerde mesajlaşmak.
- 12 Akraba veya tanıdık öğrencilere ayrıcalıklı muamele etmek
- 13 Öğrencilerin konuyu daha iyi anlamalarını sağlayacak materyalleri (akıllı tahta, projeksiyon vb.) fazla iş yükü getirir diye kullanmaktan kaçınmak
- 14 Öğrencilerle flört etmek
- 15 Öğrencilerle ilişkilerinde çokça fiziksel temasta bulunmak
- 16 Yasalar zorlamadıkça öğrencileriyle alakalı gizli bilgileri ortaya dökmek, paylaşmak.
- 17 Okul dışındaki hareketlerini tasvip etmediği herhangi bir öğrenciyi sınıf ortamında deşifre etmek
- 18 Derse geç girmek ya da erken çıkmak
- 19 Öğrenciyi kendi çocuğu gibi görüp öğrencinin hayatını kendi isteğine göre dizayn etmeye çalışmak
- 20 Kanuni istisnalar hariç olmak üzere öğrencilere ücret veya başka bir menfaat karşılığı özel ders vermek
- 21 Öğrenciyi “müşteri” olarak görmek, “müşteri memnuniyeti”ni esas alıp öğrencinin memnun olacağı şekilde davranmak.
- 22 Öğrencilere cinsiyetleri nedeniyle ayrıcalıklı davranmak

Mesleki Duyarlılık

- 23 Sosyal medya yoluyla meslekte ast ya da üstü konumundaki meslektaşları ya da kamu görevlileri ile alay etmek, hakaret etmek ya da asılsız beyanda bulunmak
- 24 Herhangi bir meslektaşı hakkında sınıfta olumsuz açıklamalarda bulunmak
- 25 Okulda ya da okulla ilgili etkinliklerde alkol, tütün ürünleri ya da uyuşturucularla ilgili özendirici ya da teşvik edici beyanlarda bulunmak
- 26 Meslektaşlarının politik ya da vatandaşlık hak ve sorumluluklarına müdahale etmek

- 27 Kişisel kazanç elde etmek için öğrencilere ve velilere bir şeyler satmak / almak
- 28 Meslektaşlarına yalan söylemek
- 29 Öğrenci ve velilerin pahalı hediyelerini kabul etmek
- 30 Meslektaşları hakkında okul içi ya da dışında kasıtlı ve kötü niyetli açıklamalarda bulunmak
- 31 Yasalar zorlamadıkça meslektaşları ile ilgili özel bilgileri ortaya dökmek, paylaşmak
- 32 Kendi yaptığı bir hatayı meslektaşlarına yüklemeye çalışmak
- 33 İçinde yaşadığı toplumun değer ve tercihleriyle ilgili (siyasi, dini, ekonomik, kültürel vb.) alay edercesine beyanlarda bulunmak
- 34 Meslektaşının seçim yapma ve ifade hürriyetine müdahalede bulunmak
- 35 Veli olanaklarını kişisel amaçları için kullanmak
- 36 Akraba veya tanıdık öğrencilerin ders geçmelerinde meslektaşlarından kolaylık sağlamalarını istemek.

Okul İçi Davranışlar

- 37 Ders saatleri içerisinde kişisel işlerle ilgilenmek
- 38 Okulda ya da okulla ilgili etkinliklerde alkol ya da uyuşturucuların etkisi altında bulunmak
- 39 Okulun fiziksel kaynaklarını (malzeme, araç-gereç, para vb.) kişisel işler için kullanmak.
- 40 Ders zamanını kazanımı olmayan gereksiz aktivitelerle doldurmak
- 41 Sınıftaki bazı grupların diğerleri üzerinde baskı kurmasına göz yummak
- 42 Derse gelmemek için gerçeğe aykırı mazeret bildiriminde bulunmak.
- 43 İspatlanmış (bilimsel) gerçeklikleri yanlış ya da önyargılı olarak sunmak
- 44 Okulda ya da okulla ilgili etkinliklerde alkol, tütün ürünleri ya da uyuşturucuları yanında bulundurmak

Ayrıcalıklı Davranma

- 45 Öğrencilere etnik kökenleri nedeniyle ayrıcalıklı davranmak
- 46 Öğrencilere dış görünüşü (kılık, kıyafet vb.) nedeniyle ayrıcalıklı davranmak
- 47 Öğrencilere öğrenci ya da velinin dini inançları ya da dünya görüşü / siyasi görüş nedeniyle ayrıcalıklı davranmak
- 48 Öğrencilere öğrenci velisinin mesleği/geliri nedeniyle ayrıcalıklı davranmak
- 49 Öğrenciyi sınıf içerisinde aşağılamak, hakaret etmek

İhtilafli Konular

- 50 Cep telefonu mesajı ya da whatsapp gibi uygulamalarla öğrencilerle mesajlaşmak
- 51 Öğrencilerle kişisel facebook, instagram vb. görsel paylaşımlar yapılan hesapları paylaşmak
- 52 Stajyer öğrencileri sınıfta yalnız bırakmak
- 53 Öğrencileri seviyelerine göre ayırmak / seviye sınıfları oluşturmak

Paydaşlar

- 54 Fırsat eşitliğini engelleyici davranış ve uygulamalara meydan vermek
 - 55 Kamu malları veya kaynaklarını israf etmek
 - 56 Muhataplarında (öğrenci, meslektaş, veli vb.) dil, din felsefi inanç, siyasi düşünce, ırk, yaş, bedensel engelli ve cinsiyet ayrımı yapmak
-

EK4. Eğitim Fakültesi Dekanlığından Alınan İzin

Evrak Tarih ve Sayısı: 12/05/2016-E.21191

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Fakültesi

Sayı : 60509273-299-
Konu : Bilimsel araştırma için izin talebi.

YABANCI DİLLER YÜKSEKOKULU MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 09/05/2016 tarihli ve 20507 sayılı yazı.

İlgi yazıya istinaden Yüksekokulunuzda görev yapan öğretim elemanı Okt. Mehmet KOÇYİĞİT'in "Etik Eğilimler Ölçeğini" geliştirmek amacıyla Fakültemiz öğrencilerine anket uygulama talebi Dekanlığımızca uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini arz/rica ederim.

e-imzalıdır
Prof.Dr. Kenan ÇAĞAN
Dekan Vekili

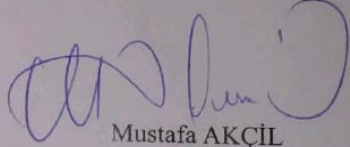
Evrakı Doğrulamak İçin : <http://193.255.51.76/enVision/Dogrula/K4365B3>

Ahmet Necdet Sezer Kampüsü, 1. Eğitim Binası, 03030, AFYONKARAHİSAR
Tel:0272 228 13 26 Faks:0 272 228 14 19
E-Posta :afegitim@aku.edu.tr

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi / 1. fıkrası gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

EK5. Nitel Görüşme İçin Alınan İzin

	T.C. AFYONKARAHİSAR VALİLİĞİ İl Millî Eğitim Müdürlüğü	
Sayın: Mehmet KOÇYİĞİT Afyon Kocatepe Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu		
“Öğretmenler İçin Bir Etik Kodu oluşturulması ve Öğretmenlerin Etik Yargılarının Etik Kuramları Çerçevesinde Değerlendirilmesi” başlıklı tez çalışmanız kapsamında odak grup görüşmesi yapmak isteğinizle ilgili talebiniz incelenmiştir.		
Etik ilkeler hakkında görüşme yapmak için “Değerler Hareketi” yürütme kurulunun başkanlığında yapacağı 18.05.2016 toplantının gündem maddeleri görüşmesi tamamlandıktan sonra, yürütme kurulu üyeleri ile görüşme yapmanız mümkün olup; söz konusu toplantıya katılmanız hususunda;		
Bilgilerinizi rica ederim.		
 Mustafa AKÇİL Müdür a. Şube Müdürü		
Karaman Mah. Karaman İş Merkezi 4. Kat Mesleki ve Teknik Eğitim Hizmetleri Elektronik Ağ: www.ayon.meb.gov.tr E-Posta : meslekiteknikegitim03@meb.gov.tr Ayrıntılı Bilgi İçin: Ebru SAVARİ Bil. İşl Tel: 213 76 03-159 Fax: 213 76 05		

EK 6: Araştırmanın Yapılabilmesi İçin Yapılan Başvuru ve Alınan Valilik Oluru

TC

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ YABANCI DİLLER YÜKSEKOKULU MÜDÜRLÜĞÜNE

Okulunuz KA1909 sicil numaralı İngilizce okutmanıyım. “Öğretmenler İçin Bir Etik Kodu oluşturulması ve Öğretmenlerin Etik Yargılarının Etik Kuramları Çerçevesinde Değerlendirilmesi” başlıklı tez çalışmam kapsamında Afyonkarahisar şehir merkezinde bulunan farklı okul türlerinden aşağıda listelenen okulları örneklem alacak şekilde bilimsel bir araştırma yapmak istiyorum. Araştırma kapsamında Ek1 ve Ek2’deki iki adet ölçeğin ilgili okullarda görev yapan öğretmen ve idarecilere uygulanması hedeflenmektedir. İlgili araştırmayı gerçekleştirebilmem adına Afyonkarahisar İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli iznin alınabilmesi için gereğini arz ederim.

22.08.2016

Okt. Mehmet KOÇYİĞİT
Tel: 05366250881

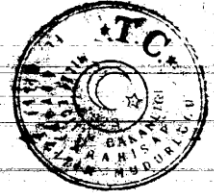
EKLER

Ek1: Etik İlkeler Ölçeği

Ek2: Etik Eğilimler Ölçeği

Araştırma için örnekleme alınması hedeflenen okullar:

Süleyman Demirel Fen Lisesi
Toki Sosyal Bilimler Lisesi
Anadolu İmam Hatip Lisesi
Afyonkarahisar Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
Osmangazi Anadolu Lisesi
Ekrem Yavuz Ortaokulu
Oruçoğlu Ortaokulu
Kadınana İmam Hatip Ortaokulu
Salim Pancar İlkokulu
Karşıyaka İlkokulu
Cumhuriyet İlkokulu
Vilayetler Hizmet Birliği Anaokulu
Emine Efiloğlu Anaokulu

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

T.C.
AFYONKARAHİSAR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 86649407 -605-605-E.9340677
Konu : Araştırma İzni
(Mehmet KOÇYİĞİT)

01/09/2016

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : Afyon Kocatepe Üniversitesi Personel Daire Başkanlığı' nın 26/08/2016 tarih ve E.12275 sayılı yazıları.

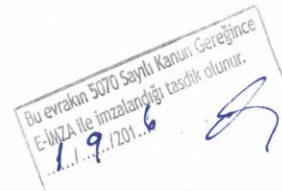
Afyon Kocatepe Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulunda okutman olarak görev yapan Mehmet KOÇYİĞİT'in "Öğretmenler İçin Bir Etik Kodu Oluşturulması ve Öğretmenlerin Etik Kuramları Çerçevesinde Değerlendirilmesi" konulu tez çalışmasında kullanılmak üzere müdürlüğümüze bağlı okullardaki öğretmen ve idarecilere anket uygulaması yapması ve çalışmaları tamamlandıktan sonra sonuçlarının birer örneğinin İl Millî Eğitim Müdürlüğü'ne teslim edilmesi şartıyla, Müdürlüğümüz AR-GE Birimi teklifi doğrultusunda, müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görülmesi halinde gereğini olurlarınıza arz ederim.

Musa DİNÇGEZ
İl Millî Eğitim Müdür V.

OLUR
....01/09/2016/2016

Ahmet Ali BARIŞ
Vali a.
Vali Yardımcısı

Karaman İş Merkezi K:5 Ar-Ge Birimi
Elektronik Ağ: www.meb.gov.tr
e-posta: avbir03@meb.gov.tr / afyonstrateji@gmail.com

Ayrıntılı bilgi için: Osman Bayramoğlu/ AR-GE Görevlisi
Tel: (0 272) 2137603/208
Faks: (0 272) 2137605

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden C46b-33dd-373e-8578-29df kodu ile teyit edilebilir.

EK 7 Teleolojik etik ortalama puanları ve okul türü değişkeni arasında post hoc testi sonuçları (Tablo 4.5 tamamı)

(I) Okul Türü	(J) Okul Türü	Ortalama		P
		Farkı (I-J)	Std. Hata	
Anaokulu	İlkokul	-.39817*	.15918	.013
	Ortaokul	-.42827*	.15572	.006
	İ.h. Ortaokulu	-.10298	.16225	.526
	Fen Lisesi	-.06626	.17730	.709
	Sosyal Bilimler Lisesi	-.27042	.19198	.160
	Meslek Lisesi	-.22626	.14534	.121
	İ.h.l.	-.13218	.15315	.389
	Anadolu Lisesi	.01740	.15478	.911
İlkokul	Anaokulu	.39817*	.15918	.013
	Ortaokul	-.03010	.11283	.790
	İ.h. Ortaokulu	.29519*	.12169	.016
	Fen Lisesi	.33191*	.14113	.019
	Sosyal Bilimler Lisesi	.12775	.15918	.423
	Meslek Lisesi	.17191	.09802	.080
	İ.h.l.	.26599*	.10925	.015
	Anadolu Lisesi	.41557*	.11153	.000
Ortaokul	Anaokulu	.42827*	.15572	.006
	İlkokul	.03010	.11283	.790
	İ.h. Ortaokulu	.32529*	.11712	.006
	Fen Lisesi	.36201*	.13721	.009
	Sosyal Bilimler Lisesi	.15785	.15572	.312
	Meslek Lisesi	.20201*	.09228	.029
	İ.h.l.	.29609*	.10414	.005
	Anadolu Lisesi	.44567*	.10653	.000
İ.h. Ortaokulu	Anaokulu	.10298	.16225	.526
	İlkokul	-.29519*	.12169	.016
	Ortaokul	-.32529*	.11712	.006
	Fen Lisesi	.03672	.14459	.800

	Sosyal Bilimler Lisesi	-.16744	.16225	.303
	Meslek Lisesi	-.12327	.10293	.232
	İ.h.l.	-.02919	.11368	.798
	Anadolu Lisesi	.12039	.11587	.300
Fen Lisesi	Anaokulu	.06626	.17730	.709
	İlkokul	-.33191*	.14113	.019
	Ortaokul	-.36201*	.13721	.009
	İ.h. Ortaokulu	-.03672	.14459	.800
	Sosyal Bilimler Lisesi	-.20416	.17730	.250
	Meslek Lisesi	-.15999	.12532	.203
	İ.h.l.	-.06591	.13429	.624
	Anadolu Lisesi	.08367	.13615	.539
Sosyal Bilimler Lisesi	Anaokulu	.27042	.19198	.160
	İlkokul	-.12775	.15918	.423
	Ortaokul	-.15785	.15572	.312
	İ.h. Ortaokulu	.16744	.16225	.303
	Fen Lisesi	.20416	.17730	.250
	Meslek Lisesi	.04416	.14534	.761
	İ.h.l.	.13824	.15315	.367
	Anadolu Lisesi	.28783	.15478	.064
Meslek Lisesi	Anaokulu	.22626	.14534	.121
	İlkokul	-.17191	.09802	.080
	Ortaokul	-.20201*	.09228	.029
	İ.h. Ortaokulu	.12327	.10293	.232
	Fen Lisesi	.15999	.12532	.203
	Sosyal Bilimler Lisesi	-.04416	.14534	.761
	İ.h.l.	.09408	.08788	.285
	Anadolu Lisesi	.24366*	.09069	.008
İ.h.l .	Anaokulu	.13218	.15315	.389
	İlkokul	-.26599*	.10925	.015
	Ortaokul	-.29609*	.10414	.005
	İ.h. Ortaokulu	.02919	.11368	.798
	Fen Lisesi	.06591	.13429	.624

	Sosyal Bilimler Lisesi	-.13824	.15315	.367
	Meslek Lisesi	-.09408	.08788	.285
	Anadolu Lisesi	.14958	.10273	.146
Anadolu Lisesi	Anaokulu	-.01740	.15478	.911
	İlkokul	-.41557*	.11153	.000
	Ortaokul	-.44567*	.10653	.000
	İ.h. Ortaokulu	-.12039	.11587	.300
	Fen Lisesi	-.08367	.13615	.539
	Sosyal Bilimler Lisesi	-.28783	.15478	.064
	Meslek Lisesi	-.24366*	.09069	.008
	İ.h.l.	-.14958	.10273	.146

EK 8 Teleolojik etik faktöründen alınan puanların branş değişkenine göre post hoc testi ile sınanması (Tablo 4.11 tamamı)

(I) Branş	(J) Branş	Ortalama		P
		Farkı (I-J)	Std. Hata	
Okul Öncesi	Rehberlik	-.07250	.24236	.765
	Sınıf	-.26749	.15144	.078
	Yabancı Dil (İng.-Alm-Arp.)	-.00852	.14410	.953
	D.k.a.b.	.34797	.18527	.061
	Türkçe-T.d.e.	.06462	.14097	.647
	Sosyal Bilgiler	-.21764	.29761	.465
	Resim-Görs. San.-Tek. Tas.	-.47693*	.20483	.021
	Matematik	-.05096	.13992	.716
	Fen	-.29583	.22645	.192
	Beden Eğt.	-.05250	.19069	.783
	Müzik	-.61250*	.29761	.040
	Kimya	-.06250	.20483	.760
	Tarih	-.09502	.18527	.608
	Fizik	.19803	.19710	.316
	Biyoloji	.02028	.21436	.925
	Bilgisayar- Bilişim	-.24107	.21436	.262
	Coğrafya	.13723	.19710	.487
	Meslek dersi	-.14518	.14484	.317
	Belirtmedi	-.05505	.17001	.746
	İhl meslek	.19690	.19710	.319
Rehberlik	Okul Öncesi	.07250	.24236	.765
	Sınıf	-.19499	.23174	.401
	Yabancı Dil (İng.-Alm-Arp.)	.06398	.22701	.778
	D.k.a.b.	.42047	.25513	.100
	Türkçe-T.d.e.	.13712	.22503	.543
	Sosyal Bilgiler	-.14514	.34545	.675
	Resim-Görs. San.-Tek. Tas.	-.40443	.26967	.135

	Matematik	.02154	.22438	.924
	Fen	-.22333	.28643	.436
	Beden Eğt.	.02000	.25909	.939
	Müzik	-.54000	.34545	.119
	Kimya	.01000	.26967	.970
	Tarih	-.02252	.25513	.930
	Fizik	.27053	.26384	.306
	Biyoloji	.09278	.27698	.738
	Bilgisayar- Bilişim	-.16857	.27698	.543
	Coğrafya	.20973	.26384	.427
	Meslek dersi	-.07268	.22747	.750
	Belirtmedi	.01745	.24427	.943
	İ.h.l. meslek	.26940	.26384	.308
Sınıf	Okul Öncesi	.26749	.15144	.078
	Rehberlik	.19499	.23174	.401
	Yabancı Dil (İng.-Alm-Arp.)	.25897*	.12542	.040
	D.k.a.b.	.61546*	.17115	.000
	Türkçe-T.d.e.	.33211*	.12181	.007
	Sosyal Bilgiler	.04985	.28903	.863
	Resim-Görs.	-.20944	.19215	.277
	San.-Tek. Tas.			
	Matematik	.21653	.12060	.074
	Fen	-.02834	.21504	.895
	Beden Eğt.	.21499	.17699	.225
	Müzik	-.34501	.28903	.234
	Kimya	.20499	.19215	.287
	Tarih	.17247	.17115	.314
	Fizik	.46552*	.18388	.012
	Biyoloji	.28777	.20228	.156
	Bilgisayar- Bilişim	.02642	.20228	.896
	Coğrafya	.40472*	.18388	.029
	Meslek dersi	.12231	.12626	.334
	Belirtmedi	.21244	.15449	.170
	İ.h.l. meslek	.46439*	.18388	.012

Yabancı Dil (İng.-Alm-Arp.)	Okul Öncesi	.00852	.14410	.953
	Rehberlik	-.06398	.22701	.778
	Sınıf	-.25897*	.12542	.040
	D.k.a.b.	.35649*	.16469	.031
	Türkçe-T.d.e.	.07313	.11256	.516
	Sosyal Bilgiler	-.20912	.28525	.464
	Resim-Görs.	-.46841*	.18641	.013
	San.-Tek. Tas.			
	Matematik	-.04244	.11124	.703
	Fen	-.28732	.20994	.172
	Beden Eğt.	-.04398	.17075	.797
	Müzik	-.60398*	.28525	.035
	Kimya	-.05398	.18641	.772
	Tarih	-.08650	.16469	.600
	Fizik	.20655	.17788	.247
	Biyoloji	.02880	.19684	.884
	Bilgisayar- Bilişim	-.23256	.19684	.238
	Coğrafya	.14574	.17788	.413
	Meslek dersi	-.13666	.11736	.245
	Belirtmedi	-.04653	.14730	.752
	İ.h.l. meslek	.20541	.17788	.249
D.k.a.b.	Okul Öncesi	-.34797	.18527	.061
	Rehberlik	-.42047	.25513	.100
	Sınıf	-.61546*	.17115	.000
	Yabancı Dil (İng.-Alm-Arp.)	-.35649*	.16469	.031
	Türkçe-T.d.e.	-.28336	.16196	.081
	Sosyal Bilgiler	-.56561	.30810	.067
	Resim-Görs.	-.82490*	.21980	.000
	San.-Tek. Tas.			
	Matematik	-.39893*	.16105	.014
	Fen	-.64381*	.24007	.008
	Beden Eğt.	-.40047	.20668	.054
	Müzik	-.96047*	.30810	.002
	Kimya	-.41047	.21980	.063
	Tarih	-.44299*	.20170	.029

	Fizik	-.14994	.21261	.481
	Biyoloji	-.32769	.22871	.153
	Bilgisayar- Bilişim	-.58904*	.22871	.011
	Coğrafya	-.21075	.21261	.322
	Meslek dersi	-.49315*	.16533	.003
	Belirtmedi	-.40302*	.18777	.033
	İ.h.l. meslek	-.15107	.21261	.478
Türkçe-T.d.e.	Okul Öncesi	-.06462	.14097	.647
	Rehberlik	-.13712	.22503	.543
	Sınıf	-.33211*	.12181	.007
	Yabancı Dil (İng.-Alm-Arp.)	-.07313	.11256	.516
	D.k.a.b.	.28336	.16196	.081
	Sosyal Bilgiler	-.28225	.28368	.321
	Resim-Görs. San.-Tek. Tas.	-.54154*	.18401	.004
	Matematik	-.11557	.10716	.282
	Fen	-.36045	.20780	.084
	Beden Eğt.	-.11712	.16812	.487
	Müzik	-.67712*	.28368	.018
	Kimya	-.12712	.18401	.490
	Tarih	-.15963	.16196	.325
	Fizik	.13342	.17536	.447
	Biyoloji	-.04433	.19456	.820
	Bilgisayar- Bilişim	-.30569	.19456	.117
	Coğrafya	.07261	.17536	.679
	Meslek dersi	-.20979	.11349	.066
	Belirtmedi	-.11966	.14424	.407
	İ.h.l. meslek	.13228	.17536	.451
Sosyal Bilgiler	Okul Öncesi	.21764	.29761	.465
	Rehberlik	.14514	.34545	.675
	Sınıf	-.04985	.28903	.863
	Yabancı Dil (İng.-Alm-Arp.)	.20912	.28525	.464
	D.k.a.b.	.56561	.30810	.067

	Türkçe-T.d.e.	.28225	.28368	.321
	Resim-Görs.	-.25929	.32024	.419
	San.-Tek. Tas.			
	Matematik	.16668	.28316	.557
	Fen	-.07820	.33448	.815
	Beden Eğt.	.16514	.31139	.596
	Müzik	-.39486	.38623	.307
	Kimya	.15514	.32024	.628
	Tarih	.12262	.30810	.691
	Fizik	.41567	.31535	.189
	Biyoloji	.23792	.32642	.467
	Bilgisayar- Bilişim	-.02343	.32642	.943
	Coğrafya	.35486	.31535	.261
	Meslek Dersi	.07246	.28562	.800
	Belirtmedi	.16259	.29917	.587
	İ.h.l. meslek	.41454	.31535	.190
Resim-Görs San- Tek Tas	Okul Öncesi	.47693*	.20483	.021
	Rehberlik	.40443	.26967	.135
	Sınıf	.20944	.19215	.277
	Yabancı Dil (İng.-Alm-Arp.)	.46841*	.18641	.013
	D.k.a.b.	.82490*	.21980	.000
	Türkçe-T.d.e.	.54154*	.18401	.004
	Sosyal Bilgiler	.25929	.32024	.419
	Matematik	.42597*	.18320	.021
	Fen	.18109	.25547	.479
	Beden Eğt.	.42443	.22438	.060
	Müzik	-.13557	.32024	.672
	Kimya	.41443	.23652	.081
	Tarih	.38191	.21980	.083
	Fizik	.67496*	.22985	.004
	Biyoloji	.49721*	.24482	.043
	Bilgisayar- Bilişim	.23585	.24482	.336
	Coğrafya	.61415*	.22985	.008
	Meslek dersi	.33175	.18698	.077

	Belirtmedi	.42188*	.20709	.043
	İ.h.l. meslek	.67383*	.22985	.004
Matematik	Okul Öncesi	.05096	.13992	.716
	Rehberlik	-.02154	.22438	.924
	Sınıf	-.21653	.12060	.074
	Yabancı Dil (İng.-Alm-Arp.)	.04244	.11124	.703
	D.k.a.b.	.39893*	.16105	.014
	Türkçe-T.d.e.	.11557	.10716	.282
	Sosyal Bilgiler	-.16668	.28316	.557
	Resim-Görs.	-.42597*	.18320	.021
	San.-Tek. Tas.			
	Fen	-.24488	.20709	.238
	Beden Eğt.	-.00154	.16724	.993
	Müzik	-.56154*	.28316	.048
	Kimya	-.01154	.18320	.950
	Tarih	-.04406	.16105	.785
	Fizik	.24899	.17452	.155
	Biyoloji	.07124	.19380	.713
	Bilgisayar- Bilişim	-.19012	.19380	.327
	Coğrafya	.18818	.17452	.282
	Meslek dersi	-.09422	.11219	.402
	Belirtmedi	-.00409	.14322	.977
	İ.h.l. meslek	.24785	.17452	.157
Fen	Okul Öncesi	.29583	.22645	.192
	Rehberlik	.22333	.28643	.436
	Sınıf	.02834	.21504	.895
	Yabancı Dil (İng.-Alm-Arp.)	.28732	.20994	.172
	D.k.a.b.	.64381*	.24007	.008
	Türkçe-T.d.e.	.36045	.20780	.084
	Sosyal Bilgiler	.07820	.33448	.815
	Resim-Görs.	-.18109	.25547	.479
	San.-Tek. Tas.			
	Matematik	.24488	.20709	.238
	Beden Eğt.	.24333	.24427	.320

	Müzik	-.31667	.33448	.345
	Kimya	.23333	.25547	.362
	Tarih	.20081	.24007	.404
	Fizik	.49387*	.24931	.049
	Biyoloji	.31611	.26317	.231
	Bilgisayar- Bilişim	.05476	.26317	.835
	Coğrafya	.43306	.24931	.083
	Meslek dersi	.15066	.21044	.475
	Belirtmedi	.24079	.22850	.293
	İ.h.l. meslek	.49273*	.24931	.049
Beden Eğt.	Okul Öncesi	.05250	.19069	.783
	Rehberlik	-.02000	.25909	.939
	Sınıf	-.21499	.17699	.225
	Yabancı Dil (İng.-Alm-Arp.)	.04398	.17075	.797
	D.k.a.b.	.40047	.20668	.054
	Türkçe-T.d.e.	.11712	.16812	.487
	Sosyal Bilgiler	-.16514	.31139	.596
	Resim-Görs.	-.42443	.22438	.060
	San.-Tek. Tas.			
	Matematik	.00154	.16724	.993
	Fen	-.24333	.24427	.320
	Müzik	-.56000	.31139	.073
	Kimya	-.01000	.22438	.964
	Tarih	-.04252	.20668	.837
	Fizik	.25053	.21734	.250
	Biyoloji	.07278	.23311	.755
	Bilgisayar- Bilişim	-.18857	.23311	.419
	Coğrafya	.18973	.21734	.383
	Meslek dersi	-.09268	.17137	.589
	Belirtmedi	-.00255	.19311	.989
	İ.h.l. meslek	.24940	.21734	.252
Müzik	Okul Öncesi	.61250*	.29761	.040
	Rehberlik	.54000	.34545	.119
	Sınıf	.34501	.28903	.234

	Yabancı Dil (İng.-Alm-Arp.)	.60398*	.28525	.035
	D.k.a.b.	.96047*	.30810	.002
	Türkçe-T.d.e.	.67712*	.28368	.018
	Sosyal Bilgiler	.39486	.38623	.307
	Resim-Görs.	.13557	.32024	.672
	San.-Tek. Tas.			
	Matematik	.56154*	.28316	.048
	Fen	.31667	.33448	.345
	Beden Eğt.	.56000	.31139	.073
	Kimya	.55000	.32024	.087
	Tarih	.51748	.30810	.094
	Fizik	.81053*	.31535	.011
	Biyoloji	.63278	.32642	.054
	Bilgisayar- Bilişim	.37143	.32642	.256
	Coğrafya	.74973*	.31535	.018
	Meslek dersi	.46732	.28562	.103
	Belirtmedi	.55745	.29917	.063
	İ.h.l. meslek	.80940*	.31535	.011
Kimya	Okul Öncesi	.06250	.20483	.760
	Rehberlik	-.01000	.26967	.970
	Sınıf	-.20499	.19215	.287
	Yabancı Dil (İng.-Alm-Arp.)	.05398	.18641	.772
	D.k.a.b.	.41047	.21980	.063
	Türkçe-T.d.e.	.12712	.18401	.490
	Sosyal Bilgiler	-.15514	.32024	.628
	Resim-Görs.	-.41443	.23652	.081
	San.-Tek. Tas.			
	Matematik	.01154	.18320	.950
	Fen	-.23333	.25547	.362
	Beden Eğt.	.01000	.22438	.964
	Müzik	-.55000	.32024	.087
	Tarih	-.03252	.21980	.882
	Fizik	.26053	.22985	.258
	Biyoloji	.08278	.24482	.736

	Bilgisayar-Bilişim	-.17857	.24482	.466
	Coğrafya	.19973	.22985	.386
	Meslek dersi	-.08268	.18698	.659
	Belirtmedi	.00745	.20709	.971
	İ.h.l. meslek	.25940	.22985	.260
Tarih	Okul Öncesi	.09502	.18527	.608
	Rehberlik	.02252	.25513	.930
	Sınıf	-.17247	.17115	.314
	Yabancı Dil (İng.-Alm-Arp.)	.08650	.16469	.600
	D.k.a.b.	.44299*	.20170	.029
	Türkçe-T.d.e.	.15963	.16196	.325
	Sosyal Bilgiler	-.12262	.30810	.691
	Resim-Görs. San.-Tek. Tas.	-.38191	.21980	.083
	Matematik	.04406	.16105	.785
	Fen	-.20081	.24007	.404
	Beden Eğt.	.04252	.20668	.837
	Müzik	-.51748	.30810	.094
	Kimya	.03252	.21980	.882
	Fizik	.29305	.21261	.169
	Biyoloji	.11530	.22871	.615
	Bilgisayar-Bilişim	-.14605	.22871	.524
	Coğrafya	.23225	.21261	.276
	Meslek dersi	-.05016	.16533	.762
	Belirtmedi	.03997	.18777	.832
	İ.h.l. meslek	.29192	.21261	.171
Fizik	Okul Öncesi	-.19803	.19710	.316
	Rehberlik	-.27053	.26384	.306
	Sınıf	-.46552*	.18388	.012
	Yabancı Dil (İng.-Alm-Arp.)	-.20655	.17788	.247
	D.k.a.b.	.14994	.21261	.481
	Türkçe-T.d.e.	-.13342	.17536	.447
	Sosyal Bilgiler	-.41567	.31535	.189

	Resim-Görs.	-.67496*	.22985	.004
	San.-Tek. Tas.			
	Matematik	-.24899	.17452	.155
	Fen	-.49387*	.24931	.049
	Beden Eğt.	-.25053	.21734	.250
	Müzik	-.81053*	.31535	.011
	Kimya	-.26053	.22985	.258
	Tarih	-.29305	.21261	.169
	Biyoloji	-.17775	.23839	.456
	Bilgisayar-	-.43910	.23839	.067
	Bilişim			
	Coğrafya	-.06081	.22299	.785
	Meslek dersi	-.34321	.17848	.055
	Belirtmedi	-.25308	.19945	.206
	İ.h.l. meslek	-.00113	.22299	.996
Biyoloji	Okul Öncesi	-.02028	.21436	.925
	Rehberlik	-.09278	.27698	.738
	Sınıf	-.28777	.20228	.156
	Yabancı Dil (İng.-Alm-Arp.)	-.02880	.19684	.884
	D.k.a.b.	.32769	.22871	.153
	Türkçe-T.d.e.	.04433	.19456	.820
	Sosyal Bilgiler	-.23792	.32642	.467
	Resim-Görs.	-.49721*	.24482	.043
	San.-Tek. Tas.			
	Matematik	-.07124	.19380	.713
	Fen	-.31611	.26317	.231
	Beden Eğt.	-.07278	.23311	.755
	Müzik	-.63278	.32642	.054
	Kimya	-.08278	.24482	.736
	Tarih	-.11530	.22871	.615
	Fizik	.17775	.23839	.456
	Bilgisayar-	-.26135	.25285	.302
	Bilişim			
	Coğrafya	.11695	.23839	.624
	Meslek dersi	-.16546	.19738	.403
	Belirtmedi	-.07533	.21652	.728

	İ.h.l. meslek	.17662	.23839	.459
Bilgisayar- Bilişim	Okul Öncesi	.24107	.21436	.262
	Rehberlik	.16857	.27698	.543
	Sınıf	-.02642	.20228	.896
	Yabancı Dil (İng.-Alm-Arp.)	.23256	.19684	.238
	D.k.a.b.	.58904*	.22871	.011
	Türkçe-T.d.e.	.30569	.19456	.117
	Sosyal Bilgiler	.02343	.32642	.943
	Resim-Görs.	-.23585	.24482	.336
	San.-Tek. Tas.			
	Matematik	.19012	.19380	.327
	Fen	-.05476	.26317	.835
	Beden Eğt.	.18857	.23311	.419
	Müzik	-.37143	.32642	.256
	Kimya	.17857	.24482	.466
	Tarih	.14605	.22871	.524
	Fizik	.43910	.23839	.067
	Biyoloji	.26135	.25285	.302
	Coğrafya	.37830	.23839	.114
	Meslek dersi	.09590	.19738	.627
	Belirtmedi	.18602	.21652	.391
	İ.h.l. meslek	.43797	.23839	.067
Coğrafya	Okul Öncesi	-.13723	.19710	.487
	Rehberlik	-.20973	.26384	.427
	Sınıf	-.40472*	.18388	.029
	Yabancı Dil (İng.-Alm-Arp.)	-.14574	.17788	.413
	D.k.a.b.	.21075	.21261	.322
	Türkçe-T.d.e.	-.07261	.17536	.679
	Sosyal Bilgiler	-.35486	.31535	.261
	Resim-Görs.	-.61415*	.22985	.008
	San.-Tek. Tas.			
	Matematik	-.18818	.17452	.282
	Fen	-.43306	.24931	.083
	Beden Eğt.	-.18973	.21734	.383
	Müzik	-.74973*	.31535	.018

	Kimya	-.19973	.22985	.386
	Tarih	-.23225	.21261	.276
	Fizik	.06081	.22299	.785
	Biyoloji	-.11695	.23839	.624
	Bilgisayar- Bilişim	-.37830	.23839	.114
	Meslek dersi	-.28240	.17848	.115
	Belirtmedi	-.19227	.19945	.336
	İ.h.l. meslek	.05967	.22299	.789
Meslek dersi	Okul Öncesi	.14518	.14484	.317
	Rehberlik	.07268	.22747	.750
	Sınıf	-.12231	.12626	.334
	Yabancı Dil (İng.-Alm-Arp.)	.13666	.11736	.245
	D.k.a.b.	.49315*	.16533	.003
	Türkçe-T.d.e.	.20979	.11349	.066
	Sosyal Bilgiler	-.07246	.28562	.800
	Resim-Görs.	-.33175	.18698	.077
	San.-Tek. Tas.			
	Matematik	.09422	.11219	.402
	Fen	-.15066	.21044	.475
	Beden Eğt.	.09268	.17137	.589
	Müzik	-.46732	.28562	.103
	Kimya	.08268	.18698	.659
	Tarih	.05016	.16533	.762
	Fizik	.34321	.17848	.055
	Biyoloji	.16546	.19738	.403
	Bilgisayar- Bilişim	-.09590	.19738	.627
	Coğrafya	.28240	.17848	.115
	Belirtmedi	.09013	.14802	.543
	İ.h.l. meslek	.34208	.17848	.056
Belirtmedi	Okul Öncesi	.05505	.17001	.746
	Rehberlik	-.01745	.24427	.943
	Sınıf	-.21244	.15449	.170
	Yabancı Dil (İng.-Alm-Arp.)	.04653	.14730	.752

	D.k.a.b.	.40302*	.18777	.033
	Türkçe-T.d.e.	.11966	.14424	.407
	Sosyal Bilgiler	-.16259	.29917	.587
	Resim-Görs.	-.42188*	.20709	.043
	San.-Tek. Tas.			
	Matematik	.00409	.14322	.977
	Fen	-.24079	.22850	.293
	Beden Eğt.	.00255	.19311	.989
	Müzik	-.55745	.29917	.063
	Kimya	-.00745	.20709	.971
	Tarih	-.03997	.18777	.832
	Fizik	.25308	.19945	.206
	Biyoloji	.07533	.21652	.728
	Bilgisayar- Bilişim	-.18602	.21652	.391
	Coğrafya	.19227	.19945	.336
	Meslek dersi	-.09013	.14802	.543
	İ.h.l. meslek	.25195	.19945	.208
İ.h.l. meslek	Okul Öncesi	-.19690	.19710	.319
	Rehberlik	-.26940	.26384	.308
	Sınıf	-.46439*	.18388	.012
	Yabancı Dil (İng.-Alm-Arp.)	-.20541	.17788	.249
	D.k.a.b.	.15107	.21261	.478
	Türkçe-T.d.e.	-.13228	.17536	.451
	Sosyal Bilgiler	-.41454	.31535	.190
	Resim-Görs.	-.67383*	.22985	.004
	San.-Tek. Tas.			
	Matematik	-.24785	.17452	.157
	Fen	-.49273*	.24931	.049
	Beden Eğt.	-.24940	.21734	.252
	Müzik	-.80940*	.31535	.011
	Kimya	-.25940	.22985	.260
	Tarih	-.29192	.21261	.171
	Fizik	.00113	.22299	.996
	Biyoloji	-.17662	.23839	.459

Bilgisayar- Bilişim	-.43797	.23839	.067
Coğrafya	-.05967	.22299	.789
Meslek dersi	-.34208	.17848	.056
Belirtmedi	-.25195	.19945	.208

Ek 9 Okul türü Değişkenine Göre İhtilaflı konular Boyutuna Uygulanan Post-hoc
(Tablo 4.23 tamamı)

(I) Okul Türü	(J) Okul Türü	Ortalama Farkı		P
		(I-J)	Std. Hata	
Anaokulu	İlkokul	.44835*	.16679	.008
	Ortaokul	.61832*	.16316	.000
	İ.h. Ortaokulu	.34328*	.17001	.044
	Fen Lisesi	.49155*	.18578	.009
	Sosyal Bilimler Lisesi	.34939	.20116	.083
	Meslek Lisesi	.32130*	.15229	.036
	İ.h.l.	.56727*	.16047	.000
	Anadolu Lisesi	.21914	.16218	.178
İlkokul	Anaokulu	-.44835*	.16679	.008
	Ortaokul	.16997	.11822	.152
	İ.h. Ortaokulu	-.10507	.12751	.411
	Fen Lisesi	.04320	.14788	.770
	Sosyal Bilimler Lisesi	-.09896	.16679	.553
	Meslek Lisesi	-.12705	.10270	.217
	İ.h.l.	.11892	.11448	.300
	Anadolu Lisesi	-.22921	.11686	.051
Ortaokul	Anaokulu	-.61832*	.16316	.000
	İlkokul	-.16997	.11822	.152
	İ.h. Ortaokulu	-.27505*	.12272	.026
	Fen Lisesi	-.12678	.14377	.379
	Sosyal Bilimler Lisesi	-.26893	.16316	.100
	Meslek Lisesi	-.29702*	.09669	.002
	İ.h.l.	-.05105	.10912	.640
	Anadolu Lisesi	-.39919*	.11162	.000
İ.h. Ortaokulu	Anaokulu	-.34328*	.17001	.044
	İlkokul	.10507	.12751	.411
	Ortaokul	.27505*	.12272	.026
	Fen Lisesi	.14827	.15150	.329

	Sosyal Bilimler Lisesi	.00611	.17001	.971
	Meslek Lisesi	-.02198	.10785	.839
	İ.h.l.	.22400	.11912	.061
	Anadolu Lisesi	-.12414	.12141	.307
Fen Lisesi	Anaokulu	-.49155*	.18578	.009
	İlkokul	-.04320	.14788	.770
	Ortaokul	.12678	.14377	.379
	İ.h. Ortaokulu	-.14827	.15150	.329
	Sosyal Bilimler Lisesi	-.14216	.18578	.445
	Meslek Lisesi	-.17025	.13131	.196
	İ.h.l.	.07573	.14071	.591
	Anadolu Lisesi	-.27241	.14266	.057
Sosyal Bilimler Lisesi	Anaokulu	-.34939	.20116	.083
	İlkokul	.09896	.16679	.553
	Ortaokul	.26893	.16316	.100
	İ.h. Ortaokulu	-.00611	.17001	.971
	Fen Lisesi	.14216	.18578	.445
	Meslek Lisesi	-.02809	.15229	.854
	İ.h.l.	.21788	.16047	.176
	Anadolu Lisesi	-.13025	.16218	.423
Meslek Lisesi	Anaokulu	-.32130*	.15229	.036
	İlkokul	.12705	.10270	.217
	Ortaokul	.29702*	.09669	.002
	İ.h. Ortaokulu	.02198	.10785	.839
	Fen Lisesi	.17025	.13131	.196
	Sosyal Bilimler Lisesi	.02809	.15229	.854
	İ.h.l.	.24597*	.09208	.008
	Anadolu Lisesi	-.10216	.09503	.283
İ.h.l.	Anaokulu	-.56727*	.16047	.000
	İlkokul	-.11892	.11448	.300
	Ortaokul	.05105	.10912	.640
	İ.h. Ortaokulu	-.22400	.11912	.061
	Fen Lisesi	-.07573	.14071	.591

	Sosyal Bilimler Lisesi	-.21788	.16047	.176
	Meslek Lisesi	-.24597*	.09208	.008
	Anadolu Lisesi	-.34814*	.10765	.001
Anadolu Lisesi	Anaokulu	-.21914	.16218	.178
	İlkokul	.22921	.11686	.051
	Ortaokul	.39919*	.11162	.000
	İ.h. Ortaokulu	.12414	.12141	.307
	Fen Lisesi	.27241	.14266	.057
	Sosyal Bilimler Lisesi	.13025	.16218	.423
	Meslek Lisesi	.10216	.09503	.283
	İ.h.l.	.34814*	.10765	.001

EK 10 Toplam puan ortalamalarının okul türü değişkenine göre farklılaşması post hoc testi sonuçları (Tablo 4.24 tamamı)

(I) Okul Türü	(J) Okul Türü	Ortalama Farkı(I-J)	Std. Hata	P.
Anaokulu	İlkokul	.20769	.08294	.460
	Ortaokul	.22930*	.04786	.001
	İ.h. Ortaokulu	.08967	.04087	.717
	Fen Lisesi	.12392	.05890	.826
	Sosyal Bilimler Lisesi	.12889	.04974	.502
	Meslek Lisesi	.18991*	.04005	.000
	İ.h.l.	.22971*	.04807	.001
	Anadolu Lisesi	.08881	.03788	.578
İlkokul	Anaokulu	-.20769	.08294	.460
	Ortaokul	.02162	.08987	1.000
	İ.h. Ortaokulu	-.11801	.08634	.999
	Fen Lisesi	-.08377	.09620	1.000
	Sosyal Bilimler Lisesi	-.07879	.09088	1.000
	Meslek Lisesi	-.01777	.08596	1.000
	İ.h.l.	.02202	.08998	1.000
	Anadolu Lisesi	-.11888	.08497	.999
Ortaokul	Anaokulu	-.22930*	.04786	.001
	İlkokul	-.02162	.08987	1.000
	İ.h. Ortaokulu	-.13963	.05354	.337
	Fen Lisesi	-.10538	.06831	.994
	Sosyal Bilimler Lisesi	-.10041	.06058	.983
	Meslek Lisesi	-.03939	.05292	1.000
	İ.h.l.	.00040	.05923	1.000
	Anadolu Lisesi	-.14049	.05130	.248
İ.h. Ortaokulu	Anaokulu	-.08967	.04087	.717
	İlkokul	.11801	.08634	.999
	Ortaokul	.13963	.05354	.337
	Fen Lisesi	.03425	.06361	1.000
	Sosyal Bilimler Lisesi	.03922	.05523	1.000
	Meslek Lisesi	.10024	.04669	.722
	İ.h.l.	.14003	.05373	.333
	Anadolu Lisesi	-.00086	.04485	1.000
Fen Lisesi	Anaokulu	-.12392	.05890	.826
	İlkokul	.08377	.09620	1.000

	Ortaokul	.10538	.06831	.994
	İ.h. Ortaokulu	-.03425	.06361	1.000
	Sosyal Bilimler Lisesi	.00497	.06964	1.000
	Meslek Lisesi	.06599	.06308	1.000
	İ.h.l.	.10579	.06846	.994
	Anadolu Lisesi	-.03511	.06173	1.000
Sosyal Bilimler Lisesi	Anaokulu	-.12889	.04974	.502
	İlkokul	.07879	.09088	1.000
	Ortaokul	.10041	.06058	.983
	İ.h. Ortaokulu	-.03922	.05523	1.000
	Fen Lisesi	-.00497	.06964	1.000
	Meslek Lisesi	.06102	.05463	1.000
	İ.h.l.	.10081	.06075	.983
	Anadolu Lisesi	-.04008	.05306	1.000
Meslek Lisesi	Anaokulu	-.18991*	.04005	.000
	İlkokul	.01777	.08596	1.000
	Ortaokul	.03939	.05292	1.000
	İ.h. Ortaokulu	-.10024	.04669	.722
	Fen Lisesi	-.06599	.06308	1.000
	Sosyal Bilimler Lisesi	-.06102	.05463	1.000
	İ.h.l.	.03979	.05311	1.000
	Anadolu Lisesi	-.10110	.04411	.579
İ.h.l.	Anaokulu	-.22971*	.04807	.001
	İlkokul	-.02202	.08998	1.000
	Ortaokul	-.00040	.05923	1.000
	İ.h. Ortaokulu	-.14003	.05373	.333
	Fen Lisesi	-.10579	.06846	.994
	Sosyal Bilimler Lisesi	-.10081	.06075	.983
	Meslek Lisesi	-.03979	.05311	1.000
	Anadolu Lisesi	-.14089	.05150	.244
Anadolu Lisesi	Anaokulu	-.08881	.03788	.578
	İlkokul	.11888	.08497	.999
	Ortaokul	.14049	.05130	.248
	İ.h. Ortaokulu	.00086	.04485	1.000
	Fen Lisesi	.03511	.06173	1.000
	Sosyal Bilimler Lisesi	.04008	.05306	1.000
	Meslek Lisesi	.10110	.04411	.579
	İ.h.l.	.14089	.05150	.244

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı SOYADI: Mehmet KOÇYİĞİT

Eğitim Durumu

Lise	Afyon Milli Piyango Anadolu Lisesi	2004
Lisans	Selçuk Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, İngilizce Öğretmenliği	2008
Yüksek Lisans	Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri	2011
Yabancı Dil	İngilizce (ÜDS 2011: 97.50; YDS 2013: 95.00) İngilizce: Okuma (Çok iyi), Yazma (Çok İyi), Konuşma (Çok İyi)	

Mesleki Geçmiş

Görev	Kurum	Tarih aralığı
Okutman	Bozok Üniversitesi	2008-2009
Okutman	Afyon Kocatepe Üniversitesi	2009- ----

Seçilmiş Akademik Çalışmalar

Yayınlar

Uluslararası hakemli dergilerde yayımlanan makaleler:

Koçyiğit M., Karadağ E. (2017). Developing an Ethical Tendencies Scale Based on the Theories of Ethics. *Turkish Journal of Business Ethics*, 9(2), 283-307.

Koçyiğit M., Eğmir E. (2015). Yükseköğretim Neden Ve Nasıl Üniversite Öğrencilerinin Perspektifinden Bir Bakış. *Route Educational and Social Science Journal*, 2(4), 241-256.

Demir Y., **Koçyiğit M.** (2014). Etkili İngilizce Öğretmeninin Özellikleri Öğretim Elemanı Ve Öğrenci Algıları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(29), 250-264.

Yapıcı, Ş., **Koçyiğit, M.** (2012). Üniversite Öğrencilerinin Nedensel Yüklemleri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(2), 349-368.

Uluslararası bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitaplarında (proceedings) basılan bildiriler:

Atar, C., Erdem, C., **Koçyiğit, M.** (2017). Experiences of International Graduate and Post-Graduate Students in The United Kingdom: The Problems, Expectations and Suggestions of University Students. *International Congress on Political, Economic and Social Studies*. (Özet Bildiri)

Koçyiğit, M., Erdem, C. (2015). Türkiye de Uluslararası Öğrenci Olmak Üniversite Öğrencilerinin Sorun Beklenti Ve Önerileri. *Uluslararası Öğrenci Sempozyumu*, (Tam Metin Bildiri)

- Özcan, M., **Koçyiğit, M.**, Erdem, C. (2015). Üniversite Hazırlık Sınıfı Öğrencilerinin Üniversite, Hazırlık Sınıfı, İngilizce Dersi ve İngilizce Öğretim Elemanı Hakkındaki Metaforik Algıları. *Eğitim araştırmaları birliği Türkiye 7. uluslararası eğitim araştırmaları kongresi, 28-31.05.2015, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi*. (Özet Bildiri)
- Koçyiğit M.**, Erdem C., Saykılı A. (2014). Hazırlık Sınıfı Öğrencilerinin Yabancı Dil Derslerinde Bilgi ve İletişim Teknolojileri Kullanılmasına Yönelik Tutumları. *International Conference on Education in Mathematics, Science and Technology (ICEMST 2014)*. (Özet Bildiri)
- Koçyiğit, M.**, Koçyiğit, Ş., Yapıcı, Ş. (2013). Üniversite Hazırlık Sınıfı Öğrencilerinin Algıladıkları Başarı Durumları Ve Nedensel Yüklemeleri. *International Symposium on Changes and New Trends in Education, 22- 24.11.2013, Konya Necmettin Erbakan University*. (Özet Bildiri)
- Saykılı A., **Koçyiğit, M.**, Erdem C., Kale G., Balkır, Ş. (2013). Developing A Learner Attitude Scale Towards Using Information And Communication Technologies In English As A Foreign Language Classes. *International Symposium on Changes and New Trends in Education, 22- 24.11.2013, Konya Necmettin Erbakan University* (Tam Metin Bildiri)
- Eğmir, E., **Koçyiğit, M.** (2013). Okullarda Cinsel Taciz Olgusu Hakkında Akademisyen Görüşleri Ve Çözüm Önerileri, *International Symposium on Changes and New Trends in Education, 22- 24.11.2013, Konya Necmettin Erbakan University* (Tam Metin Bildiri)

Yazılan ulusal/uluslararası kitap bölümleri:

- Koçyiğit, M.** (2017). The Effect of School Culture on Student Achievement. Karadağ, E. (Ed.), *The Factors Effecting Student Achievement Meta-Analysis of Empirical Studies* içinde (183-197). Springer International Publishing AG.
- Koçyiğit, M.** (2015). Dönüştürücü Öğrenme. Arı, A. (Ed.), *Alternatif Öğrenme Öğretme Yaklaşım ve Yöntemleri* içinde (Bölüm 4). Konya Eğitim Yayınevi.
- Koçyiğit, M.** (2015). The effect of leadership on organizational culture. Karadağ, E. (Ed.), *Leadership and Organizational Outcomes* içinde (111-122). Springer International Publishing Switzerland.

Çeviriler:

- Shindler, J. (2016). Dönüştürücü Sınıf Yönetimi. [**Koçyiğit, M.** Bölüm 1 Dönüştürücü Sınıf Yönetimine Giriş (Çeviri Ed. Doç. Dr. Asım ARI)]. Konya: Eğitim Yayınevi
- Mintzberg, H. (2014). Örgütler ve Yapıları. [**Koçyiğit, M.** Bölüm 14 Teknik Sistem (Çeviri Ed. Prof. Dr. Ahmet Aypay)]. Ankara: Nobel
- Mintzberg, H. (2014). Örgütler ve Yapıları. [**Koçyiğit, M.** Bölüm 15 Çevre (Çeviri Ed. Prof. Dr. Ahmet Aypay)]. Ankara: Nobel

Ulusal hakemli dergilerde yayımlanan makaleler:

- Yörük S., **Koçyiğit M.**, Turan, M. (2015). Dizi Filmler ve Bilgisayar Oyunlarının Ortaöğretim Öğrencilerinin Şiddet Algısına Etkisi Nitel Bir Araştırma. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(4), 127-142.

Katıldığı Eğitim ve Sertifikalar

Afyon Kocatepe Üniversitesi Yab. Dil. Y.O Hizmetiçi Eğitim Semineri -2008.

Oxford University Department For Continuing Education and Oxford University Press Teacher Training Programme 2010- *Oxford Teachers' Academy, Teaching English to Adults*- 2010 (Afyonkarahisar).

TÜBİTAK Bilgilendirme ve Eğitim Semineri 16.01.2012 (Afyonkarahisar).

Change Management (Değişim Yönetimi), *Amazing Minds Conference 2012* (Antalya).

Oxford University Department For Continuing Education *English Language Teachers' Summer Seminar 2012* 22.07.2012- 04.08.2012 (Oxford, İngiltere)

Çalıştay/Panel

Kütahya Eğitim Çalıştayı "*Eğitimde Yeni Arayışlar*" Eylül 2012 "*Eğitimde Bilişim Teknolojilerinin Yeri*"

Komisyonu Üyesi Hilton Garden Inn Kütahya, 21.09.2012 -22.09.2012.

Afyonkarahisar İl Milli Eğitim Müdürlüğü "*Değerler Eğitimi Tanıtım Paneli*" Panelist. 10.09.2013,

Afyon Lisesi, Afyonkarahisar.

İletişim

E-posta adresi

mkocyigit@aku.edu.tr